

ศาสนาพิธีและมารยาทไทย

ศาสนพิธีและมารยาทไทย

ผู้จัดพิมพ์ : กรมการศาสนา กระทรวงวัฒนธรรม

ปีที่พิมพ์ : พ.ศ. ๒๕๖๑

พิมพ์ครั้งที่ ๓ : พ.ศ. ๒๕๖๑

ISBN : ๙๗๘-๖๑๖-๕๔๓-๔๔๓-๐

จำนวนพิมพ์ : ๑๐,๐๐๐ เล่ม

ที่ปรึกษา

นายมานัส	ทาร์ตน์ใจ	อธิบดีกรมการศาสนา
นายชวลิต	ศิริภิรมย์	ที่ปรึกษากกรมการศาสนา
นางสาวพิไล	จิไรกรศิริ	ที่ปรึกษากกรมการศาสนา

ผู้ดำเนินการ

นายเกรียงศักดิ์	บุญประสิทธิ์	รองอธิบดีกรมการศาสนา
นางศรีนวล	ลักกิตโร	ผู้อำนวยการสำนักพัฒนาคุณธรรมจริยธรรม
นายสำรวย	นักการเรียน	ผู้อำนวยการกองศาสนูปถัมภ์
นายพูลศักดิ์	สุขทรัพย์ทวีผล	เลขานุการกรมการศาสนา
นายสุพรหม	สวัสดิ์เมือง	เจ้าพนักงานการศาสนาอาวุโส
นายโอสธิ	ราชฎ์เรือง	นักวิชาการศาสนาชำนาญการพิเศษ
นายสมควร	บุญมี	นักวิชาการศาสนาชำนาญการ
นายเฉลิมชัย	ดวงจันทร์	นักวิชาการศาสนาชำนาญการ
นายอานนท์	ปัญญา	นักวิชาการศาสนาชำนาญการ
นายวิชาญ	แฝกกลาง	นักวิชาการศาสนาปฏิบัติการ
นายนพรัตน์	พฤษกรรม	เจ้าหน้าที่การศาสนา

พิสูจน์อักษร

นายพัลโล	ไชยทอง	นักวิเคราะห์งานด้านศาสนา
----------	--------	--------------------------

ออกแบบ/รูปเล่ม : RT. DESIGN

พิมพ์ที่ : โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย จำกัด
๗๙ ถนนงามวงศ์วาน เขตจตุจักร กรุงเทพฯ ๑๐๙๐๐

คำนำ

ศาสนพิธี เป็นพิธีกรรมทางศาสนาซึ่งเป็นสื่อทำให้ศาสนิกชนน้อมนำหลักธรรมคำสอนทางศาสนาไปสู่ การปฏิบัติ การปฏิบัติหน้าที่ของศาสนพิธีกรนอกจากต้องเรียนรู้ศาสนพิธีแล้ว จำเป็นต้องเรียนรู้มารยาทไทย ควบคู่กันไปด้วย เพราะจะทำให้การปฏิบัติศาสนพิธีมีความเรียบร้อย สวยงาม เกิดความเลื่อมใสศรัทธาในการ บำเพ็ญกุศลต่างๆ ของผู้ที่ร่วมกิจกรรมในพิธีกรรมนั้น ๆ และย่อนำมาซึ่งความสุขที่เข้าร่วมพิธี การส่งเสริม สนับสนุนให้เด็ก เยาวชน หรือผู้ที่สนใจได้ศึกษาในเรื่องศาสนพิธีนั้น จำเป็นต้องมีสื่อการเรียนการสอน ที่สามารถใช้ศึกษา อ้างอิง และใช้เป็นแนวทางในการฝึกปฏิบัติได้อย่างทั่วถึง

กรมการศาสนา กระทรวงวัฒนธรรม ได้ดำเนินงานตามยุทธศาสตร์และนโยบายกระทรวงวัฒนธรรม ด้านการเทิดทูนสถาบันชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ และการอนุรักษ์ พัฒนา สืบสานมรดกทางศิลป ะและวัฒนธรรม รวมทั้งการส่งเสริม สืบสาน ปลูกฝังจิตวิญญาณให้ประชาชนคนไทยทุกคนเกิดความเลื่อมใส ศรัทธาในสถาบันชาติ สถาบันศาสนา และสถาบันพระมหากษัตริย์ ดังนั้น จึงได้รวบรวม ปรับปรุง แก้ไขเนื้อหา หนังสือ “ศาสนพิธีและมารยาทไทย” และจัดพิมพ์ขึ้นเป็นครั้งที่ ๓

กรมการศาสนา หวังว่า “ศาสนพิธีและมารยาทไทย” จัดพิมพ์ครั้งที่ ๓ เล่มนี้ จะเป็นประโยชน์แก่ ส่วนราชการ ศาสนพิธีกร นักเรียน นักศึกษา และประชาชนทั่วไป ได้ศึกษาหาความรู้และใช้เป็นแนวทาง ในการปฏิบัติงานศาสนพิธีที่ถูกต้องชัดเจนสืบไป

ม.ศ.น.ส. ๑

(นายมานัส ทารัตน์ใจ)

อธิบดีกรมการศาสนา

ความพร้อมเพียงแห่งชน
ผู้อยู่ร่วมกันเป็นหมู่
นำความเจริญวัฒนาถาวรให้สำเร็จ

สมเด็จพระอริยวงศาคตญาณ สมเด็จพระสังฆราช สกลมหาสังฆปริณายก

สารบัญ

หน้า

คำนำ

บทที่ ๑	ความรู้เกี่ยวกับศาสนพิธี	๑
	ประเภทของศาสนพิธีทางพระพุทธศาสนา	๒
	องค์ประกอบของพิธี	๓
บทที่ ๒	การเตรียมการและการปฏิบัติงานศาสนพิธี	๕
	การเตรียมการของศาสนพิธี	๕
	๑. การเตรียมสถานที่	๕
	๒. การเตรียมอุปกรณ์	๘
	๓. การเตรียมบุคลากร	๑๕
	๔. การเตรียมกำหนดการ	๑๘
	การเตรียมการก่อนการปฏิบัติงานศาสนพิธี	๓๖
	การปฏิบัติงานศาสนพิธี	๕๐
บทที่ ๓	แนวทางการจัดงานศาสนพิธีกับสถาบันพระมหากษัตริย์	๖๑
	๑. วันจักรี	๖๑
	๒. วันปิยมหาราช	๖๕
	๓. วันเฉลิมพระชนมพรรษา	๖๙
	๔. การถวายผ้าพระกฐินพระราชทาน	๗๖
บทที่ ๔	แนวทางการจัดงานมงคลพิธี	๘๓
	งานกุศลพิธี	๘๓
	งานบุญพิธี	๘๕
	การจัดพิธีทำบุญงานมงคลทั่วไป	๘๕
	การจัดพิธีทำบุญงานมงคลเฉพาะงาน	๘๗
	๑. พิธีหล่อพระพุทธรูป	๘๗
	๒. พิธีพุทธาภิเษก หรือ มังคลาภิเษก	๘๙
	๓. พิธีวางศิลาฤกษ์	๙๓

สารบัญ (ต่อ)

หน้า

๔. พิธีทำบุญขึ้นบ้านใหม่	๑๐๐
๕. พิธีมงคลสมรส	๑๐๑
๖. พิธียกขันหมาก	๑๐๓
๗. พิธีไหว้บรรพบุรุษ	๑๐๔
๘. พิธีสงฆ์เนื่องในพิธีมงคลสมรส	๑๐๕
๙. พิธีหลั่งน้ำพระพุทธรูปและประสาทพร	๑๐๖
๑๐. พิธีทำบุญวันเกิด	๑๐๘
๑๑. พิธีทำบุญอายุครบ ๖๐ ปี	๑๑๐
๑๒. พิธีทำบุญครบรอบวันเกิดของผู้วายชนม์	๑๑๓
๑๓. การจัดงานมงคลและอวมงคลในโอกาสเดียวกัน	๑๑๕

บทที่ ๕ แนวทางการจัดงานอวมงคล	๑๑๙
๑. การเตรียมการขอพระราชทานน้ำหลวงอาบศพ การขอพระราชทานเพลิงศพ การขอรับหีบพระราชทาน และขั้นตอนการปฏิบัติ	๑๑๙
๑.๑ การขอพระราชทานน้ำหลวงอาบศพ	๑๑๙
๑.๒ การขอพระราชทานเพลิงศพ	๑๒๓
๑.๓ การขอพระราชทานดินฝังศพ	๑๔๐
๒. การเตรียมการและขั้นตอนการทำบุญและการฌาปนกิจศพ	๑๔๒
๒.๑ การเตรียมอุปกรณ์ในพิธีงานศพ	๑๔๒
๒.๒ การอาบน้ำศพ	๑๔๒
๒.๓ การรดน้ำศพ	๑๔๒
๒.๔ การจัดสถานที่ตั้งศพ	๑๔๔
๒.๕ การบำเพ็ญกุศลสวดพระอภิธรรมประจำคืน	๑๔๔
๒.๖ การบำเพ็ญกุศลอุทิศให้แก่ผู้ล่วงลับ ๗ วัน ๕๐ วัน ๑๐๐ วัน	๑๔๖

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
๒.๗ การบรรจุศพ	๑๔๘
๒.๘ การจัดพิธีฌาปนกิจศพ	๑๔๙
๒.๙ การเก็บอัฐิ	๑๕๒
๒.๑๐ การจัดพิธีบำเพ็ญกุศลเนื่องในโอกาสครบรอบวันตายของผู้วายชนม์	๑๕๕
บทที่ ๖ การจัดทานพิธี	๑๕๙
๑. การถวายสังฆทาน	๑๖๐
๒. การถวายผ้ากฐิน หรือการทอดกฐิน	๑๖๒
๓. การถวายผ้าป่า (สามัคคี)	๑๖๖
๔. การถวายทานต่าง ๆ	๑๖๗
บทที่ ๗ มารยาทไทยในศาสนพิธี	๑๖๙
๑. การแสดงความเคารพ	๑๖๙
๒. การประเคนและรับสิ่งของจากพระสงฆ์	๑๗๖
ภาคผนวก	๑๘๓
คำบูชาพระและคำอาราธนา	๑๘๕
ลำดับพัทธศสมณศักดิ์ ฯ ในงานพระราชพิธี - รัฐพิธี	๑๙๓
การใช้พัทธยศ การถวายอดิเรก และการถวายพระพรลา	๑๙๗
บรรณานุกรม	๒๑๙

การทำบุญ ไม่จำเป็นต้องมีทรัพย์สินเงินทอง
ก็สามารถที่จะร่วมทำบุญได้ แถมยังประหยัดอีกด้วย
นั่นคือ การรักษาศีลและการเจริญภาวนา
สมเด็จพระพุฒาจารย์ (โต พรหมรังษี)

บทที่ ๑

ความรู้เกี่ยวกับศาสนพิธี

สังคมไทยถือว่าศาสนามีความสำคัญต่อวิถีการดำเนินชีวิตของสังคม จนกลายเป็นวัฒนธรรมประเพณีที่มีผลต่อความรู้สึกนึกคิด ความเชื่อ ความศรัทธาของประชาชนพลเมืองของสังคม ดังนั้น ศาสนาจึงถือเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวทางจิตใจในการประพฤติปฏิบัติเพื่อให้ประชาชนพลเมืองได้ใช้หลักธรรมทางศาสนาที่ตนนับถือ มาเป็นเครื่องมือในการประพฤติปฏิบัติตนเพื่อให้เกิดประโยชน์ในการพัฒนาจิตใจของตนเอง ครอบครัว สังคม ชุมชน และประเทศชาติ ให้มีความมั่นคงและอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข และเกิดความสามัคคีกัน แต่การที่ประชาชนพลเมืองจะเข้าถึงหลักธรรมอันเป็นแก่นแท้ของศาสนาโดยตรงจริง ๆ นั้น เป็นสิ่งที่กระทำได้ยาก เนื่องจากผลของหลักธรรมมีลักษณะเป็นนามธรรมเช่นเดียวกับผลของการศึกษา ที่จะให้ผู้เข้ารับการศึกษได้เกิดปัญญาจริง ๆ ย่อมเห็นผลช้า ไม่เหมือนการสร้างวัตถุต่าง ๆ ที่สามารถเห็นผลได้รวดเร็วทันใจ ดังนั้น ศาสนาทุกศาสนาจึงจำเป็นต้องมีพิธีกรรมทางศาสนาเป็นเครื่องมือในการให้ศาสนิกชนของตน ใช้เป็นแนวทางในการปฏิบัติกิจกรรมทางศาสนาที่มีลักษณะเป็นรูปธรรมร่วมกัน ปราชญ์ทั้งหลายจึงได้ให้ความสำคัญของศาสนพิธีไว้ว่า “เป็นดังเปลือกของต้นไม้ ซึ่งทำหน้าที่ห่อหุ้มแก่นของต้นไม้ คือ เนื้อแท้อันเป็นสาระสำคัญของศาสนาไว้” ซึ่งเมื่อกกล่าวให้ถูกต้องก็สามารถกล่าวได้ว่า ศาสนพิธี และศาสนธรรมของศาสนาทั้งสองส่วนนี้ ย่อมมีความสำคัญเสมอกัน ต้องอาศัยซึ่งกันและกัน เพราะหากไม่มีศาสนธรรมอันเป็นแก่นแท้ของศาสนา ศาสนพิธีก็คงจะอยู่ได้ไม่นาน หรือหากมีเฉพาะศาสนธรรมอันเป็นแก่นแท้ของศาสนา แต่ไม่มีศาสนพิธี แก่นแท้ของศาสนาก็ย่อมอยู่ได้ไม่นานเช่นกัน เพราะศาสนิกชนขาดแนวทางในการปฏิบัติกิจกรรมทางศาสนา ร่วมกัน ไม่มีสิ่งใดสิ่งหนึ่งเป็นศูนย์กลางหรือเป็นสิ่งยึดเหนี่ยวจิตใจในการที่จะปฏิบัติกิจกรรมทางศาสนา ร่วมกัน

ศาสนพิธีหรือพิธีกรรมของพระพุทธศาสนาเป็นสิ่งที่ช่วยหล่อเลี้ยงศาสนธรรม อันเป็นแก่นแท้ของพระพุทธศาสนาไว้ ดังนั้น การกระทำศาสนพิธีหรือพิธีกรรมต่าง ๆ ในทางพระพุทธศาสนา ควรที่จะต้องมีการแนะนำและให้ผู้ร่วมพิธีได้ศึกษาทำความเข้าใจเกี่ยวกับพิธีต่าง ๆ ให้ถ่องแท้ตามหลักการทางพิธีกรรมของพระพุทธศาสนา เพื่อผู้ปฏิบัติจะได้นำไปปฏิบัติได้อย่างถูกต้องตามจุดมุ่งหมายในศาสนพิธีนั้น ๆ เนื่องจากศาสนพิธีจัดเป็นวัฒนธรรมและจารีตประเพณีของชาติที่มีการสืบสานกันมาเป็นระยะเวลาอันยาวนาน ซึ่งการปฏิบัติศาสนพิธีจะต้องทำให้มีความเป็นระเบียบเรียบร้อย สวยงาม เป็นไปในแนวทางเดียวกัน เพื่อก่อให้เกิดความเลื่อมใสศรัทธาในการดำเนินกิจกรรมด้านพิธีกรรมของศาสนพิธี ซึ่งถือเป็นสิ่งสำคัญของพุทธศาสนิกชน เพราะการดำเนินกิจกรรมของพิธีกรรมต่าง ๆ อันเป็นก้าวแรกที่มีความเป็นรูปธรรมของการก้าวเข้าสู่หลักการของพระพุทธศาสนา ที่เป็นการเสริมสร้างคุณค่าทางด้านจิตใจ รวมทั้งการธำรงรักษาเอกลักษณ์ของชาติและพุทธศาสนา ผู้ทำหน้าที่เป็นผู้นำในการปฏิบัติงานศาสนพิธีจะต้องมีความรู้ความสามารถและความเข้าใจอย่างถูกต้อง เนื่องจากศาสนพิธี เป็นการสร้างระเบียบแบบแผนแบบอย่างที่ยังปฏิบัติในศาสนา นั้น ๆ ตามหลักการความเชื่อในศาสนาที่ตนนับถือ เมื่อนำมาใช้ในทางพระพุทธศาสนา ย่อมหมายถึง ระเบียบ แบบแผน และแบบอย่างที่ยังปฏิบัติในพระพุทธศาสนา ซึ่งบางท่านเรียกว่า “พุทธศาสนพิธี”

ประโยชน์ของศาสนพิธี ศาสนพิธีที่ถูกต้องทำให้พิธีมีความเรียบร้อย งดงาม ย่อมเพิ่มพูนความศรัทธาปสาทะของผู้ที่ได้พบเห็น เป็นเครื่องแสดงเกียรติยศของเจ้าภาพและผู้เข้าร่วมพิธี ทั้งยังเป็นการรักษาวัฒนธรรมประเพณีที่ดั่งามของชาติไว้

ประเภทของศาสนพิธีทางพระพุทธศาสนา

๑. **กุศลพิธี** คือ พิธีกรรมที่เนื่องด้วยการอบรมความดีงามทางพระพุทธศาสนาเฉพาะตัวบุคคล เช่น การแสดงตนเป็นพุทธมามกะ การเวียนเทียนในวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา การรักษาศีลต่าง ๆ

๒. **บุญพิธี** คือ พิธีทำบุญ เป็นประเพณีในครอบครัว ในสังคม เกี่ยวเนื่องกับการดำเนินชีวิต เช่น พิธีทำบุญงานมงคล พิธีทำบุญงานอวมงคล

๓. **ทานพิธี** คือ พิธีถวายทานต่าง ๆ เช่น การถวายปาฏิบุคลิกทาน การถวายสังฆทาน หรือ การถวายผ้ากฐิน ผ้าป่า ผ้าอาบน้ำฝน และอื่น ๆ

๔. **ปกิณกพิธี** คือ พิธีเบ็ดเตล็ด เป็นมารยาทและวิธีปฏิบัติศาสนพิธี เช่น วิธีตั้งโต๊ะหมู่บูชา และจัดอาสนะสงฆ์ วิธีวางค้ำสายสัญญาณ วิธีจตุรปูเทียน วิธีแสดงความเคารพพระสงฆ์ วิธีประเคนของพระสงฆ์ วิธีทอดผ้าบังสุกุล วิธีทำหนังสืออาราธนาและใบปวารณา วิธีอาราธนาศีล อาราธนาพระปริตร อาราธนาธรรม วิธีกรวดน้ำ ฯลฯ

ประเภทของงานศาสนพิธี

งานพระราชพิธี

เป็นงานที่พระมหากษัตริย์ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้จัดขึ้นเป็นประจำปี เช่น พระราชพิธีฉัตรมงคล พระราชพิธีเฉลิมพระชนมพรรษา พระราชพิธีสงกรานต์ พระราชพิธีฉัตรมงคล หรืองานที่ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้จัดขึ้นเป็นกรณีพิเศษ เช่น พระราชพิธีอภิเษกสมรส พระราชพิธีสมโภชเดือนและขึ้นพระอู่

งานพระราชกุศล

เป็นงานที่พระมหากษัตริย์ทรงบำเพ็ญพระราชกุศล ซึ่งงานพระราชกุศลบางงานต่อเนื่องกับงานพระราชพิธี เช่น งานพระราชกุศลมาฆบูชา งานพระราชกุศลวิสาขบูชา งานพระราชกุศลอุปสมบทนาครหลวง งานพระราชกุศลวันปิยมหาราช งานพระราชกุศลทักษิณานุปทานพระบรมอัฐิ สมเด็จพระบรมราชาบุพการี งานพระราชกุศลทรงบาตร

งานรัฐพิธี

เป็นงานพิธีที่รัฐบาลหรือทางราชการจัดขึ้นเป็นประจำปี โดยกราบทูลเชิญสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเสด็จฯ ทรงเป็นประธานประกอบพิธี เช่น รัฐพิธีที่ระลึกวันจักรี รัฐพิธีฉลองวันพระราชทานรัฐธรรมนูญ ซึ่งปัจจุบันทรงรับเข้าเป็นงานพระราชพิธี

งานราษฎร์พิธี

เป็นงานทำบุญตามประเพณีนิยมที่ราษฎรจัดขึ้นเพื่อความเป็นสิริมงคลแก่ตนเองและชุมชน หรือเป็นการทำบุญเพื่ออุทิศผลให้แก่ผู้ล่วงลับไปแล้วในโอกาสต่าง ๆ ซึ่งเป็นการจัดตามความศรัทธาและความเชื่อที่ถือปฏิบัติสืบทอดกันมาตามท้องถิ่นหรือชุมชนนั้น ๆ

องค์ประกอบของพิธี

- ๑. พิธีกรรม** คือ การกระทำที่เป็นวิธีการเพื่อให้ได้รับผลสำเร็จและนำไปสู่ผลที่ต้องการ อันเป็นเครื่องน้อมนำศรัทธาที่จะพาเข้าสู่เป้าหมายตามวัตถุประสงค์ของผู้ที่จัดกิจกรรมนั้น ๆ และสามารถน้อมนำให้ผู้ศรัทธาเข้าถึงธรรมที่สูงขึ้น
- ๒. พิธีการ** คือ ขั้นตอนของพิธีที่กำหนดไว้ตามลำดับตั้งแต่เริ่มต้นพิธีจนจบพิธี เพื่อให้การจัดกิจกรรมในพิธีนั้น ๆ เป็นไปด้วยความถูกต้อง เรียบร้อย และสวยงาม อันนำมาซึ่งความศรัทธาและความเชื่อในการจัดกิจกรรมร่วมกัน ทั้งในส่วนผู้ที่เข้าร่วมพิธีและผู้ที่จะพบเห็น
- ๓. พิธีกร** คือ ผู้ดำเนินรายการประกอบพิธีกรรมนั้น ๆ ให้เป็นไปตามขั้นตอนที่ได้กำหนดไว้ โดยทำหน้าที่รับผิดชอบในด้านพิธีการ ประสาน ควบคุม และกำกับพิธีการต่าง ๆ ให้เป็นไปด้วย

ความเรียบร้อยตามกำหนดการ ในกรณีที่เป็นพิธีกรรมทางศาสนา จะเรียกว่า “*ศาสนพิธีกรรม*” ซึ่งหมายถึง ผู้ทำหน้าที่ควบคุมและปฏิบัติศาสนพิธี ให้ถูกต้องตามพิธีกรรมทางศาสนา ตลอดจน ประสานงาน เพื่อให้การดำเนินกิจกรรมในพิธีนั้น ๆ เป็นไปด้วยความเรียบร้อย

คุณสมบัติของศาสนพิธีกร

- ๑) มีความรู้ ความสามารถ ในการปฏิบัติศาสนพิธี
- ๒) มีไหวพริบ ปฏิภาณ ตัดสินใจ และแก้ไขข้อขัดข้องได้รวดเร็วและเรียบร้อย
- ๓) มีความแม่นยำ ละเอียด รอบคอบ ในศาสนพิธี
- ๔) แต่งกายและปฏิบัติตนให้เหมาะสมตามกาลเทศะ มีมารยาทเรียบร้อย
- ๕) สามารถประสานงาน ควบคุม กำกับพิธีการได้ดี

บทที่ ๒

การเตรียมการและการปฏิบัติงานศาสนพิธี

เมื่อถึงกำหนดวันพิธีผู้ที่มีหน้าที่รับผิดชอบในการเป็นผู้ดำเนินการพิธี ควรมีการจัดเตรียมและแบ่งงานให้ผู้ร่วมปฏิบัติงานในพิธีต่าง ๆ ให้ชัดเจน ใครทำอะไร ที่ไหน อย่างไร ควรมีการตรวจสอบความพร้อมของอุปกรณ์เครื่องใช้ให้พร้อมตลอดเวลา เช่น เครื่องสักการบูชาพระรัตนตรัย พระพุทธรูป เทียนชนวน การอาราธนาศีล อาราธนาธรรม สิ่งต่าง ๆ เหล่านี้ ผู้ทำหน้าที่เป็นศาสนพิธีกร และพิธีกรผู้ช่วยจะต้องช่วยกันดูแลการเตรียมงานและการปฏิบัติให้เป็นไปด้วยความเรียบร้อย

การเตรียมการของศาสนพิธี

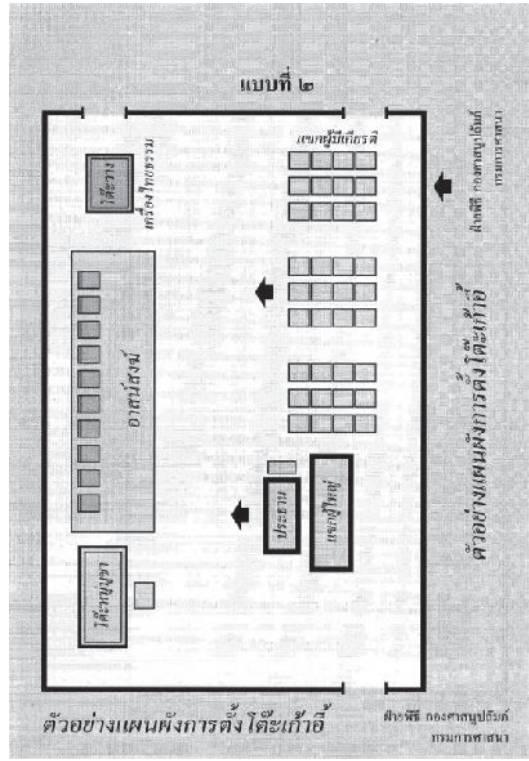
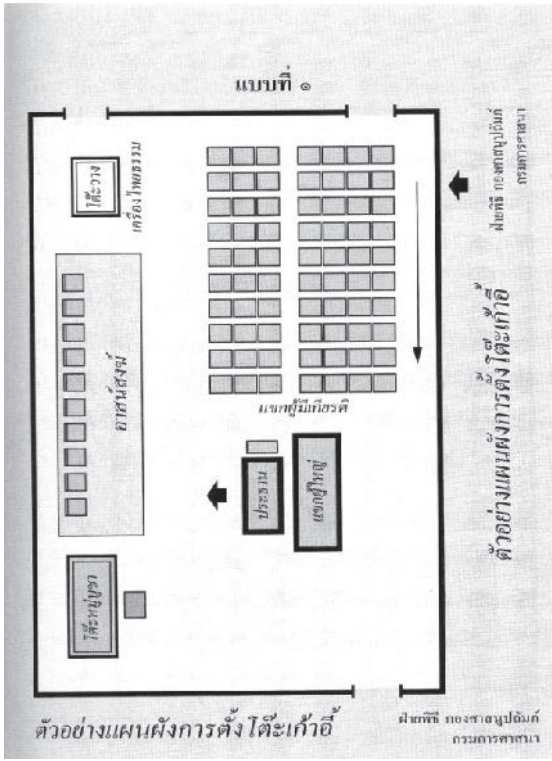
เมื่อมีการปรึกษาหารือและมีข้อตกลงกันเป็นที่เรียบร้อยแล้ว ในการจัดพิธีเนื่องในโอกาสต่าง ๆ นั้น ผู้ที่ได้รับมอบหมายให้ทำหน้าที่ในการเป็นผู้ดำเนินกิจกรรมจะต้องมีการเตรียมการ ดังนี้

- ๑) การจัดเตรียมสถานที่
- ๒) การจัดเตรียมอุปกรณ์
- ๓) การจัดเตรียมบุคลากร
- ๔) การจัดเตรียมกำหนดการ

๑) การจัดเตรียมสถานที่

กิจกรรมแรกที่ผู้ดำเนินกิจกรรมจะต้องคำนึงถึง คือ การจัดเตรียมสถานที่ ต้องคำนึงถึงความเหมาะสมของสถานที่ เช่น งานที่จะจัดเป็นงานพิธีใด งานมงคล หรืองานอวมงคล สถานที่นั้นมีความเหมาะสมกับการจัดพิธีหรือไม่เพียงใด ซึ่งจะได้มีการวางแผนในการจัดกิจกรรม และปฏิบัติได้เหมาะสมกับสถานที่ โดยมีหลักการพิจารณา ดังนี้

- ๑) เหมาะสมกับการที่จะใช้เป็นสถานที่จัดพิธีนั้นหรือไม่
- ๒) กว้างขวาง เพียงพอกับการรองรับผู้ร่วมพิธี
- ๓) สะอาด สะดวก ปลอดภัย
- ๔) ไม่มีเสียงรบกวน

แบบอย่างการจัดเตรียมสถานที่

การจัดสถานที่สำหรับผู้ร่วมพิธี

การจัดสถานที่สำหรับผู้เป็นประธาน

การจัดสถานที่สำหรับเลี้ยงอาหารผู้ร่วมงาน

๒) การเตรียมอุปกรณ์

การเตรียมอุปกรณ์ เป็นสิ่งจำเป็นของการจัดพิธีต่าง ๆ ซึ่งผู้ทำหน้าที่จัดพิธีจะต้องมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับพิธีการหรือพิธีกรรมต่าง ๆ เช่น วัตถุประสงค์ของการจัดศาสนพิธี เป็นงานมงคล งานอวมงคล หรืองานมงคลพร้อมกับงานอวมงคล และงานมงคลนั้นเป็นงานมงคลที่จะต้องใช้อุปกรณ์ในพิธีเป็นการเฉพาะอย่างไร เช่น งานมงคลสมรส งานวางศิลาฤกษ์ เป็นต้น

อุปกรณ์หลักที่ใช้ในงานศาสนพิธี

- ๑) โต๊ะหมู่บูชา, พระพุทธรูป, แท่นกราบ
- ๒) แจกันดอกไม้ หรือ พานพุ่ม
- ๓) กระจ่างรูป, เชิงเทียน
- ๔) รูป เทียน บูชาพระ
- ๕) เทียนชนวน
- ๖) ที่กรวดน้ำ
- ๗) สำลี กรรไกร เชื้อชนวน (น้ำมันเบนซิน + เทียนขี้ผึ้ง) รูป เทียน
- ๘) ใบปวารณา และจุดปัจจัยไทยธรรม
- ๙) เครื่องขยายเสียงพร้อมอุปกรณ์
- ๑๐) เครื่องรับรองพระสงฆ์ เช่น น้ำร้อน น้ำเย็น อาสนะหรือพรมนั่ง เสื่อ หมอนพิง กระจาดชั่งตวงมือ กระจาด

การจัดโต๊ะหมู่บูชากรณีพระราชวงศ์เสด็จ ฯ
เป็นองค์ประธาน

การจัดโต๊ะหมู่บูชาในพิธีทั่วไป

ที่กรวดน้ำ

อาสนะสมเด็จพระราชาคณะ

ชุดถ้วยน้ำปานะสมเด็จพระราชาคณะ

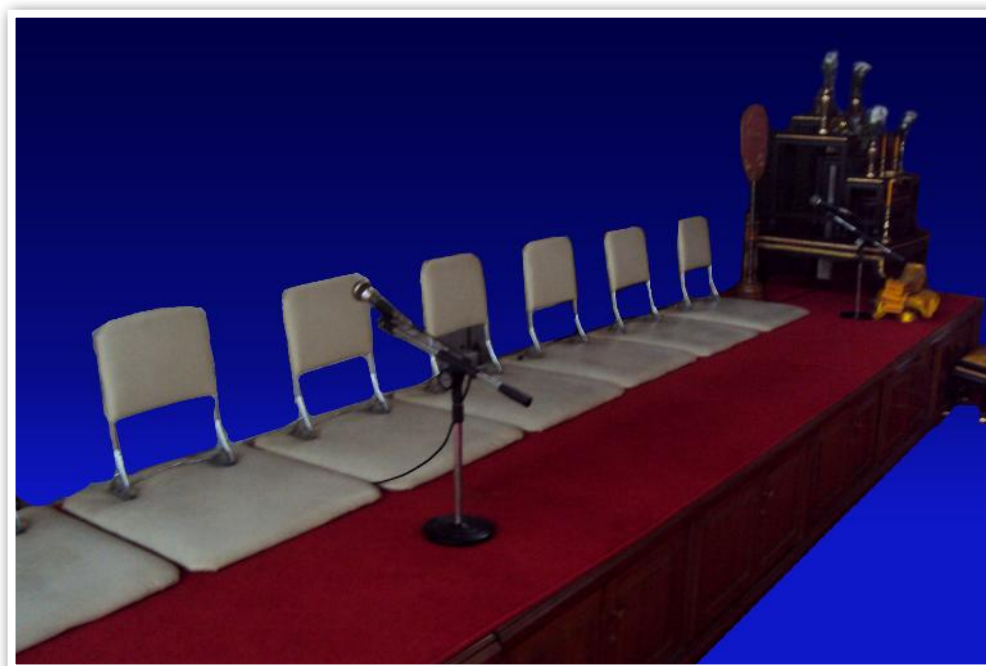
ชุดถ้วยน้ำปานะพระราชาคณะ

พัตยศสมณศักดิ์

พัตรอง

การจัดอาสน์สงฆ์

ครอบน้ำพระพุทธรณ์

ที่ประพรมน้ำพระพุทธรณ์

สายสิญจน์

เทียนชนวน

อุปกรณ์เฉพาะพิธี (เพิ่มจากอุปกรณ์หลัก)

งานพิธีมงคล

- ๑) ภาชนะ น้ำพระพุทธมนต์ เช่น ครอบน้ำมนต์ / บาตร / ชัน / ที่ประพรมน้ำพระพุทธมนต์ (มัดหญ้าคา, ใบมะยม, ดอกไม้เงินทอง)
- ๒) สายสิญจน์
- ๓) เทียนน้ำมนต์ (เทียนขี้ผึ้งแท้ นิยมขนาดน้ำหนัก ๑ บาท)
- ๔) พานรองสายสิญจน์ จำนวน ๒ พาน

พิธีมงคลสมรส

- ๑) มงคลแฝด
- ๒) โถปริก แป้งกระแจะสำหรับเจิม
- ๓) สั้งซ์
- ๔) หมอนกราบ ๒ ใบ

พิธีวางศิลาฤกษ์

- ๑) แผ่นศิลาฤกษ์
- ๒) ไม้มงคล ๙ ชนิด คือ ไม้ชัยพฤกษ์ ไม้ราชพฤกษ์ ไม้สักทอง ไม้ไผ่สีสุก ไม้พะยุง ไม้ทองหลวง ไม้ก้นเกราะ ไม้ทรงบาดาล และไม้ขนุน
- ๓) ค้อนตอกไม้มงคล
- ๔) แผ่นอิฐ ทอง - นาก - เงิน อย่างละ ๓ แผ่น (รวม ๙ แผ่น)
- ๕) โถปริก กระแจะเจิม
- ๖) ทองคำเปลวปิดศิลาฤกษ์ ๓ แผ่น พร้อมขี้ผึ้งหรือสิ่งที่ทำแผ่นศิลาฤกษ์เพื่อปิดแผ่นทอง
- ๗) ปูนซีเมนต์ผสมเสร็จ พร้อมเกรียงปาดปูน
- ๘) ตลับนพรัตน์
- ๙) พวงมาลัย
- ๑๐) ข้าวตอกดอกไม้ เหริยญเงิน และเหริยญทอง
- ๑๑) กระดาษ/ผ้าเช็ดมือของประธาน

พิธีเปิดป้ายอาคาร

- ๑) โถปริก กระแจะเจิม
- ๒) ทองคำเปลว ๓ แผ่น พร้อมขี้ผึ้งหรือสิ่งที่ทำสำหรับปิดแผ่นทอง
- ๓) ผ้าคลุมป้าย พร้อมสายชักผ้าคลุมป้าย
- ๔) กระดาษ/ผ้าเช็ดมือของประธาน

งานพิธีอวมงคล

พิธีสวดพระอภิธรรม

๑) ภูเขาโยง (ถ้าศพมีฐานันดรศักดิ์ตั้งแต่ชั้นหม่อมเจ้าขึ้นไป ต้องเตรียมผ้าขาวกว้างประมาณ ๑๐ หรือ ๑๒ นิ้ว ยาวเสมอกับแถวพระสงฆ์ จำนวน ๑ ผืน เรียกว่า “ผ้ารองโยง”) ถ้าไม่มีให้ใช้ แถบทอง หรือสายโยง แทนก็ได้

๒) เครื่องทองน้อย ๑ - ๒ ที่ (ตั้งหน้าหีบศพ)

๓) ตู้พระอภิธรรม พร้อมโต๊ะตั้งตู้พระอภิธรรม

๔) ผ้าไตร หรือผ้าสำหรับทอดบังสุกุล

๕) เครื่องกะบะบูชาพระอภิธรรม (ในกรณีไม่มีเครื่องกะบะบูชา ให้ใช้ เเชิงเทียน ๑ คู่ แจกกันดอกไม้ ๑ คู่ และกระถางรูป ๑ กระถาง ตั้งหน้าตู้พระอภิธรรมแทนเพื่อจุดบูชา)

พิธีพระราชทานเพลิงศพ หรือฌาปนกิจศพ (อุปกรณ์เพิ่มจากการสวดพระอภิธรรม)

๑) ธรรมาสน์เทศน์ คัมภีร์เทศน์ พัดรอง ตะลุ่ม พาน

๒) เครื่องทองน้อย จำนวน ๑ ชุด (สำหรับประธานจุดบูชาพระธรรม)

๓) เทียนสองธรรม

๔) ผ้าไตร หรือผ้าสำหรับทอดบังสุกุล

๕) เครื่องไทยธรรมบูชาภัณฑ์เทศน์

พิธีทำบุญครบรอบวันตาย

๑) อัฐิ / รูปผู้ตาย / ป้ายชื่อของบรรพบุรุษ

๔) ภูเขาโยง แถบทอง

๒) โต๊ะหมู่อีก ๑ ชุด ใช้เป็นที่บูชาอัฐิ

๕) ผ้าสำหรับทอดบังสุกุล

๓) เครื่องทองน้อย

เครื่องทองน้อย (สำหรับบุคคลทั่วไป)

เครื่องทองน้อย (สำหรับพระสงฆ์)

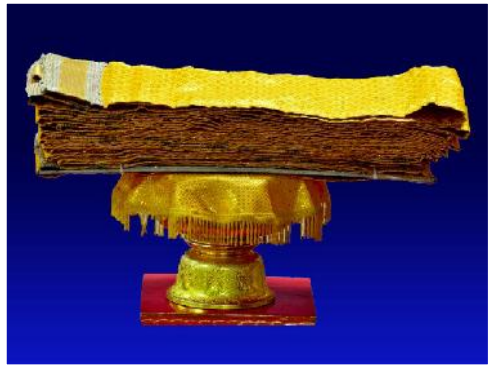
การตั้งเครื่องประกอบสมณศักดิ์หน้าโกศศพพระสงฆ์

ผ้ารองโยง

คู่สวดพระอภิธรรม
(สำหรับงานที่อยู่ในพระราชานุเคราะห์)

ภูเขาโยง

ผ้าไตร และเครื่องถวายภัณฑ์เทศน์

๓) การเตรียมบุคลากร

การเตรียมบุคลากร เป็นการแสดงถึงความพร้อมของผู้จัดงานพิธีต่าง ๆ เพื่อความสะดวกในการติดต่อประสานงาน เป็นการแบ่งหน้าที่รับผิดชอบในแต่ละส่วน สามารถตรวจสอบได้ว่า นิมนต์พระสงฆ์หรือยัง นิมนต์จำนวนเท่าใด ใครเป็นประธาน ใครรับภารกิจส่วนใด ใครเป็นพิธีกร หรือใครทำหน้าที่ศาสนพิธีกร เป็นต้น รวมทั้งสามารถตรวจสอบจุดบกพร่องของงานได้ด้วย

พระสงฆ์ การนิมนต์พระสงฆ์ ควรเขียนเป็นหนังสือ หรือภาษาทางราชการ เรียกว่า “การวางฎีกานิมนต์พระสงฆ์” เพื่อถวายพระสงฆ์ถือไว้เป็นหลักฐาน ซึ่งประกอบด้วยข้อความสำคัญ เพื่อให้พระสงฆ์ทราบว่า นิมนต์งานพิธีใด วัน เวลา และสถานที่ในการประกอบพิธี ควรแจ้งให้ชัดเจน ส่วนจำนวนพระสงฆ์ที่นิยมในแต่ละพิธีนั้น ไม่ได้กำหนดจำนวนข้างมาก แต่มีกำหนดจำนวนข้างน้อยไว้ คือ ไม่ต่ำกว่า ๕ รูป ๗ รูป ๙ รูป และ ๑๐ รูป เพื่อจะได้ครบองค์คณะสงฆ์ ส่วนงานพระราชพิธี หรือพิธีของทางราชการนิยมนิมนต์พระสงฆ์ ๑๐ รูป ทั้งงานมงคลและงานอวมงคล แต่ถ้าหากเป็นพิธีบำเพ็ญกุศลสวดพระอภิธรรมศพประจำคืนนั้น จะนิมนต์พระสงฆ์สวดพระอภิธรรม จำนวน ๔ รูป

ฎีกา กองค้ำสนูปถัมภ์ กรมการศาสนา กระทรวงวัฒนธรรม

ใ้การ งานเผยแผ่พระพุทธศาสนาเนื่องในวันมาฆบูชา

ประจำปีพระพุทธศักราช ๒๕๖๐

ณ ส่วนลุ่มพินิ กรุงเทพมหานคร

นิมนต์ พระราชาคณะ พระครู เปริยญ วัด มหาธาตุยุวราชรังสฤษฎิ์

เจริญพระพุทธมนต์	วันที่	๑๑ กุมภาพันธ์	พ.ศ.	๒๕๖๐	เวลา	๐๗.๐๐	น.
รับนิมนต์बाट	วันที่		พ.ศ.		เวลา		น.
	วันที่		พ.ศ.		เวลา		น.

หมายเหตุ - โปรดถึงก่อนเวลา

- ทรงพำลิสพระราชนิยม

กลุ่มพินิ กองค้ำสนูปถัมภ์ กรมการศาสนา

เขตบางพลัด กรุงเทพมหานคร ๑๐๗๐๐

โทร. ๐ ๒๕๒๒ ๘๘๐๒ - ๖

โทรสาร ๐ ๒๕๒๒ ๘๘๐๑

ลงชื่อ

ผู้ออกฎีกา

(นายโฮสธิ ราชฎิวเรือง)

นักวิชาการศึกษาชำนาญการพิเศษ

ส่วนนี้เมื่อเซ็นรับแล้วส่งคืน กลุ่มพินิ กองค้ำสนูปถัมภ์ กรมการศาสนา

อาตมภาพ พระราชาคณะ พระครู เปริยญ

วัด มหาธาตุยุวราชรังสฤษฎิ์

ได้รับฎีกานิมนต์ เจริญพระพุทธมนต์, รับนิมนต์बाट ใ้การ งานเผยแผ่พระพุทธศาสนาเนื่องในวันมาฆบูชา ประจำปีพระพุทธศักราช ๒๕๖๐ ณ ส่วนลุ่มพินิ กรุงเทพมหานคร

วันที่ ๗ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๕๖๐ เวลา ๑๘.๐๐ น. ใ้เรียบร้อยแล้ว

(ลงชื่อ).....ผู้รับ

(ลงชื่อ).....ผู้ส่ง

ตัวอย่างฎีกานิมนต์พระสงฆ์ของทางราชการ

ปฏิกานิมิต्तพระสงฆ์

ในการ บำเพ็ญกุศลศพ นายทวีภักดิ์ กสิณประทุม

ที่ ณ ศาลา ๓ วัดเทพศิรินทราวาส เขตป้อมปราบศัตรูพ่าย กรุงเทพมหานคร

นิมนต์ พระพรหมวชิรญาณ วัด ยานนาวา

ลำดับพระพุทธรูป	วันที่	เวลา	น.
ลำดับพระพุทธรูป	วันที่ ๑๕ ธันวาคม	พ.ศ. ๒๕๖๐ เวลา ๑๐.๐๐	น.
ลำดับพระธรรมเทศนา	วันที่	พ.ศ. เวลา	น.
ฉันภัตตาหารเพล	วันที่	พ.ศ. เวลา	น.

หมายเหตุ - ใช้พัทธวง

- ขอความเมตตาจนกระทั่งจัดพาหะไปเอง

โทร. ๐ ๒๕๒๒ ๘๘๐๙

ลงชื่อ..... ผู้ถวายปฏิกา

โทรสาร ๐ ๒๕๒๒ ๘๘๐๖

ผู้นิมนต์

ตัวอย่างหนังสือนิมนต์พระสงฆ์ทั่วไป

ประธานพิธี คือ บุคคลที่เจ้าภาพเชิญมาเป็นเกียรติแก่งานพิธีเพื่อทำหน้าที่เป็นประธานในพิธี ซึ่งมีทั้งแบบเป็นทางการ คือ มีการเชิญโดยแจ้งให้ผู้ที่เป็นประธานทราบล่วงหน้าอย่างเป็นทางการ และแบบไม่เป็นทางการ คือ การเชิญผู้ที่มาร่วมงานทำหน้าที่เป็นประธาน โดยไม่มีการแจ้งให้ทราบล่วงหน้า ซึ่งถ้าไม่เป็นทางการก็ไม่สู้กระไรนัก แต่หากเป็นทางการควรมีการจัดเตรียมสถานที่ให้เหมาะสมกับฐานะของผู้ที่เชิญมาเป็นประธานในพิธี เช่น การจัดที่นั่ง การต้อนรับ การจัดเตรียมเครื่องรับรอง เป็นต้น อันเป็นการแสดงออกถึงการให้เกียรติแก่ผู้ที่รับเชิญมาทำหน้าที่เป็นประธานในพิธีนั้น ๆ ด้วย และควรแจ้งกำหนดการของพิธีให้ผู้ทำหน้าที่เป็นประธานได้ทราบ

ศาสนพิธีกร คือ ผู้ทำหน้าที่เป็นผู้ดำเนินการพิธีทางศาสนา ซึ่งมีความรอบรู้ในด้านพิธีการต่าง ๆ ทำหน้าที่ควบคุม ปฏิบัติการ จัดการ และประสานงานระหว่างผู้ร่วมปฏิบัติงานพิธี ตลอดจนถึงการให้คำแนะนำ ให้คำปรึกษาในการดำเนินกิจกรรมพิธีทางพระพุทธศาสนาได้อย่างชัดเจนและถูกต้องตามโบราณประเพณีที่ได้มีการสืบทอดกันมา

ผู้ร่วมงาน คือ ผู้ที่เจ้าภาพเชิญมาร่วมเป็นเกียรติแก่พิธี ดำเนินกิจกรรมในพิธีร่วมกัน เช่น ร่วมฟังพระสงฆ์แสดงพระธรรมเทศนา เจริญพระพุทธมนต์ เจ้าภาพควรประมาณจำนวนผู้ที่รับเชิญมาร่วมกิจกรรมให้เหมาะสมกับสถานที่ ควรกำหนดผู้ที่คอยต้อนรับผู้มาร่วมงาน กำหนดสถานที่นั่งสำหรับผู้เป็นประธาน ของที่ระลึก เป็นต้น ถ้าบุคคลที่เชิญเป็นผู้ใหญ่ เจ้าภาพควรกำหนดให้ชัดเจนว่า ใครนั่งตรงไหน อย่างไร เนื่องจากเมื่อผู้รับเชิญนั่งเรียบร้อยแล้ว ถ้ามีการเคลื่อนย้ายที่นั่งในภายหลัง ผู้รับเชิญจะเสียความรู้สึกที่ดีในการเข้าร่วมกิจกรรม

๔) การเตรียมกำหนดการ

กำหนดการ คือ เอกสารที่จัดทำขึ้นเพื่อบอกลักษณะของงาน เป็นต้นว่า งานอะไร ใครเป็นประธาน สถานที่ วัน เวลา ในการจัดงาน ลำดับขั้นตอนของงาน การแต่งกาย เพื่อให้ผู้ที่ร่วมในพิธีมีความเข้าใจตรงกันและทราบขั้นตอนพิธี

กำหนดการมี ๔ ประเภท คือ

- ๑) หมายกำหนดการ
- ๒) หมายรับสั่ง
- ๓) พระราชกิจ
- ๔) กำหนดการ

หมายกำหนดการ เป็นเอกสารแจ้งกำหนดขั้นตอนของงานพระราชพิธีโดยเฉพาะลักษณะของเอกสารจะต้องอ้างพระบรมราชโองการ คือ ขึ้นต้นด้วยข้อความว่า “**นายกรัฐมนตรีหรือเลขาธิการพระราชวัง รับพระบรมราชโองการเหนือเกล้าฯ สั่งว่า...**” เสมอไป และในทางปฏิบัติเจ้าหน้าที่จะต้องส่งต้นหมายกำหนดการดังกล่าวนี้ เสนอนายกรัฐมนตรีหรือเลขาธิการพระราชวังลงนามรับสนองพระบรมราชโองการ

แบบอย่างหมายกำหนดการ

ที่ ๔/๒๕๖๐

หมายกำหนดการ พระราชกุศลมาฆบูชา พุทธศักราช ๒๕๖๐

เลขาธิการพระราชวัง รับพระราชโองการเหนือเกล้าฯ สั่งว่า วันมาฆบูชา พุทธศักราช ๒๕๖๐ ตรงกับวันเสาร์ ที่ ๑๑ กุมภาพันธ์ จึงทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ กำหนดการทรงบำเพ็ญพระราชกุศลตามราชประเพณี ณ พระอุโบสถวัดพระศรีรัตนศาสดาราม ดังรายการต่อไปนี้

วันเสาร์ ที่ ๑๑ กุมภาพันธ์ สมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เสด็จพระราชดำเนิน โดยรถยนต์พระที่นั่งไปยังพระบรมมหาราชวัง

เวลา ๑๗ นาฬิกา เสด็จพระราชดำเนินเข้าพระอุโบสถ ทรงจุดธูปเทียน ถวายนมัสการพระพุทธรูปมณฑลรัตนปฐมากร พระสงฆ์ ๓๐ รูปเจริญพระพุทธมนต์ จบแล้ว ทรงจุดธูปเทียนเครื่องทรงธรรม พระราชาคณะถวายศีลและถวายพระธรรมเทศนากัณฑ์ ๑ จบแล้ว พระสงฆ์ถวายอนุโมทนา ทรงประเคนจตุปัจจัยไทยธรรม พระราชาคณะถวายอดิเรก ออกจากพระอุโบสถ เสด็จพระราชดำเนินกลับ

การแต่งกาย แต่งเครื่องแบบปกติขาว ไว้ทุกข์.

สำนักพระราชวัง
วันที่ ๑ กุมภาพันธ์ พุทธศักราช ๒๕๖๐

แบบอย่างหมายกำหนดการ

หมายกำหนดการ

พระราชพิธีสถาปนาสมเด็จพระสังฆราช สกลมหาสังฆปริณายก
ณ พระอุโบสถวัดพระศรีรัตนศาสดาราม ในพระบรมมหาราชวัง

วันอาทิตย์ ที่ ๑๒ กุมภาพันธ์ พุทธศักราช ๒๕๖๐

ที่ ๕/ ๒๕๖๐

หมายกำหนดการ

พระราชพิธีสถาปนาสมเด็จพระสังฆราช สกลมหาสังฆปริณายก
ณ พระอุโบสถวัดพระศรีรัตนศาสดาราม ในพระบรมมหาราชวัง

เลขาธิการพระราชวัง รับพระราชโองการเหนือเกล้า ฯ สั่งว่า เนื่องจากตำแหน่งสมเด็จพระสังฆราช สกลมหาสังฆปริณายก ยังว่างอยู่ นายกรัฐมนตรีได้กราบบังคมทูลพระกรุณาขอให้ทรงสถาปนาสมเด็จพระราชาคณะ ตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. ๒๕๐๕ แก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ฉบับที่ ๒ พ.ศ. ๒๕๓๕ และฉบับที่ ๓ พ.ศ. ๒๕๖๐ ผู้เหมาะสมที่จะได้รับพระราชทานสถาปนาเป็นสมเด็จพระสังฆราช สกลมหาสังฆปริณายก จึงทรงพระกรุณาโปรดให้สถาปนาสมเด็จพระมหามุนีวงศ์ วัดราชบพิธสถิตมหาสีมาราม เป็นสมเด็จพระสังฆราช สกลมหาสังฆปริณายก และโดยที่ตำแหน่งสมเด็จพระสังฆราช สกลมหาสังฆปริณายก ทรงเป็นประธานของฝ่ายสงฆ์ มีความสำคัญยิ่งในพระบรมพุทธานุศาสนแห่งราชอาณาจักรไทย อีกทั้งทรงเป็นที่เคารพสักการะของพุทธศาสนิกชนทั่วไป จึงทรงพระกรุณาโปรดเกล้า ฯ ให้ประกอบพระราชพิธีสถาปนาในท่ามกลางสังฆมณฑล ซึ่งพร้อมด้วยกรรมการมหาเถรสมาคม เจ้าคณะใหญ่ เจ้าคณะภาค และเจ้าคณะจังหวัดต่าง ๆ ณ พระอุโบสถวัดพระศรีรัตนศาสดาราม เพื่อเป็นการถวายพระเกียรติในตำแหน่งที่มีความสำคัญและเชิดชูพระพุทธศาสนาสืบไป ดังมีรายการต่อไปนี้

วันอาทิตย์ ที่ ๑๒ กุมภาพันธ์ พุทธศักราช ๒๕๖๐ สมเด็จพระเจ้าอยู่หัว
เสด็จพระราชดำเนินโดยรถยนต์พระที่นั่งจากพระที่นั่งอัมพรสถาน พระราชวังดุสิต
ไปยังวัดพระศรีรัตนศาสดาราม ในพระบรมมหาราชวัง

เวลา ๑๘ นาฬิกา เสด็จเข้าพระอุโบสถ ทรงพระเคนผ้าไตรแต่พระสงฆ์
ซึ่งดำรงตำแหน่งกรรมการมหาเถรสมาคม เมื่อพระสงฆ์ออกไปครองผ้าเสร็จแล้ว
กลับเข้ามานั่งยังอาสน์สงฆ์ตามลำดับ สมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงจุดธูปเทียน
เครื่องนมัสการบูชาพระรัตนตรัย ทรงศีล สมเด็จพระราชาคณะถวายศีล จบแล้ว
ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้อาลักษณ์ กองอาลักษณ์และเครื่องราชอิสริยาภรณ์
สำนักเลขาธิการคณะรัฐมนตรี อ่านประกาศกระแสพระราชโองการสถาปนา
สมเด็จพระสังฆราช สกลมหาสังฆปริณายก จบ สมเด็จพระราชาคณะนำสวดคาถา
“สังฆราชภูจนานุโมทนา” แล้วพระสงฆ์กรรมการมหาเถรสมาคมนำสวด
“โส อตถลทโธ” แล้วสมเด็จพระสังฆราช สกลมหาสังฆปริณายก เสด็จไปประทับ
ที่อาสน์สงฆ์พร้อมด้วยกรรมการมหาเถรสมาคม ณ ท่ามกลางสังฆมณฑล ซึ่งมี
เจ้าคณะใหญ่ เจ้าคณะภาคและเจ้าคณะจังหวัด

สมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เสด็จฯ ไปถวายน้ำพระมหาสังข์ทักษิณาวัฏแต่สมเด็จพระ
พระสังฆราช สกลมหาสังฆปริณายก และถวายพระสุพรรณบัฏ พระตราตำแหน่ง
พัดยศ และเครื่องสมณศักดิ์ ขณะนี้ พระสงฆ์ในสังฆมณฑลเจริญชัยมงคลคาถา
โหรหลวงลั่นฆ้องชัย พราหมณ์เป่าสังข์ ภูษามาลาแกว่งบัณเฑาะว์ เจ้าพนักงาน
ประโคมสังข์ แตร ดุริยางค์ พระสงฆ์ตามพระอารามทั่วราชอาณาจักรซึ่งชุมนุม
ในพระอุโบสถเจริญชัยมงคลคาถาและย่ำระฆัง

เมื่อสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ถวายเครื่องสมณศักดิ์แต่สมเด็จพระสังฆราช
สกลมหาสังฆปริณายก และทรงพระเคนจตุปัจจัยไทยธรรมแต่พระสงฆ์ในสังฆมณฑล
ตามลำดับแล้ว ทรงหลังทักษิโณทก พระสงฆ์ถวายอนุโมทนา ถวายอดิเรก จบแล้ว

๓

สมเด็จพระสังฆราช สกลมหาสังฆปริณายก เสด็จไปประทับ ณ อาสน์สงฆ์
กลางพระอุโบสถ พระมหาเถระฝ่ายคณะธรรมยุตและฝ่ายมหานิกาย สมเด็จพระ
เจ้าอยู่หัว ประธานองคมนตรี นายกรัฐมนตรี ประธานสภานิติบัญญัติ
แห่งชาติ ประธานศาลฎีกา ถวายเครื่องสักการะแด่สมเด็จพระสังฆราช
สกลมหาสังฆปริณายก แล้ว สมเด็จพระสังฆราช สกลมหาสังฆปริณายก เสด็จออก
จากพระอุโบสถทางพระทวารกลาง ทรงรับเครื่องสักการะของบรรพชิตญวนและจีน
ส่วนพระสงฆ์อื่นนั้นออกจากพระอุโบสถ สมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เสด็จพระราชดำเนิน
กลับ

การแต่งกาย แต่งเครื่องแบบเต็มยศ ไว้ทุกข์ สายสะพายนพรัตน-
ราชวรารณ์ หรือสายสะพายช้างเผือก

สำนักพระราชวัง

วันที่ ๙ กุมภาพันธ์ พุทธศักราช ๒๕๖๐

“สงฆราชภูษปนานุโมทนา”

คำสวด	คำแปล
<p>สุมาตุ เม ภนเต สงโฆ,</p> <p>อิทานิ โข ปเวทิตเต มหาวชิราลงกรณสส ธมมิกราชาธิราชวรสส ราชโองกาเรน, อริยวัสาคตฉาโน มหาเถโรสยามรฎุเส สกลมหาสงฆปริณายโก สงฆราชา ปติฏฐาปิโต,</p> <p>โส ราชา ธมมิโก ธมมราชา อคฺคสาสนูปตมฺภโก,</p> <p>รฎุชปาลาโรจนณเจว สงฆทสฺสนณจ สุตาวี, สยมฺปิ โยนิโส อูปปริกฺขิตฺวา</p> <p>ราชานมนวาย พุทฺธสํสนี อูปตมฺภิกฺติ์ สงฆราชภูษปนุปกาสนี กาวเรสิ,</p> <p>สาธุ ภนเต สกโล สงโฆ อิมณจ สงฆราชภูษปนุ อิมณจ สงฆราชภูษปิตุ มหาเถโร อนุโมทตุ สมฺปสิทฺตุ,</p> <p>สาธุ โข ปน สกโล สงโฆ สงฆราชมหาเถรปฺปธานโน สมฺคฺโค เอกจณฺโท พุทฺวา.</p> <p>พุทฺธสสนเน สพฺพกรณียี อุนฺคคณฺหาตุ,</p> <p>อปิจาหํ ภนเต อามนฺเตมิ,</p> <p>สกโล สงโฆ กลฺยาณจิตฺตํ สมนฺนาหริตฺวา มหาวชิราลงกรณสส ธมมิกราชาธิราชวรสส สพฺพวชฺยมงฺคลํ อธิฏฺฐหตุ,</p> <p>โส ราชา สราชปุตฺตธีตุ ราชวิสิโก สามจฺจปรีวาโร สสพฺพวสฺสนิกโร สุขิโต โทฺหุ อโรโค นิรุพฺพทโว,</p> <p>จิรํ รัชเช ปติฏฺฐาตุ</p> <p>อิโต ปรี สงโฆ อริยวัสาคตฉาน สงฆราชภูษปิตุสส มหาเถรสส กลฺยาณณเวว เจตฺสา อนุโมทนสฺสณยานี กโรตุ.</p>	<p>ข้าแต่ท่านผู้เจริญ ขอพระสงฆ์ จงฟังข้าพเจ้า</p> <p>บัดนี้ ได้มีการประกาศพระราชโองการแห่งสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวมหาวชิราลงกรณธรรมิกราชาธิราชเจ้า ทรงพระกรุณาโปรดสถาปนาสมเด็จพระอริยวงศาคตญาณ พระสังฆราชสกลมหาสังฆปริณายก ประธานาธิบดีสงฆ์ทั่วสยามรัฐราชอาณาจักรแล้ว</p> <p>สมเด็จพระราชาธิราชเจ้า ทรงตั้งอยู่ในธรรม ทรงเป็นธรรมราชา ทรงเป็นเอกอัครศาสนูปถัมภก,</p> <p>ทรงสดับคำกราบบังคมทูลของรัฐบาลและสังฆที่คณะแล้ว ทรงพิจารณาโดยรอบคอบ แม้ด้วยพระองค์เองแล้ว</p> <p>ทรงอาศัยพระราชอำนาจให้ประกาศสถาปนาสมเด็จพระสังฆราชเพื่ออุปถัมภ์บำรุงพระพุทธศาสนา</p> <p>ข้าแต่ท่านผู้เจริญ ขอพระสงฆ์ทั้งปวง จงอนุโมทนาปสาทการ ซึ่งการทรงสถาปนาสมเด็จพระสังฆราช และพระมหาเถระผู้ทรงได้รับสถาปนาเป็นสมเด็จพระสังฆราชทั้งนี้,</p> <p>และขอพระสงฆ์ทั้งปวง ซึ่งมีสมเด็จพระสังฆราชทรงเป็นประธาน จงมีความสามัคคีพร้อมเพรียงกันเป็นเอกฉันท์.</p> <p>อนุเคราะห์ปฏิบัติกรณียะทั้งปวงในพระพุทธศาสนา,</p> <p>ข้าแต่ท่านผู้เจริญ อนึ่ง ข้าพเจ้าขอเชิญชวน,</p> <p>พระสงฆ์ทั้งปวง จงรวมกัลยาณจิต อธิษฐานถวายพระพร ชัยมงคลแด่สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวมหาวชิราลงกรณธรรมิกราชาธิราชเจ้า,</p> <p>ขอพระองค์ จงทรงพระเกษมสำราญ ปราศจากโรคพาธ อุบัติวันตรราย พร้อมทั้งพระราชโอรสธิดา พระราชวงศ์ พร้อมทั้งรัฐบาล ข้าราชการ ข้าราชการบริพารทุกฝ่าย พลสกนิกกรทุกหมู่เหล่า,</p> <p>ขอพระองค์ จงเสด็จสถิตในพระสิริราชสมบัติตลอดกาลนาน</p> <p>ต่อแต่นี้ ขอพระสงฆ์ได้มีกัลยาณจิต สวดอนุโมทนาถวายพระมหาเถระ ซึ่งได้ทรงพระกรุณาโปรดให้ ประกาศสถาปนาเป็นสมเด็จพระอริยวงศาคตญาณ พระสังฆราช สกลมหาสังฆปริณายกแล้ว ณ บัดนี้ เทอญ.</p>

หมายรับสั่ง คือ เอกสารที่มีผู้รับสั่งอัญเชิญมาสั่งให้เจ้าหน้าที่ไปปฏิบัติตามหน้าที่ราชการ

แบบอย่างหมายรับสั่ง

(แบบ ก.)

หมายรับสั่งที่ ๑๕๑๙๖

สำนักพระราชวัง

๑๐ กันยายน ๒๕๖๑

พระราชทานเพลิงศพ พระราชรัตนโนบล (สีหา ปภสฺสโร) อดีตเจ้าคณะจังหวัดหนองบัวลำภู
และเจ้าอาวาสวัดศรีสระแก้ว ณ เมรุวัดศรีสระแก้ว อำเภอเมืองหนองบัวลำภู จังหวัดหนองบัวลำภู

วันพฤหัสบดี ที่ ๑๓ ธันวาคม ๒๕๖๑ เวลา ๑๕.๐๐ น. พระราชทานเพลิง

วัน	หน้าที่ พนักงานพระราชพิธี
	นำหมายเรียน เจ้าภาพศพ พระราชรัตนโนบล (สีหา ปภสฺสโร) เพื่อทราบ ติดต่อขอรับกล่องเพลิงพระราชทานที่กองพระราชพิธี สำนักพระราชวัง ไปปฏิบัติ เจ้าภาพไม่ต้องเสียค่าใช้จ่ายอย่างใดทั้งสิ้น.

ทั้งนี้ให้จัดการตามหน้าที่และกำหนดวันตามรับสั่งอย่าให้ขาดเหลือ ถ้าสงสัยก็ให้ถามผู้รับสั่ง
โดยหน้าที่ราชการ

พ.ร.ร. ๑๕๑๙๖
ผู้รับรับสั่ง

พระราชกิจ คือ เอกสารกำหนดขั้นตอนการปฏิบัติพระราชพิธี หรือพิธีการขององค์ประธานในพิธีที่ข้าราชการผู้ปฏิบัติจะต้องสนองงานตามลำดับขั้นตอน

แบบอย่างพระราชกิจ

พระราชกิจ

พระราชพิธีสถาปนาสมเด็จพระสังฆราช สกลมหาสังฆปริณายก
ณ พระอุโบสถวัดพระศรีรัตนศาสดาราม ในพระบรมมหาราชวัง

.....

วันอาทิตย์ ที่ ๑๒ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๐

๑. เวลา ๑๖.๕๐ น. สมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เสด็จพระราชดำเนินโดยรถยนต์พระที่นั่งจากพระที่นั่งอัมพรสถาน พระราชวังดุสิต ไปยังพระบรมมหาราชวัง เข้าทางประตูวิเศษไชยศรี
๒. เวลา ๑๗.๐๐ น. รถยนต์พระที่นั่งเทียบที่ประตูเกยหลังวัดพระศรีรัตนศาสดาราม เสด็จเข้าพระอุโบสถ
๓. สมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เสด็จ ฯ ไปทรงจุดธูปเทียนท้ายที่นั่งบูชา -
 - พระพุทธมหามณีรัตนปฏิมากร พระสัมพุทธพรรณี
 - พระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกย์ พระพุทธเลิศหล้านภาไลย
๔. เสด็จ ฯ ไปที่อาสน์สงฆ์ ทรงประเคนผ้าไตรแด่สมเด็จพระราชาคณะ ๖ รูป และพระราชาคณะที่เป็นกรรมการมหาเถรสมาคม ๑๒ รูป รวม ๑๘ รูป
๕. ทรงรับการถวายความเคารพของผู้มาเฝ้า ฯ
ประทับพระราชอาสน์
(สมเด็จพระราชาคณะ ลงจากอาสน์สงฆ์ไปครองผ้าที่ในพระฉาก พระราชาคณะออกจากพระอุโบสถไปครองผ้าที่พระระเบียงข้างพระอุโบสถ ครองเสร็จแล้วขึ้นไปนั่งยังอาสน์สงฆ์ที่เดิม)
๖. เสด็จ ฯ ไปทรงจุดธูปเทียนเครื่องนมัสการที่หน้าธรรมาสน์ศิลา ทรงกราบ
๗. ประทับพระราชอาสน์ที่เดิม
(เจ้าหน้าที่กองศาสนูปถัมภ์ กรมการศาสนา นิมนต์พระกรรมการมหาเถรสมาคม ไปนั่งที่อาสน์สงฆ์กลางพระอุโบสถ)
๘. ทรงศีล
(สมเด็จพระราชาคณะถวายศีล จบ)
๙. ทรงพระกรุณาโปรดเกล้า ฯ ให้อาลักษณ์ กองอาลักษณ์และเครื่องราชอิสริยาภรณ์ สำนักเลขาธิการคณะรัฐมนตรี อ่านประกาศกระแสพระราชโองการ สถาปนาสมเด็จพระสังฆราช จบ

/(สมเด็จพระราชา

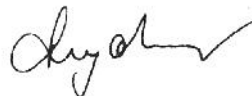

- (สมเด็จพระราชาคณะที่ได้รับสถาปนาเป็นสมเด็จพระสังฆราช
จะได้เสด็จไปประทับที่อาสน์สงฆ์ซึ่งปูลาดไว้ด้านหน้า)
สมเด็จพระวันรัต กล่าว “สงฆราชภูมุนานโมทนา”
สมเด็จพระธีรญาณมุนี นำสวด “โส อตถลทโร”
พระกรรมการมหาเถรสมาคม และพระสงฆ์ในมณฑลพิธีสวดรับพร้อมกัน จบแล้ว)
๑๐. สมเด็จพระสังฆราช เสด็จจากอาสน์สงฆ์กลางพระอุโบสถไปประทับ ณ อาสนะ
ซึ่งปูลาดไว้ข้างพระแท่นเศวตฉัตร หัวอาสน์สงฆ์สังฆมณฑล
(อธิบดีกรมการศาสนาเป็นผู้กราบทูลนำเสด็จไปประทับ
พระกรรมการมหาเถรสมาคม ตามไปนั่งที่อาสน์สงฆ์สังฆมณฑล พร้อมแล้ว)
๑๑. เสด็จ ฯ ไปถวายน้ำพระมหาสังข์ทักษิณาวัฏแด่สมเด็จพระสังฆราช
(สมเด็จพระสังฆราชทรงแบพระหัตถ์โดยมีพานแก้วรองรับ
ขณะถวายน้ำพระมหาสังข์ทักษิณาวัฏ พระสงฆ์ในสังฆมณฑล
จะได้เจริญชัยมงคลคาถา ไทโหลวงสิ้นช้อยชัย พราหมณ์เฝ้าสังข์
ภูษามาลาแก้วบังเฑาะว์ พนักงานประโคมสังข์ แตร ดุริยางค์
พระสงฆ์ทั่วราชอาณาจักรชุมนุมในพระอุโบสถเจริญชัยมงคลคาถา
และย่ำระฆัง)
๑๒. ถวายพระสุพรรณบัฏ
(เจ้าหน้าที่กองอาลักษณ์และเครื่องราชอิสริยาภรณ์เป็นผู้เชิญทูลเกล้า ฯ ถวาย
สมเด็จพระสังฆราชทรงรับแล้ว เจ้าหน้าที่กองศาสนูปถัมภ์ กรมการศาสนา
เชิญไปตั้งไว้บนพระแท่นเศวตฉัตร)
ถวายพระตราตำแหน่งสมเด็จพระสังฆราช
(ผู้อำนวยการสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติเป็นผู้เชิญทูลเกล้า ฯ ถวาย
สมเด็จพระสังฆราชทรงรับแล้ว เจ้าหน้าที่กองศาสนูปถัมภ์ กรมการศาสนา
เชิญไปตั้งไว้บนพระแท่นเศวตฉัตร)
ถวายพัดยศ ไตรแพร เครื่องยศสมณศักดิ์
(เจ้าหน้าที่สำนักพระราชวังเป็นผู้เชิญทูลเกล้า ฯ ถวาย
สมเด็จพระสังฆราชทรงรับแล้ว เจ้าหน้าที่กองศาสนูปถัมภ์ กรมการศาสนา
เชิญไปตั้งที่โต๊ะเคียงข้างพระแท่นเศวตฉัตร)
๑๓. ประทับพระราชอาสน์ที่เดิม
(พระสงฆ์ในสังฆมณฑลเจริญชัยมงคลคาถา จบ)
๑๔. เสด็จ ฯ ไปถวายใบปวารณาแทนจตุปัจจัยไทยธรรม
แด่สมเด็จพระราชาคณะซึ่งนั่งอยู่ที่อาสน์สงฆ์
ประทับพระราชอาสน์ที่เดิม
(ส่วนพระราชอาสน์ในสังฆมณฑลจะได้ลงจากอาสน์สงฆ์เดินเข้าไปรับตามลำดับ
จำนวน ๑๕๕ รูป รับประเคนแล้วกลับเข้านั่งยังอาสน์สงฆ์ที่เดิม)

๑๕. ทรงหลังทักษิโณทก
(พระสงฆ์ในสังฆมณฑลถวายอนุโมทนา ถวายอดิเรก จบ)
๑๖. อธิบัติกรรมการศาสนากราบพูนนำเสด็จสมเด็จพระสังฆราชไปประทับที่อาสน์สงฆ์
กลางพระอุโบสถ พระพักตร์ตรงพระทวารกลางพระอุโบสถ เพื่อทรงรับเครื่องสักการะ
- พระมหาเถระผู้ใหญ่ฝ่ายคณะธรรมยุต (สมเด็จพระวันรัต)
 - พระมหาเถระผู้ใหญ่ฝ่ายมหานิกาย (สมเด็จพระพุทธชินวงศ์)
 - สมเด็จพระเจ้าอยู่หัว
 - ประธานองคมนตรี
 - นายกรัฐมนตรี
 - ประธานสภานิติบัญญัติแห่งชาติ
 - ประธานศาลฎีกา
๑๗. สมเด็จพระสังฆราชทรงรับเครื่องสักการะแล้ว
หันพระองค์กลับไปทรงกราบพระพุทธรูปหามณีนรัตนปฏิมากร (กราบบนอาสน์สงฆ์นั้น)
ทรงกราบแล้ว อธิบัติกรรมการศาสนานำเสด็จออกจากพระอุโบสถลงทางพระทวารกลาง
(เจ้าหน้าที่กองศาสนูปถัมภ์ กรมการศาสนา เชิญพัดยศนำเสด็จ ส่วนพระสงฆ์
ในสังฆมณฑลออกจากพระอุโบสถตามสมเด็จพระสังฆราช ลงทางพระทวาร
ท้ายอาสน์สงฆ์)
๑๘. สมเด็จพระสังฆราช เสด็จลงทางพระทวารกลางพระอุโบสถ
ทรงรับเครื่องสักการะของบรรพชิตญวนและจีน
แล้วเสด็จจากพระอุโบสถไปประทับรถยนต์พระประเทียบที่ประตูเกย
หน้าวัดพระศรีรัตนศาสดาราม
เสด็จไปยังวัดราชบพิธสถิตมหาสีมาราม
๑๙. เมื่อสมเด็จพระสังฆราช เสด็จพ้นพระอุโบสถไปประทับรถยนต์พระประเทียบแล้ว
๒๐. สมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เสด็จ ฯ ไปทรงกราบที่หน้าเครื่องนมัสการที่หน้าธรรมาสน์ศิลา
ทรงรับการถวายความเคารพของผู้มาเฝ้า ฯ
๒๑. เสด็จออกจากพระอุโบสถไปประทับรถยนต์พระที่นั่งที่ประตูเกย
หลังวัดพระศรีรัตนศาสดาราม
เสด็จพระราชดำเนินกลับ

ควรมิควรแล้วแต่จะทรงพระกรุณาโปรดเกล้าโปรดกระหม่อม

ข้าพระพุทธเจ้า

๗ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๐

กำหนดการ คือ เอกสารแจ้งกำหนดขั้นตอนของงานโดยทั่วไป เป็นของส่วนราชการ หรือส่วนเอกชนจัดทำขึ้น แม้วางงานนั้นจะเป็นงานที่เกี่ยวข้องถึงเบื้องพระยุคลบาท เช่น งานเสด็จพระราชดำเนิน แต่งงานนั้นมิได้เป็นงานพระราชพิธีซึ่งกำหนดขึ้นโดยพระบรมราชโองการแล้ว เรียกว่า กำหนดการทั้งสิ้น เช่น ขั้นตอนของงานสวนสนามสำแดงความสามัคคีของทหารรักษาพระองค์ ก็ใช้คำว่า กำหนดการ เพราะงานนี้มิใช่พระราชพิธีที่มีพระบรมราชโองการให้จัดขึ้น หากแต่เป็นทางราชการทหารจัดขึ้น เพื่อสำแดงความสามัคคีต่อเบื้องพระยุคลบาท

กำหนดการ
สมเด็จพระนางเจ้า ฯ พระบรมราชินีนาถ
ทรงพระกรุณาโปรดเกล้า ฯ ให้
พระเจ้าวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าโสมสวลี พระวรราชาทินัดดามาตุ
เสด็จแทนพระองค์ไปพระราชทานเหรียญกาชาดสมนาคุณ ชั้นที่ ๒ และชั้นที่ ๓
ณ อาคารใหม่ สวนอัมพร

.....

วันพุธ ที่ ๒๒ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๐

- เวลา ๑๔.๐๐ น. - พระเจ้าวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าโสมสวลี พระวรราชาทินัดดามาตุ เสด็จโดยรถยนต์ที่นั่ง
ถึงอาคารใหม่ สวนอัมพร
(วงดุริยางค์บรรเลงเพลงสรรเสริญพระบารมี)
- นายแผน วรรณเมธี เลขาธิการสภากาชาดไทย และกรรมการเจ้าหน้าที่ ฝ้ารับเสด็จ
 - หม่อมราชวงศ์ปรีียงค์ศรี วัฒนคุณ ผู้ช่วยเลขาธิการสภากาชาดไทย ฝ่ายการจัดหารายได้ และปฏิบัติการในตำแหน่งผู้อำนวยการสำนักงานจัดหารายได้ ถวายพวงมาลัย
 - เสด็จเข้าอาคารใหม่ สวนอัมพร
(ดนตรีบรรเลงเพลงสรรเสริญพระบารมี)
 - ประทับพระเก้าอี้
 - เลขาธิการสภากาชาดไทย กราบทูลรายงานวัตถุประสงค์ของการจัดงาน และกราบทูลเบิก
 - นางจันทร์ประภา วิชิตชลชัย รองผู้อำนวยการสำนักงานจัดหารายได้
 - นางสาววรรณยุพา สุวรรณกุล ผู้ช่วยผู้อำนวยการสำนักงานจัดหารายได้
 - นางมัลลิกา จันทร์ภู หัวหน้าฝ่ายหารายได้และกิจกรรม
 - นางสาวกมลวรรณ ศรีช่วย หัวหน้าฝ่ายประชาสัมพันธ์ สำนักงานจัดหารายได้
 - นางสาวอภิรดี วิธวิภาทิน หัวหน้าฝ่ายวางแผน สำนักงานจัดหารายได้
 - นางสาววราภรณ์ ปิติ หัวหน้าฝ่ายบริหารงานทั่วไป สำนักงานจัดหารายได้กราบทูลเบิกผู้ทำคุณประโยชน์แก่สภากาชาดไทย เข้ารับเหรียญกาชาดสมนาคุณชั้นที่ ๒ และชั้นที่ ๓ (จำนวน ๑,๗๐๐ ราย) (มีพระสงฆ์เข้ารับ ๓๐ รูป)
 - พระเจ้าวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าโสมสวลี พระวรราชาทินัดดามาตุ
ประทานเหรียญกาชาดสมนาคุณชั้นที่ ๒ และชั้นที่ ๓ (ตามลำดับ)
 - เสด็จออกจากอาคารใหม่ สวนอัมพร
(ดนตรีบรรเลงเพลงสรรเสริญพระบารมี)
 - เสด็จไปประทับรถยนต์ที่นั่ง
 - เสด็จกลับ
(วงดุริยางค์บรรเลงเพลงสรรเสริญพระบารมี)

วันพฤหัสบดี ที่ ๒๓ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๐

- เวลา ๑๔.๐๐ น. - พระเจ้าวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าโสมสวลี พระวรราชาทินัดดามาตุ เสด็จโดยรถยนต์ที่นั่ง
ถึงอาคารใหม่ สวนอัมพร
(วงดุริยางค์บรรเลงเพลงสรรเสริญพระบารมี)
- นายแผน วรรณเมธี เลขาธิการสภากาชาดไทย และกรรมการเจ้าหน้าที่ ฝ้ารับเสด็จ

- ๒ -

- หม่อมราชวงศ์ปรีียงค์ศรี วัฒนคุณ ผู้ช่วยเลขาธิการสภาการศึกษาไทย ฝ่ายการจัดการทรายได้ และปฏิบัติภารกิจในตำแหน่งผู้อำนวยการสำนักงานจัดการทรายได้ ถวายพวงมาลัย
- เสด็จเข้าอาคารใหม่ สวนอัมพร
(ดนตรีบรรเลงเพลงสรรเสริญพระบารมี)
- ประทับพระเก้าอี้
- เลขาธิการสภาการศึกษาไทย กราบทูลรายงานวัตถุประสงค์ของการจัดงาน และกราบทูลเบิก
 - นางจันทร์ประภา วิจิตขลชัย รองผู้อำนวยการสำนักงานจัดการทรายได้
 - นางสาวรณนุญา สุวรรณกุล ผู้ช่วยผู้อำนวยการสำนักงานจัดการทรายได้
 - นางมัลลิกา จันทร์ภู หัวหน้าฝ่ายทรายได้และกิจกรรม
 - นางสาวกมลวรรณ ศรีช่วย หัวหน้าฝ่ายประชาสัมพันธ์ สำนักงานจัดการทรายได้
 - นางสาวอภิรติ วิธวิฑูวาทีน หัวหน้าฝ่ายวางแผน สำนักงานจัดการทรายได้
 - นางสาววราภรณ์ ปิติ หัวหน้าฝ่ายบริหารงานทั่วไป สำนักงานจัดการทรายได้กราบทูลเบิกผู้ทำคุณประโยชน์แก่สภาการศึกษาไทย เข้ารับเหรียญกษัตริย์สมนาคุณชั้นที่ ๒ และชั้นที่ ๓ (จำนวน ๑,๗๐๐ ราย) (มีพระสงฆ์เข้ารับ ๓๐ รูป)
- พระเจ้าวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าโสมสวลี พระวรราชทินนิตตามาตุ ประทานเหรียญกษัตริย์สมนาคุณชั้นที่ ๒ และชั้นที่ ๓ (ตามลำดับ)
- เสด็จออกจากอาคารใหม่ สวนอัมพร
(ดนตรีบรรเลงเพลงสรรเสริญพระบารมี)
- เสด็จไปประทับรถยนต์ที่นั่ง
- เสด็จกลับ
(วงดุริยางค์บรรเลงเพลงสรรเสริญพระบารมี)

การแต่งกาย แต่งเครื่องแบบปกติขาว ไว้ทุกข์.

.....

๑๗ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๐

หลักการเขียนกำหนดการ

หลักการเขียนหรือการทำกำหนดการ กำหนดเป็น ๓ ส่วน คือ ส่วนต้น ส่วนกลาง และส่วนท้าย

ส่วนต้น เป็นส่วนที่บอกชื่องาน สถานที่ วัน เวลา ที่จะจัดงาน

ตัวอย่างส่วนต้น

กำหนดการ

พิธี.....(ทำอะไร)

ณ.....(สถานที่ที่ไหน)

วันที่.....เดือน.....ปี..... เวลา.....น.(เมื่อไร)

กำหนดการ

บำเพ็ญกุศลเพื่อความเป็นสิริมงคลที่ทำการกระทรวงวัฒนธรรมแห่งใหม่

ณ ห้องประชุมกระทรวงวัฒนธรรม ชั้น ๑๙ อาคารธนาลงกรณ์ทาวเวอร์

วันที่ ๒๘ กุมภาพันธ์ ๒๕๔๘ เวลา ๑๐.๐๐ น.

ส่วนกลาง เขียนลำดับขั้นตอนของกิจกรรมในงานพิธีนั้น ๆ ตั้งแต่เริ่มต้นจนถึงลำดับขั้นตอนสุดท้ายของงานพิธี

ตัวอย่างส่วนกลาง

เวลา ๐๙.๔๕ น.	- ข้าราชการและผู้มีเกียรติพร้อมกัน ณ สถานที่ประกอบพิธี
เวลา ๑๐.๐๐ น.	- รัฐมนตรีว่าการกระทรวงวัฒนธรรม ประธานพิธีเข้าสู่สถานที่ประกอบพิธี
	- จุดธูปเทียน บูชาพระรัตนตรัย
	- เจ้าหน้าที่อาราธนาศีล
	- ประธานสงฆ์ให้ศีล
	- เจ้าหน้าที่อาราธนาพระปริตร
	- พระสงฆ์เจริญพระพุทธมนต์
	- ถวายภัตตาหารเพล
	- ถวายจตุปัจจัยไทยธรรม
	- พระสงฆ์อนุโมทนา
	- ประธานกรวดน้ำ รับพร
	- พระสงฆ์พรมน้ำพระพุทธมนต์
	- เป็นเสร็จพิธี
เวลา ๑๒.๐๐ น.	- รับประทานอาหารร่วมกัน

ส่วนท้าย ด้านซ้ายของกำหนดการจะเขียนบอกในเรื่องการแต่งกาย หรือหมายเหตุอื่น ๆ ส่วนด้านขวาเขียนบอก ชื่อ ที่อยู่ เบอร์โทรศัพท์ที่สามารถติดต่อประสานงานได้ ของหน่วยงาน หรือผู้จัดทำกำหนดการ เนื่องจากเมื่อมีปัญหาในกำหนดการสามารถประสานงานกันได้ทันเวลา ก่อนถึงพิธีการ

ตัวอย่างส่วนท้าย

หมายเหตุ	แต่งกายชุดสากล หรือชุดสุภาพ	ฝ่ายพิธี กองศาสนูปถัมภ์ กรมการศาสนา โทร ๐ ๒๒๐๙ ๓๗๒๑ - ๒ โทรสาร ๐ ๒๒๐๒ ๙๖๓๒
-----------------	-----------------------------	---

ตัวอย่างกำหนดการเต็มรูปแบบ

กำหนดการ

บำเพ็ญกุศลเพื่อความเป็นสิริมงคลที่ทำการกระทรวงวัฒนธรรม
ณ ห้องประชุมกระทรวงวัฒนธรรม ชั้น ๑๙ อาคารธนาถรณ์ทาวเวอร์
วันที่ ๒๘ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๐ เวลา ๑๐.๐๐ น.

- เวลา ๐๙.๔๕ น. - ข้าราชการและผู้มีเกียรติพร้อมกัน ณ สถานที่ประกอบพิธี
- เวลา ๑๐.๐๐ น. - รัฐมนตรีว่าการกระทรวงวัฒนธรรม ประธานพิธีเข้าสู่สถานที่ประกอบพิธี
- จุดธูปเทียน บูชาพระรัตนตรัย
 - เจ้าหน้าที่อาราธนาศีล
 - ประธานสงฆ์ให้ศีล
 - เจ้าหน้าที่อาราธนาพระปริตร
 - พระสงฆ์เจริญพระพุทธมนต์
 - ถวายภัตตาหารเพล
 - ถวายจตุปัจจัยไทยธรรม
 - พระสงฆ์อนุโมทนา
 - ประธานกรวดน้ำ รับพร
 - พระสงฆ์พรมน้ำพระพุทธมนต์
 - เป็นเสร็จพิธี
- เวลา ๑๒.๐๐ น. - รับประทานอาหารร่วมกัน

หมายเหตุ แต่งกายชุดสากล หรือชุดสุภาพ

ฝ่ายพิธี กองศาสนูปถัมภ์
กรมการศาสนา
โทร ๐ ๒๒๐๙ ๓๗๒๑ - ๒
โทรสาร ๐ ๒๒๐๒ ๙๖๓๒

การประสานกำหนดการ เมื่อดำเนินการจัดทำกำหนดการเสร็จเรียบร้อยแล้ว ผู้ดำเนินการจะต้องแจ้งกำหนดการให้ผู้เกี่ยวข้องทราบกำหนดการก่อนถึงงานพิธี เช่น การนิมนต์พระสงฆ์ ประธานพิธี ผู้ที่รับผิดชอบในการประชาสัมพันธ์งาน ศาสนพิธีกร และผู้ร่วมปฏิบัติงาน เพื่อจะได้ทราบลักษณะขั้นตอนและแนวการปฏิบัติงาน

การปฏิบัติตามกำหนดการ เมื่อมีกำหนดการแล้ว ผู้ร่วมกิจกรรมในพิธีนั้น ๆ ต้องยึดกำหนดการเป็นหลัก เมื่อมีการตัดทอนเพิ่มเติม หรือสลับขั้นตอนในการปฏิบัติงาน หรือหากมีกรณีฉุกเฉินและปรับเปลี่ยนกำหนดการ จะต้องมีการติดต่อประสานงาน เพื่อให้ผู้ปฏิบัติงานร่วมกันได้รับรู้ หากเกิดปัญหาในการปฏิบัติงานศาสนพิธีจะต้องตัดสินใจแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้น และแจ้งผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่ายได้รับทราบทันที

การเตรียมการก่อนการปฏิบัติงานศาสนพิธี

๑. การปูลาดสถานที่

การจัดปูลาดพื้นที่ด้วยเครื่องปูลาด เช่น พรหมหรือเสื่อ สำหรับจัดเป็นอาสนสงฆ์และที่สำหรับแขกที่มาร่วมงาน การปูลาดสถานที่ควรคำนึงถึงความเหมาะสมและความสวยงามด้วย ถ้าเครื่องปูลาดมีมาก สามารถปูให้เต็มสถานที่ที่ประกอบพิธีได้ ควรเลือกคัดดูสี สันฐาน ลวดลาย และขนาดให้เหมาะสม การปูให้ปูลาดดับลดหลั่นกันไป คือ การปูลาดตรงบริเวณรอยต่อระหว่างพรหมหรือเสื่อ ต้องให้ด้านสูงทับด้านต่ำ อย่าให้ด้านต่ำทับด้านสูง ให้กำหนดทางด้านพระพุทธรูป และพระสงฆ์ประดิษฐานอยู่เป็นด้านสูง เพราะตามคตินิยมโดยทั่วไป เป็นการแสดงถึงความเคารพกันของสังคมไทย ผู้ใหญ่นั่งสูงกว่าผู้น้อย ผู้น้อยไม่นั่งสูงกว่าผู้ใหญ่ พระภิกษุนั่งตามลำดับอาวุโส คือ พรรษาหรือสมณศักดิ์แล้วแต่กรณีของงานพิธีนั้น ๆ

๒. การตั้งโต๊ะหมู่บูชาในงานศาสนพิธี

การตั้งโต๊ะหมู่บูชา ตั้งเพื่อเป็นที่ประดิษฐานพระพุทธรูป พร้อมทั้งเครื่องบูชาตามคตินิยมของชาวพุทธ ซึ่งปรากฏในพุทธประวัติว่า เมื่อพุทธบริษัทมีความประสงค์จะบำเพ็ญกุศลอย่างหนึ่งอย่างใด มักจะนิมนต์พระสงฆ์โดยมีพระพุทธรูปเจ้าเสด็จมาเป็นประธานสงฆ์ในการบำเพ็ญกุศลนั้น ๆ ดังนั้น เพื่อให้มีความสมบูรณ์ในพระรัตนตรัย คือ พระพุทธ พระธรรม และพระสงฆ์ ในการจัดงานที่เกี่ยวกับศาสนพิธีทางพระพุทธศาสนา พุทธศาสนิกชนจึงนิยมอัญเชิญพระพุทธรูปมาประดิษฐานเป็นนิมิตรแทนพระองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าในพิธีนั้น ๆ ซึ่งต่อมาถือว่าโต๊ะหมู่บูชาเป็น

ที่ประดิษฐานของสิ่งทีเคารพบูชาของสังคมไทย และเป็นองค์ประกอบของเครื่องนัสการบูชา ปัจจุบันจึงได้มีการจัดตั้งโต๊ะหมู่บูชาเพื่อวัตถุประสงค์อื่น แต่ทั้งนี้ก็เป็นไปด้วยความเคารพสักการบูชา ในสิ่งที่นำมาประดิษฐานบนโต๊ะหมู่บูชาทั้งสิ้น ผู้ที่ทำหน้าที่ศาสนพิธีกรจึงควรมีความรู้และความเข้าใจในการจัดโต๊ะหมู่บูชา เช่น พิธีใดควรจัดอย่างไร ใช้โต๊ะหมู่ชุดใด หมู่ ๕ หมู่ ๗ หรือ หมู่ ๙ เครื่องประกอบบนโต๊ะหมู่มีอะไรบ้าง ซึ่งสิ่งต่าง ๆ เหล่านี้ ต้องดูความเหมาะสมของสถานที่ และพิธีที่จะจัดกิจกรรม

๒.๑ การตั้งโต๊ะหมู่บูชา นิยมตั้งไว้ด้านขวามือของพระสงฆ์ แต่ถ้าสถานที่ไม่อำนวย ก็อนุโลมให้ตั้งไว้ทางด้านซ้ายมือของพระสงฆ์ได้ ควรพิจารณาให้เหมาะสมกับสถานที่ ไม่ควรวางไว้ในตำแหน่งที่ต้องใช้เป็นทางเดินผ่านไปมา ซึ่งการบำเพ็ญกุศลทางพระพุทธศาสนามีการจัดตั้งโต๊ะหมู่บูชา เช่น งานกุศลพิธี และงานบุญพิธี

งานกุศลพิธี คือ พิธีกรรมต่าง ๆ อันเกี่ยวข้องด้วยการอบรมเพื่อให้เกิดความดีงามทางพระพุทธศาสนาเฉพาะตัวบุคคล รวมทั้งการปฏิบัติศาสนพิธีของพระสงฆ์

งานบุญพิธี คือ พิธีกรรมที่พุทธศาสนิกชนปรารถนาคำความดีเนื่องด้วยประเพณีในครอบครัว หรือ ประเพณีที่เกี่ยวกับวิถีชีวิตของคนทั่วไป ทั้งที่เป็นงานมงคล หรืองานอวมงคล ซึ่งมีการตั้งโต๊ะหมู่บูชาแบบประยุกต์ไม่เต็มรูปแบบ

การจัดโต๊ะหมู่บูชา ให้ประดิษฐานพระพุทธรูปไว้ที่โต๊ะหมู่ตัวสูงสุด และไม่ควรถังเครื่องบูชาใด ๆ ไว้บนโต๊ะหมู่ตัวเดียวกับที่ประดิษฐานพระพุทธรูป สมเด็จพระมหาธีรราชเจ้า (วิน ธรรมสารเถร) ได้กล่าวไว้ว่า “เนื่องจากพระพุทธ พระธรรม และพระสงฆ์ เป็นสิ่งที่ควรกระทำความยำเกรงให้เกิดแก่ผู้ที่เป็นพุทธศาสนิกชนให้หนัก เพราะมีค่ามาก เพราะเห็นได้ยาก เป็นสิ่งที่สะสมได้เฉพาะคนดี ถ้าพุทธศาสนิกชนทำมักง่ายกับพระรัตนตรัยก็จะเป็นพระรัตนตรัย” สำหรับในงานพิธีทั่วไปนิยมใช้ พระพุทธรูปปางสมาธิเป็นพระบูชา ไม่นิยมปางประทับยืนหรือปางไสยาสน์ แต่ถ้าเป็นงานพิธีทำบุญวันเกิดหรือทำบุญอายุ นิยมใช้พระพุทธรูปปางประจำวันเกิดของเจ้าของงาน

การจัดเครื่องบูชาตามที่นิยมใช้กันมีหลากหลายแตกต่างกันตามความเหมาะสม เช่น โต๊ะหมู่ชุด โต๊ะเดี่ยว เป็นต้น การจัดเครื่องสักการบูชาเล็กน้อยให้จัดตามความเหมาะสมกับสถานที่ และฐานะของเจ้าภาพ พิธีใหญ่หรือพิธีเล็ก แต่สิ่งที่ถือเป็นเครื่องสักการบูชาหลัก มีอยู่ ๓ ประการ คือ

(๑) รูป ใช้ ๓ ดอก ปักเรียงกันเป็นหน้ากระดานในลักษณะตั้งตรงไว้ในกระถางรูป เนื่องจากเป็นความเชื่อของบรรพบุรุษมาแต่โบราณว่า ควันเป็นสิ่งที่เบาลอยตัวสู่อากาศเบื้องบนแล้วจางหายไป ควันที่จางหายไปนี้ อาจจะเป็นสื่อนำไปสู่สิ่งที่ตนเคารพนับถือบูชาได้ไม่ว่าจะอยู่ ณ ที่ใด

(๒) เทียน ใช้ ๒ เล่ม ตั้งไว้ที่โต๊ะหมู่บูชาตัวเดียวกับกระถางรูป ด้านซ้ายและด้านขวาของกระถางรูป อย่างละ ๑ เล่ม ซึ่งหมายถึง การให้ความสว่างในทางธรรมแก่มนุษย์ หรือเป็นสัญลักษณ์ของสิ่งที่เคารพนับถือ

(๓) ดอกไม้ นิยมจัดเป็นแจกันหรือพานพุ่ม ไม่น้อยกว่า ๒ แจกัน หรือ ๒ พาน ซึ่งเป็นสิ่งที่ก่อให้เกิดความหอม และมีสีอันสวยงาม อันหมายถึง ทุกคนไม่มีใครรังเกียจคนที่มีคุณธรรมความดี ย่อมมีแต่คนสรรเสริญยกย่องนับถือ

การจัดโต๊ะหมู่บูชาแบบเต็มรูปแบบ

การจัดโต๊ะหมู่งานทั่วไป

การจัดโต๊ะหมู่งานเสด็จฯ

๒.๒ การตั้งโต๊ะหมู่ในพิธีถวายพระพร เป็นการตั้งโต๊ะหมู่บูชาในพิธีถวายพระพร เนื่องในโอกาสวันสำคัญของสถาบันพระมหากษัตริย์ หรือเมื่อมีการจัดกิจกรรมเฉลิมพระเกียรติ สถาบันพระมหากษัตริย์เนื่องในโอกาสต่าง ๆ เช่น วันเฉลิมพระชนมพรรษา วันคล้ายวันประสูติ พระบรมวงศานุวงศ์ ซึ่งมีรูปการจัดตั้งโต๊ะหมู่ ดังนี้

การตั้งโต๊ะหมู่ในพิธีถวายพระพร

๒.๓ การตั้งโต๊ะหมู่ในพิธีรับพระราชทานเครื่องราชอิสริยาภรณ์ หรือการรับสิ่งของพระราชทาน การมอบเครื่องราชอิสริยาภรณ์แก่ข้าราชการในสังกัดที่ได้รับพระราชทาน เป็นการมอบสิ่งอันมีเกียรติ ซึ่งเป็นเครื่องตอบแทนคุณงามความดีของข้าราชการที่มีความชอบในหน้าที่ราชการแผ่นดิน ดังนั้น ควรจัดการมอบเป็นพิธีการให้สมแก่เกียรติยศ ซึ่งมีการจัดตั้งโต๊ะหมู่ในพิธีมอบเครื่องอิสริยาภรณ์ ดังนี้

การรับพระราชทานสิ่งของหลายสิ่ง

การรับพระราชทานสิ่งของสิ่งเดียว

การจัดโต๊ะหมู่ในพิธีรับเครื่องราชอิสริยาภรณ์
รับมอบจากประธานพิธี

๒.๔ การตั้งโต๊ะหมู่ในการรับเสด็จ ฯ หรือตามเส้นทางเสด็จ ฯ ถือเป็นการจัดโต๊ะหมู่รับเสด็จ ฯ อันเป็นการแสดงออกถึงความจงรักภักดีของพสกนิกร ผู้ซึ่งอยู่ภายใต้พระบรมโพธิสมภาร ได้แสดงออกในโอกาสที่สถาบันพระมหากษัตริย์ได้เสด็จพระราชดำเนินมายังท้องถิ่นของตน ซึ่งนับเป็นสิริมงคลแก่ตนเองและชุมชนที่ตนอยู่อาศัย การจัดโต๊ะหมู่รับเสด็จ ฯ มีวิธีการจัดตั้ง ดังนี้

การจัดโต๊ะหมู่บูชาในการรับเสด็จฯ หรือตามเส้นทางเสด็จฯ

การจัดโต๊ะหมู่บูชาในการรับเสด็จฯ หรือตามเส้นทางเสด็จฯ

๒.๕ การตั้งโต๊ะหมู่ในพิธีถวายสักการะเนื่องในวันสำคัญของสถาบันพระมหากษัตริย์ ในโอกาสต่าง ๆ เป็นการจัดกิจกรรมที่ข้าราชการ พ่อค้า และประชาชน มีความรำลึกถึง พระราชกรณียกิจ และพระมหากรุณาธิคุณที่พระมหากษัตริย์แต่ละพระองค์ได้ทรงปฏิบัติอันเป็น คุณประโยชน์แก่ประเทศชาติและประชาชน ซึ่งประชาชนชาวไทยได้จัดขึ้นในส่วนภูมิภาค อันเป็นการ รำลึกถึงพระองค์อีกโสดหนึ่ง เช่น วันจักรี วันปิยมหาราช ซึ่งมีการจัดโต๊ะหมู่เพื่อถวายสักการะ ดังนี้

การจัดโต๊ะหมู่วันจักรี

การจัดโต๊ะหมู่วันปิยมหาราช

๒.๖ การตั้งโต๊ะหมู่บูชาในพิธีประชุมหรือสัมมนา ในพิธีประชุม สัมมนา อบรม หรือ การประสาทปริญญาบัตรที่ไม่มีศาสนพิธีในพิธีการ ดังนั้น เพื่อแสดงออกถึงความจงรักภักดีที่มีต่อ สถาบันชาติ ศาสนา และพระมหากษัตริย์อันถือเป็นประเพณี และวัฒนธรรมอันดีงามของสังคมไทย และเพื่อความเป็นสิริมงคลในการประกอบพิธีที่ไม่ใช่เกี่ยวกับนานาชาติและการประชุมปกติของ คณะกรรมการ นิยมตั้งธงชาติ โต๊ะหมู่ และพระฉายาลักษณ์หรือพระสาทิสลักษณ์ของสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เพื่อให้ครบ ๓ สถาบัน คือ ชาติ ศาสนา และพระมหากษัตริย์ ซึ่งเป็นการแสดงความเคารพต่อสถาบันทั้ง ๓ ของสังคมไทย อันเป็นสิ่งที่ตั้งงามและมีการปฏิบัติสืบสานต่อเนื่องกันมาจน เป็นประเพณีวัฒนธรรมอันดีงามของสังคมไทย ที่ได้ร่วมกันอนุรักษ์ด้วยความภาคภูมิใจในภูมิปัญญา แนวคิดที่มีต่อสถาบันของบรรพบุรุษ

การจัดโต๊ะหมู่ในห้องประชุม

ข้อควรกรปฏิบัติของประธานในพิธีประชุมหรือสัมมนา

- ๑) ประธานในพิธี จุดธูปเทียนบูชาพระรัตนตรัย โดยเริ่มจุดเทียนด้านซ้าย และด้านขวา จุดธูปจากซ้าย กลาง และขวา ตามลำดับ
- ๒) ประธานในพิธี กราบ ๓ ครั้ง (กราบเบญจางคประดิษฐ์)
- ๓) เมื่อประธานบูชาพระรัตนตรัยเสร็จแล้ว ให้ยืนขึ้น ถอยหลัง ๑ ก้าว ยืนตรงค้อมศีรษะ คำนับครั้งเดียว ซึ่งถือว่าได้เคารพต่อธงชาติ และพระฉายาลักษณ์ไปพร้อมกันแล้ว ตามหนังสือที่ ศธ ๑๓๐๓/๕๕๔๑ ลงวันที่ ๒๗ กรกฎาคม ๒๕๓๑ และหนังสือ ที่ พว. ๐๐๑/๓๗๓๕ ลงวันที่ ๑๗ สิงหาคม ๒๕๓๑ เรื่อง ขอรื้อหรือเรื่องการแสดงความเคารพ ณ ที่บูชา ดังภาคผนวกหน้าที ๒๐๙

๒.๗ การตั้งโต๊ะหมู่บูชาหน้าศพ การจัดโต๊ะหมู่ลักษณะนี้ไม่มีรูปแบบการจัดที่แน่นอน เพียงแต่จัดเพื่อประดับดอกไม้ให้ดูสวยงาม ส่วนการบูชาจะใช้เครื่องทองน้อยหรือกระถางธูปเชิงเทียนก็ได้ตามแต่จะจัดหาได้โดยสะดวกไม่เดือดร้อน หากเป็นศพที่อยู่ในพระบรมราชานุเคราะห์หรือการจัดงานที่เป็นทางการ โดยเฉพาะอย่างยิ่งงานของพระสงฆ์นิยมตั้งเครื่องทองน้อย ๒ ชุด

สำหรับบูชาศพชุดหนึ่ง และสำหรับจุดเทียนศพเพื่อบูชาธรรมอีกชุดหนึ่ง ใช้โตะหมู่ ๒ ตัว สูงต่ำ
ลดหลั่นกันลงมา ตัวสูงวางด้านในใช้วางเครื่องทองน้อยสำหรับศพบูชาธรรม ตัวต่ำอยู่ด้านนอก
สำหรับเจ้าภาพจุดเพื่อสักการะศพ การตั้งเครื่องทองน้อยนั้นมีข้อสังเกต คือ จะบูชาสิ่งใด ให้นำ
ดอกไม้ไปทางนั้น ส่วนการจัดโตะหมู่บูชา อัฐิ รูปภาพ ป้ายชื่อ รูปหล่อ ในการทำบุญอุทิศให้จัด
ลักษณะเดียวกัน

อนึ่ง ในงานศพทั่วไป ที่บูชามักมี ๒ ประเภท คือ

๑. ที่บูชาสาธารณณะ
๒. ที่บูชาในพิธีการ

ประเภทที่ ๑ สำหรับบุคคลทั่วไปจุดบูชาศพ นิยมใช้กระถางรูปขนาดใหญ่ จุดบูชาได้
ตลอดเวลา ปัจจุบันในส่วนกลางศาลาสวดอภิธรรมศพจะเป็นห้องปรับอากาศ ดังนั้น จึงไม่อนุญาต
ให้จุดธูปเทียนบูชาสาธารณณะในศาลา เพียงแต่เข้าไปสักการะหรือกราบศพโดยไม่ต้องจุดธูปเทียน
แต่ถ้าเจ้าภาพต้องการให้มีจะจัดตั้งไว้ภายนอกศาลา

ประเภทที่ ๒ ประธานพิธีหรือเจ้าภาพจุดบูชาหรือสักการะศพ หลักจากประธานจุดเทียน
บูชาพระธรรม เบื้องหน้าพระสงฆ์ พระอภิธรรม

การจัดโตะหมู่บูชาหน้าศพพระสงฆ์

การจัดเตรียมอาสน์สงฆ์

๓. การตั้งพัตยศสมณศักดิ์และพัตรอง

การจัดที่ตั้งพัตยศสมณศักดิ์และพัตรอง ให้ตั้งไว้ถัดลงมาจากโตะหมู่บูชา ก่อนพระสงฆ์ เนื่องจากพัตยศสมณศักดิ์เป็นการแสดงถึงฐานันดรของพระสงฆ์รูปนั้น ๆ ซึ่งการจัดพัตรองหรือตาลปัตรก็ตั้งในลักษณะเดียวกันกับการตั้งพัตยศสมณศักดิ์ เพื่อความเข้าใจง่ายขึ้นให้พึงจำว่า พัตยศสมณศักดิ์หรือพัตรองให้ตั้งถัดจากโตะหมู่บูชา

๔. การวงสายสิญจน์

การวงสายสิญจน์ให้เวียนขวาตามเข็มนาฬิกา ลงด้านหลังพระพุทธรูปแล้ว ให้วงที่ฐานพระพุทธรูปหรือขอบโตะหมู่ตัวที่ประดิษฐานพระพุทธรูปโดยเวียนขวา ๓ รอบ ให้เหลือกลุ่มสายสิญจน์สำหรับพระสงฆ์ถือใส่พานวางไว้ด้านหน้าประธานสงฆ์ ควรวางพานรองสายสิญจน์ไว้ท้ายอาสน์สงฆ์ด้วย สำหรับในงานพระราชพิธี พระราชกุศล หรืองานเสด็จพระราชดำเนิน ให้วงที่ขอบโตะหมู่ตัวที่ประดิษฐานพระพุทธรูปแล้วผูกยึดที่หลักพัตยศสมณศักดิ์หรือพัตรอง เหลือกลุ่มสายสิญจน์สำหรับพระสงฆ์ถือใส่พานวางไว้ด้านขวาหรือด้านซ้ายมือประธานสงฆ์

๕. การเดินสายโยงหรือแถบทอง

การเดินสายโยงหรือแถบทองหรือสายโยง เป็นสิ่งที่โยงมาจากศพ อัฐิ ภาพถ่าย ป้ายอุทิศ ให้เดินชิดฝาผนัง ถ้าเดินผ่านโต๊ะหมู่บูชา ให้ผ่านด้านหลังโต๊ะหมู่บูชา และให้เดินต่ำกว่าพระพุทธรูป ควรระวังไม่ให้สายโยงหรือแถบทองนั้นเกาะหรือเกี่ยวกับโต๊ะหมู่บูชา ควรเดินให้ชิดไปทางประธานสงฆ์แล้วเชื่อมต่อที่พานภาษาโยง ซึ่งตั้งอยู่ด้านข้างประธานสงฆ์ ภาษาโยงนั้น ศาสนพิธีกร ควรวัดความยาว เมื่อลาดตั้งแต่ต้นอาสน์สงฆ์ถึงพระสงฆ์รูปสุดท้ายให้พอดี ทำเครื่องหมายไว้ว่า จะยกภาษาโยงลงมาจากพานเพื่อตั้งไว้ ณ เบื้องหน้าประธานสงฆ์ให้พอดีกับการทอดผ้าบังสุกุล

๖. การตั้งครอบหรือภาชนะใส่น้ำพระพุทธรมนต์

ภาชนะใส่น้ำสำหรับทำน้ำพระพุทธรมนต์ ปัจจุบันนิยมใช้ครอบสาริตทองแดง หรือทองเหลือง หากไม่มีสามารถใช้บาตรหรือขันแทนได้ ภายในใส่น้ำสะอาด และติดเทียนบริเวณฝาครอบสำหรับประธานจุดเพื่อถวายประธานสงฆ์ทำน้ำพระพุทธรมนต์ไว้ให้เรียบร้อย เมื่อประธานสงฆ์เข้านั่งประจำอาสน์สงฆ์เรียบร้อยแล้ว จึงนำครอบน้ำมนต์หรือภาชนะใส่น้ำวางไว้เบื้องหน้าประธานสงฆ์ สำหรับเทียนทำน้ำพระพุทธรมนต์ ควรใช้เทียนขี้ผึ้งแท้ นิยมใช้เทียนขนาดหน้าหนัก ๑ บาท หรือจะหย่อนหรือเกินบ้างตามความเหมาะสม

๗. การจัดเครื่องรับรองพระสงฆ์

ตามประเพณีนิยมจะต้องมีการจัดเครื่องรับรองพระสงฆ์ และแขกผู้มาร่วมงาน แต่ในที่นี้ จะขอกล่าวเฉพาะในส่วนที่ต้องเตรียมเครื่องรับรองสำหรับพระสงฆ์ ซึ่งประกอบด้วยเครื่องรับรองหลัก ดังนี้ น้ำร้อน น้ำเย็น ภาชนะใส่น้ำดื่มไว้ถวายพระสงฆ์ สิ่งที่ขาดไม่ได้อีกอย่างหนึ่งคือ กระจอน ซึ่งถือเป็นสิ่งจำเป็น เนื่องจากพระสงฆ์เมื่อนั่งในพิธีกรรม ไม่สามารถลุกเพื่อจะนำสิ่งที่ไม่ใช่แล้วไปทิ้งที่อื่นได้ สำหรับการจัดตั้งเครื่องรับรองพระสงฆ์นั้น ให้ตั้งกระจอน น้ำร้อน น้ำเย็น โดยตั้งกระจอนเป็นหลักไว้ด้านใน ระวังอย่าให้ล้ำไปด้านหลังหรือออกมาด้านนอกมากนัก ให้พระสงฆ์หยิบใช้ได้สะดวก และควรตั้งให้เป็นแนวตรงกันทั้งด้านขวาง ด้านยาว เมื่อพระสงฆ์เข้านั่งที่ประจำยังอาสน์สงฆ์เรียบร้อยแล้ว ให้ประเคนน้ำร้อน น้ำเย็นให้เรียบร้อย

๘. เครื่องไทยธรรมสำหรับถวายพระสงฆ์

เมื่อพระสงฆ์ได้ประกอบพิธีกรรมทางศาสนาเรียบร้อยแล้ว เจ้าภาพมักจะมีการถวายเครื่องไทยธรรมแด่พระสงฆ์ ดังนั้น ควรมีการจัดเตรียมเครื่องไทยธรรมไว้ด้านท้ายอาสน์สงฆ์ เมื่อพระสงฆ์ประกอบพิธีกรรมทางศาสนา และฉันภัตตาหารเสร็จเรียบร้อยแล้ว ให้นำเครื่องไทยธรรมมาวางไว้เบื้องหน้าพระสงฆ์ในพิธีทุกรูป แล้วเชิญประธานหรือเจ้าภาพประเคนพระสงฆ์

๙. ภาชนะสำหรับกรวดน้ำ

การกรวดน้ำเป็นการอุทิศแผ่ส่วนบุญกุศลที่ตนได้บำเพ็ญ ส่งไปให้แก่บุรพชนตลอดจนสรรพสัตว์ทั้งปวง เป็นการอธิษฐานจิตในสิ่งที่ประสงค์ให้สำเร็จตามความปรารถนา ผู้เป็นศาสนพิธีกรจะต้องตรวจสอบภาชนะสำหรับใส่น้ำกรวดให้เรียบร้อย แล้วจัดตั้งไว้ท้ายอาสน์สงฆ์เช่นเดียวกับเครื่องไทยธรรม

๑๐. เชิงเทียนและเทียนชนวน

เป็นอุปกรณ์ที่อำนวยความสะดวกให้แก่ผู้เป็นประธานในพิธี หรือเจ้าภาพ ในการจุดธูปเทียนบูชาพระรัตนตรัย ผู้เป็นศาสนพิธีกรจะต้องจัดเตรียมให้เรียบร้อย ดูการติดเทียนเข้ากับเชิงเทียนให้แน่น เพราะอาจหลุดจากเชิงเทียนได้ จัดเตรียมไว้ท้ายอาสน์สงฆ์ เมื่อถึงเวลางานพิธีจะได้จุดแล้วนำไปมอบให้ประธานหรือเจ้าภาพจุดธูปเทียนบูชาพระรัตนตรัย

๑๑. การทำเชื้อชนวน ธูป เทียน

การทำเชื้อชนวนธูป เทียน เพื่อต้องการให้สิ่งที่จุดบูชาขึ้น ติดไฟง่าย ดังนั้น เมื่อประธานจะจุดบูชาสิ่งใด ศาสนพิธีกรควรเตรียมทำเชื้อชนวนธูป เทียน หรือสิ่งที่จุดให้เรียบร้อยก่อนถึงเวลาพิธีตามกำหนดการประมาณไม่เกินครึ่งชั่วโมง หากเตรียมไว้นานเกินไปจะทำให้จุดติดช้า

วิธีทำเชื้อชนวน

- (๑) เตรียมขวดแก้ว ฝาโลหะขนาดพอสมควร ล้างเช็ดให้แห้ง และสะอาด
- (๒) นำเศษเทียนขี้ผึ้งแท้ที่เหลือจากใช้ในพิธีต่าง ๆ แล้ว ตัดเป็นชิ้นเล็ก ๆ ใส่ไว้ในขวด
- (๓) นำน้ำมันเบนซินใส่ลงไปในขวดให้ท่วมเทียน ปิดฝาทิ้งไว้ประมาณ ๑ คืน
- (๔) คนให้เทียนกับน้ำมันผสมเป็นเนื้อเดียวกัน ไม่ควรให้เหลวหรือข้นเกินไป

(๕) ปิดฝาเก็บไว้ เมื่อต้องการนำมาใช้ให้นำปลายรูปชุบลงไปในช่วงเชื้อขนวน หลังจากนั้น พันด้วยสำลี และชุบลงไปในช่วงเชื้ออีก ๑ ครั้ง นำมาแต่งให้สวยงาม และทาตรวงบริเวณไส้เทียน ที่ประธานจะจุดให้เรียบร้อย ถ้าหากเชื้อแห้ง หรือเชื้อมีลักษณะแข็ง ให้เติมน้ำมันเบนซินลงไป หรือนำช่วงเชื้อขนวนไปวางไว้ที่มีอากาศร้อน

๑๒. การจัดเตรียมเวลาในพิธีการ

งานที่เป็นทางการ ควรมีการกำหนดรูปแบบที่ชัดเจน เพื่อให้มีการปฏิบัติงานอย่างต่อเนื่องมีการกำหนดเวลาในแต่ละขั้นตอนของงานที่แน่นอน ดังนั้น เรื่อง เวลา ถือเป็นสิ่งสำคัญ ศาสนพิธีกรจะต้องจัดลำดับเวลาของพิธีการนั้น ๆ ให้เหมาะสม ไม่เกิดการสะดุดหรือรอคอยเวลา อันเป็นการแสดงให้เห็นความบกพร่องของผู้ดำเนินการ เพราะบางพิธีเป็นเวลาบังคับ เช่น เวลาฤกษ์ เวลาพระสงฆ์ฉันภัตตาหาร เป็นต้น ซึ่งผู้ดำเนินการหรือศาสนพิธีกรควรคำนึงถึงเวลาแต่ละขั้นตอนว่าต้องใช้เวลาเท่าไร ดังนั้น จึงควรจัดสรรเวลาให้เหมาะสม เพื่อความสะดวกในการกำหนดเวลา เริ่มต้นและเวลาสิ้นสุดของพิธี ดังนี้

- (๑) เวลาเริ่มต้นพิธี ตั้งแต่ผู้ร่วมพิธีพร้อมกัน
- (๒) เวลาที่ประธานจะเดินทางมาถึง จุดรูปเทียนบูชาพระรัตนตรัย และเริ่มเข้าสู่พิธีการ
- (๓) เวลาพระสงฆ์เจริญพระพุทธมนต์ สวดพระพุทธมนต์ หรือแสดงพระธรรมเทศนา
- (๔) เวลาของพิธี ที่มีฤกษ์เริ่มต้น และสิ้นสุดแห่งฤกษ์ เช่น พิธีวางศิลาฤกษ์ เปิดอาคาร
- (๕) เวลาที่พระสงฆ์ฉันภัตตาหาร
- (๖) เวลาสิ้นสุดของงาน

การเตรียมเวลานี้ เมื่อคำนวณและกำหนดเวลาแล้ว ให้ระบุไว้ในกำหนดการ และผู้ดำเนินการควรมีความรู้ในเรื่องพิธีแต่ละขั้นตอนด้วย เพื่อนำมาปรับให้ยืดหยุ่นได้ตามความเหมาะสม ทั้งนี้เพื่อให้การปฏิบัติพิธีเป็นไปอย่างต่อเนื่อง เรียบร้อย และสวยงาม

การปฏิบัติงานศาสนพิธี

เมื่อถึงเวลาจะเริ่มปฏิบัติพิธี ศาสนพิธีกรควรแบ่งหน้าที่ปฏิบัติงานของแต่ละคน ให้เรียบร้อย ใครมีหน้าที่ทำอะไร ผู้ที่ได้รับมอบหน้าที่จะต้องรับผิดชอบหน้าที่ให้เรียบร้อยจนกว่าจะเสร็จพิธี ถ้าหากมีปัญหาหรือมีเหตุที่ไม่สามารถปฏิบัติหน้าที่ที่ได้รับมอบได้ จะต้องแจ้งให้ผู้ร่วมปฏิบัติทราบ หรือมอบให้ผู้อื่นปฏิบัติแทน เช่น การเชิญเทียนชนวน การเชิญพัดรองถวาย การจุดธูปเทียนบูชา การอาราธนาศีล การอาราธนาพระปริตร และการอาราธนาธรรม เป็นต้น

๑. การเชิญเทียนชนวน

เทียนชนวน คือ อุปกรณ์อำนวยความสะดวกสำหรับประธานพิธีใช้ในการจุดธูปเทียนบูชา พระรัตนตรัย หรือจุดในกรณีอื่น ๆ ซึ่งทำให้การจุดนั้น ๆ ง่ายขึ้น ศาสนพิธีกรผู้ปฏิบัติหน้าที่เชิญเทียนชนวนควรปฏิบัติ ดังนี้

๑) ถือเชิงเทียนชนวนด้วยมือขวา ใช้ฝ่ามือรองรับใต้ฐานเชิงเทียนชนวน ใช้นิ้วหัวแม่มือจับด้านบนฐานเชิงเทียนชนวน มือซ้ายถือไฟแช็กพร้อมจุด ยืนรออยู่ท้ายอาสน์สงฆ์

๒) เริ่มพิธี ศาสนพิธีกรจุดเทียนชนวนที่บริเวณท้ายสงฆ์ แล้วเชิญเดินเข้าไปประมาณ กลางอาสน์สงฆ์

๓) เมื่อประธานพิธีนั่งอยู่ ให้เดินเข้าไปที่ประธานสามารถมองเห็น (ประมาณบริเวณ กลางอาสน์สงฆ์) ให้แสดงความเคารพประธานพิธี (คำนับ วิธีการปฏิบัติ ให้ยืนตัวตรง สันเท้าชิดกัน ปลายเท้าห่างกันเล็กน้อย มือข้างขวาถือเทียนชนวน ในลักษณะแขนตั้งฉากกับพื้น เอียงปลายเทียนชนวนออกเล็กน้อย มือซ้ายถือไฟแช็ก ค้อมช่วงไหล่และศีรษะลงเล็กน้อย แล้วเงยหน้าขึ้นในท่าตรง) เมื่อประธานพิธีลุกเดินไปที่หน้าโต๊ะหมู่บูชา หรือที่ซึ่งต้องจุดธูปเทียน ศาสนพิธีกรพึงเดินไปถึงที่ ประธานจะจุด นั่งคุกเข่า ส่งเทียนชนวนทางด้านขวามือของประธานพิธี (ถ้าสถานที่บังคับก็สามารถ ส่งทางด้านซ้ายมือของประธานพิธีได้ ไม่จำเป็นต้องแทรกตัวของศาสนพิธีกร เพื่อต้องการเข้าไปส่ง ทางด้านขวามือของประธานพิธี) ให้ปลายเทียนหันออกนอกตัวประธาน เพื่อป้องกันน้ำตาเทียน หยดใส่ประธาน แล้ววางมือให้เรียบร้อย ไม่ต้องประนมมือ แต่ให้เตรียมพร้อมที่จะรับเทียนชนวน คืนหลังจากประธานพิธีจุดเรียบร้อยแล้ว

ในกรณีที่พระสงฆ์เป็นประธานในพิธี เมื่อประธานในพิธีรับเทียนชนวนจากเจ้าหน้าที่ ให้เจ้าหน้าที่พนมมือไหว้ประธาน และวางมือให้เรียบร้อย เมื่อประธานส่งเทียนชนวนคืน ให้พนมมือไหว้ และใช้มือขวารับเทียนชนวนคืน แล้วเดินเข้าถอยหลัง ๒ ก้าว ลุกขึ้น ยืนตรง (ไม่ต้องคำนับ) และเดินออกไปดับเทียนชนวนด้านท้ายอาสน์สงฆ์

การเชิญเทียนชนวน

การส่งเทียนชนวน

ในกรณีที่ประธานพิธีเข้ามายังบริเวณพิธีและเดินเข้าไปยังโต๊ะหมู่บูชาหรือสถานที่จุดบูชาสักการะ ศาสนพิธีกรพึงจุดเทียนชนวน เดินตามประธานเยื้องไปทางขวามือประธาน เมื่อถึงสถานที่จุดให้ศาสนพิธีกรนั่งคุกเข่าส่งเทียนชนวนให้ประธานพิธีทางด้านขวามือของประธาน

๔) เมื่อประธานจุดธูปเทียนเสร็จเรียบร้อยแล้ว ส่งเทียนชนวนคืน ศาสนพิธีกรพึงรับเทียนชนวนคืนด้วยมือขวา โดยการหงายฝ่ามือขวารองรับได้ฐานเทียนชนวน แล้วใช้หัวแม่มือจับด้านบน ถอยออกมาได้ระยะพอสมควร ลูกขี้เียนค้ำนบประธาน แล้วเดินถอยออกไปทางทำอาสน์สงฆ์ทันที

๕) เมื่อถึงบริเวณทำอาสน์สงฆ์จึงดับเทียนชนวน ไม่ควรใช้เป่าหรือใช้มือโบกหรือสะบัดเพื่อดับเทียน แต่ให้ใช้วิธีท้าวสตุ เช่น ใบไม้ หรือวัสดุอื่น โดยวิธีจับหรือรูดใส่เทียนให้ดับ

อนึ่ง สำหรับการส่งเทียนชนวนให้ประธานจุดเทียนนำมนต์ก็พึงกระทำในลักษณะเดียวกัน
ต่างกันแต่เพียงว่า เมื่อประธานพิธีจุดเทียนทำน้ำพระพุทธมนต์เสร็จเรียบร้อยแล้ว ศาสนพิธีกร
พึงเรียนให้ประธานพิธีประเคนภาชนะทำน้ำพระพุทธมนต์ด้วย และเมื่อถอยออกมาแล้วต้องรอดู
จนกว่าพระสงฆ์จะทำน้ำพระพุทธมนต์เสร็จ แต่ถ้าหากเทียนทำน้ำพระพุทธมนต์ดับก่อนที่พระสงฆ์
จะทำน้ำพระพุทธมนต์เสร็จ ศาสนพิธีกรพึงจุดเทียนชนวนเข้าไปจุดเทียนนำพระพุทธมนต์เอง
โดยไม่ต้องเชิญประธานพิธีเข้าไปจุดอีก

ประธานรับเทียนชนวน

๒. การเชิญพัตรองถวาย

ในงานพิธีบางพิธีมีการจัดทำพัตรองหรือตาลปัตรที่ระลึกถวายแด่พระสงฆ์ นิยมจตุรูปเทียนบูชาพระรัตนตรัยก่อน แล้วเชิญประธานพิธีถวายพัตรอง ด้วยเหตุผลว่า การที่จะกระทำพิธีกรรมทางพระพุทธศาสนาควรบูชาพระรัตนตรัยก่อนการถวายสิ่งหนึ่งสิ่งใด ดังนั้น ศาสนพิธีกรควรจัดเตรียมพัตรองเพื่อถวายพระสงฆ์ โดยการจัดเรียงพัตรองวางบนตะลุ่มหรือพานหรือโตก โดยให้ใบพัดแยกกัน ค้ำพัดทับสลับกันไป เวลาจะถวายให้ใช้ศาสนพิธีกร ๒ คน คนหนึ่งเชิญพัตรองเล่มหนึ่งเข้าไปทำความเคารพประธานพิธี (ค่านับ) เพื่อเข้าไปถวายพัตรองแด่พระสงฆ์ และอีกคนหนึ่งเชิญตะลุ่มหรือพานพัตรอง เดินตามผู้เชิญพัตรองเพื่อให้ผู้เชิญพัตรองหยิบพัตรองส่งให้ประธานพิธีถวายพระสงฆ์ทีละค้ำตามลำดับ ตั้งแต่ประธานสงฆ์จนถึงพระสงฆ์รูปสุดท้าย เมื่อส่งพัตรองให้ประธานถวายพระสงฆ์ครบแล้ว ให้ทำความเคารพประธานพิธี (ค่านับ) พร้อมกันแล้วถอยออกไป

๓. การอาราธนาศีล อาราธนาพระปริตร และอาราธนาธรรม

การอาราธนา คือ การนิมนต์ให้พระสงฆ์ประกอบพิธีต่าง ๆ ในพิธีกรรมทางพระพุทธศาสนา เช่น ให้ศีล เจริญพระพุทธมนต์ หรือสวดพระพุทธมนต์ หรือแสดงพระธรรมเทศนา ในการอาราธนาแต่ละพิธีกรรม ศาสนพิธีกรผู้ทำหน้าที่อาราธนาจะต้องศึกษาและมีความรู้ในแต่ละพิธีว่า ลำดับหรือขั้นตอนไหน อาราธนาให้พระสงฆ์ทำอะไร ตามวัตถุประสงค์ของการบำเพ็ญกุศลของพิธีนั้น ๆ

๑) งานพิธีที่ไม่มีการเจริญพระพุทธมนต์ หรือสวดพระพุทธมนต์ มีแต่เพียงการเจริญชัยมงคลคาถา หรือการถวายทานต่าง ๆ เช่น การถวายสังฆทาน เมื่อประธานพิธีจตุรูปเทียนบูชาพระรัตนตรัยและกลับไปนั่งที่นั่งเรียบร้อยแล้ว ฟังเดินเข้าไปประมาณพระสงฆ์รูป ที่ ๕ หรือ ๖ จากท้ายสงฆ์ ยืนตรงหันหน้าไปทางประธาน ทำความเคารพ (ถ้าประธานเป็นพระสงฆ์ ฟังประนมมือไหว้ประธานเป็นฆราวาส ฟังค่านับ) แล้วหันหน้าไปทางประธานสงฆ์ในพิธีโดยยืนอยู่ที่เดิมโน้มไหว้ (การโน้มไหว้พระ วิธีการปฏิบัติ ให้ประนมมือ แล้วยกขึ้นพร้อมกันค้อมศีรษะลง หัวนมมือจรดหว่างคิ้ว ปลายนิ้วชี้แนบส่วนบนของหน้าผาก) แล้วยืนตัวตรง ประนมมือระหว่างอก

กล่าวคำอาราธนาศีล ไม่ควรเสียงดังหรือเบาเกินไป เมื่อกล่าวคำอาราธนาจบแล้ว ให้ยืนรอรับศีล เมื่อประธานสงฆ์ในพิธีให้ศีล ฟังรับศีลโดยว่าตามไปทีละข้อ ๆ จนถึงข้อสุดท้าย จากนั้น ประนมมือฟังประธานสงฆ์ในพิธีสรุปท้ายศีลเรียบร้อยแล้ว ฟังโน้มไหว้ จากนั้นหันไปทำความเคารพประธานพิธีแล้วถอยออกไปทางท้ายอาสน์สงฆ์

สำหรับงานพิธีหลวงหรืองานพิธีที่เสด็จพระราชดำเนินในสถานที่ต่าง ๆ เมื่ออาราธนาแล้วไม่ต้องเปล่งเสียงรับศีลตามประธานสงฆ์ พึงยืนสงบโดยรับศีลในใจ จนประธานสงฆ์ถวายศีลจบ จึงหันไปถวายความเคารพองค์ประธานพิธี (การถวายความเคารพ ทำในลักษณะเดียวกับการคำนับ แต่ค้อมตัวต่ำพอสมควร) แล้วถอยออกไปทางท้ายอาสน์สงฆ์ เพื่อเตรียมพร้อมในการปฏิบัติงานที่เกี่ยวข้องต่อไป

๒) งานพิธีที่มีการเจริญหรือสวดพระพุทธรูปอย่างเดี่ยว ศาสนพิธีกรจะต้องอาราธนาศีล และอาราธนาพระปริตร การอาราธนาศีลและอาราธนาพระปริตรพึงปฏิบัติเหมือนข้อ ๑ คือเมื่อทำความเคารพประธานพิธีแล้ว หันไปประนมมือน้อมไหว้ประธานสงฆ์ในพิธี กล่าวคำอาราธนาศีล ประธานสงฆ์กล่าวสรุปลบจบ ศาสนพิธีกรน้อมไหว้แล้ว กล่าวคำอาราธนาพระปริตร เมื่อกล่าวคำอาราธนาพระปริตรจบ น้อมไหว้ไปทางประธานสงฆ์ในพิธี หันไปทำความเคารพประธานพิธีแล้ว ถอยออกไปทางท้ายอาสน์สงฆ์ และคอยปฏิบัติงานในขั้นตอนต่อไป

๓) งานพิธีที่มีการเจริญพระพุทธรูปหรือสวดพระพุทธรูปที่มีการแสดงพระธรรมเทศนารวมอยู่ในพิธีนั้นและต่อเนื่องกัน ศาสนพิธีกรพึงปฏิบัติโดยอาราธนาพระปริตรให้พระสงฆ์สวดพระพุทธรูปหรือเจริญพระพุทธรูปก่อน เมื่อพระสงฆ์สวดพระพุทธรูปหรือเจริญพระพุทธรูปจบแล้ว ก่อนเริ่มพิธีแสดงพระธรรมเทศนา ประธานจุดเทียนส่องธรรม และเครื่องทองน้อยบูชาธรรมศาสนพิธีกรพึงนิมนต์พระสงฆ์ขึ้นนั่งยังธรรมาสน์เทศน์แล้ว ศาสนพิธีกรจึงอาราธนาศีลและอาราธนาธรรม ตามลำดับ

เมื่อพระสงฆ์แสดงพระธรรมเทศนาจบ ศาสนพิธีกรพึงเข้าไปรับพัดรองและคัมภีร์เทศน์ออกมาทางท้ายอาสน์สงฆ์ และควรจัดผู้ช่วยศาสนพิธีกรเข้าไปดูแลพระสงฆ์ลงจากธรรมมาสน์ด้วย

อนึ่ง ถ้าพิธีแสดงพระธรรมเทศนาจัดก่อนพิธีเจริญพระพุทธรูปหรือสวดพระพุทธรูป ศาสนพิธีกรพึงอาราธนาศีล รับศีล จบแล้ว จึงอาราธนาธรรม ตามลำดับ และต้องเผด็จพระสงฆ์องค์แสดงพระธรรมเทศนาให้ทราบว่าเป็นกรณีนี้ ให้อนุโมทนา (ยถา วาริวหา...) บนธรรมมาสน์ ดังนั้นศาสนพิธีกรจึงต้องเชิญที่กรวดน้ำไปให้ประธานในช่วงนี้ และเมื่อถึงเวลาพระสงฆ์เจริญพระพุทธรูปหรือสวดพระพุทธรูป จึงอาราธนาพระปริตรต่อไป โดยไม่ต้องอาราธนาศีลอีก

๔) งานพิธีที่มีการแสดงพระธรรมเทศนาอย่างเดี่ยว หรืองานมีหลายพิธี แต่จัดคนละเวลา พึงถือว่าเป็นคนละงาน คนละตอน การอาราธนาหรือการจุดธูปเทียนบูชา พึงกระทำโดยแยกปฏิบัติเป็นคนละตอน

การอาราธนาในพิธีแสดงพระธรรมเทศนา มีข้อปลีกย่อยอีก คือ งานใดที่ประธานพิธีที่ดี ศพก็ดี อัฐิกี้ดี หรือผู้ล่วงลับ ที่เป็นพระสงฆ์ เมื่อศาสนพิธีกรอาราธนาศีล และรับศีลจบแล้ว รอให้ประธานและ/หรือเจ้าภาพจุดเครื่องทองน้อยบูชาธรรม และประธานหรือเจ้าภาพจุดเครื่องทองน้อยหน้าศพ หรืออัฐิ เพื่อบูชาธรรมแทนอัฐิหรือผู้ล่วงลับไปแล้ว ก่อน จึงอาราธนาธรรมต่อไป

การอาราธนาศีลในงานพิธี

๔. การจัดเตรียมอาหารและจุดปัจจัยเครื่องไทยธรรม

ในงานพิธีที่นิมนต์พระสงฆ์มาเจริญพระพุทธมนต์หรือสวดพระพุทธมนต์ และมีการถวายอาหาร ศาสนพิธีกรควรประสานเตรียมการเรื่องอาหารถวายพระสงฆ์ให้เรียบร้อยก่อนพระสงฆ์จะเจริญพระพุทธมนต์ หรือสวดพระพุทธมนต์จบ เมื่อพระสงฆ์สวดบทถวายพรพระ (พาหุง ฯ) ศาสนพิธีกร พึงจัดผู้ช่วยหรือเจ้าหน้าที่ยกอาหารมาตั้งไว้เบื้องหน้าพระสงฆ์พร้อมทั้งน้ำดื่ม และจัดโต๊ะสำหรับตั้งอาหารบูชาพระพุทธให้เรียบร้อย เมื่อพระสงฆ์เจริญพระพุทธมนต์ หรือสวดพระพุทธมนต์จบแล้ว ศาสนพิธีกรพึงทำความเคารพ และเชิญประธานพิธีและผู้มีเกียรติประเคนภัตตาหารแด่พระสงฆ์ หากประธานในพิธีเป็นพระสงฆ์ ศาสนพิธีกรยกอาหารเพื่อให้ประธานประเคนถวายพระสงฆ์ด้วย

การจัดเตรียมและยกอาหารนี้ หากพระสงฆ์ฉันภัตตาหารรวมกันเป็นวงหรือเป็นโต๊ะ ควรขอให้พระสงฆ์เจริญหรือสวดพระพุทธมนต์จบแล้ว และนั่งเป็นวงหรือนั่งประจำที่โต๊ะก่อน แล้วจึงยกอาหารมาให้ประธานหรือเจ้าภาพพระเคนพระสงฆ์

เมื่อศาสนพิธีกรสังเกตเห็นว่า พระสงฆ์ฉันภัตตาหารควาเรียบร้อยครบทุกรูปแล้ว พึงยกภัตตาหารควาออกพร้อม ๆ กัน และยกภัตตาหารหวานเข้าไปตั้งครบทุกรูปแล้ว เชิญประธาน และผู้มีเกียรติมาพระเคนภัตตาหารหวานพร้อมกันอีกครั้งหนึ่ง แต่ในบางกรณีประธานและผู้มีเกียรติ ต้องทำกิจอย่างอื่น ไม่สามารถมาถวายภัตตาหารหวานได้ ศาสนพิธีกรพึงถวายเอง เพื่อพระสงฆ์ จะได้ไม่ต้องรอ ในระหว่างที่พระสงฆ์ฉันภัตตาหารศาสนพิธีกรพึงทำหน้าที่ปฏิบัติพระสงฆ์ด้วย ควรสำรวจดูว่า พระสงฆ์ต้องการสิ่งหนึ่งสิ่งใดเพิ่มเติมหรือไม่ เช่น อาหาร น้ำดื่ม กระจกเช็ดมือ เป็นต้น จะได้จัดหามาถวายเพิ่มเติม มารยาทอย่างหนึ่งที่ศาสนพิธีกรต้องพึงระวัง คือ ก่อนจะยกภัตตาหารควาหรือหวานเข้า - ออก ต้องรอให้พระสงฆ์ฉันเสร็จครบทุกรูปก่อน (ซึ่งตามธรรมเนียม หรือประเพณีปฏิบัติของศาสนพิธีกรที่ปฏิบัติสืบต่อกันมาให้ใช้วิธีสังเกตประธานสงฆ์ในพิธีเป็นหลัก เนื่องจากธรรมเนียมของพระสงฆ์ให้พระสงฆ์ผู้มีอาวุโสหน่อยสังเกตพระสงฆ์ผู้มีอาวุโสมากกว่า และให้พระสงฆ์ผู้มีอาวุโสมากกว่าเอื้อเพื่อแก่พระสงฆ์ผู้มีอาวุโสหน่อยกว่า ด้วยการฉันภัตตาหาร คอยพระสงฆ์รูปอื่น ๆ เมื่อประธานสงฆ์เห็นว่าพระสงฆ์ส่วนใหญ่ฉันภัตตาหารเสร็จแล้ว จะแสดงอาการ ให้ศาสนพิธีกรหรือผู้ทำหน้าที่ปฏิบัติพระสงฆ์ได้ทราบ ด้วยอาการรวบซ้อนหรือปิดฝาสำหรับภัตตาหาร ให้ผู้ปฏิบัติเห็น) เนื่องจากหากยกภัตตาหารเข้า - ออกในขณะที่พระสงฆ์บางรูปยังฉันไม่เสร็จ จะเป็นเสมือนการเร่งพระสงฆ์ ซึ่งถือเป็นการเสียมารยาทของศาสนพิธีกร

จุดปัจจัยเครื่องไทยธรรม จะต้องจัดเตรียมวางไว้ที่โต๊ะด้านซ้ายอาสน์สงฆ์ก่อนเริ่มพิธีเสมอ เมื่อยกสำหรับภัตตาหารออกหมดแล้ว ศาสนพิธีกรพึงทำความสะอาดอาสน์สงฆ์ ซึ่งอาจเปื้อนหรือเปียกน้ำ เสร็จแล้วยกเครื่องไทยธรรมมาวางเรียงไว้ให้สวยงามเป็นระเบียบเรียบร้อยเบื้องหน้าพระสงฆ์ หากมีแจกันดอกไม้ กำดอกไม้ พวงมาลัย ให้วางเป็นอันดับแรกแล้วจึงวางสิ่งอื่น ๆ ต่อไป (การวางให้วางหันดอกไม้เข้าหาพระสงฆ์เนื่องจากการถวายเครื่องไทยธรรมด้วยความเคารพ ถ้าประธานพิธี เป็นพระสงฆ์ผู้ใหญ่ให้หันดอกไม้มาทางประธานพิธี) เมื่อวางจุดปัจจัยไทยธรรมเสร็จเรียบร้อยแล้ว เชิญประธานพิธีและผู้มีเกียรติมาพระเคนจุดปัจจัยไทยธรรม โดยการพระเคนดอกไม้ก่อนแล้วพระเคน สิ่งอื่นเป็นลำดับไป

อนึ่ง เป็นธรรมเนียมที่เจ้าภาพจะถวายปัจจัยในการบำเพ็ญกุศลด้วย ศาสนพิธีกรพึงเตรียม ใบปวารณาเขียนจำนวนเงินและชื่อเจ้าภาพ จัดใส่ซองให้เรียบร้อย และรวมถวายในเวลาที่ได้ถวาย เครื่องไทยธรรมนี้ด้วย ส่วนปัจจัยหรือเงินที่จะถวาย พึงมอบให้ไวยาวัจกรรับไป โดยให้เซ็นชื่อรับ ในบัญชีพระสงฆ์ เพื่อป้องกันปัญหาซึ่งอาจจะเกิดขึ้นแก่ศาสนพิธีกรได้

การจัดเครื่องไทยธรรมถวายพระสงฆ์

๕. การประเคน

การประเคนพระสงฆ์ จะเป็นชายหรือหญิงไม่มีห้าม แต่ต้องทำให้ถูกต้องลักษณะของการประเคน คือ

(๑) สิ่งของที่ประเคนนั้น ต้องไม่ใหญ่หรือหนักเกินไป เป็นสิ่งของที่คนปกติคนเดียวยกไหว โดยต้องยกสิ่งของนั้นให้ขึ้นพ้นจากพื้นที่ตั้งของนั้นตั้งอยู่

(๒) ผู้ประเคนต้องเข้ามาในหัตถบาส คือ อยู่ห่างจากพระภิกษุผู้รับประเคนไม่เกิน ๑ ศอก หรือพียงนำของประเคนเข้าไปให้ใกล้พระผู้รับประเคนประมาณ ๑ ศอก จะนั่งหรือยืนแล้วแต่สถานที่ที่พระภิกษุนั้นอำนวย

(๓) ผู้ประเคนน้อมสิ่งของนั้นเข้ามาถวายด้วยกิริยาอาการแสดงความเคารพ

(๔) กิริยาอาการที่น้อมสิ่งของเข้ามาถวายนั้น จะส่งถวายด้วยมือก็ได้ หรือจะตักส่งถวายด้วยของเนื่องด้วยกาย เช่น ใช้ทัพพีตักถวายก็ได้

(๕) พระภิกษุผู้รับประเคน จะรับด้วยมือก็ได้ ผ้าทอดรับก็ได้ หรือภาชนะรับ เช่น บาตรหรือจานรับสิ่งของที่เขาตักถวายก็ได้

ผู้ประเคน ต้องเข้าไปอยู่ในที่ใกล้ระยะดังกล่าว แล้วยกสิ่งของให้พ้นขึ้นจากพื้น แล้วน้อมถวายสิ่งของที่ต้องประเคน คือ สิ่งที่จะพึงบริโภค เช่น อาหาร น้ำร้อน น้ำเย็น เป็นต้น เมื่อประเคนแล้วอย่าไปจับต้องหรือเลื่อนหากจะมีการเลื่อนสิ่งหนึ่งสิ่งใดพระสงฆ์จะเป็นผู้เลื่อนเอง เนื่องจากเมื่อจับต้องแล้วจะต้องประเคนใหม่ ถ้าสิ่งของนั้นไม่ใช่สิ่งของที่ใช้บริโภคก็ไม่ต้องประเคน

๖. การเชิญที่กรวดน้ำ

เป็นธรรมเนียมอย่างหนึ่งของผู้ทำบุญหรือบำเพ็ญกุศล เมื่อพิธีการต่าง ๆ ดำเนินการไปจนถึงขั้นตอนสุดท้าย จะมีการกรวดน้ำอุทิศส่วนกุศลให้แก่ญาติสนิทมิตรสหายและสรรพสัตว์ ศาสนพิธีกรต้องเตรียมที่กรวดน้ำ โดยทำความสะอาดและใส่น้ำพร้อมตั้งไว้ที่โต๊ะเครื่องไทยธรรม ด้านท้ายอาสน์สงฆ์ เมื่อประธานพิธีถวายจตุปัจจัยไทยธรรมเสร็จและกลับไปนั่งเรียบร้อยแล้ว ศาสนพิธีกรพึงเชิญที่กรวดน้ำด้วยมือซ้าย ประคองด้วยมือขวาให้มั่นคง เดินเข้าไปใกล้จะถึงประธานพิธี ทำความเคารพ (คำนับ) นั่งคุกเข่าเดินเข้า (การเดินเข้า วิธีการปฏิบัติ ให้นั่งตัวตรง ปลายเท้าตั้ง และใช้เข่าเดินไปข้างหน้า ห้ามลากปลายเท้าโดยเด็ดขาด หากในมือถือสิ่งของ ให้ถือลักษณะข้อศอกตั้งฉากกับพื้น หากไม่มีสิ่งของในมือ ให้ปล่อยมือไว้ข้างลำตัว ปลายนิ้วแตะตะเข็บกางเกงด้านข้าง) เข้าไปทางด้านหน้า โดยให้เอียงไปทางเข่าซ้ายของประธานพิธีเล็กน้อย ไม่ชิดหรือห่างเกินไป พอให้ประธานพิธีจับที่กรวดน้ำได้สะดวก ถือที่รองรับน้ำไว้ด้วยมือทั้งสอง ยื่นให้ประธาน ไม่สูงหรือต่ำเกินไป พอให้ประธานพิธีเทน้ำกรวดได้โดยไม่ต้องก้มลงหรือยกแขนสูงกว่าปกติ เมื่อพระสงฆ์เริ่มอนุโมทนา “ยถา วาริวหา.....” ประธานพิธีเริ่มเทน้ำลงยังที่รองรับน้ำที่ศาสนพิธีกรถืออยู่ เมื่อสังเกตเห็นว่า ประธานพิธีเทน้ำกรวดจวนหมดแล้ว ศาสนพิธีกรพึงปล่อยมือขวาวอกจากที่รองรับน้ำให้ใช้มือซ้ายถือไว้มือเดียว ยกมือขวาขึ้นรับแต่น้ำกรวดที่ประธานพิธีเทหมดแล้ว นำแต่น้ำกรวดมาชิดกับที่รองรับน้ำ เดินเข้าถอยหลังออกมาจากประธานพิธีพอสมควร ลูกขี้ยืนทำความเคารพประธานพิธีแล้วถอยออกไปทางท้ายอาสน์สงฆ์ นำน้ำกรวดไปเทใต้ต้นไม้ที่เหมาะสมตามประเพณีโบราณ และต้องเทด้วยอาการสำรวมและสุภาพ ไม่เทในที่ที่ไม่สะอาด ไม่สาดหรือคว่ำภาชนะที่ใส่น้ำ หากมีพิธีอื่น ๆ ต่อจากพิธีนั้นอีก ศาสนพิธีกรต้องใส่น้ำในแต่น้ำกรวดไว้ทันที เพื่อพร้อมที่จะใช้ในพิธีต่อไป การกรวดน้ำในพิธีต่าง ๆ หากเป็นพิธีใหญ่ ๆ หรืองานพิธีที่เป็นทางการ นิยมใช้ที่กรวดน้ำสำหรับประธานพิธีที่เดียวเท่านั้น ส่วนในงานพิธีของชาวบ้านหรืองานทำบุญตามวัดวาอารามจะใช้ที่กรวดน้ำหลายที่ก็ได้ มิได้มีข้อห้ามอันใด

อนึ่ง ในพิธีที่เป็นทางการไม่นิยมนำที่กรวดน้ำไปตั้งไว้ให้ประธานพิธีก่อน เช่น ที่โต๊ะเคียงด้านหน้า เพราะอาจทำให้เกิดข้อผิดพลาดแก่ประธานได้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งงานอวมงคล ซึ่งเคยมีเรื่องเล่าว่า ในงานอวมงคลงานหนึ่ง ศาสนพิธีกรได้นำที่กรวดน้ำไปตั้งไว้ที่โต๊ะเคียงของประธานพิธี เมื่อประธานพิธีทอดผ้าบังสุกุลและกลับมานั่งที่เรียบร้อยแล้ว เมื่อพระสงฆ์ตั้งพัดพิจารณาผ้าบังสุกุล ประธานพิธีก็หยิบที่กรวดน้ำมากกรวดน้ำก่อนที่พระสงฆ์จะอนุโมทนา เป็นต้น ซึ่งบางท้องถิ่นก็มีการกรวดน้ำเมื่อพระสงฆ์พิจารณาผ้าบังสุกุลเช่นเดียวกัน

การเชิญที่กรวดน้ำ

๗. การประพรมน้ำพระพุทธมนต์

เมื่อพระสงฆ์อนุโมทนาจบแล้ว ถ้าเป็นงานพิธีมงคลจะนิมนต์พระสงฆ์ประพรมน้ำพระพุทธมนต์เพื่อความเป็นสิริมงคล ส่วนมากนิยมพระสงฆ์รูปที่เป็นประธานสงฆ์ประพรมน้ำพระพุทธมนต์ให้ ควรเชิญประธานพิธีหรือเจ้าภาพเข้ารับการประพรมน้ำพระพุทธมนต์จากพระสงฆ์ก่อน ถ้าเป็นงานพิธีมงคลสมรสให้เชิญคู่บ่าวสาวเข้ารับการประพรมน้ำพระพุทธมนต์ก่อนบุคคลอื่น เสร็จแล้วจะนิมนต์พระสงฆ์ประพรมน้ำพระพุทธมนต์ในที่อื่น ๆ หรือการประพรมรวมกันเป็นหมู่ ๆ ศาสนพิธีกรต้องเชิญภาชนะน้ำพระพุทธมนต์เดินตามโดยเอียงไปทางด้านซ้ายของพระสงฆ์รูปที่ประพรมน้ำพระพุทธมนต์

สิ้นสุดพิธี เมื่อสิ้นสุดกิจกรรมในศาสนาพิธีแล้ว สิ่งที่ศาสนาพิธีกรจะต้องดำเนินการต่อไป เพื่อให้การปฏิบัติหน้าที่ศาสนาพิธีกรเป็นไปด้วยความเรียบร้อยและสมบูรณ์ ในช่วงสุดท้ายของศาสนาพิธี คือ

- ๑) รับพระสงฆ์ลงจากอาสน์สงฆ์
- ๒) ประสานงานการส่งพระสงฆ์กลับวัด
- ๓) ดับรูปเทียนที่ได้ะหมู่บูชาให้เรียบร้อย
- ๔) ส่งคืนอุปกรณ์ที่ยืมมาใช้ในงานพิธี

ศาสนาไม่ได้อยู่แค่กับพระกับเณร
แต่อยู่กับผู้ปฏิบัติธรรมทั่วไป
ฆราวาส ญาติโยมก็ตาม
หากมีศีล ประพฤติธรรม
ศาสนาก็อยู่กับคนนั้นนั่นแหละ
หลวงปู่อนสา สุขกาโร

บทที่ ๓

แนวทางการจัดงานศาสนพิธี กับสถาบันพระมหากษัตริย์

สังคมไทยได้ยอมรับกันทั่วไปว่า ศาสนามีความสำคัญต่อวัฒนธรรมประเพณี เพราะมีผลต่อความรู้สึกนึกคิด ประเพณี และความเชื่อ ซึ่งได้สื่อออกมาในลักษณะกิจกรรมของศาสนพิธี ซึ่งเป็นพิธีกรรมทางศาสนาที่ถือปฏิบัติเป็นแบบอย่าง ประเพณี และธรรมเนียมสืบต่อกันมาในขณะทีพระมหากษัตริย์ในฐานะทรงเป็นองค์เอกอัครศาสนูปถัมภก ได้ทรงเป็นแบบอย่างของการปฏิบัติพระราชกรณียกิจด้านศาสนพิธีสืบต่อกันมาได้อย่างสมบูรณ์ไม่คลาดเคลื่อนจากอดีตถึงปัจจุบัน จนกลายเป็นราชประเพณีสืบมา ซึ่งพุทธศาสนิกชนชาวไทยได้ยึดถือเป็นแนวปฏิบัติ เพื่อเป็นการสืบทอดกิจกรรมด้านศาสนพิธีให้คงอยู่และแพร่หลายไปสู่สถาบันต่าง ๆ ของสังคมไทยทั้งในส่วนกลางและภูมิภาค

ปัจจุบันองค์กรต่าง ๆ ในส่วนภูมิภาค เช่น จังหวัด องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ชุมชน หรือ องค์กรเอกชน ได้มีการจัดกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับสถาบันพระมหากษัตริย์เป็นจำนวนมาก อันเป็นการแสดงออกถึงความกตัญญูตเวทีและความจงรักภักดีที่พสกนิกรชาวไทยมีต่อสถาบันพระมหากษัตริย์ ดังนั้น เพื่อให้การจัดกิจกรรมในส่วนกลางและส่วนภูมิภาคที่เกี่ยวข้องกับสถาบันพระมหากษัตริย์เป็นไปในแนวทางเดียวกัน จึงได้รวบรวมนำเสนอไว้เป็นแนวทางในการจัดกิจกรรมร่วมกันไว้เป็นเอกสารเผยแพร่สืบไป

๑. วันจักรี

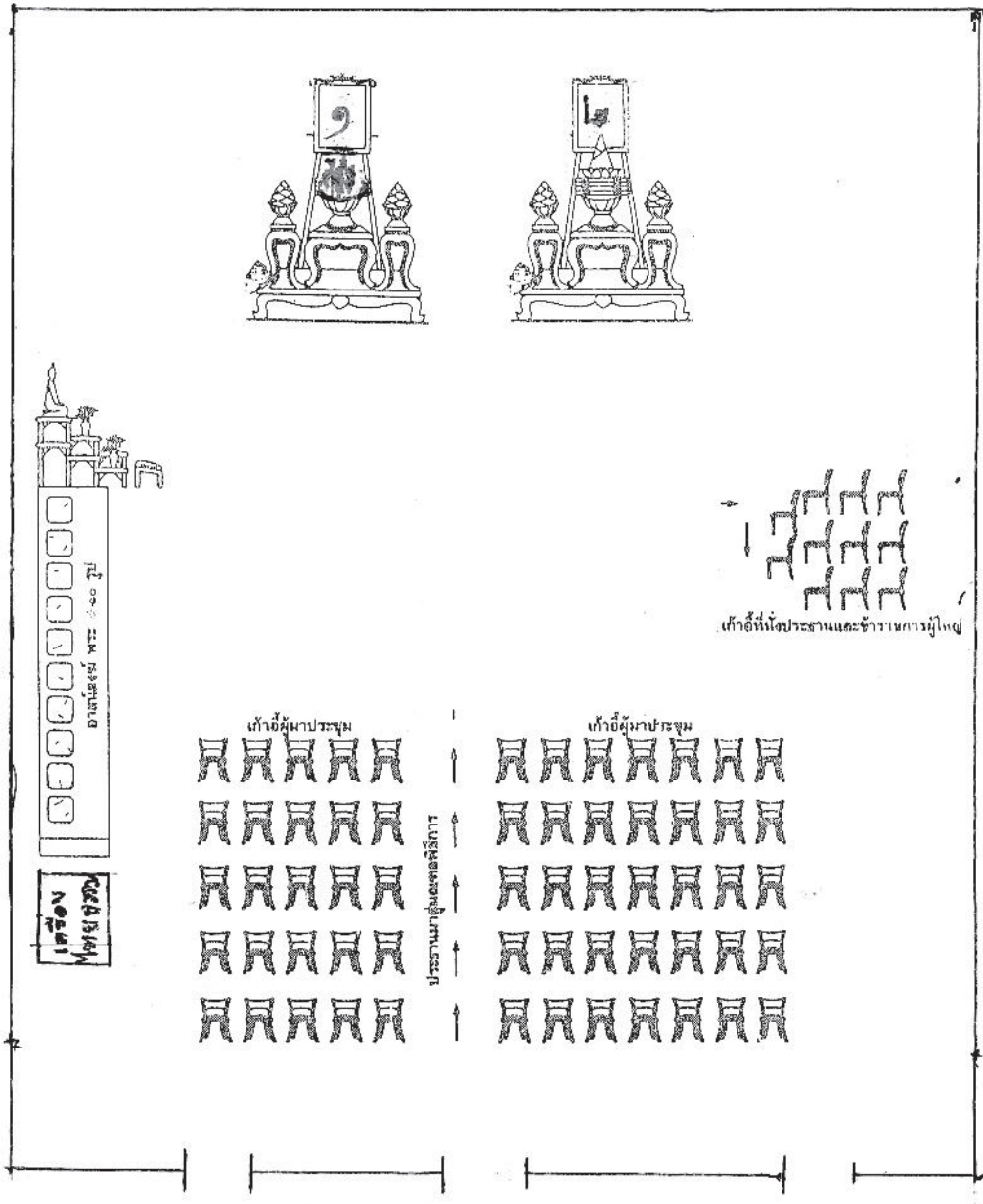
วันจักรี ตรงกับวันที่ ๖ เมษายนของทุก ๆ ปี เป็นวันคล้ายวันประดิษฐานพระราชวงศ์จักรี ถือเป็นงานรัฐพิธี เป็นโอกาสที่พสกนิกรชาวไทยจะได้มีโอกาสรำลึกในมงคลที่เกิดจากพระมหากษัตริย์อันเป็นประโยชน์แก่ประเทศชาติอย่างมหาศาล ในส่วนกลางจัดให้มีพิธีถวายราชสักการบูชาพระบรมรูปพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช (พิธีนี้ไม่มีพระสงฆ์) ที่เชิงสะพานปฐมบรมราชานุสรณ์ (สะพานพระพุทธยอดฟ้า)

สำหรับในส่วนภูมิภาค หากมีการจัดกิจกรรมเพื่อเป็นการถวายพระเกียรติ อันเป็นการระลึกถึงพระราชกรณียกิจและพระมหากรุณาธิคุณที่พระมหากษัตริย์ในราชวงศ์จักรีทุกพระองค์ได้ปกครองปกนิกรด้วยหลักทศพิธราชธรรม และได้ทรงปฏิบัติพระราชกรณียกิจอันเป็นคุณประโยชน์แก่ประชาชนและประเทศชาติ สมควรที่พสกนิกรจะได้แสดงออกถึงความกตัญญูทวาทิตที่มีแด่พระบรมวงศ์จักรี เพื่อพร้อมกันถวายพระพรชัยมงคล ขอให้เทพยดาเบื้องบนโปรดอภิบาลพระบรมวงศ์จักรี ให้เสด็จสถิตเป็นศรีสถาพรอยู่คู่ประเทศไทยชั่ววันรันดร์และให้พระเกียรติคุณอันเอกอนันต์แผ่ไพศาลไปทั่วทุกทิศานุทิศ ผู้เป็นพิธีกรพึงดำเนินการ ดังนี้

การเตรียมการ

- ๑) จัดเตรียมพระบรมรูป พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ๙ รัชกาล
- ๒) จัดเตรียมพระฉายาลักษณ์สมเด็จพระเจ้าอยู่หัว
- ๓) จัดเตรียมโต๊ะหมู่บูชา จำนวน ๓ ชุด ชุดที่ ๑ ประดิษฐานพระพุทธรูป ชุดที่ ๒ ประดิษฐานพระบรมรูปพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ๙ รัชกาล และชุดที่ ๓ ประดิษฐานพระฉายาลักษณ์สมเด็จพระเจ้าอยู่หัว
 - ๔) เตรียมจัดพุ่มดอกไม้ หรือแจกันดอกไม้ประดับตามความเหมาะสม
 - ๕) จัดเตรียมเครื่องทองน้อยวางที่โต๊ะหมู่บูชาแถวกลาง ตัวล่าง (หรือตัวที่ ๒ ถัด ขึ้นไปจากตัวล่าง) ติดรูปเทียนให้พร้อม โดยหันด้านที่มีพุ่มดอกไม้ไปยังพระบรมรูปพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ๙ รัชกาล และหันด้านรูปเทียนออกด้านนอก (เพื่อผู้เป็นประธานพิธีจุดถวายราชสักการะ)
 - ๖) จัดโต๊ะสำหรับวางพานพุ่มไว้หน้าโต๊ะหมู่บูชา พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ๙ รัชกาล จำนวน ๑ ตัว ในกรณีมีการวางพานพุ่มถวายราชสักการะ
 - ๗) จัดเตรียมเครื่องใช้พิธีสงฆ์ (งานพิธีมงคล)
 - ๘) จัดเตรียมกรวยดอกไม้ รูปเทียนแพ จำนวน ๑ ชุด วางไว้ที่โต๊ะหมู่บูชาแถวกลาง ตัวล่าง (หรือตัวที่ ๒ ถัดขึ้นไปจากตัวล่าง) หน้าพระฉายาลักษณ์สมเด็จพระเจ้าอยู่หัว รัชกาลปัจจุบัน เพื่อผู้เป็นประธานจะได้เปิดกรวยถวายราชสักการะสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว รัชกาลปัจจุบัน
 - ๙) จัดโต๊ะสำหรับปักพานพุ่ม จำนวน ๑ ตัว ตั้งไว้ทางด้านซ้ายของโต๊ะหมู่บูชาห่างจากโต๊ะหมู่บูชาประมาณ ๕ เมตร ปักพานพุ่มไว้ พานพุ่มนี้จะเป็นคู่หรือเดี่ยว จะเป็นพุ่มดอกไม้สดหรือดอกไม้แห้ง หรือพุ่มทอง พุ่มเงินก็ได้
 - ๑๐) จัดเตรียมเทียนชนวนไว้เพื่อส่งให้ประธานพิธีจุดเครื่องทองน้อย
 - ๑๑) จัดเตรียมแท่นกราบสำหรับประธานกราบหน้าโต๊ะหมู่บูชา หลังจากวางพุ่มดอกไม้และจุดเครื่องทองน้อยแล้ว
 - ๑๒) ถ้ามีพิธีบวงสรวงต้องมีการจัดเตรียม และตั้งเครื่องบวงสรวงด้วย

ผังการจัดกิจกรรมวันจักรี (มีพิธีสงฆ์)

๑. พระบรมฉายาลักษณ์หรือพระบรมสาทิสลักษณ์ อดีตบูรพกษัตริย์ราชจักรีวงศ์ ๙ รัชกาล และเครื่องทองน้อย

๒. พระฉายาลักษณ์ หรือพระสาทิสลักษณ์ สมเด็จพระเจ้าอยู่หัว และเครื่องสักการะ (ดอกไม้ธูปเทียนแพ)

แนวทางการปฏิบัติงาน

ในการปฏิบัติหากมีหน่วยงานหรือบุคคลอื่นมีความประสงค์จะวางพุ่มดอกไม้ ควรแนะนำให้หน่วยงานหรือบุคคลนั้น วางก่อนที่ประธานจะเดินทางมาถึงบริเวณพิธี เมื่อใกล้จะถึงเวลาตามกำหนดการ ให้ผู้ร่วมพิธีถวายราชสักการะยื่นเข้าแถวให้เป็นระเบียบเรียบร้อยที่บริเวณด้านหน้าโต๊ะหมู่บูชา เว้นระยะห่างพอสมควร ข้าราชการแต่งเครื่องแบบปกติขาว สวมหมวกยืนด้านหน้า ส่วนผู้มีเกียรติทั่วไปแต่งกายชุดสากล หรือชุดสุภาพ ยืนเข้าแถว เมื่อประธานเดินทางมาถึงผู้ที่ไม่ได้ไปยืนเข้าแถว แต่นั่งอยู่ที่เก้าอี้ให้ลุกขึ้นยืนเป็นการต้อนรับและให้เกียรติผู้ทำหน้าที่ประธานพิธีด้วย

ลำดับขั้นตอนการปฏิบัติงาน

- ๑) เมื่อประธานมาถึงพิธี เรียงเชิญประธานจตุรปูเทียนบูชาพระรัตนตรัย
- ๒) เจ้าหน้าที่อาราธนาศีล ประธานและผู้ร่วมพิธีรับศีล (ไม่ต้องกล่าวตามเนื่องจากมีการใช้พัดยศ
- ๓) ในกรณีมีพิธีบวงสรวง ประธานพิธีถวายพุ่มดอกไม้เครื่องราชสักการะ (ถ้ามีการถวายพุ่มดอกไม้ ๒ พุ่ม ให้ประธานวางพุ่มด้านขวาของประธานพิธีก่อน แล้วจึงวางพุ่มด้านซ้าย) แล้วจุดเครื่องทองน้อยเบื้องหน้าพระบรมรูป ๙ รัชกาล กราบถวายราชสักการะ ๑ ครั้ง (ไม่แบ่มือที่แทนกราบ) ออกไปจุดธูปเทียนเครื่องบวงสรวง (ดุริยางค์บรรเลงเพลงสาธุการ)
- ๔) เมื่อเสร็จพิธีบวงสรวง ประธานอ่านอาศิรวาทปฐมราชสุคติ จบ (ดุริยางค์บรรเลงเพลงสรรเสริญพระบารมี ขณะนี้พระสงฆ์เจริญชัยมงคลคาถา)
- ๕) ประธานพิธีถวายพุ่มดอกไม้ และเปิดกรวยดอกไม้ธูปเทียนแพ ถวายราชสักการะเบื้องหน้าพระฉายาลักษณ์สมเด็จพระเจ้าอยู่หัว รัชกาลปัจจุบัน ถวายความเคารพ แล้วถอยออกมา ยืนเบื้องหน้าผู้ร่วมพิธี กล่าวนำถวายพระพรชัยมงคล จบ (ดุริยางค์บรรเลงเพลงสรรเสริญพระบารมี ขณะนี้พระสงฆ์เจริญชัยมงคลคาถา)

- ๖) ในกรณีมีพิธีเจริญพระพุทธมนต์ เพื่อถวายพระราชกุศล เจ้าหน้าที่อาราธนาพระปริตร
- ๗) พระสงฆ์เจริญพระพุทธมนต์
- ๘) จบแล้ว ฉันทัดตอาหารเรียบร้อยแล้ว
- ๙) ประธานพิธี และผู้ร่วมพิธี ประเคนจตุปัจจัยไทยธรรม
- ๑๐) ประธานพิธีกรวดน้ำ รับพร
- ๑๑) พระสงฆ์อนุโมทนา ถวายอดิเรก เสร็จพิธี

หมายเหตุ

๑) พระสงฆ์ในพิธีใช้พัดยศสมณศักดิ์ ถวายอดิเรก (พระสงฆ์ที่ถวายอดิเรกได้ จะต้องเป็นพระราชคณะ และใช้พัดยศสมณศักดิ์ หรือพระครูสัญญาบัตรเจ้าคณะจังหวัด รองเจ้าคณะจังหวัด และเจ้าอาวาสพระอารามหลวงชั้นเอก ซึ่งถือพัดเปลวเพลิง และต้องตั้งพัดยศสมณศักดิ์ในการถวายอดิเรก)

๒) ขณะประธานสงฆ์ถวายอดิเรก ประธานพิธีและผู้ร่วมพิธีลดมือลง

๓) เมื่อพระสงฆ์รูปที่ ๒ รับ “ภาตฺ สพพมฺงคฺลฺ ...” ประธานพิธีและผู้ร่วมพิธีพึงประนมมือขึ้นเพื่อรับพรต่อ จนกว่าพระสงฆ์จะสวดจบบท

๒. วันปิยมหาราช

วันปิยมหาราช กาลอันเป็นอภิรักษ์จิตสมัย คล้ายวันสวรรคตแห่งองค์พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ผู้ทรงพระคุณอันประเสริฐ ซึ่งได้กำหนดไว้ในวันที่ ๒๓ ตุลาคมของทุกปี อันเป็นวันที่พสกนิกรชาวไทยแผ่นดินสยามน้อมรำลึกถึงพระมหากรุณาธิคุณของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว โดยทางราชการได้กำหนดให้วันนี้เป็นวันสำคัญของชาติ เรียกว่า “วันปิยมหาราช” หรือ “วันถวายบังคมพระบรมรูปทรงม้า”

สำหรับในส่วนกลาง เพื่อเป็นการน้อมรำลึกถึงพระมหากรุณาธิคุณในพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว เนื่องในอภิรักษ์จิตสมัยคล้ายวันสวรรคตในพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้ทรงบำเพ็ญพระราชกรณียกิจ ๒ ประการ คือ

๑) เสด็จพระราชดำเนินไปทรงวางพวงมาลาพระบรมราชานุสาวรีย์ ณ ลานพระราชวังดุสิต

๒) ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้กำหนดเป็นงานพระราชพิธีทรงบำเพ็ญพระราชกุศล ทักขิณานุประทานเป็นประจำทุกปี มีการสวดพระพุทธมนต์ ถวายพระธรรมเทศนา และสดับปกรณ์ นิมนต์พระสงฆ์ จำนวน ๕๗ รูป เท่าพระชนมพรรษาของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ซึ่งต้องนิมนต์พระสงฆ์วัดที่เกี่ยวข้องกับพระบรมอัฐิพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวพระบรมอัฐิสมเด็จพระศรีพัชรินทราบรมราชินีนาถ และพระบรมอัฐิสมเด็จพระศรีสวรินทิราบรมราชเทวี พระพันวัสสาอัยยิกาเจ้า เป็นสำคัญ ส่วนนอกนั้นนิมนต์ตามลำดับสมณศักดิ์จากสูงลงมา งานพระราชพิธีนี้ จัดที่พระที่นั่งอมรินทรวินิจฉัย

สำหรับส่วนราชการในภูมิภาค หากจะจัดพิธีเพื่อเป็นการน้อมรำลึกถึงพระมหากรุณาธิคุณในพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ซึ่งเป็นการแสดงออกถึงความกตัญญูกตเวทิต์ของประชาชนชาวไทยที่มีแด่พระองค์ท่าน ก็สามารถดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ได้ แต่ผู้ทำหน้าที่ศาสนพิธีกรพึงทำความเข้าใจให้ชัดเจนว่า มีการจัดกิจกรรมใดบ้าง มีพิธีใด มีพระสงฆ์หรือไม่ เพื่อจะได้จัดเตรียมงาน สถานที่ และพิธีการได้ถูกต้องเหมาะสม

การเตรียมการ

๑) จัดเตรียมโต๊ะหมู่บูชา ๒ ชุด สำหรับตั้งเพื่อบูชาพระรัตนตรัย จำนวน ๑ ชุด (ในกรณีมีพิธีสงฆ์) สำหรับตั้งเพื่อถวายเครื่องราชสักการะหน้าพระบรมราชานุสาวรีย์ รัชกาลที่ ๕ จำนวน ๑ ชุด

๒) ในกรณีไม่มีพระบรมราชานุสาวรีย์ รัชกาลที่ ๕ จะต้องจัดเตรียมพระบรมรูปหล่อ หรือ พระบรมฉายาลักษณ์ หรือ พระบรมสาทิสลักษณ์ เพื่อประดิษฐานในสถานที่จัดทำพิธี

๓) จัดเตรียมเครื่องราชสักการะที่นำมาแสดงความเคารพบูชา ประกอบด้วยพวงมาลัย ดอกไม้สดหรือพุ่มดอกไม้สด และมีธรรมเนียมปฏิบัติว่า ถ้ามิใช่เป็นวันสวรรคตแห่งองค์พระบรมราชานุสาวรีย์รัชกาลที่ ๕ ควรสักการะด้วยพุ่มดอกไม้สด หรือพวงมาลัยดอกไม้สด และไม่ใช้แถบแพรหรือผ้าผูกเป็นโบสีดำ เช่น วันที่ ๖ เมษายน ซึ่งเป็นวันที่ระลึกมหาจักรี แต่วันที่ ๒๓ ตุลาคม ถือเป็นวันสวรรคตของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ให้ใช้แถบแพรหรือผ้าผูกเป็นโบดำได้

๔) จัดเตรียมเครื่องบูชาพระรัตนตรัย (กรณีมีพิธีสงฆ์) จัดเตรียมเครื่องทองน้อย เพื่อให้ประธานจุดบูชาถวายสักการะพระบรมราชานุสาวรีย์ รัชกาลที่ ๕

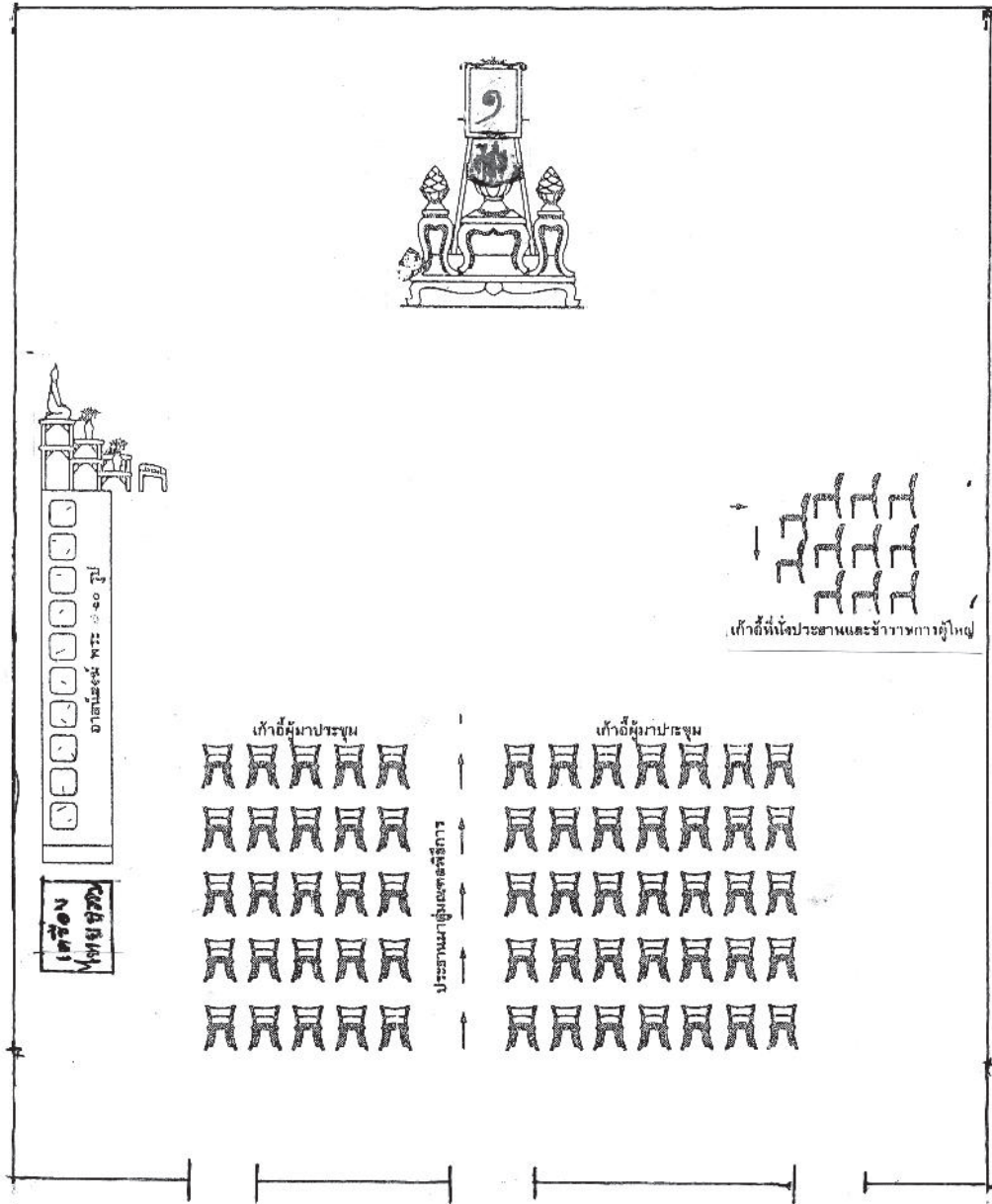
๕) เตรียมการนิมนต์พระสงฆ์ (มีพิธีสงฆ์) กรณีนี้ใช้พัตรอง หรือตาลปัตร

๖) จัดเตรียมเครื่องใช้พิธีสงฆ์ (งานพิธีอวมงคล)

๗) จัดเตรียมขาหยั่ง (ควรให้มีความสูงจากยอดพวงดอกไม้ถึงพื้นประมาณ ๒ เมตร, ๓ เมตร, ๔ เมตร แต่ไม่ควรเกิน ๖ เมตร)

ผังการจัดกิจกรรมวันปิยมหาราช (มีพิธีสงฆ์)

หมายเหตุ ๑ โต๊ะหมู่ประดิษฐานพระบรมรูปหรือพระบรมฉายาลักษณ์พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๕

แนวทางการปฏิบัติงาน

ในการปฏิบัติ หากมีหน่วยงานหรือบุคคลอื่นมีความประสงค์จะวางพุ่มดอกไม้ ควรแนะนำให้หน่วยงานหรือบุคคลนั้น ๆ วางพุ่มดอกไม้หรือพวงดอกไม้ก่อนที่ประธานจะเดินทางมาถึงบริเวณพิธี เมื่อใกล้จะถึงเวลาตามกำหนดการ ให้ผู้ร่วมพิธีถวายสักการะยืนเข้าแถวให้เป็นระเบียบเรียบร้อยที่บริเวณด้านหน้าโต๊ะหมู่บูชา เบื้องหน้าพระบรมราชานุสาวรีย์ เว้นระยะห่างพอสมควร ข้าราชการแต่งเครื่องแบบปกติขาว สวมหมวกยืนด้านหน้า ส่วนผู้มีเกียรติทั่วไปแต่งกายชุดสากล หรือชุดสุภาพ ยืนเข้าแถวด้านหลัง เมื่อประธานเดินทางมาถึงบริเวณพิธี ผู้ที่ไม่ได้ยืนเข้าแถวแต่นั่งอยู่ที่เก้าอี้ให้ลุกขึ้นยืน เป็นการต้อนรับและให้เกียรติผู้ทำหน้าที่ประธานพิธี

๑) เมื่อประธานมาถึงบริเวณพิธี เรียงเชิญประธานถวายสักการะวางพวงดอกไม้ ยังขาหยั่งที่จัดเตรียมไว้ และวางพุ่มดอกไม้ยังโต๊ะที่จัดเตรียมไว้

๒) จุดธูปเทียนเครื่องทองน้อย (กราบที่แทนกราบ ๑ ครั้ง ไม่แบ่มือ) ยืนขึ้นถอยออกมายืนด้านหน้าแถว ถวายความเคารพ (กรณีสวมหมวก แสดงความเคารพ ด้วยการวันทยหัตถ์ กรณีไม่สวมหมวก ให้โค้งคำนับ พร้อมกัน ๑ ครั้ง)

๓) เดินเข้าสู่สถานที่ประกอบพิธีสงฆ์

๔) จุดธูปเทียนบูชาพระรัตนตรัย (กราบ ๓ ครั้ง)

๕) กรณีมีพระบรมรูป หรือพระบรมฉายาลักษณ์ หรือพระบรมสาทิสลักษณ์ ในสถานที่ประกอบพิธีสงฆ์ ให้จุดธูปเทียนเครื่องทองน้อย และกราบที่แทนกราบ ๑ ครั้ง ไม่แบ่มือ

๖) เจ้าหน้าที่อาราธนาศีล ประธานสงฆ์ให้ศีล ประธานพิธีและผู้ร่วมพิธีรับศีล

๗) เจ้าหน้าที่อาราธนาพระปริตร

๘) พระสงฆ์สวดพระพุทธรูป จบแล้ว

๙) ถวายภัตตาหารแด่พระสงฆ์

๑๐) ประธานพิธี และผู้ร่วมพิธี ประเคนจตุปัจจัยไทยธรรม

๑๑) เจ้าหน้าที่ลาดผ้ารองโยง และลาดผ้าภูษาโยง

๑๒) ประธานพิธี และผู้ร่วมพิธี ทอดผ้าไตรบังสุกุล

๑๓) เมื่อทอดผ้าเสร็จ เจ้าหน้าที่เชื่อมต่อแถบทอกกับผ้าภูษาโยง

๑๔) พระสงฆ์พิจารณาผ้าบังสุกุล

๑๕) ประธานพิธี กรวดน้ำ รับพร

๑๖) พระสงฆ์อนุโมทนา เสร็จพิธี

หมายเหตุ

(๑) ในพิธีนี้ พระสงฆ์ใช้พัทธรองหรือตาลปัตร (ไม่ใช่พัดยศสมณศักดิ์)

(๒) งานพิธีที่มีลักษณะงานเช่นนี้ เช่น วันที่ ๒๕ พฤศจิกายนของทุกปี เป็นวันที่ระลึก
รัชกาลที่ ๖ สำนักพระราชวัง ได้ออกหมายกำหนดการเสด็จพระราชดำเนิน ทรงวางพวงมาลา
ถวายราชสักการะที่พระบรมราชานุสาวรีย์ พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ที่สวนลุมพินี
กรุงเทพมหานคร ข้าราชการแต่งเครื่องแบบปกติขาว หากส่วนราชการใดจะจัดพิธีถวายสักการะ หรือ
จัดพิธีสงฆ์ พึงจัดอนุโลมตามพิธีการจัดในวันปิยมหาราช ทั้งพิธีวางพวงดอกไม้ และพิธีบำเพ็ญกุศล

๓. วันเฉลิมพระชนมพรรษา

วันเฉลิมพระชนมพรรษาเป็นวันคล้ายวันพระราชสมภพของพระมหากษัตริย์ ปวงชน
ชาวไทยและชาวต่างประเทศที่อยู่ภายใต้พระบรมโพธิสมภารต่างก็ถือเป็นเรื่องที่สำคัญยิ่ง
ในอันที่จะร่วมกันเฉลิมฉลองในวาระสำคัญเช่นนี้ เนื่องจาก ทรงเป็นที่เทิดทูนของไพร่ฟ้าประชาราษฎร์
ทั่วราชอาณาจักรไทย ซึ่งในการจัดงานพระราชพิธีเฉลิมพระชนมพรรษา ได้มีการจัดให้เป็นไปตาม
พระราชประเพณีทั้งงานในส่วนที่เป็นพระราชพิธี รัฐพิธี ศาสนพิธี และงานเฉลิมฉลองอื่น ๆ ทั้งนี้
เพื่อเป็นการแสดงออกซึ่งความจงรักภักดีที่พสกนิกรมีแด่สมเด็จพระเจ้าอยู่หัว

สำหรับการพระราชพิธีเฉลิมพระชนมพรรษา ถ้าส่วนราชการหรือองค์กรต่าง ๆ จะจัดเพื่อ
เป็นการเฉลิมพระเกียรติสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว พึงจัดกำหนดการโดยอนุโลมตามหมายกำหนดการ
ของสำนักพระราชวัง ซึ่งได้กำหนดรูปแบบการจัดกิจกรรมเนื่องในวันเฉลิมพระชนมพรรษาไว้
๓ แบบ คือ

แบบที่ ๑ การลงนามถวายพระพรชัยมงคล

แบบที่ ๒ การลงนามถวายพระพร และประชุมสดุดีถวายพระพรชัยมงคล

แบบที่ ๓ การลงนามถวายพระพร และบำเพ็ญกุศลถวายพระราชกุศล

การเตรียมการ แบบที่ ๑ การลงนามถวายพระพรชัยมงคล

๑) จัดแต่งห้องประชุมหรือห้องโถง หรือศาลาประชาคม ตามความเหมาะสมของสถานที่
ตกแต่งประดับธงชาติ ตามประทีปโคมไฟ ตามระเบียบที่ทางราชการกำหนดไว้

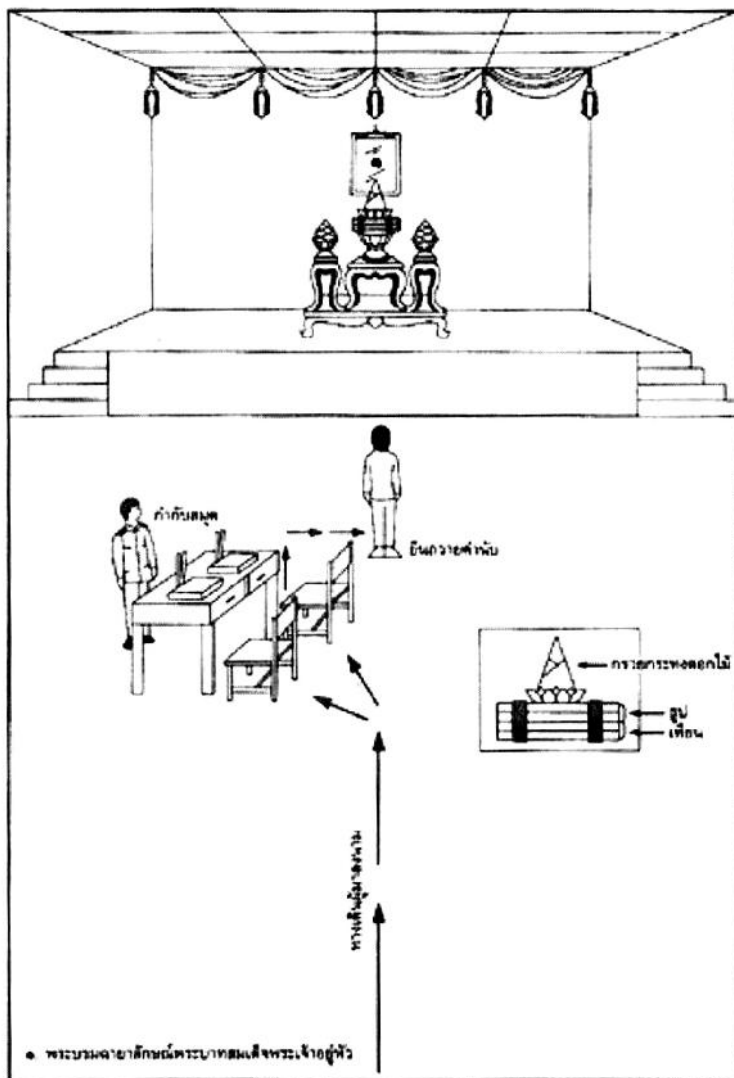
๒) ภายในห้องประชุมหรือห้องโถง หรือเวที ตั้งโต๊ะหมู่ ๕ หรือ หมู่ ๗ หรือ หมู่ ๙ แล้วแต่
ความสะดวกและเหมาะสม ประดับแจกันดอกไม้ พุ่มดอกไม้ อัญเชิญพระรูป หรือ พระฉายาลักษณ์
หรือพระสาทิสลักษณ์ ประดิษฐานบนโต๊ะหมู่ตัวกลางแถวบน (ตัวสูงสุด) หรือประดิษฐาน
พระฉายาลักษณ์ พระสาทิสลักษณ์ บนขาหยั่งก็ได้ แต่โต๊ะหมู่ตัวกลางแถวบน (ตัวสูงสุด) ไม่ควรวาง
สิ่งใด เสมือนประหนึ่งว่าพระฉายาลักษณ์ หรือ พระสาทิสลักษณ์ ประดิษฐานอยู่บนโต๊ะหมู่ตัวสูงนั้น

๓) ตั้งพานธูปเทียนแพและกรวยดอกไม้สดไว้บนโต๊ะหมู่ตัวกลาง แถวกลาง

๔) จัดโต๊ะพร้อมเก้าอี้สำหรับลงนามถวายพระพรไว้ส่วนใดส่วนหนึ่งของสถานที่ เพื่อลงนามถวายพระพร ในที่นี้เพื่อความเหมาะสมควรตั้งไว้ด้านซ้ายของโต๊ะหมู่ที่ประดิษฐานพระฉายาลักษณ์หรือพระสาทิสลักษณ์

๕) จัดสมุดพร้อมปากกาวางไว้บนโต๊ะ และควรมีเจ้าหน้าที่รับรองกำกับสมุดลงนามไว้ด้วย

๖) กำหนดเวลาลงนามถวายพระพรชัยมงคล ทางราชการสำนักพระราชวัง กำหนดไว้ในหมายกำหนดการ เริ่มแต่เวลา ๙ นาฬิกา ถึง ๑๗ นาฬิกา แต่งกายเครื่องแบบปกติขาว พ่อค้า ประชาชน แต่งสากลนิยม หรือชุดสุภาพ ส่วนท้องถิ่นควรปฏิบัติตามกำหนดการสำนักพระราชวัง โดยอนุโลม

แบบที่ ๑

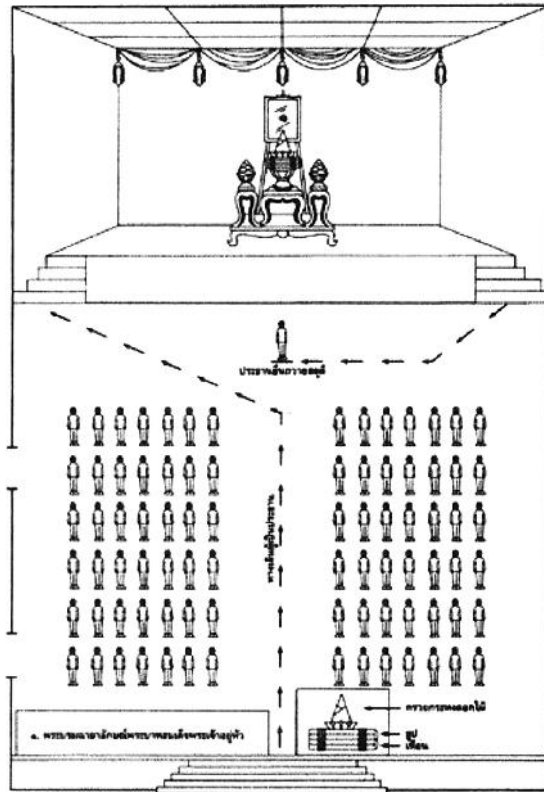

แนวทางปฏิบัติงาน

- ๑) เมื่อถึงเวลาตามกำหนดการจัดเจ้าหน้าที่รับรองกำกับสมุดลงนามประจำที่โต๊ะลงนามถวายพระพรชัยมงคล
- ๒) ผู้มาลงนามถวายพระพรชัยมงคล ลงนามในสมุดที่จัดไว้เรียบร้อยแล้ว
- ๓) เดินไปยืน ณ เบื้องหน้าพระรูป พระฉายาลักษณ์ หรือ พระสาทิสลักษณ์
- ๔) แสดงความเคารพพระรูป พระฉายาลักษณ์ หรือ พระสาทิสลักษณ์ เสร็จพิธี

แบบที่ ๒ การลงนามถวายพระพรและชุมนุมสดุดี ถวายพระพรชัยมงคล

- ๑) จัดแต่งห้องประชุม หรือห้องโถง หรือศาลาประชาคม ตามความเหมาะสมของสถานที่
- ๒) ตกแต่งประดับธงชาติ ตามประทีปโคมไฟตามระเบียบที่ทางราชการกำหนดไว้
- ๓) ภายในห้องประชุมหรือห้องโถง หรือเวที ตั้งโต๊ะหมู่ ๕ หรือ หมู่ ๗ หรือ หมู่ ๙ แล้วแต่ความสะดวกและความเหมาะสม ประดับแจกันดอกไม้ พุ่มดอกไม้ อัญเชิญพระบรมรูป พระฉายาลักษณ์ หรือ พระสาทิสลักษณ์ ประดิษฐานบนโต๊ะหมู่ตัวกลางแถวบน (ตัวสูงสุด) หรือประดิษฐานพระฉายาลักษณ์ พระสาทิสลักษณ์ บนขาหยั่งก็ได้ แต่โต๊ะหมู่ตัวกลางแถวบน (ตัวสูงสุด) ไม่ควรวางสิ่งใด เสมือนประหนึ่งว่าพระฉายาลักษณ์ หรือพระสาทิสลักษณ์ประดิษฐานอยู่บนโต๊ะหมู่ตัวสูงนั้น
 - ๔) ตั้งพานรูปเทียนแพและกรวยดอกไม้สดไว้บนโต๊ะหมู่ตัวกลาง แถวกลาง
 - ๕) จัดโต๊ะพร้อมเก้าอี้สำหรับลงนามถวายพระพรไว้ส่วนใดส่วนหนึ่งของสถานที่เพื่อลงนามถวายพระพร ในที่นี้เพื่อความเหมาะสมควรตั้งไว้ด้านซ้ายของโต๊ะหมู่ที่ประดิษฐานพระฉายาลักษณ์ หรือ พระสาทิสลักษณ์
 - ๖) จัดสมุดพร้อมปากกาวางไว้บนโต๊ะ และควรมีเจ้าหน้าที่รับรองกำกับสมุดลงนามไว้ด้วย
 - ๗) กำหนดเวลาและมีชุมนุมสดุดีเฉลิมพระเกียรติถวายพระพรชัยมงคล ในแบบที่ ๒ นี้ อนุโลมตามหมายกำหนดการของสำนักพระราชวัง กำหนดเสด็จพระราชดำเนินออกมหาสมาคมพระบรมวงศานุวงศ์ ข้าราชการเฝ้ากราบบังคมทูลถวายพระพรชัยมงคล เวลา ๑๐ นาฬิกา ๓๐ นาที การแต่งกายข้าราชการแต่งเครื่องแบบเต็มยศ ประชาชนแต่งสากลนิยม หรือชุดสุภาพ ส่วนท้องถิ่นควรปฏิบัติตามกำหนดการสำนักพระราชวัง
 - ๘) จัดเตรียมคำประกาศถวายสดุดีเฉลิมพระเกียรติให้ประธานพิธี

แบบที่ ๒

แนวทางปฏิบัติงาน

- ๑) เมื่อถึงเวลาผู้ร่วมพิธีมาประชุมพร้อมกันบริเวณพิธีแล้ว
- ๒) จะจัดให้นั่งเก้าอี้ หรือยืนตามลำดับความเหมาะสม ข้าราชการแต่งเครื่องแบบเต็มยศ อยู่ด้านหน้า ผู้มีเกียรติ พ่อค้า คฤหบดี ประชาชนที่ไม่ได้แต่งเครื่องแบบ ควรอยู่ด้านหลังผู้ที่แต่งเครื่องแบบเต็มยศ
- ๓) ประธานเข้าสู่ห้องประชุม เดินตรงไปยืนที่หน้าโต๊ะหมู่ประดิษฐานพระฉายาลักษณ์ หรือ พระสาทิสลักษณ์
 - ๔) เปิดกรวยที่ปิดกระถางดอกไม้รูปเทียนแพออกวางไว้ด้านข้าง
 - ๕) ถอยออกมา ถวายความเคารพพระฉายาลักษณ์ หรือ พระสาทิสลักษณ์
 - ๖) เจ้าหน้าที่ส่งคำประกาศสดุดีเฉลิมพระเกียรติถวายพระพรชัยมงคลให้ประธานพิธี
 - ๗) ประธานพิธีอ่านคำสดุดีเฉลิมพระเกียรติถวายพระพรชัยมงคล จบ
 - ๘) ดุริยางค์บรรเลงเพลงสรรเสริญพระบารมี จบ
 - ๙) ประธานพิธี และผู้ร่วมพิธีถวายความเคารพพร้อมกัน
 - ๑๐) เสร็จพิธี

แบบที่ ๓ การลงนามถวายพระพรชัยมงคล และบำเพ็ญกุศล ถวายเป็นพระราชกุศล

- ๑) จัดเตรียมตกแต่งสถานที่ ห้องประชุมหรือห้องโถง หรือศาลาประชาคม ตามความเหมาะสมของสถานที่
- ๒) ตกแต่งประดับธงชาติ ตามประทีปโคมไฟ ตามระเบียบที่ทางราชการกำหนดไว้
- ๓) จัดเตรียมอาสน์สงฆ์ สำหรับพระสงฆ์นั่ง ๑๐ รูป (อาสน์สงฆ์จะต้องสูงกว่าเก้าอี้ที่ประธานพิธี ข้าราชการ หรือผู้ร่วมพิธีนั่ง ถ้าจัดงานพิธีตอนเช้าควรจะเริ่มเวลาประมาณ ๑๐.๐๐ น. ถ้ามีการถวายภัตตาหารพระสงฆ์ จะต้องมีการจัดเตรียมสถานที่ไว้ให้พร้อม)
- ๔) จัดเตรียมนิมนต์พระสงฆ์ไว้ก่อนวันงานพิธี (ให้หมายเหตุไว้ทำยฎีกานิมนต์ใช้พัตยศโปรดถึงก่อนเวลา) แจ่งพระสงฆ์ให้ชัดเจน
- ๕) จัดเตรียมอุปกรณ์เครื่องใช้พิธีบำเพ็ญกุศลในงานมงคล
- ๖) จัดเตรียมเครื่องรับรองพระสงฆ์
- ๗) จัดเตรียมเครื่องไทยธรรมถวายพระสงฆ์
- ๘) จัดเตรียมโต๊ะหมู่ประดิษฐานพระพุทธรูป จำนวน ๑ ชุด ตั้งไว้ที่หัวอาสน์สงฆ์ พร้อมจัดแต่งดอกไม้รูปเทียนให้พร้อม
- ๙) จัดตั้งโต๊ะหมู่ ๕ หรือ หมู่ ๗ หรือ หมู่ ๙ จำนวน ๑ ชุด แล้วแต่ความสะดวกและความเหมาะสม ประดับแจกันดอกไม้ พุ่มดอกไม้ อัญเชิญพระรูป หรือ พระฉายาลักษณ์ หรือพระสาทิสลักษณ์ ประดิษฐานบนโต๊ะหมู่ตัวกลางแถวบน (ตัวสูงสุด) หรือจะประดิษฐานพระฉายาลักษณ์ พระสาทิสลักษณ์ บนขาหยั่งก็ได้ แต่โต๊ะหมู่ตัวกลางแถวบน (ตัวสูงสุด) ไม่ควรวางสิ่งใด เสมือนประหนึ่งว่าพระฉายาลักษณ์ หรือพระสาทิสลักษณ์ประดิษฐานอยู่บนโต๊ะหมู่ตัวสูงนั้น
- ๑๐) ตั้งพานรูปเทียนแพและกรวยดอกไม้สดไว้บนโต๊ะหมู่ตัวกลาง แถวล่าง

แนวทางปฏิบัติงาน

- ๑) เมื่อข้าราชการ ผู้มีเกียรติ พร้อมกันยังมณฑลพิธี เจ้าหน้าที่รับรองเชิญข้าราชการผู้มีเกียรติ นั่งตามลำดับชั้น ตำแหน่ง
- ๒) เจ้าหน้าที่พิธีจัดเตรียมพิธีการต่าง ๆ ให้เรียบร้อยพร้อมที่จะปฏิบัติงาน
- ๓) ใกล้ถึงเวลาที่ประธานจะเข้าสู่มณฑลพิธี เจ้าหน้าที่พิธีการนิมนต์พระสงฆ์ขึ้นนั่งยังอาสน์สงฆ์ ให้ตั้งพัตยศของพระสงฆ์แต่ละรูปไว้ทางด้านโต๊ะหมู่บูชา (หรือก่อนพระสงฆ์แต่ละรูป)
- ๔) ประธานพิธี เดินเข้าสู่มณฑลพิธี ข้าราชการและผู้มีเกียรติทุกท่านที่นั่งรอรับประธานพิธีลุกขึ้นยืนด้วยความเคารพ เพื่อเป็นการรับประธานพิธี
- ๕) ประธานพิธีตรงไปที่โต๊ะหมู่เครื่องบูชา จุดรูปเทียนเครื่องนมัสการบูชาพระรัตนตรัย กราบที่แท่นกราบ ๓ ครั้ง

- ๖) ถวายความเคารพพระฉายาลักษณ์ (ค่านับ)
- ๗) นั่งยังเก้าอี้ประธานที่จัดเตรียมไว้
- ๘) เจ้าหน้าที่อาราธนาศีล
- ๙) ประธานพิธี และผู้มีเกียรติประนมมือ รับศีลจบ
- ๑๐) ประธานพิธีลุกจากที่นั่ง เดินไปยังโต๊ะหมู่ที่ประดิษฐานพระฉายาลักษณ์ ผู้มีเกียรติทุกท่านยืนพร้อมกับประธานพิธี
 - ๑๑) ประธานพิธีเปิดฉากถวายดอกไม้ธูปเทียนแพออกวางไว้ด้านข้างพานธูปเทียนแพ แล้วถอยหลังออกมาประมาณ ๑ - ๒ ก้าว
 - ๑๒) ประธานถวายความเคารพ (ค่านับ) พระฉายาลักษณ์ ผู้ร่วมพิธีทุกท่านถวายความเคารพพร้อมกับประธานพิธี
 - ๑๓) ประธานพิธีอ่านคำสวดดีเฉลิมพระเกียรติถวายพระพรชัยมงคล จบ ถวายความเคารพพร้อมกัน (ขณะนี้พระสงฆ์เจริญชัยมงคลคาถา) และเมื่อดุริยางค์บรรเลงเพลงสรรเสริญพระบารมี จบ ถวายความเคารพพร้อมกันอีกครั้งหนึ่ง
 - ๑๔) ประธานพิธีกลับไปนั่งยังเก้าอี้ที่เดิม
 - ๑๕) (กรณีมีการเจริญพระพุทธรูป) เจ้าหน้าที่อาราธนาพระปริตร
 - ๑๖) พระสงฆ์เจริญพระพุทธรูป (หากไม่มีการเจริญพระพุทธรูป ไม่ต้องอาราธนาพระปริตร เมื่อประธานพิธีกลับมา นั่งยังเก้าอี้เรียบร้อยแล้ว พระสงฆ์สวดถวายพรพระ จบ)
 - ๑๗) ถวายภัตตาหารแด่พระสงฆ์ เมื่อพระสงฆ์ฉันภัตตาหารเรียบร้อยแล้ว
 - ๑๘) เจ้าหน้าที่ตั้งเครื่องจตุปัจจัยไทยธรรม เบื้องหน้าพระสงฆ์
 - ๑๙) เชิญประธานพิธี และข้าราชการผู้ใหญ่ถวายจตุปัจจัยไทยธรรมแล้ว กลับนั่งที่เดิม
 - ๒๐) พระสงฆ์ตั้งพัดยศอนุโมทนา และถวายอดิเรกแด่สมเด็จพระเจ้าอยู่หัว
 - ๒๑) ประธานพิธีกรวดน้ำ รับพร
 - ๒๒) เจ้าหน้าที่นิมนต์พระสงฆ์ลงจากอาสน์สงฆ์
 - ๒๓) ประธานพิธีลุกไปกราบที่แท่นกราบหน้าเครื่องนมัสการโต๊ะหมู่บูชาพระรัตนตรัย (ผู้ร่วมพิธียืนพร้อมกับประธาน)
 - ๒๔) ประธานพิธีเดินไปยังหน้าโต๊ะหมู่ประดิษฐานพระฉายาลักษณ์สมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ถวายความเคารพพระฉายาลักษณ์ ผู้ร่วมพิธีถวายความเคารพพร้อมกับประธาน

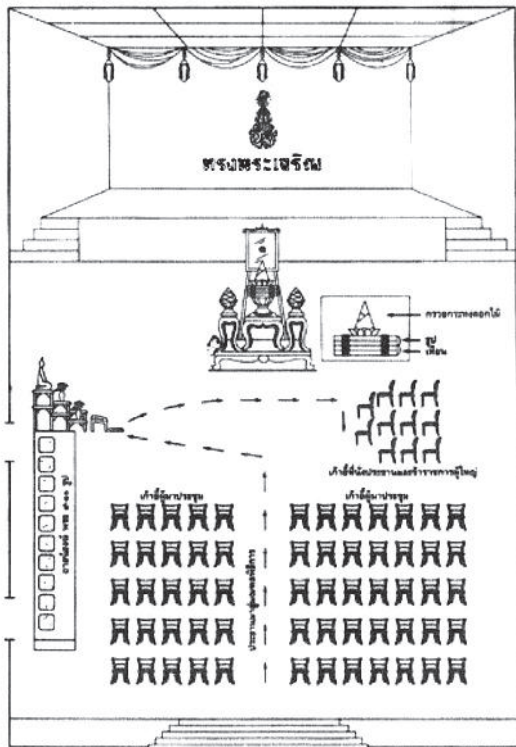
หมายเหตุ

- ๑) พระสงฆ์ใช้พัดยศ
- ๒) ประธานสงฆ์ที่ถวายอดิเรกจะต้องมีสมณศักดิ์เป็นพระราชาคณะ หรือพระครูเจ้าคณะจังหวัด พระครูรองเจ้าคณะจังหวัด พระครูเจ้าอาวาสพระอารามหลวงชั้นเอก ซึ่งถือพัดเปลวเพลิงเท่านั้น

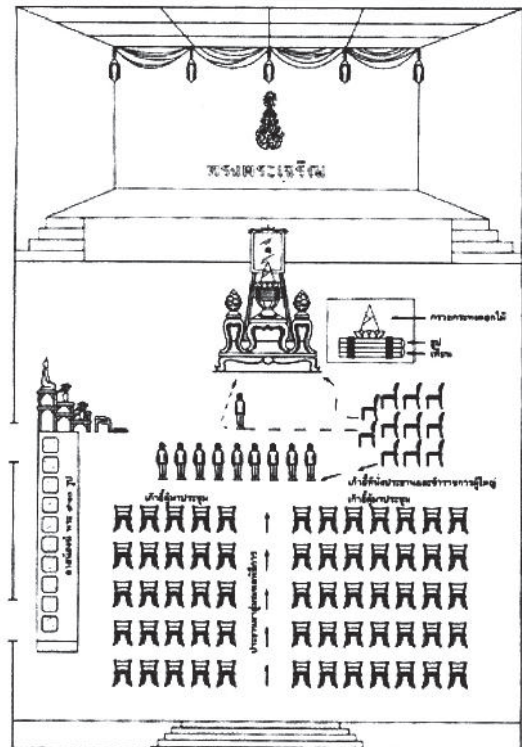
๓) เมื่อประธานสงฆ์ถวายอดิเรกแต่สมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ประธานพิธีและผู้ร่วมพิธี ลดมือลง จบคำถวายอดิเรกแล้ว เมื่อพระสงฆ์รูปที่ ๒ รับ “ภาตฺ สพฺพมฺงคฺล...” จึงยกมือขึ้นประนมไปจนจบ

๔) กำหนดการแต่งกาย ข้าราชการแต่งเครื่องแบบเต็มยศ

๕) หากเป็นวันเฉลิมพระชนมพรรษาพระองค์ใด ให้ประดิษฐานพระฉายาลักษณ์ พระองค์นั้น เช่น วันเฉลิมพระชนมพรรษาของสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ก็ให้ประดิษฐานพระฉายาลักษณ์ของสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เป็นต้น

แบบที่ ๓ (๓.๑)

แบบที่ ๓ (๓.๒)

๔. การถวายผ้าพระกฐินพระราชทาน

การถวายผ้ากฐินเป็นกาลทาน เนื่องจากพระผู้มีพระภาคเจ้าได้ดำริถึงความยากลำบากของพระภิกษุ ๓๐ รูป ชาวเมืองปาฐา ที่เดินทางมายังพระเชตวันวิหาร ด้วยหวังจะเข้าเฝ้าพระผู้มีพระภาคเจ้า แต่เมื่อเดินทางมายังไม่ถึงที่ประทับของพระผู้มีพระภาคเจ้าก็ถึงกาลเข้าพรรษาเสียก่อน จึงจำเป็นต้องพักจำพรรษา ณ เมืองสาเกต ครั้นเมื่อออกพรรษาก็รีบเดินทางผ่านโคลนตม ซึ่งมีน้ำอยู่ในหลุมในบ่อทำให้จิวรเประอะเปื้อนโคลนตม พระผู้มีพระภาคเจ้าจึงได้ให้ประชุมสงฆ์ และทรงอนุญาตให้ภิกษุรับผ้ากฐินเพื่อนำไปตัดไตรจีวรได้เมื่อออกพรรษาแล้ว ด้วยทรงพิจารณาเห็นว่า “กฐินตถาโร จ นาเมส สัพพพุทเธติ อนุญญาโต คือ การกรานกฐินนี้พระพุทธเจ้าทุกพระองค์ ได้ทรงอนุญาตมา” ดังนั้น การถวายผ้ากฐินจึงเป็นกาลทานตามพระวินัยปิฎกได้กำหนดกาลไว้ คือ ตั้งแต่วันแรม ๑ ค่ำ เดือน ๑๑ ถึงวันขึ้น ๑๕ ค่ำ เดือน ๑๒ ซึ่งเป็นงานบุญที่มีปีละครั้ง สำหรับการถวายผ้ากฐินในปัจจุบัน มีรายละเอียดดังนี้

๑) พระกฐินหลวง คือ ผ้าพระกฐินที่สมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ผู้ทรงเป็นองค์เอกอัครพุทธศาสนูปถัมภก เสด็จพระราชดำเนินไปถวายผ้าพระกฐินด้วยพระองค์เอง หรือทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ผู้แทนพระองค์ ไปถวายแทนตามหมายของสำนักพระราชวัง

๒) พระกฐินพระราชทาน คือ ผ้าพระกฐินที่สมเด็จพระเจ้าอยู่หัว พระราชทานแก่กระทรวง ทบวง กรม องค์การ สโมสร สมาคม หรือเอกชนผู้มีเกียรติ ขอพระราชทานผ่านกรมการศาสนา กระทรวงวัฒนธรรม เพื่อนำไปถวายพระอารามหลวง

๓) กฐินทั่วไปหรือกฐินราษฎร์ คือ ผ้ากฐินที่พุทธศาสนิกชนผู้มีศรัทธานำไปถวาย ณ วัดต่าง ๆ ที่ไม่ใช่พระอารามหลวง พุทธศาสนิกชนกับทางวัดที่จะนำไปถวาย โดยการไปกราบนมัสการกับเจ้าอาวาสวัดนั้นว่า “มีความประสงค์จะนำผ้ากฐินมาถวายพระสงฆ์จำพรรษา ณ อารามนี้ และสามารถกำหนดวันที่จะนำผ้ากฐินมาถวายกับทางวัดให้เรียบร้อย”

พระอารามหลวง ๑๖ พระอาราม ที่สงวนไว้ไม่ให้มีการขอพระราชทานผ้าพระกฐิน มีดังนี้

๑) วัดพระเชตุพนวิมลมังคลาราม	กรุงเทพมหานคร
๒) วัดอรุณราชวราราม	กรุงเทพมหานคร
๓) วัดราชโอรสาราม	กรุงเทพมหานคร
๔) วัดราชประดิษฐ์สถิตมหาสีมาราม	กรุงเทพมหานคร
๕) วัดเบญจมบพิตรดุสิตวนาราม	กรุงเทพมหานคร
๖) วัดบวรนิเวศวิหาร	กรุงเทพมหานคร
๗) วัดราชบพิธสถิตมหาสีมาราม	กรุงเทพมหานคร
๘) วัดสุทัศน์เทพวราราม	กรุงเทพมหานคร

๙) วัดราชาธิวาส	กรุงเทพมหานคร
๑๐) วัดมกุฏกษัตริยาราม	กรุงเทพมหานคร
๑๑) วัดเทพศิรินทราวาส	กรุงเทพมหานคร
๑๒) วัดมหาธาตุยุวราชรังสฤษฎิ์	กรุงเทพมหานคร
๑๓) วัดพระปฐมเจดีย์	จังหวัดนครปฐม
๑๔) วัดนิเวศธรรมประวัติ	จังหวัดพระนครศรีอยุธยา
๑๕) วัดสุวรรณดาราราม	จังหวัดพระนครศรีอยุธยา
๑๖) วัดพระศรีรัตนมหาธาตุ	จังหวัดพิษณุโลก

สำหรับในที่นี่จะกล่าวถึงการจัดพิธีถวายผ้าพระกฐินพระราชทาน ซึ่งกรมการศาสนา จะจัดทำประกาศกรมการศาสนา เรื่องการขอรับพระราชทานผ้าพระกฐิน แล้วแจ้งให้ส่วนราชการ กระทรวง ทบวง กรม รัฐวิสาหกิจ บริษัทห้างร้าน สมาคม มูลนิธิ และเจ้าอาวาสพระอารามหลวง เพื่อแจ้งกำหนดระยะเวลาที่จะทำการถวายผ้าพระกฐิน ซึ่งผู้ที่มีความประสงค์ขอรับพระราชทาน สามารถดำเนินการตามขั้นตอนต่าง ๆ ดังนี้

๑. กรุงเทพมหานคร ผู้ขอรับพระราชทานผ้าพระกฐินสามารถแจ้งความประสงค์ โดยประสานกับ กองศาสนูปถัมภ์ กรมการศาสนา กระทรวงวัฒนธรรม โทร. ๐๒ ๒๐๙ ๓๗๒๑ - ๒ และเจ้าอาวาสพระอารามหลวงโดยตรง ซึ่งมีขั้นตอนดังนี้

(๑) ผู้ขอรับพระราชทานผ้าพระกฐินควรประสานสอบถามข้อมูลเบื้องต้นจาก กรมการศาสนาหรือพระอารามหลวงนั้นๆ ว่ามีใครแจ้งความประสงค์ไว้ก่อนแล้วหรือไม่ เมื่อได้ พระอารามหลวงที่ต้องการแล้ว ให้ทำหนังสือเรียนอธิบดีกรมการศาสนา เพื่อขอรับพระราชทาน ผ้าพระกฐิน

(๒) กรมการศาสนามีหนังสือตอบรับการขอผ้าพระกฐินพระราชทาน และแจ้งกำหนด วันถวายให้ผู้ขอรับพระราชทาน และเจ้าอาวาสพระอารามหลวงนั้นๆ ได้ทราบ

(๓) เมื่อกรมการศาสนาจัดเตรียมเครื่องพระกฐินพระราชทานเรียบร้อยแล้ว จะมี หนังสือแจ้งให้ผู้ขอรับพระราชทานผ้าพระกฐินมารับผ้าพระกฐินและเครื่องพระกฐินพระราชทานด้วย ตนเอง ที่กองศาสนูปถัมภ์ กรมการศาสนา กระทรวงวัฒนธรรม เพื่อนำไปถวายยังพระอารามหลวง ที่ได้ขอพระราชทานไว้

๒. ส่วนภูมิภาค หรือพระอารามที่อยู่นอกเขตกรุงเทพมหานคร ผู้ขอรับพระราชทาน ผ้าพระกฐินสามารถแจ้งความประสงค์ โดยประสานกับ กองศาสนูปถัมภ์ กรมการศาสนา กระทรวง วัฒนธรรม โทร. ๐๒ ๒๐๙ ๓๗๒๑ - ๒ เจ้าอาวาสพระอารามหลวงโดยตรง และสำนักงานวัฒนธรรม จังหวัดที่เป็นที่ตั้งพระอาราม ซึ่งผู้ที่มีความประสงค์ขอรับพระราชทานสามารถดำเนินการตามขั้นตอน ต่าง ๆ ดังนี้

(๑) ผู้ขอรับพระราชทานผ้าพระกฐินควรประสานสอบถามข้อมูลเบื้องต้นจาก กรมการศาสนาหรือพระอารามหลวงนั้นๆ หรือสำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดที่เป็นที่ตั้งพระอาราม ว่ามีใครแจ้งความประสงค์ไว้ก่อนแล้วหรือไม่ เมื่อได้พระอารามหลวงที่ต้องการแล้ว ควรมีหนังสือ ถึงวัฒนธรรมจังหวัด ประสานงานกับเจ้าอาวาสพระอารามหลวง และมีหนังสือถึงกรมการศาสนา เพื่อดำเนินการในส่วนที่เกี่ยวข้องต่อไป

(๒) กรมการศาสนามีหนังสือตอบรับการขอผ้าพระกฐินพระราชทาน และแจ้งกำหนด วันถวายให้ผู้ขอรับพระราชทาน ผู้ว่าราชการจังหวัด และเจ้าอาวาสพระอารามหลวงนั้น เพื่อให้ผู้ขอรับ พระราชทานประสานงานกับทางวัดกำหนดวันถวายผ้าพระกฐินพระราชทานต่อไป

(๓) เมื่อกรมการศาสนาจัดเตรียมเครื่องพระกฐินพระราชทานเรียบร้อยแล้ว จะมีหนังสือสอบถามผู้ขอรับพระราชทานผ้าพระกฐินว่า “มีความประสงค์จะรับเครื่องพระกฐิน พระราชทานที่กรมการศาสนาด้วยตนเอง หรือมีความประสงค์จะให้กรมการศาสนาจัดส่งไปยัง สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัด ในจังหวัดซึ่งเป็นสถานที่ตั้งของพระอารามหลวงที่ได้จองไว้”

(๔) กรมการศาสนามีหนังสือแจ้งผู้ขอรับพระราชทานผ้าพระกฐิน เพื่อกำหนด ช่วงวันเวลาให้มารับเครื่องพระกฐินพระราชทานที่กรมการศาสนา หรือสำนักงานวัฒนธรรมจังหวัด แล้วแต่กรณีตามความประสงค์ของผู้ขอรับพระราชทาน

การเตรียมการ

๑) การเตรียมสถานที่ถวายผ้าพระกฐินพระราชทานในพระอุโบสถ (ตามแผนผังการจัด สถานที่)

๒) จัดทำกำหนดการถวายผ้าพระกฐินพระราชทาน เพื่อให้มีความเรียบร้อยสวยงาม และสมพระเกียรติ

๓) จัดเตรียมโต๊ะหมู่บูชา ประดับแจกัน พุ่มดอกไม้ โต๊ะหมู่ตัวกลางสูงสุดประดิษฐาน พระฉายาลักษณ์สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวมหาวชิราลงกรณ บดินทรเทพยวรางกูร โต๊ะหมู่ตัวกลาง แถวกลางประดิษฐานผ้าพระกฐินพระราชทาน ถัดลงมาตัวกลางแถวล่าง วางพานดอกไม้ธูปเทียนแพ (บนหลังธูปเทียนแพ มีกระถางดอกไม้กรวยครอบ)

๔) ตรวจสอบเครื่องพระกฐินพระราชทานครบตามจำนวนที่กรมการศาสนากำหนดไว้หรือไม่

๕) จัดเตรียมเทียนชนวน ที่กรวดน้ำ คำถวายผ้าพระกฐินพระราชทาน

๖) จัดเตรียมพานสำหรับประดิษฐานผ้าพระกฐินพระราชทาน เบื้องหน้าพระบรมฉายาลักษณ์

๗) จัดเตรียมโต๊ะ พานแว่นฟ้า และพานวางเทียนปาฏิโมกข์ ตั้งหน้าพระสงฆ์รูปที่ ๒ สำหรับให้ผู้ขอรับพระราชทานผ้าพระกฐินวางผ้าพระกฐินพระราชทานถวายพระสงฆ์

๘) จัดเตรียมที่กรวดน้ำ เทียนชนวน

แนวทางปฏิบัติงาน

- ๑) จัดตั้งรูปเทียนเครื่องนมัสการพระพุทธปฏิมาในพระอุโบสถให้เรียบร้อย
- ๒) จัดโต๊ะหมู่บูชาเพื่อประดิษฐานพระฉายาลักษณ์สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวมหาวชิราลงกรณ บดินทรเทพยวรางกูรที่ตัวสูงสุด แฉกกลางประดิษฐานผ้าพระกฐินพระราชทานไว้ที่ตัวกลาง แฉกกลาง และวางพานดอกไม้รูปเทียนแพไว้ที่โต๊ะหมู่ตัวกลางแฉกล่าง
 - ๓) ผ้าพระกฐินพระราชทาน ให้แกะพลาสติกออก แล้วจึงติดคำถวายบนผ้าพระกฐินพระราชทาน และวางผ้าห่มพระประธานไว้บนคำถวายผ้าพระกฐิน ควรใช้เทปใสยึดติดให้แน่นป้องกันไม่ให้เลื่อนตก (สำหรับพระอารามหลวงที่สังกัดธรรมยุต หรือพระอารามหลวงที่สังกัดมหานิกาย ซึ่งมีอยู่ ๕ พระอาราม ซึ่งมีผ้าขาวให้ใช้รับบิณฑุกผ้าขาวติดกับผ้าพระกฐินพระราชทานไว้ให้เรียบร้อยก่อน แล้วจึงติดคำถวายไว้บนผ้าขาว และนำผ้าห่มพระประธานวางไว้บนคำถวาย และต้องใช้เทปติดให้แน่นเช่นกัน)

คำถวายผ้าพระกฐินพระราชทาน

ประธานพิธีหันหน้าไปยังพระประธานประจำพระอุโบสถ

กล่าว นโม ๓ จบ

“นโม ตสฺส ภควโต อรหโต สมมาสมพุทฺธสฺส”

“นโม ตสฺส ภควโต อรหโต สมมาสมพุทฺธสฺส”

“นโม ตสฺส ภควโต อรหโต สมมาสมพุทฺธสฺส”

เสร็จแล้วหันหน้าไปด้านพระสงฆ์ กล่าวคำถวายผ้าพระกฐินพระราชทาน ดังนี้

“ผ้าพระกฐินทานกับทั้งผ้าอันสังสบริวารทั้งปวงนี้ ของสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว มหาวชิราลงกรณ บดินทรเทพยวรางกูร ผู้ทรงพระคุณอันประเสริฐ กอปรด้วยพระราชศรัทธา โปรดเกล้าโปรดกระหม่อม ให้(กล่าวชื่อหน่วยงาน หรือองค์กรผู้ขอรับพระราชทาน) น้อมนำถวายแด่ พระภิกษุสงฆ์ ซึ่งจำพรรษากาลถ้วนไตรมาสในอวาสวิหารนี้ ขอพระสงฆ์จงรับผ้าพระกฐินทาน กระทำกฐินันตการกิจ ตามพระพุทธานุญาตนั้น เทอญ”

๔) เมื่อใกล้ถึงเวลาตามกำหนดการ ให้อัญเชิญผ้าพระกฐินพระราชทานมาวางไว้บน ตะลุ่มมุกหรือพานเบื้องหน้าพระฉายาลักษณ์

๕) เครื่องบริวารผ้าพระกฐินพระราชทานให้นำออกจากกล่องหรือพลาสติก แล้วจัดใส่ ตะลุ่มหรือพานหรือภาชนะที่เหมาะสม และจัดวางให้เรียบร้อยสวยงาม

๖) จัดโต๊ะปูด้วยผ้าขาว ตั้งไว้ทางท้ายอาสน์สงฆ์ สำหรับวางเครื่องบริวารผ้าพระกฐิน และเครื่องจตุปัจจัยไทยธรรมที่จัดถวายพระภิกษุสามเณร

ตัวอย่าง กำหนดการ

ในการ (หน่วยงาน,องค์กรถวายผ้าพระกฐินพระราชทาน
ณ วัด.....ตำบล.....
อำเภอ.....จังหวัด.....
วันที่.....เดือน.....พ.ศ.
วันที่.....เดือน.....พ.ศ.

เวลา.....น.

- ข้าราชการ ผู้มีเกียรติ ผู้ร่วมพิธี พร้อมกัน ณ พระอุโบสถ
- ประธานเดินทางถึงหน้าพระอุโบสถ ไปที่โต๊ะหมู่ประดิษฐานพระฉายาลักษณ์ สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวมหาวชิราลงกรณ บดินทรเทพยวรางกูร
- เปิดกรวยดอกไม้ถวายสักการะพระฉายาลักษณ์
- ถวายความเคารพ (คำนับ หรือถอนสายบัว แล้วแต่กรณี)
- ยกผ้าพระกฐินขึ้นอุ้มประคองไว้ตรงอก ยืนตรง (ดนตรีบรรเลงเพลงสรรเสริญพระบารมี) จบ
- ถวายความเคารพ
- อุ้มประคองผ้าพระกฐินพระราชทานเข้าสู่พระอุโบสถ
- วางผ้าพระกฐินพระราชทานไว้ที่พานแว่นฟ้า ตรงหน้าพระสงฆ์รูปที่ ๒
- จุดธูปเทียนบูชาพระประธานประจำพระอุโบสถ
- กราบที่แท่นกราบ ๓ ครั้ง
- หยิบผ้าห่มพระประธานซึ่งวางอยู่บนค้ำกล่าว ส่งให้เจ้าหน้าที่
- ยกผ้าพระกฐินพระราชทานขึ้นประคองลักษณะประนมมือ
- หันหน้าไปยังพระประธานประจำพระอุโบสถ กล่าว นะโม ๓ จบ
- จบแล้ว หันหน้าไปด้านพระสงฆ์ กล่าวคำถวายผ้าพระกฐินที่ติดบนผ้าไตร
- วางผ้าพระกฐินพระราชทานไว้บนพานแว่นฟ้า ยกพระเคนพระสงฆ์รูปที่ ๒
- ยกพานเทียนปาฏิโมกข์ พระเคนพระสงฆ์รูปที่ ๒
- ประธานไปนั่งเก้าอี้ที่จัดเตรียมไว้
- พระสงฆ์ทำพิธีกฐินกรรม
- พระเถระองค์รองลุกออกไปครองผ้าพระกฐิน เสร็จแล้วกลับเข้ามานั่งยังที่เดิม (ขณะนี้ถ้ามีการบรรเลงดนตรีไทย จะบรรเลงเพลงสาธุการ เมื่อพระเถระครองผ้าเสร็จ จะกลับมานั่งยังอาสน์สงฆ์ที่เดิม ให้ดนตรีหยุดบรรเลงเพลงทันที)

- ประธานประเคนเครื่องพระกฐินพระราชทาน (ถ้ามีพัตรองที่ระลึกให้ประเคนต่อจากเครื่องพระกฐินพระราชทาน)
- ประธานและผู้มีเกียรติประเคนจตุปัจจัยไทยธรรมแด่พระสงฆ์ทุกรูป
- ประกาศยอดจำนวนเงินที่มีผู้บริจาคร่วมโดยเสด็จพระราชกุศล เพื่อถวายแด่พระภิกษุสามเณร และถวายจตุปัจจัยบำรุงพระอาราม
- พระสงฆ์อนุโมทนา ถวายอดิเรก
- ประธานกรวดน้ำ - รับพร
- ประธานกราบลาพระประธานประจำพระอุโบสถ
- ประธานกราบลาพระสงฆ์
- เสรีจพิธี

หมายเหตุ

๑) ถ้าไม่มีโต๊ะหมู่ประดิษฐานพระฉายาลักษณ์ และผ้าพระกฐินพระราชทานให้จัดเจ้าหน้าที่ ซึ่งแต่งเครื่องแบบปกติขาวอัญเชิญผ้าพระกฐินพระราชทานส่งให้ผู้เป็นประธานพิธีถวายผ้าพระกฐินพระราชทาน ณ เชิงบันไดหรือหน้าประตูพระอุโบสถ

๒) เมื่อประธานพิธีรับผ้าพระกฐินพระราชทานจากเจ้าหน้าที่แล้ว ให้อุ้มประคองในลักษณะประนมมือ ยืนตรงแสดงความเคารพพระฉายาลักษณ์สมเด็จพระเจ้าอยู่หัว (ขณะประธานรับผ้าพระกฐินพระราชทานจากเจ้าหน้าที่ ดุริยางค์บรรเลงเพลงสรรเสริญพระบารมี ผู้ร่วมพิธียืนตรงเป็นการถวายความเคารพสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว จบ ประธานอุ้มประคองผ้าไตรเข้าสู่พระอุโบสถ) ผู้ร่วมพิธียืนตรงเพื่อต้อนรับผ้าพระกฐินพระราชทานและประธานพิธี เมื่อประธานพิธีกล่าวคำถวายผ้าพระกฐินพระราชทาน และประเคนพระสงฆ์เป็นที่เรียบร้อยแล้ว ประธานพิธีและผู้ร่วมพิธีนั่งยังที่นั่งพร้อมกัน

๓) ในพิธีนี้ พระสงฆ์ที่มีสมณศักดิ์ใช้พัทธยศสมณศักดิ์ พระสงฆ์ที่ไม่มีสมณศักดิ์ให้ใช้วิธีประนมมือ (ไม่ใช่พัตรองหรือตาลปัตร)

๔) ในการถวายผ้าพระกฐินพระราชทาน ต้องมีการถวายอดิเรก พระอารามที่ไม่มีพระราชอาณาเขต ต้องนิมนต์พระราชอาณาเขตจากพระอารามหรือวัดอื่นมาเป็นผู้ถวายอดิเรก และพระสงฆ์ที่จะถวายอดิเรกได้จะต้องเป็นพระราชอาณาเขต หรือพระครูเจ้าคณะจังหวัด พระครูรองเจ้าคณะจังหวัด และพระครูเจ้าอาวาสพระอารามหลวงชั้นเอก ที่ถือพัดเปลวเพลิงขึ้นไป

๕) ในกรณีที่เจ้าอาวาสมีสมณศักดิ์ต่ำกว่าพระสงฆ์รูปอื่นภายในพระอารามเดียวกัน ให้เจ้าอาวาสนั่งอาสนะก่อนพระสมณศักดิ์รูปนั้น ซึ่งมีสมณศักดิ์สูงกว่าแต่ไม่ได้เป็นเจ้าอาวาส

๖) ในกรณีที่ผู้ขอรับพระราชทานจัดสร้างพัทธองที่ระลึกหรือตาลปัตรที่ระลึกถวายพระสงฆ์ไม่ต้องใช้พัทธองหรือตาลปัตรที่ระลึกอนุโมทนา ให้ตั้งพัทธองตั้งแต่อ่อนุโมทนาจนเสร็จพิธี

๗) ในขณะที่ ประธานสงฆ์กล่าวคำถวายอดิเรก

“อติเรกวาสสตี ชีวตุ.

อติเรกวาสสตี ชีวตุ.

อติเรกวาสสตี ชีวตุ.

ทีฆายุโก โหตุ อโรโค โหตุ.

ทีฆายุโก โหตุ อโรโค โหตุ.

สุขีโต โหตุ มหาวชิราลงกรณราชา.

สิทธิกิจจํ สิทธิกम्मํ สิทธิลาโภ ชโย นิจจํ.

มหาวชิราลงกรณราชวรสส ภาวตุ สัพพทา

ขอถวายพระพร”

ประธานพิธีและผู้ร่วมพิธีทุกท่านลงมือลง เมื่อพระสงฆ์รูปที่ ๒ รับ “ภาวตุ สัพพมจํ.....” ประธานพิธีและผู้ร่วมพิธีจึงยกมือขึ้นประนมเพื่อรับพรต่อไป

๘) การถวายเครื่องพระภุชชินพระราชทานจัดให้ประธานถวายตามลำดับ ดังนี้

บาตร เครื่องนอน เครื่องใช้ที่เกี่ยวกับอาหาร เครื่องที่เกี่ยวกับแสงสว่าง เครื่องมือโยธา พัทธองหรือตาลปัตรที่ระลึก และเครื่องใช้หรือจตุปัจจัยไทยธรรมที่ผู้ขอรับพระราชทานจัดถวาย

การถวายผ้าพระภุชชินพระราชทานในปัจจุบันหน่วยงาน องค์กร และสื่อต่าง ๆ มีความเข้าใจและสับสนเกี่ยวกับเรื่อง “ผู้แทนพระองค์” ส่งผลให้มีการดำเนินการต่าง ๆ ไม่ถูกต้องเหมาะสมหลายประการ ทำให้ประชาชนทั่วไปเกิดความเข้าใจผิด สำนักเลขาธิการคณะรัฐมนตรีจึงได้มีหนังสือถึง ปลัดกระทรวงวัฒนธรรม ที่ นร ๐๕๐๘/ว๒๘๙ ลงวันที่ ๒๙ พฤศจิกายน ๒๕๕๕ เกี่ยวกับคำจำกัดความ “ผู้แทนพระองค์” จึงขออธิบายโดยสังเขปดังนี้ ในงานพระราชพิธี งานพระราชนุเคราะห์ ผู้ที่จะเป็นผู้แทนพระองค์ได้นั้น ต้องเป็นผู้ที่สมเด็จพระเจ้าอยู่หัว พระบรมวงศ์ หรือ พระอนุวงศ์ ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าโปรดกระหม่อม หรือ โปรดเกล้าโปรดกระหม่อม หรือ โปรดให้ปฏิบัติ หรือ ปฏิบัติหน้าที่แทนพระองค์ สำนักราชเลขาธิการจะมีหนังสือแจ้งไปยังกองราชเลขาธิการในพระองค์ หรือ กองกิจการในพระองค์ หรือ กองงานในพระองค์ ของแต่ละพระองค์ที่ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าโปรดกระหม่อมให้ทรงเป็นผู้แทนพระองค์ และมีหนังสือแจ้งหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ ผู้ขอพระราชทานพระมหากุฎมา เลขาธิการพระราชวัง สมุหราชองครักษ์ เลขาธิการคณะรัฐมนตรี ปลัดกระทรวงมหาดไทย ผู้ว่าราชการจังหวัดในพื้นที่ เป็นต้น ทั้งนี้ สามารถอ่านรายละเอียดเพิ่มเติมได้จาก ภาคผนวก หน้าที่ ๒๑๒ - ๒๑๖

บทที่ ๔

แนวทางการจัดงานมงคลพิธี

การจัดงานที่เป็นพิธีการมักจะมีลำดับขั้นตอน เพื่อให้การดำเนินกิจกรรมในพิธีต่าง ๆ เป็นไปด้วยความเรียบร้อย ดังนั้น เพื่อให้ผู้ที่ทำหน้าที่ประธานในพิธีและผู้ร่วมปฏิบัติงานพิธีมีความเข้าใจตรงกันในการที่จะดำเนินกิจกรรม ศาสนพิธีกรจะต้องเป็นผู้ที่มีความรู้ความเข้าใจในลำดับขั้นตอน วิธีการ ลักษณะของการจัดงานพิธีต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นงานมงคล งานอวมงคล งานกุศลพิธี หรืองานบุญพิธี ของงานพิธีต่าง ๆ อย่างชัดเจน เพื่อให้การปฏิบัติงานพิธีเป็นไปด้วยความเรียบร้อย สวยงาม นำมาซึ่งความศรัทธาเลื่อมใสของผู้ที่เข้าร่วมพิธี จะได้กล่าวรายละเอียดดังนี้

งานกุศลพิธี

งานกุศลพิธี คือ การจัดงานด้วยปรารถนาเหตุการณ์สร้างกุศลให้เกิดแก่ตนเอง เพื่อความเป็นสิริมงคล ซึ่งบุคคลนั้น ๆ จะจัดเองหรือบุคคลอื่นจัดให้ก็ได้ เช่น การบรรพชาสามเณร การบรรพชาอุปสมบทเป็นพระภิกษุ การสมาทานศีล ๕ ศีล ๘ หรือการถืออุโบสถศีล การแสดงตนเป็นพุทธมามกะ สำหรับในที่นี้จะกล่าวถึงพิธีแสดงตนเป็นพุทธมามกะไว้เพียงพิธีเดียว

พิธีแสดงตนเป็นพุทธมามกะ

๑) ไปนมัสการพระสงฆ์เพื่อแจ้งความประสงค์ นัดหมายวัน เวลา และนิมนต์พระสงฆ์
๒) ในวันประกอบพิธี ผู้แสดงตนแต่งกายชุดสีขาวล้วน ชุดนักเรียน หรือชุดสุภาพสีอ่อนพร้อมกัน ณ สถานที่ประกอบพิธี

๓) จุดธูปเทียนบูชาพระรัตนตรัยเปล่งวาจาบูชาพระรัตนตรัย กราบ ๓ ครั้ง (กราบเบญจางคประดิษฐ์) วิธีการปฏิบัติ เป็นการใช้อวัยวะทั้ง ๕ คือ หน้าผาก มือ และข้อศอกทั้ง ๒ ข้างทั้ง ๒ สัมผัสกับพื้น ผู้ชาย นั่งคุกเข่าตัวตรงปลายเท้าตั้ง ปลายเท้าและส้นเท้าชิดกัน นั่งบนส้นเท้าเท้าทั้งสองห่างกันพอประมาณ มือทั้งสองวางคว่ำเหนือเท้าทั้งสองข้าง นิ้วชิดกัน (ท่าเทพบุตร) สำหรับผู้หญิง นั่งคุกเข่าตัวตรงปลายเท้าราบ เข่าถึงปลายเท้าชิดกัน นั่งบนส้นเท้า มือทั้งสองวางคว่ำเหนือเท้าทั้งสองข้าง นิ้วชิดกัน (ท่าเทพธิดา) เมื่อพร้อมแล้ว ยกมือขึ้นในท่าประนมมือ (อัญชลี) ยกมือขึ้นไหว้ตามระดับที่ ๑ (การไหว้พระ) แล้วทอดมือทั้งสองลงพร้อม ๆ กัน ให้มือและแขนทั้งสองข้างราบกับพื้น คว่ำมือห่างกันเล็กน้อย พอให้หน้าผากจรดพื้นระหว่างมือทั้งสอง

ผู้ชาย สอกทั้งสองข้างต่อจากเขาราบไปกับพื้น หลังไม่โก่ง ผู้หญิง สอกทั้งสองข้างคร่อมเข่า เล็กน้อย ราบไปกับพื้น หลังไม่โก่ง ทำ ๓ จังหวะให้ครบ ๓ ครั้ง ยกมือขึ้นไหว้ในท่าไหว้พระ แล้ววางมือ คร่าเหนือเข่าทั้งสองข้าง ในท่าเตรียมกราบ จากนั้นให้เปลี่ยนอิริยาบถตามความเหมาะสม

๔) ถือนานเครื่องสักการะเข้าไปหาพระสงฆ์ วางพานไว้ด้านขวามือแล้วกราบ ๓ ครั้ง ยกพานเครื่องสักการะถวาย (วิธีการประเคนสิ่งของแก่พระสงฆ์ กรณีที่พระสงฆ์นั่งกับพื้น ให้ถือสิ่งของ เดินเข้าเข้าไประยะหัตถบาสนแล้วยกสิ่งของขึ้นประเคน ผู้ชายจะประเคนสิ่งของในลักษณะมือต่อมือ ส่วนผู้หญิงจะต้องวางบนผ้ารับประเคน) กราบ ๓ ครั้ง

๕) เปล่งวาจากล่าวคำนมัสการ (นะโม ๓ จบ) และคำปฏิญาณตนเป็นพุทธมามกะ จบ

๖) เมื่อพระสงฆ์รับว่า สาธุ แล้วกราบ ๓ ครั้ง นั่งราบกับพื้น ประนมมือรับฟังโอวาทจากพระสงฆ์ เมื่อจบโอวาทแล้ว รับว่า สาธุแล้วนั่งคุกเข่าประนมมือ อาราธนาศีล ๕ รับศีลจบแล้ว กราบ ๓ ครั้ง

๗) ผู้แสดงตนประเคนจตุปัจจัยไทยธรรมถวายพระสงฆ์ (ถ้ามี)

๘) พระสงฆ์อนุโมทนา

๙) ผู้แสดงตนกรวดน้ำ – รับพร

๑๐) ผู้แสดงตนกราบ ๓ ครั้ง เป็นเสร็จพิธี

คำบูชาพระรัตนตรัย

อิมิณา สักกาเรนะ พุทธัง ปูเชมิ

อิมิณา สักกาเรนะ ธัมมัง ปูเชมิ

อิมิณา สักกาเรนะ สังฆัง ปูเชมิ

(ถ้าหลายคน เปลี่ยน ปูเชมิ เป็น ปูเชมะ)

คำกล่าวแสดงตนเป็นพุทธมามกะ

คำกล่าวแสดงตนสำหรับผู้ชายคนเดียว ตั้ง นะโม ๓ จบ

“เอสาหัง ภันเต สุจิระปะรินิพพุตัมปิ ตัง ภาคะวันตัง สະระณัง คัจฉามิ ธัมมัญจะ
สังฆัญจะ พุทธะมามะโกติ มัง สังโฆ ธาเรตุ”

คำกล่าวแสดงตนสำหรับผู้หญิงคนเดียว

เหมือนกับคำกล่าวแสดงตนของชาย เพียงแต่เปลี่ยนคำ

ว่า พุทธะมามะโกติ เป็น พุทธะมามะกาติ เท่านั้น

คำแปล

ข้าแต่พระสงฆ์ผู้เจริญ ข้าพเจ้าขอถึง พระผู้มีพระภาคเจ้า พระองค์นั้น แม้ปรินิพพานแล้ว ทั้งพระธรรม พระสงฆ์ เป็นสรณะที่ระลึกนับถือ ขอพระสงฆ์จงรับ ข้าพเจ้าไว้เป็นพุทธมามกะด้วยเถิด

คำกล่าวแสดงตนสำหรับผู้ชายหลายคน

“เอเต มะยัง ภันเต สุจิระปะรินิพพุตัมปิ ตัง ภาคะวันตัง สະระณัง คัจฉามะ ธัมมัญจะ สังฆัญจะ พุทธะมามะโกติ โน สังโฆ ธาเรตุ”

คำกล่าวแสดงตนสำหรับผู้หญิงหลายคน

เหมือนคำกล่าวแสดงตนของชายหลายคน

เพียงแต่เปลี่ยนคำว่า เอเต มะยัง เป็น เอตา มะยัง และว่า พุทธะมามะโกติ เป็น พุทธะมามะกาติ เท่านั้น

งานบุญพิธี

งานบุญพิธี คือ การทำบุญเพื่อให้เกิดความสุขสวัสดิ์และความเป็นสิริมงคลแก่ตนเอง ญาติพี่น้อง ครอบครัว หรือบุคคลอื่นที่มีความปรารถนาดีต่อกัน สถานที่ ที่เรียกว่า งานมงคล และการทำบุญอุทิศให้แก่บรรพบุรุษ หรือบุคคลที่เสียชีวิตไปแล้ว เรียกว่า งานอวมงคล สำหรับในบทนี้จะกล่าวถึงเฉพาะงานบุญพิธีที่เป็นมงคลเท่านั้น

การจัดพิธีทำบุญงานมงคลทั่วไป

พิธีทำบุญงานมงคลทั่วไป คือ การทำบุญและถวายพระสงฆ์ทั่ว ๆ เมื่อมีโอกาสอันสมควร มิได้ปรารถนาเหตุการณ์ใดเหตุการณ์หนึ่งเป็นกรณีพิเศษ เช่น การทำบุญเนื่องในโอกาสวันขึ้นปีใหม่ เป็นต้น มีลำดับขั้นตอนของงาน ดังนี้

การเตรียมการ

๑) นิมนต์พระสงฆ์ตามจำนวนที่มีความประสงค์ ส่วนมากงานมงคลจะนิมนต์พระสงฆ์ จำนวน ๕ รูป ๗ รูป หรือ ๙ รูป หรือตามจำนวนที่เจ้าของงานประสงค์จะให้นิมนต์ ควรแจ้งไว้ในฎีกา นิมนต์ให้เรียบร้อยในเรื่อง วัน เวลา และสถานที่ให้ชัดเจน การรับ - ส่ง พระสงฆ์

๒) จัดเตรียมโต๊ะหมู่บูชา และเครื่องนมัสการ พร้อมพระพุทธรูป

๓) อาสน์สงฆ์สำหรับพระสงฆ์นั่งเจริญพระพุทธรูป

๔) เครื่องอุปกรณ์ศาสนพิธีสำหรับงานมงคล เช่น สายสิญจน์ ที่กรวดน้ำ พานรอง สายสิญจน์ ครอบสำหรับทำน้ำพระพุทธรูป เทียนทำน้ำพระพุทธรูป (เทียนขี้ผึ้ง น้ำหนัก ๑ บาท) กำห้วยาคาสำหรับประพรมน้ำพระพุทธรูป

- ๕) เครื่องรับรองพระสงฆ์ เช่น ภาชนะใส่น้ำร้อน - น้ำเย็น กระโถน
- ๖) ถ้ามีการถวายภัตตาหาร จะต้องมีการจัดเตรียมภัตตาหารคาว - หวาน ไว้ถวายพระสงฆ์
- ๗) สำหรับหรือเครื่องใส่อาหารคาว - หวาน เพื่อบูชาพระพุทธรูป และสำหรับอาหารคาว - หวาน สำหรับบูชาพระภูมิเจ้าที่
- ๘) จตุปัจจัยไทยธรรมถวายพระสงฆ์ เท่ากับ จำนวนพระสงฆ์ที่นิมนต์ไว้

แนวทางการปฏิบัติงาน

- ๑) ผู้มีเกียรติพร้อมกัน ณ บริเวณสถานที่ประกอบพิธี
- ๒) เมื่อถึงเวลาที่กำหนดประกอบพิธี นิมนต์พระสงฆ์ขึ้นประจำอาสน์สงฆ์
- ๓) ประธานหรือเจ้าภาพจุดธูปเทียนบูชาพระรัตนตรัย แล้ว กราบ ๓ ครั้ง
- ๔) เจ้าหน้าที่อาราธนาศีล
- ๕) เจ้าภาพ และผู้มีเกียรติรับศีล
- ๖) เจ้าหน้าที่อาราธนาพระปริตร แล้ว ฟังพระสงฆ์เจริญพระพุทธมนต์
- ๗) เมื่อพระสงฆ์สวดบท นโม ๘ บท ใกล้จะจบ ประมาณบทที่ ๖ จุดเทียนชนวนส่งให้เจ้าภาพหรือประธานจุดเทียนทำน้ำพระพุทธมนต์ เมื่อพระสงฆ์เจริญพระพุทธมนต์ ถึงบท “อเสวนา จ พาลาน...”
- ๘) เมื่อจุดเทียนน้ำพระพุทธมนต์แล้ว ประธานหรือเจ้าภาพยกครอบน้ำพระพุทธมนต์ประเคนพระสงฆ์องค์ตั้ง
- ๙) พระสงฆ์เจริญพระพุทธมนต์ถึงบท “พาหุ...” หรือ บท “มหากาธุณีโก นาโถ...” ให้จัดเตรียมยกสำหรับบูชาข้าวพระพุทธรูป มาตั้งยังที่ที่จัดเตรียมไว้หน้าเครื่องบูชาพระพุทธรูป
- ๑๐) จัดเตรียมและยกภัตตาหารสำหรับถวายพระสงฆ์มาตั้งไว้ยังที่ที่พระสงฆ์จะฉันภัตตาหาร
- ๑๑) เชิญประธานหรือเจ้าภาพประเคนภัตตาหารแด่พระสงฆ์
- ๑๒) เมื่อพระสงฆ์เสร็จภัตตาหารแล้ว ให้ยกเครื่องจตุปัจจัยไทยธรรมตั้งไว้ ณ เบื้องหน้าพระสงฆ์แต่ละรูป
- ๑๓) เชิญเจ้าภาพหรือประธานประเคนเครื่องจตุปัจจัยไทยธรรมแด่พระสงฆ์
- ๑๔) พระสงฆ์อนุโมทนา
- ๑๕) เจ้าภาพหรือประธานกรวดน้ำ - รับพร
- ๑๖) เสร็จพิธีทำบุญ

การจัดพิธีทำบุญงานมงคลเฉพาะงาน

๑. พิธีหล่อพระพุทธรูป

การหล่อพระพุทธรูป หรือพระสงฆ์ที่เป็นบูรพาจารย์ ในปัจจุบันถือเป็นสิ่งที่น่าปีติยินดี และเป็นกุศลอย่างยิ่ง เนื่องจากการสร้างพระขึ้นด้วยตนเอง แทนที่จะเป็นการเช่า (ซื้อ) เพราะเป็นการกระทำที่เกิดจากความศรัทธาและถูกต้องตามโบราณประเพณี เนื่องจากการที่จะหล่อหรือสร้างพระนั้น จะต้องมีการอัญเชิญเทวดามาชุมนุมเพื่อรับทราบและอนุโมทนาในการอันเป็นมงคล และที่เป็นกุศลสำคัญ ก็เพราะได้ทำบุญโดยช่วยให้ผู้ร่วมพิธีได้มีส่วนร่วมจัดกิจกรรมและเกิดพุทธานุสสติอยู่เสมอ ยิ่งกว่านั้นยังเชื่อกันว่า สามารถทำให้ผู้สร้างและผู้ร่วมพิธีมีชาติารุ่งโรจน์หรือดีขึ้นกว่าธรรมดา ทำให้หมดเคราะห์ หมดโศกได้

การเตรียมการ

- ๑) รั้วก่าย
- ๒) ราชวัตรฉัตรธง
- ๓) ต้นกล้วย ต้นอ้อย จำนวน ๘ คู่
- ๔) สายสิญจน์ สำหรับวงบริเวณราชวัตรฉัตรธง และโยงไปที่พิธีสงฆ์
- ๕) มณฑลพิธี ตั้งห่างจากบริเวณเผาหุ่นเททอง
- ๖) โลหะต่าง ๆ ที่จะใช้หล่อพระพุทธรูป หรือพระบูรพาจารย์
- ๗) เครื่องนมัสการพระรัตนตรัย (โต๊ะหมู่บูชา ดอกไม้ ธูป เทียน เป็นต้น)
- ๘) เทียนวิปัสสี จำนวน ๑ เล่ม น้ำหนักประมาณ ๑๒ บาท ไส้ ๓๒ เส้น
- ๙) เครื่องใช้พิธีสงฆ์ (ตามที่กล่าวไว้ในบทที่ ๒ เรื่องการเตรียมการและปฏิบัติงาน)
- ๑๐) ถ้ามีพิธีบวงสรวง (จะต้องจัดเตรียมเครื่องบวงสรวงบูชาเทวดาประจำฤกษ์)
- ๑๑) ซ้อนสำหรับประธานหรือเจ้าภาพใส่ทองและเทลงสู่บ้ำหลอมทอง
- ๑๒) นิมนต์พระสงฆ์เจริญพระพุทธมนต์ (ถ้าเป็นส่วนราชการ นิมนต์พระสงฆ์ ๑๐ รูป ถ้าเป็นเอกชนนิมนต์พระสงฆ์ ๙ รูป)
 - ๑๓) นิมนต์พระสงฆ์อธิษฐานจิต ประจำทิศทั้ง ๔ ตามราชวัตรฉัตรธง
 - ๑๔) เทียน ๔๐ เล่ม ธูป ๔๐ ดอก (สำหรับเจ้าภาพหรือประธานจุดบูชาหรือสังเวทเทวดา เพื่อบูชาเทวดานพเคราะห์ ๙ องค์ ตามกำลังเทวดาแต่ละองค์ ดาวฤกษ์ ๒๗ พระอินทร์ ๑ พระพรหม ๑ พระยม ๑ และพระกาล ๑)
 - ๑๕) ครอบน้ำพระพุทธมนต์ พร้อมกำหญาภาที่ประพรมน้ำพระพุทธมนต์
 - ๑๖) เครื่องจตุปัจจัยไทยธรรมถวายพระสงฆ์

แนวทางการปฏิบัติงาน พิธีบวงสรวงบูชาฤกษ์ (ก่อนถึงเวลาฤกษ์เททองประมาณ ๒ ชั่วโมง)

- ๑) เจ้าหน้าที่จัดโต๊ะเครื่องบวงสรวงบูชาฤกษ์ - สังเวทเวทดา (กลางแจ้งนอกปะรำพิธี)
- ๒) จุดธูปเทียนที่โต๊ะเครื่องบวงสรวงบูชาฤกษ์ - สังเวทเวทดา
- ๓) พราหมณ์ หรือ โหระ อ่านโองการทำพิธีบวงสรวงบูชาฤกษ์ - สังเวทเวทดา
- ๔) นิมนต์พระสงฆ์ขึ้นประจำอาสน์สงฆ์
- ๕) ประธานหรือเจ้าภาพจุดธูปเทียนบูชาพระรัตนตรัย กราบพระ ๓ ครั้ง
- ๖) เจ้าหน้าที่อาราธนาศีล
- ๗) ประธานหรือเจ้าภาพ และผู้ร่วมพิธีรับศีล
- ๘) เจ้าหน้าที่อาราธนาพระปริตร
- ๙) พระสงฆ์เจริญพระพุทธมนต์
- ๑๐) ก่อนที่จะขึ้นบท “พุทธ...” เชิญเจ้าภาพจุดเทียนชัย และเทียนมงคล
- ๑๑) เมื่อพระสงฆ์เจริญพระพุทธมนต์ก่อนจะถึงบท “อเสวนา จ พาลาน...” เชิญเจ้าภาพจุดเทียนทำน้ำพระพุทธรูป และประเคนครอบน้ำพระพุทธรูปแต่พระสงฆ์องค์ตั้ง
- ๑๒) พระสงฆ์เจริญพระพุทธมนต์จบ
- ๑๓) ใกล้เวลาฤกษ์เททองหล่อพระ นิมนต์พระสงฆ์เถรอาจารย์นั่งประจำอาสน์สงฆ์เพื่ออธิษฐานจิตที่สัมพันธ์ของราชวัตรฉัตรธง
- ๑๔) นิมนต์ประธานสงฆ์ประพรมน้ำพระพุทธรูปทั่วบริเวณสถานที่ประกอบพิธีเททอง
- ๑๕) ครั้นได้เวลาปฐมฤกษ์ เจ้าหน้าที่เชิญประธานพิธีหรือเจ้าภาพจุดเทียนวิปัสสิที่หน้าโต๊ะหมู่บูชา แล้วออกไปยังสถานที่เททอง
- ๑๖) เจ้าหน้าที่นำเข้าหลอมทองมาวาง ณ เบื้องหน้าประธานหรือเจ้าภาพ
- ๑๗) เจ้าหน้าที่นำทองที่จัดเตรียมไว้ส่งให้ประธานพิธีหรือเจ้าภาพ
- ๑๘) ประธานหรือเจ้าภาพรับทองจากเจ้าหน้าที่แล้ว ใส่ทองลงในช่องที่เจ้าหน้าที่ถือ
- ๑๙) ประธานหรือเจ้าภาพรับด้ามช้อนที่ใส่ทองแล้ว และเทลงในเข้าหลอมทอง
- ๒๐) ประธานหรือเจ้าภาพถือปลายสิญจน์ข้างหนึ่ง และอีกข้างหนึ่งเจ้าหน้าที่นำไปเชื่อมต่อกับอุปกรณ์ที่เกี่ยวข้องกับเข้าหลอมทอง ประธานหรือเจ้าภาพและผู้ร่วมพิธีประนมมืออธิษฐานจิตจนกว่าช่างหล่อจะเททองลงหุ่นหล่อพระเสร็จเรียบร้อยทุกหุ่น
- ๒๑) ขณะช่างหล่อเททองลงหุ่นพระสงฆ์เจริญชัยมงคลคาถาบท “ชยโนโต โพธิยา มูเล...” ต่อด้วย “โส อตถลทโธ สุจิตโต...” (ถ้าประธานหรือเจ้าภาพเป็น สตรี ให้ต่อด้วย สา อตถลทธา สุจิตตา...) แล้วต่อด้วย “สภกตวา พุทธรตโน..., นตถิ เม สรณิ อญญิ..., ยงกิญจิ รตนั โลเก..., สพเพ พุทธา พลปตตทา... ๓ จบ , ภาตตุ สพพมวงคลิ...”
- ๒๒) ประธานหรือเจ้าภาพถวายเครื่องจตุปัจจัยไทยธรรมแด่พระสงฆ์
- ๒๓) พระสงฆ์อนุโมทนา
- ๒๔) ประธานหรือเจ้าภาพกรวดน้ำ - รับพร
- ๒๕) เสร็จพิธีเททองหล่อพระ

๒. พิธีพุทธาภิเษก หรือ มังคลาภิเษก

เมื่อมีการหล่อพระพุทธรูป หล่อรูปพระเถรอาจารย์ บุรพาจารย์ การจัดสร้างพระกริ่ง หรือ การจัดสร้างวัตถุมงคล มีการปลุกเสกพระพิมพ์หรือเครื่องรางของขลัง ในการเช่นนี้ จะมีพิธีพุทธาภิเษก หรือมังคลาภิเษก ซึ่งมักจะทำพิธีเช่นนี้ในอุโบสถหรือศาลาที่มีพระประธานประดิษฐานอยู่ประจำ

การจัดสถานที่พิธีพุทธาภิเษก

การจัดสถานที่พิธีพุทธาภิเษก

พระสงฆ์เจริญพระพุทธมนต์ในพิธีพุทธาภิเษก

สมเด็จพระราชาคณะ จุดเทียนชัย

สมเด็จพระราชาคณะประพรมน้ำพุทธมนต์

พระสงฆ์สวดพุทธาภิเษก

การเตรียมการ

- ๑) จัดเตรียมสถานที่ประกอบพิธีตามผัง
- ๒) โต๊ะหมู่บูชา พร้อมเครื่องนมัสการ
- ๓) อุปกรณ์เครื่องใช้ในงานพิธีสงฆ์ (เช่นเดียวกับงานมงคล)
- ๔) เครื่องรับรองพระสงฆ์
- ๕) นิมนต์พระสงฆ์เจริญพระพุทธมนต์ ๑๐ รูป
- ๖) นิมนต์พระเถรจารย์เพื่อนั่งเจริญจิตภาวนา ตามจำนวนที่เจ้าภาพกำหนด
- ๗) พระสงฆ์สวดภาณวาร หรือสวดพุทธาภิเษก จำนวน ๔ รูป (สำหรับละ ๔ รูป เจ้าภาพจะกำหนดก็สำหรับเพื่อไว้สับเปลี่ยนก็ได้
- ๘) เทียนชัย ๑ เล่ม ไล่ ๑๐๘ เส้น หนัก ๘๐ บาท สูงเท่ากับประธานหรือเจ้าภาพพิธีฯ
- ๙) ตู้เทียนชัย เป็นตู้ที่มีกระจกปิดเพื่อกันลมพัด
- ๑๐) เทียนมงคล ๑ เล่ม หนัก ๑๐ บาท ไล่เกินกว่าอายุประธานหรือเจ้าภาพ ๑ เส้น สูงเท่าความยาวรอบศีรษะของประธานหรือเจ้าภาพ
- ๑๑) เทียนพุทธาภิเษก ๒ เล่ม หนักเล่มละ ๓๒ บาท ไล่ ๕๖ เส้น สูงประมาณกึ่งหนึ่งของเทียนชัย
- ๑๒) เทียนนวหรรษคุณ ๙ เล่ม หนักเล่มละ ๒ บาท ไล่ ๙ เส้น
- ๑๓) เทียนที่โต๊ะหมู่บูชาหน้าพระประธาน ๑ คู่ ขนาดพองาม
- ๑๔) เทียนหน้าพระสวดพุทธาภิเษก ๑ คู่
- ๑๕) เทียนหนัก ๖ สติง ไล่ ๙ เส้น ๒๘ เล่ม พร้อมธูปจันทน์ดอกเล็ก จุดที่เครื่องบวงสรวงสังเวย
- ๑๖) เครื่องบวงสรวงสังเวย
- ๑๗) เทียนหนักเล่มละ ๒ สติง จำนวน ๑๐๘ เล่ม
- ๑๘) ธูปจันทน์ ๑๐๘ ดอก
- ๑๙) มัดหญ้าคา สำหรับประพรมน้ำพระพุทธมนต์
- ๒๐) ใบพลู ๗ ใบ (สำหรับดับเทียนชัย และเทียนมงคล)
- ๒๑) เครื่องเจิม (แป้งกระแจะใส่ละลายในโถปรัก)
- ๒๒) เทียนวิปัสสี ๑ เล่ม หนัก ๑๒ บาท ไล่ ๓๒ เส้น
- ๒๓) จตุปัจจัยไทยธรรมถวายพระสงฆ์ในพิธี
- ๒๔) พานข้าวตอกดอกไม้
- ๒๕) ตู้พระธรรมตั้งเบื้องหน้าพระสงฆ์สวดภาณวาร
- ๒๖) เครื่องนมัสการพระธรรม

แนวทางการปฏิบัติงาน พิธีบวงสรวงบูชาฤกษ์ (ก่อนถึงเวลาฤกษ์จุดเทียนชัย พิธีพุทธภิเษก หรือมังคลาภิเษก)

๑) เจ้าหน้าที่จัดโต๊ะบวงสรวงบูชาฤกษ์ - สังเวทเวทดา (กลางแจ้งนอกปะรำพิธี)

๒) จุดธูปเทียนที่โต๊ะเครื่องบวงสรวงบูชาฤกษ์ - สังเวทเวทดา

๓) พราหมณ์ หรือ โหระ อ่านโองการทำพิธีบวงสรวงบูชาฤกษ์ - สังเวทเวทดา

๔) นิมนต์พระสงฆ์ขึ้นประจำอาสน์สงฆ์

๕) ประธานหรือเจ้าภาพจุดธูปเทียนพระรัตนตรัย กราบพระ ๓ ครั้ง

๖) เจ้าหน้าที่อาราธนาศีล

๗) ประธานหรือเจ้าภาพ และผู้ร่วมพิธีรับศีล (กรณีมีการกล่าวรายงาน ให้กล่าวรายงาน หลังจากประธานสงฆ์ให้ศีลแล้ว)

๘) ประธานสงฆ์เจิมเทียนชัย เทียนพุทธภิเษก และเทียนมงคล

๙) ประธานพิธีหรือเจ้าภาพถวายเทียนชนวนแต่ประธานสงฆ์ เพื่อจุดเทียนชัย (ขณะนี้ พระสงฆ์ในพิธีสวดคาถาจุดเทียนชัย)

๑๐) ประธานพิธีหรือเจ้าภาพโปรยข้าวตอกดอกไม้

๑๑) เจ้าหน้าที่อาราธนาพระปริตร

๑๒) พระสงฆ์เจริญพระพุทธมนต์

๑๓) พระสงฆ์เจริญพระพุทธมนต์ก่อนที่จะขึ้นบทไตรสรณคมน์ “พุทฺธ...” เจ้าหน้าที่เชิญ ประธานพิธีหรือเจ้าภาพจุดเทียนมงคล และเทียนนวหรรษคุณ

๑๔) เมื่อพระสงฆ์เจริญพระพุทธมนต์ก่อนถึงบท “อเสวนา จ พาลาน...” เชิญประธานพิธี หรือเจ้าภาพจุดเทียนทำน้ำพระพุทธมนต์ (ระหว่างพระสงฆ์เจริญพระพุทธมนต์ ให้บัณฑิตชกลูกประคำ และจุดเทียน และธูปอย่างละ ๑ เรื่อยไป เพื่อเป็นการบูชาพระรัตนตรัยมิให้ขาดสาย จนครบ อย่างละ ๑๐๘

๑๕) พระสงฆ์เจริญพระพุทธมนต์ จบ

๑๖) ประธานพิธีหรือเจ้าภาพถวายเครื่องจตุปัจจัยไทยธรรมแต่พระสงฆ์

๑๗) พระสงฆ์อนุโมทนา

๑๘) ประธานกรวดน้ำ - รับพร

๑๙) เจ้าหน้าที่รับพระสงฆ์เจริญพระพุทธมนต์ลงจากอาสน์สงฆ์

- ๒๐) เจ้าหน้าที่นิมนต์พระสงฆ์สวดพุทธานิเขก หรือสวดภาณวารขึ้นอาสน์สงฆ์เพียงสวด
- ๒๑) เจ้าหน้าที่นิมนต์พระเถรอาจารย์เจริญจิตภาวนาขึ้นนั่งยังธรรมาสน์นั่งปรก
- ๒๒) ประธานในพิธีหรือเจ้าภาพจุดเทียนทองเงิน และจุดธูปเทียนที่เครื่องนมัสการที่เพียงสวดพุทธานิเขก พระสงฆ์ ๔ รูป สวดพุทธานิเขกเรื่อยไป จนครบเวลาตามที่กำหนดไว้ (พระสงฆ์สวดพุทธานิเขกจะเปลี่ยนหลายสำรับก็ได้ ตามความเหมาะสมของเวลาตามที่เจ้าภาพกำหนดไว้)
- ๒๓) เมื่อครบกำหนดเวลาตามที่เจ้าภาพกำหนด ถึงฤกษ์ดับเทียนชัย
- ๒๔) พระเถรอาจารย์ผู้ดับเทียนชัย (ไม่ใช่รูปเดียวกับที่จุดเทียนชัย) มาถึงอุโบสถหรือศาลาที่ประกอบพิธีพุทธานิเขก หรือมังคลานิเขก
- ๒๕) เจ้าหน้าที่นำใบพลู จำนวน ๗ ใบ พร้อมโถปริกกระแจจะไปให้พระเถรอาจารย์เจิมแป็งกระแจที่ใบพลู
- ๒๖) นิมนต์พระเถรอาจารย์ประกอบพิธีดับเทียนชัยที่หน้าตู้เทียนชัย และดับเทียนมงคลพร้อมกัน (ขณะพระเถรอาจารย์ไปยืนที่หน้าตู้เทียนชัย พระสงฆ์ที่เพียงสวดพุทธานิเขก สวดคาถาดับเทียนชัย)
- ๒๗) เมื่อดับเทียนชัยแล้ว พระเถรอาจารย์ประพรมน้ำพุทธรมนต์ และโปรยข้าวตอกดอกไม้ไปรอบ ๆ สิ่งมงคลหรือเครื่องรางของขลัง
- ๒๘) เจ้าภาพถวายเครื่องจตุปัจจัยไทยธรรมแด่พระสงฆ์ทั้งปวง
- ๒๙) พระสงฆ์อนุโมทนา
- ๓๐) เจ้าภาพกรวดน้ำ - รับพร
- ๓๑) เสร็จพิธีพุทธานิเขก หรือมังคลานิเขก

๓. พิธีวางศิลาฤกษ์

การวางศิลาฤกษ์นี้ บุรพจารย์กล่าวไว้ว่า มีคุณสมบัติเท่ากับการลงเข็มปลูกบ้าน อาคารหรือสถานที่ต่าง ๆ นั่นเอง ฉะนั้น เมื่อวางศิลาฤกษ์แล้ว ถึงคราวลงเข็มไม่ต้องหาฤกษ์ลงเข็มอีก วิธีการวางศิลาฤกษ์มีลักษณะคล้ายกับการลงเข็มปลูกบ้าน แต่จะแตกต่างกันตรงที่ของและวิธีการเล็ก ๆ น้อย ๆ ในการวางศิลาฤกษ์นั้น การจัดที่ทางและโต๊ะหมู่บูชา พึงดำเนินการเช่นเดียวกับการทำบุญมงคลธรรมดา

การเตรียมการ

- ๑) จัดเตรียมสถานที่ประกอบพิธี
- ๒) จัดโต๊ะหมู่บูชา พระพุทธรูป และเครื่องนมัสการ
- ๓) ครอบน้ำพระพุทธรูป และกำหุ้มผ้าคาประพรมน้ำพระพุทธรูป
- ๔) ด้ายสายสิญจน์
- ๕) อาสน์สงฆ์ เครื่องรับรองพระสงฆ์
- ๕) ราชวัตรฉัตรธง ต้นกล้วย อย่างละ ๘ ต้น
- ๖) แผ่นศิลาฤกษ์ (เมื่อโหราจารย์กำหนดการให้ฤกษ์ไว้ แล้วนำไปให้ช่างแกะสลักลงบนหินอ่อน กว้าง x ยาว ประมาณ ๘ นิ้ว ๑๒ นิ้ว
- ๗) ไม้เข็มมงคล ๙ ต้น (ชัยพฤกษ์, ราชพฤกษ์, สักทอง, ใผ่สีสุก, พะยูง, ทองกลาง, กั้นเกรา, ทรงบันดาลหรือทรงบาดาล และขนุน) ซึ่งพระเถรอาจารย์ได้ลงอักขระไว้แล้ว
- ๘) ทรายเสก (ทรายที่เสกด้วยพระพุทธรูปต้นพระปริตร)
- ๙) โถปริก กระแจะแป้งเจิม
- ๑๐) ทองคำเปลว ประมาณ ๑๕ แผ่น พร้อมน้ำมันที่ทาแผ่นศิลาแล้วทำให้ทองติดไว้
- ๑๑) อิฐทอง - นาก - เงิน จำนวนอย่างละ ๓ ก้อน
- ๑๒) ตลับนพรัตน์, ลูกป้องกันพิษภัย, เศษทอง นาก เงิน สำหรับปลงกันหลุม
- ๑๓) พานข้าวตอก, ดอกไม้, เมล็ดถั่ว, งาดำ
- ๑๔) ค้อน หรือ สามเกลอ สำหรับประธานตอกไม้มงคล
- ๑๕) เกรียง, ปูนซีเมนต์ผสมเสร็จแล้ว ประมาณ ๑ ชันพานรอง
- ๑๖) ก่ออิฐถือปูน หรือทำแทนสี่เหลี่ยมพร้อมใส่ดินหรือทรายไว้ประมาณ ๓ ใน ๔ ส่วน ตั้งไว้บนพื้นที่ปริมณฑลของสถานที่ประกอบพิธีวางศิลาฤกษ์

เครื่องบวงสรวงบูชาฤกษ์

- ๑) เครื่องมัจฉมังสะ ๖ (กุ้ง, ปลา, ปู, หัวหมู, เป็ด และไก่)
- ๒) บายศรีปากชาม
- ๓) ขนมนม และเนย (ขนมต้มแดง, ต้มขาว, ขนมหูช้าง, ขนมเล็บมือนาง, มะพร้าวอ่อน, กล้วยน้ำไทย หรือกล้วยน้ำว้า, ผลไม้ต่างๆ ที่มีชื่อเป็นมงคล, นม, เนย, ขนมหองหยิบ, ขนมหองหยอด, ขนมฝอยทอง, ขนมห้วยฟู เป็นต้น)
- ๔) น้ำ ๑ ที่
- ๕) หมาก พลุ ๑ ที่

แนวทางการปฏิบัติงาน

- ๑) ก่อนปฐมฤกษ์ประมาณ ๔๐ - ๕๐ นาที ประธานพิธีและผู้ร่วมพิธีพร้อมกัน ณ บริเวณพิธี
- ๒) จุดธูปเทียนที่เครื่องสังเวทบรรพชาฤกษ์
- ๓) พราหมณ์หรือโหราจารย์ทำพิธีบวงสรวงบูชาฤกษ์
- ๔) เสริ้จพิธีบวงสรวงบูชาฤกษ์
- ๕) เจ้าหน้าที่จัดโต๊ะวางแผ่นศิลาฤกษ์ไม้มงคล อิฐทอง - นาก - เงิน ไว้ที่ด้านหัวอาสน์สงฆ์

และนำสายสิญจน์มาเชื่อมโยงสิ่งมงคลดังกล่าว

- ๖) เมื่อใกล้ถึงเวลาปฐมฤกษ์
- ๗) ประธานพิธีหรือเจ้าภาพจุดธูปเทียนบูชาพระรัตนตรัย (กราบ ๓ ครั้ง)
- ๘) เจ้าหน้าที่อาราธนาศีล
- ๙) ประธานสงฆ์ให้ศีล
- ๑๐) ประธานพิธีหรือเจ้าภาพ และผู้ร่วมพิธีรับศีล
- ๑๑) เจ้าหน้าที่อาราธนาพระปริตร (ถ้ามีการเจริญพระพุทธมนต์)
- ๑๒) พระสงฆ์เจริญพระพุทธมนต์ จบแล้ว รอเวลาปฐมฤกษ์
- ๑๓) เมื่อใกล้เวลาปฐมฤกษ์ (ถ้ามีการกล่าวรายงานให้กล่าวรายงานช่วงนี้)
- ๑๔) ประธานปิดทอง และเจิมแผ่นศิลาฤกษ์
- ๑๕) ได้เวลาปฐมฤกษ์ ประธานพิธียืนหันหน้าไปทางทิศที่เป็นศรีของวันที่ประกอบพิธี

วันอาทิตย์	ทิศอุดร
วันจันทร์	ทิศเหนือ
วันอังคาร	ทิศอีสาน
วันพุธ	ทิศบูรพา
วันพฤหัสบดี	ทิศอาคเนย์
วันศุกร์	ทิศพายัพ
วันเสาร์	ทิศทักษิณ

- ๑๖) ประธานพิธีรับค้อนจากเจ้าหน้าที่

๑๗) ตอกไม้เชื่อมมงคล ๙ ต้น ตามลำดับเป็นประตักษิณ (เพื่อความสะดวกสำหรับประธานพิธี เจ้าหน้าที่ควรนำไม้เชื่อมมงคลลงไว้ในแท่นสำหรับวางศิลาฤกษ์ประมาณ ๒ ใน ๓ ส่วนของไม้เชื่อมมงคล)

๑๘) พระสงฆ์เจริญชัยมงคลคาถา จนกว่าพิธีวางศิลาฤกษ์จะแล้วเสร็จ ดนตรีบรรเลงเพลงมหาฤกษ์ พราหมณ์เป่าสังข์แกว่งบัณเฑาะว์ ลั่นฆ้อง

๑๙) ประธานพิธีรับเกรียงตักปูนซีเมนต์ผสมเสร็จที่เตรียมไว้ หยอดที่หลักไม้เข็มมงคล จนครบ ๙ ต้น

๒๐) รับอิฐทอง อิฐเงิน อิฐนาก วางเรียงเป็นรูปวงกลม หรือสี่เหลี่ยมบนซีเมนต์ผสมเสร็จที่หยอดไว้ที่หลักไม้เข็มมงคล จนครบแผ่นอิฐทอง อิฐเงิน อิฐนาก ตามที่กำหนดไว้

๒๑) ประธานพิธีรับเกรียงตักปูนซีเมนต์ผสมเสร็จที่เตรียมไว้หยอดแล้วเกลี่ยให้เรียบที่แผ่นอิฐทอง อิฐเงิน และอิฐนาก

๒๒) ประธานพิธีรับแผ่นศิลาฤกษ์จากเจ้าหน้าที่หรือเจ้าภาพวางบนแผ่นอิฐ

๒๓) ประธานพิธีวางตลับนพรัตน์ลงบนแผ่นศิลาฤกษ์

๒๔) ประธานพิธีวางพวงมาลัย และโปรยข้าวตอก ดอกไม้ เหริยเงิน เหริยทอง ลงในหลุมศิลาฤกษ์ และเชิญเจ้าภาพ แขกผู้มีเกียรติอื่น ๆ โปรยตาม

๒๕) ประธานสงฆ์ประพรมน้ำพระพุทธรมรด

๒๖) เข้าสู่ปะรำพิธี ถวายเครื่องจตุปัจจัยไทยธรรม

๒๗) พระสงฆ์อนุโมทนา

๒๘) ประธานพิธีหรือเจ้าภาพกรวดน้ำ - รับพร

๒๙) เสร็จพิธี

เครื่องบวงสรวง

เครื่องบวงสรวง

พิธีบวงสรวง

แท่นวางศิลาฤกษ์

อัฐเงิน-ทอง-นาก และไม้เข็มมงคล ๙ ต้น

แผ่นศิลาฤกษ์

พระสงฆ์เตรียมเจริญชัยมงคลคาถา

การเจิม

การเตรียมไม้เข็มมงคล

การตอกไม้มงคล

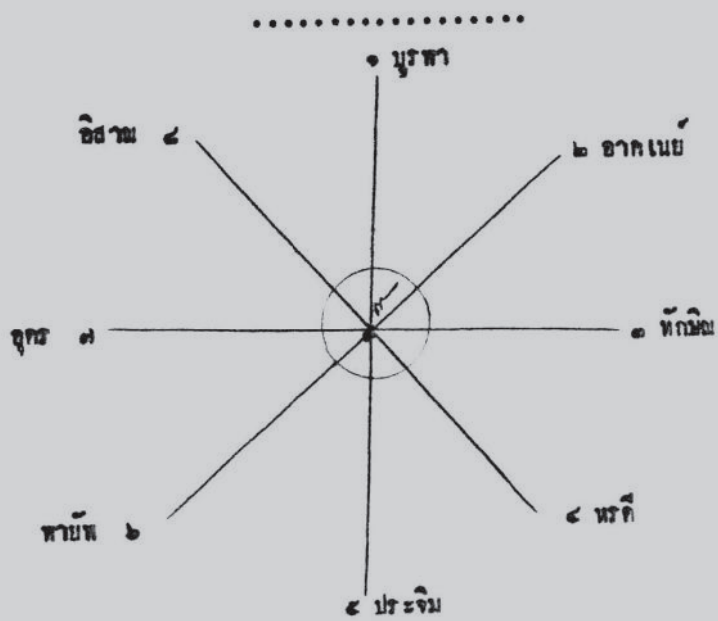

การวางแผ่นศิลาฤกษ์

ทศมศีลาวัจนัย ไม้มงคล ๘ อย่าง
.....

๑	ทิศบูรพา	ไม้ก้นเกวรา	เป็นเครื่องคุ้มกันภัยอันตราย
๒	ทิศอาคเนย์	ไม้ชัยพฤกษ์	ให้มียศขนะ มีฤทธิ์อิทธิพล
๓	ทิศทักษิณ	ไม้ทรงบาดาล	ให้มียุทธิ ตลอดชีพันปรุพิทล
๔	ทิศหริที	ไม้ทองกลาง	ให้ทองไหลมา เทมา คั่งท่าฝน
๕	ทิศประจิม	ไม้ตะบุง	ให้มียี่เพ็ง มีหลักยึดมั่นไว้ พงษ์ไว้
๖	ทิศพายัพ	ไม้ราชพฤกษ์	เป็นพญาไม้ ให้มีอำนาจยิ่งใหญ่
เป็นที่เคารพรักใคร่ บูชา
๗	ทิศอุดร	ไม้ศรีสุท	ให้มั่งมีศรีสุข มีทรัพย์มาก สุขมาก
๘	ทิศอีสาน	ไม้ขนุน	ให้มียูอุปถัมภ์ อุดหนุน จุนเจือ ตลอดกาล
๙	ทิศกลาง	ไม้สักทอง	ให้เจริญเกียรติยศ เกียรติศักดิ์

๔. พิธีทำบุญขึ้นบ้านใหม่

การทำบุญขึ้นบ้านใหม่ คือ การทำบุญในคราวที่ขึ้นบ้านใหม่ หรือย้ายไปอยู่ที่ใหม่ หรือการทำบุญเปิดป้ายสำนักงานใหม่

การเตรียมการ

- ๑) จัดเตรียมสถานที่ในการประกอบพิธี
- ๒) โต๊ะหมู่บูชา พระพุทธรูป และเครื่องนมัสการ
- ๓) เครื่องใช้ในพิธีสงฆ์สำหรับใช้ในงานมงคล
- ๔) เครื่องรับรองพระสงฆ์ ภาชนะใส่น้ำร้อน น้ำเย็น ถวายพระสงฆ์
- ๕) ภัตตาหารคาว – หวาน ถวายพระสงฆ์ ถ้ามีการเลี้ยงพระสงฆ์
- ๖) จตุปัจจัยไทยธรรมถวายพระสงฆ์
- ๗) นิมนต์พระสงฆ์ ๕ , ๗ , ๙ รูป ตามความเหมาะสมของสถานที่
- ๘) กำหนดฤกษ์ หรือเวลาในการประกอบพิธี
- ๘) โถปริกสำหรับใส่กระแจะแบ่งเจิม
- ๙) ทองคำเปลว ๙ แผ่น
- ๑๐) วงสายสิญจน์รอบอาคารหรือบ้าน ไปยังฐานของพระพุทธรูป แล้วนำกลุ่มสายสิญจน์

วางไว้ที่อาสน์สงฆ์ของประธานสงฆ์

แนวทางการปฏิบัติงาน

- ๑) เมื่อได้เวลาตามที่เจ้าภาพกำหนด และผู้ร่วมพิธีพร้อมกัน
- ๒) เจ้าภาพจุดธูปเทียนบูชาพระรัตนตรัย (กราบ ๓ ครั้ง)
- ๓) เจ้าหน้าที่ยำอาหรนาศีล
- ๔) ประธานสงฆ์ให้ศีล
- ๕) เจ้าภาพและผู้ร่วมพิธีรับศีล
- ๖) เจ้าหน้าที่ยำอาหรนาพระปริตร
- ๗) พระสงฆ์เจริญพระพุทธมนต์ จบ
- ๘) เจ้าภาพถวายภัตตาหารเช้า หรือ เพล ตามโอกาสเวลาที่จัดงานพิธี

- ๙) พระสงฆ์เสรีจกัตตกิจ (ฉันทตอาหารเสร็จเรียบร้อย)
- ๑๐) เจ้าหน้าที่นำเครื่องจตุปัจจัยไทยธรรมมาวางไว้ ณ เบื้องหน้าพระสงฆ์ทุกรูป
- ๑๑) เจ้าภาพหรือผู้แทนประเคนจตุปัจจัยไทยธรรมแด่พระสงฆ์
- ๑๒) พระสงฆ์อนุโมทนา
- ๑๓) เจ้าภาพกรวดน้ำ - รับพร
- ๑๔) เจ้าภาพนิมนต์ประธานสงฆ์ หรือพระสงฆ์รูปใดรูปหนึ่ง ไปเจิมที่ป้าย หรือประตูบริษัท ห้าง ร้าน สำนักงาน บ้าน เรือน หรือห้อง ตามความประสงค์ของเจ้าภาพ (เจิม ปิดทอง) แล้วประพรมน้ำพระพุทธมนต์ที่ป้าย หรือประตูที่เจิมแล้ว
- ๑๕) เสร็จพิธี

หมายเหตุ

- ๑) สามารถปรับเปลี่ยนการดำเนินพิธีกรรมต่าง ๆ ได้ ตามกำหนดฤกษ์
- ๒) ในกรณีเปิดอาคารหรือเปิดป้ายอาคาร ให้เตรียมป้าย และแพรคลุมป้าย และกรรไกรสำหรับตัดริบบิ้นหรือเชือก

๕. พิธีมงคลสมรส

เมื่อหญิงชายต่างมีฉันทะร่วมกันในอันที่จะครองเรือนแล้ว ฝ่ายชายจะส่งผู้ใหญ่ของตน ไปสู่ขอกับผู้ใหญ่ฝ่ายหญิงเสียขั้นหนึ่งก่อน ต่อจากนั้น จะกำหนดวันหมั้น ของหมั้นตามประเพณีนิยม เป็นแหวน ในการหมั้น ไม่ค่อยมีพิธีรีตองอะไรมากนัก ผู้ที่ทำหน้าที่ดำเนินการในเรื่องการหมั้น เรียกว่า ถ้ำแก่ เชิญขันหมากไปถึงที่แล้ว ก็กล่าวคำเป็นที่จำเริญใจ และบอกความประสงค์ว่า “มาเพื่อขอหมั้น ชื่อหญิงสาว.....ซึ่งเป็นธิดาของ.....ให้กับ (ชื่อของชาย)ซึ่งเป็นบุตรของ.....” แล้วมอบของหมั้นให้กับผู้ใหญ่ของฝ่ายหญิง ปัจจุบันนี้ ให้ฝ่ายชายสวมแหวนหมั้นที่นิ้วนางของฝ่ายหญิงเลยทีเดียว

การเตรียมการ

๑) ชั้นหมาก

๒) ชั้นที่ ๑ บรรจุหมาก ๘ คู่ (กำหนดด้วยขาดแดง) พลุ ๘ เรียง เรียงละ ๘ ใบ กำหนดด้วยขาดแดง) ใบปลิววางรอบชั้น หันปลายพลุขึ้นปากชั้นหมากวางไว้ตรงกลาง

๓) ชั้นที่ ๒ บรรจุดอกกรัก ๗ ดอก, ดอกบานไม่รู้โรย ๗ ดอก, ดอกดาวเรือง ๗ ดอก, ยอดใบเงิน ยอดใบทอง อย่างละ ๓ ยอด, ข้าวเปลือก ๑ ถุง, ถั่วเขียว ๑ ถุง, งาดำ ๑ ถุง และแหวน ทองหมั่น วางบนของเหล่านี้ คลุมปากชั้นด้วยผ้าสีชมพูหรือผ้าแดง

แนวทางการปฏิบัติ

๑) ผู้ใหญ่ฝ่ายชาย (เจ้าแก่) เดินออกหน้า (เวลาจัดตั้งขบวนไปหมั้น) ถัดไปเป็นผู้ที่ถือชั้นหมาก เจ้าบ่าว ญาติอื่น ๆ

๒) (ฝ่ายเจ้าสาว) จัดคนเชิญชั้นหมากและรับชั้นหมากไปวางไว้ในที่ที่กำหนด (คนเชิญชั้นหมากมักใช้เด็กหญิงอายุประมาณ ๗ - ๘ ขวบ)

๓) ผู้ใหญ่ทั้งสองฝ่ายนั่งล้อมชั้นหมาก

๔) ผู้ใหญ่ฝ่ายชายกล่าวคำขอหมั้น

๕) ผู้ใหญ่ฝ่ายหญิงกล่าวตอบ

๖) ผู้ใหญ่ฝ่ายชายมอบชั้นหมากแก่ผู้ใหญ่ฝ่ายหญิง

๗) ผู้ใหญ่ฝ่ายหญิงเปิดชั้นหมากและตรวจดู พร้อมกับกล่าวคำที่เป็นสิริมงคล เช่น “ทุกอย่างล้วนแต่สวยสดงดงาม ทองสุกใสหลายหลาก เงินมากมายก่ายกอง คงจะต้องอำนวยความสุขสดชื่นตลอดชั่ววันรัตนที่เดียว”

๘) ผู้ใหญ่ทั้งสองฝ่ายร่วมกันโปรยวัตถุมงคล (ถั่ว, งา, ข้าวตอก, ดอกไม้) ลงบนของหมั้นหรือพร้อมกับกล่าวคำที่เป็นสิริมงคล (หลังจากเสร็จพิธีแล้ว นำไปโปรยไว้ในสวนหรือที่เหมาะสม)

๙) ฝ่ายหญิงนำเจ้าสาวออกมาและน้อมไหว้ผู้ใหญ่ฝ่ายชายจนครบทุกคน แล้วนั่งในที่ที่กำหนด

๑๐) เมื่อได้เวลาฤกษ์ ผู้ใหญ่ฝ่ายหญิงมอบแหวนหมั้นให้ฝ่ายชาย เพื่อสวมนิ้วฝ่ายหญิงสาวต่อไป

๑๑) ฝ่ายชายและฝ่ายหญิงสาวไปกราบผู้ใหญ่ทั้งสองฝ่าย (กราบครั้งเดียว ไม่แบมือ)

๑๒) ฝ่ายหญิงแจกของชำร่วย และเลี้ยงของว่างรับรองแขก

๖. พิธียกชั้นหมาก

การเตรียมการ

ชั้นหมากเอก ๔ ชั้น ประกอบด้วย ชั้นใส่หมากพลู ๒ ชั้น (หมาก ๘ คู่ ๘ เรียง) ชั้นใส่ขนมจีน
ห่อหมก ๒ ชั้น (แต่ละชั้นมีขนมจีน ๘ จับ ห่อหมก ๘ ห่อ) ชั้นสิ้นสอด ๑ ชั้น (ในกรณีไม่มีการหมั่นไว้ก่อน)

แนวทางการปฏิบัติ

๑) เมื่อได้ฤกษ์เคลื่อนขบวนชั้นหมาก ให้ผู้ใหญ่ฝ่ายชายนำขบวน ดังนี้

(๑) คนนำต้นกล้วย ๒ คน

(๒) คนนำต้นอ้อย ๒ คน

(๓) คนนำชั้นหมาก ๔ คน

(๔) คนนำชั้นสิ้นสอด ๑ คน

(๕) เจ้าบ่าว

(๖) คนถือขวดเหล้า ๒ คน

(๗) คนถือผ้าไหว้ผี ๑ คน (ผ้าขาว ๖ ผอก)

(๘) คนถือถาดมะพร้าวอ่อน จำนวน ๒ ลูก ๑ คน

(๙) คนถือถาดกล้วยน้ำว้า จำนวน ๒ หวี ๑ คน

(๑๐) คนถือถาดใส่หมู ๑ คน

(๑๑) คนถือถาดใส่หมี่ ๑ คน

(๑๒) คนถือถาดใส่ขนม ๑ คน

(๑๓) คนถือสิ่งของอื่น ๆ

๒) ฝ่ายเจ้าสาวจัดคนถือพานหมากไปคอยรับที่ประตูบ้าน (นิยมใช้เด็กหญิง)

๓) เมื่อขบวนชั้นหมากมาถึง ก่อนเข้าบ้าน เด็กหญิงที่ถือพานหมากมาต้อนรับจะพูดว่า
“ไปยังไง มายังไงคะ มากันมากมาจริง ๆ”

๔) ผู้นำขบวนชั้นหมากจะพูดตอบว่า “วันนี้มาดีนะ ไม่ได้มาร้าย นำแก้วแหวนเงินทอง
และนำคนดีมีสิริมงคลมาให้เพื่อเป็นทองแผ่นเดียวกัน ขอผ่านหน่อยนะจ๊ะ” พร้อมกับวางซองเงิน
บนพานหมากของเด็กด้วย

๕) ฝ่ายเด็กหญิงก็จะเชิญให้เข้าไปในบ้าน

๖) ญาติฝ่ายเจ้าสาวที่ถูกจัดไว้เพื่อรับขบวนขันหมาก นำขันหมากไปวางไว้ในที่ที่กำหนด ต่อหน้าญาติของทั้งสองฝ่าย

๗) นำผ้าไหว้ไปวางไว้ร่วมกับขันหมาก ของนอกนั้นวางไว้ในที่เหมาะสม วางเป็นแถวคู่กัน ส่วนต้นกล้วย ต้นอ้อย รับประทานไว้ที่ประตูบ้านทั้งสองด้าน

๘) ผู้ใหญ่ฝ่ายเจ้าสาวร่วมกันเปิดขันหมาก นับเงินสินสอดและโปรยข้าวตอกลงบนสินสอด

๙) นำเจ้าสาวออกมานั่งข้างซ้ายเจ้าบ่าว น้อมไหว้ผู้ใหญ่ฝ่ายเจ้าบ่าว (ถ้ามีการสวมแหวนหมั้นก็ทำตอนนี้ และปฏิบัติเหมือนพิธีที่กล่าวไว้ในขั้นตอนหมั้น)

๑๐) ผู้ใหญ่ทั้ง ๒ ฝ่าย ประพรมน้ำพระพุทธรณ์บนสิ่งของต่าง ๆ ที่วางไว้เป็นแถว พร้อมกับกล่าวคำที่เป็นสิริมงคล เช่นว่า “ของเป็นอันมาก มั่งคั่งสมบูรณ์ดี ขอให้พอกพูน ทวียิ่งขึ้น ตลอดไป ภาตุ สัพพมงคล”

๗. พิธีไหว้บรรพบุรุษ

การเตรียมการ

๑) หยิบของกินที่มีมากับขันหมากอย่างละเล็กอย่างละน้อย ใส่ในถาดหรือจาน ๒ ใบ

๒) รินเหล้าใส่แก้ว ๒ ใบ จากเหล้า ๒ ขวด

๓) เทียน ๒ เล่ม และธูป ๕ ดอก สำหรับเจ้าบ่าวและเจ้าสาว

แนวทางการปฏิบัติ

๑) วางจานของกินที่หยิบจากขันหมาก พร้อมทั้งแก้วเหล้าทั้ง ๒ แก้ว ที่โต๊ะ หรือบนผ้าขาว ภายในบ้าน มุมใดมุมหนึ่งที่เหมาะสม

๒) จุดธูปเทียนให้เจ้าบ่าว และเจ้าสาวปักไว้ ณ ที่ปักหรือบนจาน หรือถาดของไหว้

๓) กล่าวบูชาวิญญาณของบรรพบุรุษ ว่า “วันนี้ นาย.....และนางสาว.....ได้เข้าพิธีมงคลสมรสตามประเพณี จึงขออนอบน้อมแต่ดวงวิญญาณของบรรพบุรุษที่ล่วงลับไป เพื่อเป็นการบอกกล่าวขออนุญาต และขอให้ดวงวิญญาณและพระคุณของท่านได้โปรดอวยพรให้ลูกหลานมีความสุขความเจริญในชีวิตสมรสยิ่ง ๆ ขึ้นไปเทอญ” (กราบ ๑ ครั้ง ไม่แบมือ)

๘. พิธีสงฆ์เนื่องในพิธีมงคลสมรส

การเตรียมการ

- ๑) เครื่องใช้พิธีสงฆ์ (สำหรับใช้ในงานพิธีมงคล)
- ๒) ด้ายมงคลแปด (นิมนต์พระสงฆ์ที่เคารพนับถือจับให้) ใส่พานตั้งไว้ข้างครอบครัวหน้าพระพุทธรูป เพื่อจะได้เป็นสิริมงคลในขณะที่พระสงฆ์เจริญพระพุทธมนต์
- ๓) โถปริก แป้งกระแจะเจิม (ใส่พานตั้งไว้ข้างครอบครัวหน้าพระพุทธรูป เพื่อจะได้เป็นสิริมงคลในขณะที่พระสงฆ์เจริญพระพุทธมนต์)
- ๔) เตรียมนิมนต์พระสงฆ์เจริญพระพุทธมนต์
- ๕) เครื่องจตุปัจจัยไทยธรรมถวายพระสงฆ์
- ๖) ภัตตาหารคาว - หวาน สำหรับถวายพระสงฆ์
- ๗) หมอนกราบ ๒ ใบ (หน้าโต๊ะหมู่บูชา)

แนวทางการปฏิบัติ

- ๑) เมื่อถึงเวลาตามที่กำหนด และผู้ร่วมพิธีพร้อมกัน
- ๒) เชิญเจ้าบ่าวและเจ้าสาวนั่งหน้าโต๊ะหมู่บูชา (เจ้าสาวนั่งทางด้านซ้ายมือของเจ้าบ่าว)
- ๓) รับเทียนชนวนจากพิธีกร เจ้าบ่าวและเจ้าสาวจับด้วยกัน จุดธูปเทียนจากซ้ายไปขวาของผู้จุด
- ๔) กล่าวคำบูชาพระรัตนตรัย แล้วกราบพระรัตนตรัยที่หมอนพร้อมกัน ๓ ครั้ง
- ๕) หันไปทางพระสงฆ์ กราบพระสงฆ์พร้อมกัน ๓ ครั้ง
- ๖) พิธีกรอาราธนาศีล พระสงฆ์ให้ศีล
- ๗) เจ้าบ่าว เจ้าสาว และผู้ร่วมพิธีรับศีลพร้อมกัน
- ๘) ศาสนพิธีกรอาราธนาพระปริตร พระสงฆ์เจริญพระพุทธมนต์
- ๙) พระสงฆ์เจริญพระพุทธมนต์ก่อนถึงบท “อเสวนา จ พาลาน...” เจ้าบ่าวและเจ้าสาวไปนั่งคุกเข่า เบื้องหน้าประธานสงฆ์
- ๑๐) รับเทียนชนวนจากศาสนพิธีกร จับด้วยกัน จุดเทียนหน้าพระพุทธรูปบน
- ๑๑) ยกครอบครัวหน้าพระพุทธรูปพร้อมกัน ประเคนประธานสงฆ์

- ๑๒) กลับมานั่งฟังพระสงฆ์เจริญพระพุทธมนต์ ณ ที่เดิม
- ๑๓) พระสงฆ์เจริญพระพุทธมนต์ ถึง บทถวายพรพระ “พาหุ สหสสมภินิม...”
- ๑๔) ลุกไปตักบาตร (จับทัพพี และหยิบของใส่บาตรพร้อมกัน)
- ๑๕) พระสงฆ์เจริญพระพุทธมนต์ จบ
- ๑๖) ประเคนภัตตาหารแด่พระสงฆ์ พระสงฆ์ฉันภัตตาหารเสร็จ
- ๑๗) พิธีกรนำเครื่องจตุปัจจัยไทยธรรมไปวางไว้เบื้องหน้าพระสงฆ์ทุกรูป
- ๑๘) เจ้าบ่าวและเจ้าสาวประเคนจตุปัจจัยไทยธรรมด้วยกัน ทุกรูป
- ๑๙) พระสงฆ์อนุโมทนา
- ๒๐) เจ้าบ่าวและเจ้าสาวกรวดน้ำ - รับพร พร้อมกัน
- ๒๑) เจ้าบ่าวและเจ้าสาวประนมมือเข้าไปรับน้ำพระพุทธมนต์จากพระสงฆ์แต่ละรูป

จบครบทุกรูป

๒๒) เสร็จพิธี

๙. พิธีหลั่งน้ำพระพุทธมนต์และประสาธน์พร

การเตรียมการ

- ๑) โต้ะหม่มบูชา ๑ ชุด
- ๒) โต้ะน้ำสังข์ พร้อมอุปกรณ์รดน้ำสังข์ ๑ ชุด
- ๓) พวงมาลัย ๒ ชาย ๒ พวง
- ๔) ด้ายมงคลแฝด ๑ ชุด
- ๕) โถปริกพร้อมแบ่งกระแจะเจิม ๑ ที่
- ๖) น้ำพระพุทธมนต์ ๑ ขัน พร้อมขันเล็กสำหรับตักน้ำพระพุทธมนต์ใส่สังข์ ๑ ที่

แนวทางการปฏิบัติ

- ๑) เมื่อถึงกำหนดเวลาเจ้าบ่าว และเจ้าสาวไปนั่งคุกเข่าที่โต้ะหม่มบูชา (หญิงซ้าย ชายขวา)
- ๒) รับเทียนชนวนจากศาสนพิธีกร แล้วจับด้วยกันจตุรูปเทียนบูชาพระรัตนตรัยพร้อมกัน
- ๓) กราบพระรัตนตรัย ๓ ครั้ง
- ๔) เจ้าบ่าวและเจ้าสาวไปนั่งที่โต้ะรดน้ำสังข์

๕) ประธานพิธีไปที่โต๊ะน้ำสังข์ น้อมศีรชะไหว้พระรัตนตรัยที่โต๊ะหมู่บูชา ๑ ครั้ง

๖) รับพวงมาลัยจากศาสนพิธีกร และกล่าวว่า “ขออานุภาพแห่งความรักทั้งที่เป็นบุพเพสันนิวาส และปัจจุบันเกื้อหนุน ได้โปรดค้าจุนความรักของคุณทั้ง ๒ ให้สดชื่น ยั่งยืนตลอดไป” แล้วสวมพวงมาลัยให้เจ้าบ่าว และเจ้าสาว (แต่งให้ชายทั้งสองของพวงมาลัยทั้งสองข้างพาดอยู่บนโต๊ะวางแขน)

๗) ประธานรับด้ายมงคลแฝดจากพิธีกร ประนมมือกล่าวว่า “พระพุทธ พระธรรม และพระสงฆ์ เป็นมงคลในโลก ด้วยอานุภาพแห่งคุณพระศรีรัตนตรัย ขอความสุขสวัสดิ์มงคลจงบังเกิดแก่คุณทั้งสองตลอดกาลทุกเมื่อเทอญ” แล้วคล้องมงคลแฝดในแต่ละบ่วง ออกสวมศีรชะของเจ้าบ่าว และเจ้าสาวพร้อม ๆ กัน (มือซ้ายสวมเจ้าบ่าว มือขวาสวมเจ้าสาว) โดยให้ปมอยู่ด้านหลังศีรชะ (จัดให้เรียบร้อย)

๘) ประธานรับแป้งเจิมจากศาสนพิธีกร ใช้นิ้วชี้จุ่มแป้งกระแจะจุดที่กลางหน้าผากเจ้าบ่าว และเจ้าสาว เป็น ๓ จุด จุดแรก พุทธ เต นาโถ จุดที่ ๒ ธัมโม เต นาโถ และจุดที่ ๓ สังโฆ เต นาโถ หรือจะกล่าวว่า “อะอุมะ” ก็ได้ (ลำดับการเจิม ซ้าย ขวา ตรงกลาง)

๙) ประธานรับสังข์จากศาสนพิธีกร รินลงที่มือเจ้าบ่าวและเจ้าสาวที่ประนมอยู่

๑๐) ขณะที่ประธานพิธีกรทำกิจกรรมต่าง ๆ ดังกล่าว เจ้าบ่าวและเจ้าสาวประนมมือรับทุกครั้ง

๑๑) ประนมมือยื่นพาดโต๊ะวางแขนไปข้างหน้าน้อมปลายมือลงเล็กน้อย และให้มืออยู่เหนือพานดอกไม้รองรับน้ำสังข์

๑๒) น้อมศีรชะเล็กน้อยในขณะที่ทุกคนเข้าไปหลังน้ำสังข์ และประสาทพร

๑๓) เมื่อแขกผู้มีเกียรติทุกคนรดน้ำสังข์เรียบร้อยแล้ว

๑๔) ประธานผู้ถอดมงคลไปที่โต๊ะน้ำสังข์น้อมศีรชะไหว้พระ ๑ ครั้ง แล้วหันไปทางเจ้าบ่าวและเจ้าสาว กล่าวว่า “ขอสรรพมิ่งมงคลความสุขสวัสดิ์ทั้งหลาย จงมีแก่คุณทั้ง ๒ ตลอดกาลทุกเมื่อเทอญ” แล้วใช้มือทั้งสองปลดมงคล (มือซ้ายปลดข้างเจ้าบ่าว มือขวาปลดเจ้าสาว) พร้อม ๆ กัน แล้ววบด้ายมงคลแฝดใส่ไว้ในมือเจ้าบ่าวและเจ้าสาวที่ยื่นออกมารับ แล้วจับมือเจ้าบ่าวและเจ้าสาวเชิญยืนขึ้น ให้เจ้าบ่าวและเจ้าสาวไปกราบพระรัตนตรัย

๑๕) เจ้าบ่าวและเจ้าสาวยื่นมือซ้อนกันรับด้ายมงคลแฝดจากประธานพิธีถอดมงคลให้ แล้วลูกขี้ขึ้นยืนพร้อมกัน (เจ้าบ่าวเก็บด้ายมงคลไว้ในกระเป๋าเสื้อบน)

๑๖) เจ้าบ่าวและเจ้าสาวไปกราบพระรัตนตรัยพร้อมกัน

๑๗) เสริ่งพิธี

๑๐. พิธีทำบุญวันเกิด

เมื่อถึงดิถีคล้ายวันเกิด ควรทำบุญวันเกิด ถ้าจำวันเกิดได้เพียงทางจันทรคติ (ขึ้น หรือแรม) ควรกำหนดวันทำบุญทางจันทรคตินั้น ถ้าจำได้ทางสุริยคติ (วันที่) ก็ควรกำหนดเอาวันทางสุริยคตินั้น ถ้าจำได้ทั้งสองทางให้ถือวันทางสุริยคติเป็นสำคัญ เพราะสะดวก และใกล้เคียงความจริงกว่า พิธีนี้ทำได้ทั้งที่บ้านและที่วัด จำนวนพระในพิธี มี ๕ รูป ๗ รูป หรือ ๙ รูป แล้วแต่ความประสงค์ของเจ้าของวันเกิด หรือเจ้าภาพบางท่านก็จะนิมนต์พระสงฆ์เกินกว่าอายุในปีที่ตนเองทำบุญ จำนวน ๑ รูป

การเตรียมการ

- ๑) จัดเตรียมสถานที่ตามที่เห็นสมควรและเหมาะสม
- ๒) โต๊ะหมู่บูชาพร้อมเครื่องนมัสการ (เช่นเดียวกับพิธีมงคล)
- ๓) อาสนะพระสงฆ์
- ๔) เตรียมนิมนต์พระสงฆ์เจริญพระพุทธมนต์ ๕ รูป ๗ รูป ๙ รูป หรือตามความประสงค์
- ๕) ครอบสำหรับทำน้ำพระพุทธมนต์ หรือบาตรสำหรับทำน้ำพระพุทธมนต์
- ๖) กำห้อยาคาสำหรับประพรมน้ำพระพุทธมนต์
- ๗) ด้ายสายสิญจน์ พร้อมพานรองสายสิญจน์
- ๘) เครื่องรับรองพระสงฆ์
- ๙) ภัตตาหารสำหรับถวายพระสงฆ์
- ๑๐) เครื่องจตุปัจจัยไทยธรรม
- ๑๑) ที่กรวดน้ำ เชิงเทียนชนวน

แนวทางการปฏิบัติงาน

- ๑) เมื่อถึงเวลาที่กำหนด เจ้าภาพและผู้ร่วมพิธีพร้อมกัน
- ๒) เจ้าภาพจุดธูปเทียนบูชาพระรัตนตรัย (กราบ ๓ ครั้ง)
- ๓) เจ้าภาพถวายพัตรรอง หรือตาลปัตรที่ระลึก (ถ้ามี)
- ๔) ศาสนพิธีกรอาราธนาศีล
- ๕) ประธานสงฆ์ให้ศีล
- ๖) เจ้าภาพและผู้ร่วมพิธีประนมมือรับศีลพร้อมกัน
- ๗) ศาสนพิธีกรอาราธนาพระปริตร
- ๘) พระสงฆ์เจริญพระพุทธมนต์
- ๙) ศาสนพิธีเชิญเจ้าภาพจุดเทียนน้ำมันต์ (เมื่อพระสงฆ์เจริญพระพุทธมนต์ใกล้จะจบ นโม ๘ บท และพระสงฆ์จะขึ้นบท “อเสวนา จ พาลาน...”
 - ๑๐) เจ้าภาพบูชาข้าวพระพุทธร
 - ๑๑) เจ้าภาพประเคนภัตตาหารแต่พระสงฆ์
 - ๑๒) พระสงฆ์ฉันภัตตาหารเสร็จเรียบริ้อย
 - ๑๓) ศาสนพิธีนำเครื่องจตุปัจจัยไทยธรรม มาเรียงไว้ ณ เบื้องหน้าพระสงฆ์ทุกรูป
 - ๑๔) เชิญเจ้าภาพถวายจตุปัจจัยไทยธรรม
 - ๑๕) พระสงฆ์อนุโมทนา
 - ๑๖) เจ้าภาพกรวดน้ำ - รับพร
 - ๑๗) เจ้าภาพรับการประพรมน้ำพระพุทธมนต์จากพระสงฆ์ (ขณะประพรมน้ำพระพุทธมนต์ ให้แก่เจ้าภาพ พระสงฆ์เจริญชัยมงคลคาถา)
 - ๑๘) เจ้าภาพส่งพระสงฆ์
 - ๑๙) เสร็จพิธี
 - ๒๐) จากนั้น จะมีการปล่อยนก ปล่อยปลา หรือเต่า แล้วแต่ความประสงค์)

๑๑. พิธีทำบุญอายุครบ ๖๐ ปี

การที่บุคคลมีอายุถึง ๖๐ ปี ไม่ตายจากกันไปเสียก่อน เป็นลาภอันอุดมอย่างหนึ่ง ซึ่งเป็นที่ควรยินดี เมื่อมีผู้มายินดีเช่นนี้ ก็ควรที่จะบำเพ็ญกุศล ซึ่งเป็นประโยชน์ตนและผู้อื่น สมกับที่มีน้ำใจยินดี และควรที่จะทำให้เป็นที่ตั้งแห่งความไม่ประมาท ด้วยไม่สามารถที่จะรู้ได้ว่า จะอยู่ไปบรรจบรอบปีเช่นนี้อีกหรือไม่ และในโอกาสที่มีอายุครบถึง ๖๐ ปี หรือ แซยิด ๖๐ ปี เนื่องจากมีพระเสวยอายุบุคคล เมื่อพระองค์ใดเริ่มเสวยอายุ ก็ต้องทำพิธีรับ เมื่อพระองค์ใดออก ก็ควรทำพิธีส่ง เพื่อให้เกิดความเป็นสิริมงคลแก่ตนเอง ในการที่เทพดาประจำวันนั้น จะได้รักษาอายุ ให้แก่ตนต่อไป

การเตรียมการ

- ๑) เครื่องพิธีสงฆ์
- ๒) เครื่องบูชาเทวดา
- ๓) บายศรีปากชาม
- ๔) เครื่องมัจฉมังสะ (กุ้ง, ปู, ปลา, หัวหมู, เป็ด และไก่)
- ๕) ขนมนม และเนย (ขนมต้มแดง, ขนมต้มขาว, ขนมหุซ้าง, ขนมเล็บมือนาง, มะพร้าวอ่อน, กล้วยน้ำไทย หรือกล้วยน้ำว่า, ผลไม้ต่าง ๆ ที่มีชื่อเป็นมงคล, นม, เนย, ขนมทองหยิบ, ขนมทองหยอด, ขนมฝอยทอง เป็นต้น
- ๖) เครื่องรับเทวดา คือ ภาชนะใส่น้ำ ๑ ที่ หนักและพลุ
- ๗) ธงใหญ่ ธงประจำเทวดานพเคราะห์ ธงเล็ก (ธงสีต่าง ๆ) ตามกำลังวัน (ธงใหญ่ ๙ ธง, ธงเล็ก ๑๐๘ ธง) พร้อมทั้งกระทงบัตรพลี เครื่องบูชาเทวดาเหล่านี้ ตั้งไว้บนโต๊ะที่ปูผ้าขาวแล้ว
- ๘) รูป เทียน สำหรับพิธี คือ เทียนชัย เทียนมงคล อย่างละ ๑ เล่ม
- ๙) รูป เทียน สำหรับบูชาเทวดานพเคราะห์ อย่างละ ๑๐๘
- ๑๐) ชั้นสาครขนาดใหญ่ ๑ ชั้น
- ๑๑) ตู้เทียนชัย ๑ ตู้
- ๑๒) เตรียมหาฤกษ์ เนื่องจากการจุดเทียนชัยจะต้องมีฤกษ์ในการประกอบพิธี
- ๑๓) เตรียมนิมนต์พระสงฆ์เจริญพระพุทธมนต์
- ๑๔) จตุปัจจัยไทยธรรมถวายพระสงฆ์

แนวทางการปฏิบัติงาน

- ๑) เมื่อถึงเวลาตามกำหนดเจ้าภาพและผู้ร่วมพิธีพร้อมกัน
- ๒) เจ้าภาพจุดธูปเทียนบูชาพระรัตนตรัย (กราบ ๓ ครั้ง)
- ๓) ถวายพัตรองที่ระลึก (ถ้ามี)
- ๔) ศาสนพิธีกรอาราธนาศีล
- ๕) เจ้าภาพและผู้ร่วมพิธีรับศีลพร้อมกัน
- ๖) เจ้าภาพจุดธูปเทียนบูชาเทวดานพเคราะห์
- ๗) โหราจารย์ หรือพราหมณ์กล่าว ชุมนุมเทวดา (สศเค กาเม...) จบ
- ๘) ศาสนพิธีกร อาราธนาพระปริตร
- ๙) พระสงฆ์เจริญพระพุทธมนต์
- ๑๐) ศาสนพิธีกรส่งเทียนชนวนให้เจ้าภาพจุดเทียนชัย และเทียนมงคล (เมื่อพระสงฆ์
ขึ้นบท สรณคมน์ (พุทฺธิ...))
 - ๑๑) เจ้าภาพจุดเทียนชัย และเทียนมงคล
 - ๑๒) พระสงฆ์เจริญพระพุทธมนต์ สลับกับโหราจารย์หรือพราหมณ์สวดบูชาเทพเคราะห์ ดังนี้
 - (๑) โหรบูชาพระอาทิตย์ พระสงฆ์สวดโมรปริตร
 - (๒) โหรบูชาพระจันทร์ พระสงฆ์สวดอภยปริตร
 - (๓) โหรบูชาพระอังคาร พระสงฆ์สวดกรณียเมตตสูตร
 - (๔) โหรบูชาพระพุธ พระสงฆ์สวดขันธปริตร
 - (๕) โหรบูชาพระเสาร์ พระสงฆ์สวดอังคฺลิมาลปริตร
 - (๖) โหรบูชาพระพฤหัสบดี พระสงฆ์สวดรัตนสูตร
 - (๗) โหรบูชาพระศุกร์ พระสงฆ์สวดอาฏานาฏิยปริตร
 - (๘) โหรบูชาพระราหู พระสงฆ์สวด ดังนี้
กลางคืน สวดจันทปริตร
กลางวัน สวดสุริยปริตร
 - (๙) โหรบูชาพระเกตุ พระสงฆ์สวดขยปริตร

๑๓) เมื่อพระสงฆ์สวดพระปริตรประจำนพเคราะห์ห้องคี่ใด เจ้าภาพหรือผู้แทน จุดธูปเทียน เท้ากับกำลังพระเคราะห์ห้องคี่นั้น ๆ และเมื่อพระสงฆ์ขีดตำนานบท รตนสูตร เจ้าภาพจุดเทียน น้ำพระพุทธรณ์

๑๔) เมื่อพระสงฆ์เจริญพระพุทธรณ์จบ

๑๕) ศาสนพิธีกรวางเครื่องจุดปัจจัยไทยธรรมเบื้องหน้าพระสงฆ์

๑๖) เจ้าภาพประเคนจุดปัจจัยไทยธรรม

๑๗) พระสงฆ์อนุโมทนา

๑๘) เจ้าภาพกรวดน้ำ - รับพร

๑๙) นำน้ำพระพุทธรณ์เต็มลงในน้ำเทพมนต์

๒๐) ได้ฤกษ์หลังน้ำพระพุทธรณ์ นิมนต์ประธานสงฆ์ประพรมน้ำพระพุทธรณ์ (ขณะนี้ พระสงฆ์เจริญชัยมงคลคาถา ดนตรีบรรเลงเพลงมหาฤกษ์)

๒๑) ผู้ที่เคารพนับถือหลังน้ำพระพุทธรณ์

๒๒) เสร็จพิธี

หมายเหตุ

๑) เทียนชัย สูงเท่าตัวเจ้าภาพ หนัก ๘๐ บาท ใ้เทียนเท่าอายุ บวก ๑ (อายุ ๖๐ ใ้ ๖๑ เส้น)

๒) เทียนมงคล สูงเท่ากับความยาวที่วัดโดยรอบศีรษะเจ้าภาพ หนัก ๓๒ บาท ใ้เทียนเท่าอายุ (ตั้งอยู่ในขันสาคร)

๓) เทียนกำลังนพเคราะห์ ใช้เทียนขี้ผึ้งหลักเล่มละ ๑ สลึง ยาวขนาดนิ้วชี้โดยประมาณ จำนวน ๑๐๘ เล่ม

๔) เทียนหนักเล่มละ ๑ บาท ๒๐ เล่ม สำหรับปักที่บัตรพลี ๙ เล่ม, เทียนน้ำมันต์ ๒ เล่ม, เทียนชนวน ๒ เล่ม

๕) เทียนนพเคราะห์ ๑๐๘ เล่ม ใช้จุดและปักที่ขอบขันสาครเป็นน้ำเทพมนต์ ทุกครั้งที่ ไหฺรอาจารย์หรือพราหมณ์สวดบูชานพเคราะห์ จะใช้ก็เล่มจุดบูชาตามกำลังวัน

๖) กำลังนพเคราะห์มีดังนี้ พระอาทิตย์ ๖, พระจันทร์ ๑๕, พระอังคาร ๘, พระพุธ ๑๗, พระพฤหัสบดี ๑๙, พระศุกร์ ๒๑, พระเสาร์ ๑๐, พระราหู ๑๒, พระเกตุ ๙

๑๒. พิธีทำบุญครบรอบวันเกิดของผู้วายชนม์

ในปัจจุบันมีพิธีทำบุญอุทิศงานหนึ่ง ซึ่งถือเป็นงานมงคล เนื่องจากการปรารภถึงวันเกิดของบรรพบุรุษที่ได้วายชนม์ไปแล้ว มาเป็นเหตุในการบำเพ็ญกุศลเพื่ออุทิศให้แก่ผู้ที่ได้วายชนม์ไปแล้ว และเป็นการแสดงออกถึงความกตัญญูต่อบุคคลที่ผู้ปรารภเหตุแห่งการบำเพ็ญกุศลมีต่อบรรพการิชนทั้งหลาย งานนี้ถือว่าเป็นงานมงคลเช่นเดียวกับการบำเพ็ญกุศลฉลองอัฐิของผู้ที่ได้วายชนม์ไปแล้ว เช่น การบำเพ็ญกุศลครบรอบ ๑๐๐ ปี วันประสูติของอดีตบูรพมหากษัตริยาธิราช ในส่วนพิธีสงฆ์ ก็มีการบำเพ็ญกุศลเช่นเดียวกับงานมงคลอื่น เพียงแต่ไม่มีการวงสายสิญจน์ มีการทำน้ำพระพุทธรูป หรือไม้ก่ได้ พระสงฆ์เจริญพระพุทธมนต์ในงานมงคล คือ จุฬราชปริตร (เจ็ดตำนาน) หรือ มหาราชปริตร (สิบสองตำนาน) แล้วแต่กรณี และจะมีการแสดงพระธรรมเทศนา อันเป็นการเทศนาเพื่อปรารภคุณูปการของผู้วายชนม์ที่มีต่อบุคคลหรือประเทศชาติแล้วแต่กรณีด้วยก็ได้

การเตรียมการ

- ๑) จัดเตรียมอุปกรณ์เครื่องใช้ในงานมงคล
- ๒) โต๊ะหมู่บูชา พระพุทธรูป พร้อมเครื่องนมัสการ จำนวน ๑ ชุด
- ๓) โต๊ะหมู่บูชา สำหรับประดิษฐานอัฐิ หรือสิ่งอันเป็นเครื่องหมายแทนผู้วายชนม์ พร้อมเครื่องบูชา และเครื่องทองน้อย จำนวน ๑ ชุด
- ๔) เครื่องรับรองพระสงฆ์ ตามจำนวนพระสงฆ์ที่ได้นิมนต์
- ๕) นิมนต์พระสงฆ์เพื่อเจริญพระพุทธมนต์
- ๖) จตุปัจจัยไทยธรรมถวายพระสงฆ์
- ๗) ไตรจีวรสำหรับถวายพระสงฆ์แสดงพระธรรมเทศนาและเจริญพระพุทธมนต์
- ๘) ภูเขาโยง (กรณีมีการทอดผ้าบังสุกุล)
- ๙) ครอบน้ำพระพุทธรูป พร้อมเทียนทำน้ำพระพุทธรูป แต่ไม่ต้องวงสายสิญจน์
- ๑๐) ธรรมมาสน์เทศน์ เทียนส่องธรรม เครื่องทองน้อย จำนวน ๒ ชุด (ในกรณีที่มีการแสดงพระธรรมเทศนา)

- ๑๑) ภัตตาหารสำหรับถวายพระสงฆ์

แนวทางการปฏิบัติงาน

- ๑) เมื่อเจ้าภาพหรือประธานพิธีและผู้ร่วมพิธีพร้อมกัน
- ๒) ประธานพิธีจุดธูปเทียนบูชาพระรัตนตรัย (กราบ ๓ ครั้ง)

๓) ประธานพิธีจุดเครื่องทองน้อย (ในกรณีเป็นอัฐิของพระสงฆ์ กราบ ๓ ครั้ง เป็นอัฐิของฆราวาส กราบ ๑ ครั้ง ไม่แบ่มือ)

๔) ถวายพัตรองที่ระลึก (ถ้ามี)

๕) เจ้าหน้าที่อาราธนาศีล (ในกรณีมีการแสดงพระธรรมเทศนาให้อาราธนาศีล เมื่อพระสงฆ์จะแสดงพระธรรมเทศนา และไม่ว่ากำหนดการจะให้มีการแสดงพระธรรมเทศนาก่อน หรือหลังการเจริญพระพุทธมนต์ก็ให้มีการอาราธนาศีลไว้ในช่วงแสดงพระธรรมเทศนา เมื่อรับศีลแล้ว เจ้าหน้าที่จึงจะอาราธนาธรรม)

๖) เจ้าหน้าที่อาราธนาพระปริตร

๗) พระสงฆ์เจริญพระพุทธมนต์

๘) เจ้าภาพหรือประธานถวายภัตตาหารแด่พระสงฆ์ เมื่อพระสงฆ์ฉันภัตตาหารเสร็จ

๙) เจ้าหน้าที่นำเครื่องไทยธรรมตั้งไว้ ณ เบื้องหน้าพระสงฆ์ทุกรูป

๑๐) เจ้าภาพหรือประธานประเคนเครื่องไทยธรรมแด่พระสงฆ์

๑๑) เจ้าหน้าที่นั่งคุกเข่าหันหน้าไปด้านอัฐิแล้วกราบเบญจางคประดิษฐ์ ๓ ครั้ง นั่งชันเข่าไหว้พระอีก ๑ ครั้ง ใช้มือขวาหยิบกุษาโยงจากพาน วางบนอาสน์สงฆ์ ลาดกุษาโยงโดยการคลานเข่าให้เลยพระสงฆ์รูปที่ ๓ แล้วลุกขึ้นยืน เดินลาดกุษาโยงในลักษณะเดินถอยหลัง เมื่อถึงพระสงฆ์รูปสุดท้าย ยกมือไหว้ ๑ ครั้ง

๑๒) เจ้าภาพหรือประธานพิธีทอดผ้าไตรบังสุกุล

๑๓) พระสงฆ์พิจารณาผ้าบังสุกุล (สำหรับการทอดผ้าไตรบังสุกุลนี้ พระเถระให้คำแนะนำแก่ผู้เขียนว่า จะใช้เป็นวิธีการโดยถวายเป็นเครื่องไทยธรรมก็ได้ เนื่องจากเป็นงานพิธีที่ปรารภผู้ที่วายชนม์ไปแล้วเป็นเหตุ หรือ จะใช้วิธีถวายเป็นเครื่องจตุปัจจัยไทยธรรมเช่นเดียวกับงานมงคลก็ได้)

๑๔) เจ้าหน้าที่เข้าไปเก็บผ้ากุษาโยง โดยการโค้งคำนับประธาน ๑ ครั้ง ยกมือไหว้กุษาโยง ๑ ครั้ง แล้วเก็บกุษาโยง เมื่อเก็บเสร็จกราบเบญจางคประดิษฐ์ ๓ ครั้ง เดินเข้าถอยหลังให้เลยพระสงฆ์รูปที่ ๓ แล้วลุกขึ้นยืน เดินถอยหลัง แล้วโค้งคำนับประธาน ๑ ครั้ง

๑๕) พระสงฆ์อนุโมทนา

๑๖) เจ้าภาพหรือประธานพิธีกรวดน้ำ - รับพร

๑๗) เสร็จพิธี

๑๓. การจัดงานมงคลและอวมงคลในโอกาสเดียวกัน

ในพิธีทำบุญงานมงคลในปัจจุบัน เช่น ในกรณีที่เจ้าภาพได้ประกอบพิธีทำบุญเนื่องในโอกาสที่ตนเองได้รับเลื่อนยศ หรือเครื่องราชอิสริยาภรณ์ หรือมีการทำบุญอายุวันเกิด เจ้าภาพมักจะนิยมให้มีการทำบุญอุทิศอันเป็นการแสดงออกถึงความกตัญญูตเวที สืบเนื่องการที่ตนเองได้รับความเจริญรุ่งเรืองมาจนบัดนี้ ก็เพราะได้รับความอุปการะค้ำจุนมาจากบุพการีชน เช่น บิดา มารดา ครู อุปัชฌาย์ อาจารย์ จึงทำให้เจ้าภาพได้มีโอกาสสร้างความเจริญรุ่งเรืองให้แก่ตนเอง เมื่อได้แสดงออกด้วยการทำบุญอุทิศอันเป็นการรำลึกถึงอุปการคุณของบุพการีชนอันตนนับถือแล้ว จึงจะเป็นการประกอบพิธีทำบุญเพื่อความเป็นสิริมงคลให้แก่ตนเองภายหลัง ซึ่งสิ่งเหล่านี้เป็นการแสดงออกถึงความกตัญญูตเวที อันเป็นเครื่องหมายของคนดี ตามหลักคำสอนของพระพุทธศาสนา

การเตรียมการ

- ๑) จัดเตรียมอุปกรณ์เครื่องใช้งานมงคล (ตามที่กล่าวไว้ในบทที่ ๒)
- ๒) อุปกรณ์เครื่องใช้งานอวมงคล (ตามที่กล่าวไว้ในบทที่ ๒)
- ๓) สถานที่ประกอบพิธี
- ๔) โต๊ะหมู่บูชา พร้อมพระพุทธรูป และเครื่องนมัสการ
- ๕) โต๊ะหมู่บูชา สำหรับตั้งอัฐิ หรือป้ายบรรพบุรุษ พร้อมเครื่องบูชา
- ๖) ภูเขาโยง พร้อมแถบทองหรือสายโยง
- ๗) สายสิญจน์
- ๘) ครอบน้ำสำหรับทำน้ำพระพุทธรมนต์
- ๙) ผ้าสบง ผ้าไตรจีวร หรือผ้าที่พระสงฆ์สามารถใช้ได้
- ๑๐) ภัตตาหารถวายพระสงฆ์ (ในกรณีมีการจัดเลี้ยงพระสงฆ์)
- ๑๑) เครื่องจตุปัจจัยไทยธรรมถวายพระสงฆ์

แนวทางการปฏิบัติงาน

- ๑) ผู้ร่วมงานพร้อมกัน ณ มณฑลพิธี
- ๒) ประธานจุดธูปเทียนเครื่องทองน้อยหน้าอัฐิ กราบ ๑ ครั้ง หรือน้อมไหว้ (ในกรณีเป็นอัฐิของพระสงฆ์ กราบ ๓ ครั้ง)
- ๓) ศาสนพิธีกรรมนตพระสงฆ์สวดมาติกา (ถ้ามี)
- ๔) เมื่อพระสงฆ์สวดมาติกาถึง บท เหตุปัจจัย (ถ้ามี)

- ๕) ศาสนพิธีกรนำจุดปัจจัยไทยธรรมวางไว้ ณ เบื้องหน้าพระสงฆ์ ทุกรูป (ถ้ามี)
- ๖) เมื่อพระสงฆ์สวดมาติกาจบ เชิญเจ้าภาพถวายจุดปัจจัยไทยธรรม (ถ้ามี)
- ๗) ศาสนพิธีกรลาดภาษาโยง (ถ้าไม่มีการสวดมาติกาและถวายเครื่องไทยธรรม พิธีกรลาดภาษาโยงในขณะที่เจ้าภาพจุดธูปเทียนเครื่องทองน้อย)

- ๘) เชิญผ้าสบง หรือไตรจีวรให้เจ้าภาพทอดผ้าบังสุกุล
- ๙) เจ้าภาพทอดผ้าบังสุกุล (วิธีทอดผ้าบังสุกุลให้วางผ้าขวางทับภาษาโยง) แล้วกลับมานั่งที่เดิม

- ๑๐) พระสงฆ์พิจารณาผ้าบังสุกุล
- ๑๑) พระสงฆ์อนุโมทนา
- ๑๒) ประธานกรวดน้ำ - รับพร (เป็นเสร็จพิธีบังสุกุล และเป็นการตัดตอนงานพิธีอวมงคล)
- ๑๓) เจ้าภาพจุดธูปเทียนบูชาพระรัตนตรัย (กราบ ๓ ครั้ง) เป็นการเริ่มงานพิธีมงคล
- ๑๔) เจ้าภาพถวายพัตรรองหรือตาลปัตรที่ระลึก (ถ้ามี)
- ๑๕) ศาสนพิธีกรอาราธนาศีล
- ๑๖) ประธานสงฆ์ให้ศีล เจ้าภาพ และผู้ร่วมพิธีรับศีล พร้อมกัน
- ๑๗) ศาสนพิธีกรอาราธนาพระปริตร
- ๑๘) พระสงฆ์เจริญพระพุทธมนต์
- ๑๙) พระสงฆ์เจริญพระพุทธมนต์ถึงบท “อเสวนา จ พาลานี.....”
- ๒๐) ประธานจุดเทียนที่ครอบน้ำพระพุทธมนต์แล้วยกประเคน ประธานสงฆ์ น้อมไหว้
- ๒๑) ประธานพร้อมผู้ร่วมพิธีประเคนภัตตาหารถวายพระสงฆ์
- ๒๒) พระสงฆ์ฉันภัตตาหารเสร็จเรียบร้อย
- ๒๓) ศาสนพิธีกรนำเครื่องจุดปัจจัยไทยธรรมมาวางไว้ ณ เบื้องหน้าพระสงฆ์
- ๒๔) เจ้าภาพประเคนจุดปัจจัยไทยธรรมถวายพระสงฆ์
- ๒๕) พระสงฆ์อนุโมทนา
- ๒๖) เจ้าภาพกรวดน้ำ-รับพร
- ๒๗) พระสงฆ์ประพรมน้ำพระพุทธมนต์
- ๒๘) เสร็จพิธี

ในกรณีมีการแสดงพระธรรมเทศนา

- ๑) ผู้ร่วมงานพร้อมกัน ณ มณฑลพิธี
- ๒) พระสงฆ์ขึ้นนั่ง ณ อาสนะบนอาสน์สงฆ์
- ๓) ประธานพิธีจุดธูปเทียนบูชาพระรัตนตรัย กราบ ๓ ครั้ง
- ๔) ประธานพิธีจุดเทียนส่องธรรม (เทียนคูหนังสือเทศน์) และจุดธูปเทียนเครื่องทองน้อย

บูชาธรรม

- ๕) พระสงฆ์ขึ้นสู่ธรรมาสน์
- ๖) ศาสนพิธีกรเชิญเทียนส่องธรรมไปตั้งบนธรรมมาสน์
- ๗) ศาสนพิธีกรอาราธนาศีล ทุกคนรับศีลจบ
- ๘) ศาสนพิธีกรอาราธนาธรรม
- ๙) พระสงฆ์แสดงพระธรรมเทศนาจบ อนุโมทนาบนธรรมมาสน์
- ๑๐) ประธานพิธีกรรดน้ำ – รับพร
- ๑๑) ศาสนพิธีกรเชิญเทียนส่องธรรมออก รับพระสงฆ์ลงจากธรรมมาสน์
- ๑๒) ประธานพิธีประเคนจตุปัจจัยไทยธรรมเครื่องกัณฑ์เทศน์
- ๑๓) เสร็จพิธี

หมายเหตุ ในพิธีใดที่มีการแสดงพระธรรมเทศนา เจ้าหน้าที่ปฏิบัติ ดังนี้

- ๑) ให้อาราธนาศีล และรับศีล ก่อนที่พระสงฆ์แสดงพระธรรมเทศนา
- ๒) ถ้ามีการเจริญพระพุทธมนต์ หรือสวดพระพุทธมนต์ก่อน เมื่อประธานจุดธูปเทียน

นมัสการพระรัตนตรัยแล้ว ให้อาราธนาพระปริตร

- ๓) ให้อาราธนาศีล เมื่อพระสงฆ์จะแสดงพระธรรมเทศนา

ก่อนไม้จะเป็นถ่าน เขาใช้ไฟเผา
ก่อนความดีจะเกิดแก่เรา ต้องใช้ธรรมเผากิเลส
โลก โกรธ หลง หายหนี
ความงามความดีก็ก้าวเข้ามา
หลวงปู่สาย เขมรัมย์โม

บทที่ ๕

แนวทางการจัดงานอวมงคล

การปฏิบัติที่กล่าวมาแต่ต้นนั้น เป็นการกล่าวถึงงานพิธีมงคลเป็นส่วนใหญ่ ส่วนพิธีการที่เกี่ยวกับพิธีงานอวมงคล แม้มีกล่าวบ้างก็เป็นส่วนน้อย ซึ่งในส่วนที่เกี่ยวกับพิธีงานศพที่จะกล่าวถึงต่อไปนี้ จะแยกเป็น ๒ ลักษณะ คือ

๑. การเตรียมการขอพระราชทานน้ำหลวงอาบศพ การขอพระราชทานเพลิงศพ การขอรับหีบเพลิงพระราชทาน และขั้นตอนการปฏิบัติ

๒. การเตรียมการและขั้นตอนการทำบุญ และการฌาปนกิจศพ

๑. การเตรียมการขอพระราชทานน้ำหลวงอาบศพ การขอพระราชทานเพลิงศพ การขอรับหีบเพลิงพระราชทาน และขั้นตอนการปฏิบัติ

๑.๑ การขอพระราชทานน้ำหลวงอาบศพ^๑

น้ำหลวงอาบศพ

^๑ การขอพระราชทานน้ำหลวงอาบศพ สำนักพระราชวัง

น้ำหลวงอาบศพที่ได้รับพระราชทาน

ส่วนกลาง มีน้ำ ๓ ชนิด

- ๑) น้ำเปล่า
- ๒) น้ำขมิ้น
- ๓) น้ำอบไทย

ส่วนภูมิภาค มีน้ำ ๒ ชนิด

- ๑) น้ำขมิ้น
- ๒) น้ำอบไทย

หลักเกณฑ์ในการขอพระราชทานน้ำหลวงอาบศพ

- ๑) พระสมณศักดิ์ ตั้งแต่ชั้น “พระครูสัญญาบัตร” ขึ้นไป และพระภิกษุสามเณร เปรียญธรรม ๙ ประโยค
- ๒) พระราชวงศ์ ตั้งแต่ชั้น “หม่อมเจ้า” ขึ้นไป
- ๓) ผู้ที่ได้รับพระราชทานบรรดาศักดิ์
- ๔) ข้าราชการตั้งแต่ระดับ ๓ หรือข้าราชการตามระบบจำแนกประเภท ตำแหน่ง ประเภททั่วไป ระดับปฏิบัติงาน และประเภทวิชาการ ระดับปฏิบัติการ (รับราชการตั้งแต่ ๒ ปีขึ้นไป)
- ๕) ข้าราชการฝ่ายทหาร ตำรวจ ยศชั้นร้อยตรี เรือตรี เรืออากาศตรี ร้อยตำรวจตรี ขึ้นไป
- ๖) ผู้ที่ได้รับพระราชทานเครื่องราชอิสริยาภรณ์ ตั้งแต่ “เบญจมาติเรกคุณาภรณ์” (บ.ภ.) และ “เบญจมาภรณ์มงกุฎไทย” (บ.ม.) ขึ้นไป
- ๗) ผู้ที่ได้รับพระราชทานเครื่องราชอิสริยาภรณ์ “จุลจอมเกล้า”
- ๘) ผู้ที่ได้รับพระราชทานเครื่องราชอิสริยาภรณ์เหรียญ “รัตนภรณ์” รัชกาลปัจจุบัน
- ๙) ประธานองค์กรต่างๆ ที่กำหนดในรัฐธรรมนูญ และรัฐมนตรีที่ถึงแก่กรรมในขณะดำรงตำแหน่ง
- ๑๐) บิดาและมารดาของผู้ดำรงตำแหน่งองคมนตรี นายกรัฐมนตรี ประธานรัฐสภา ประธานสภาผู้แทนราษฎร ประธานวุฒิสภา ประธานศาลฎีกา ประธานองค์กรต่างๆ ที่กำหนด ในรัฐธรรมนูญและรัฐมนตรี ที่ถึงแก่กรรม ในขณะบุตรดำรงตำแหน่ง
- ๑๑) สภาผู้แทนราษฎร สมาชิกวุฒิสภา และผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานคร ที่ถึงแก่กรรม ในขณะดำรงตำแหน่ง
- ๑๒) ผู้ที่ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ เป็นกรณีพิเศษ

หมายเหตุ บุคคลผู้ทำลายชีพตนเอง และผู้ต้องอาญาแผ่นดินไม่พระราชทานน้ำหลวง และเครื่องเกียรติยศประกอบศพ

ขั้นตอนการขอพระราชทานน้ำหลวงอาบศพ

เจ้าภาพหรือทายาทจะต้องจัดเตรียมและปฏิบัติ ดังนี้

- ๑) จัดดอกไม้กระถาง ๑ กระถาง
- ๒) รูปไม้ระกำ ๑ ดอก
- ๓) เทียน ๑ เล่ม มีพานรองพร้อม
- ๔) ลา พร้อมด้วยหนังสือกราบบังคมทูลลา
- ๕) ไบรอนมะบัตร
- ๖) หลักฐานที่ได้รับพระราชทานเครื่องราชอิสริยาภรณ์ชั้นสูงสุดที่ได้รับ

เจ้าภาพหรือทายาทนำสิ่งดังกล่าว ๑ - ๕ ไปกราบถวายบังคมลา โดยติดต่อกับ กงพระราชพิธี สำนักพระราชวัง ในพระบรมมหาราชวังตั้งแต่วันที่ ๐๘.๓๐ ถึง ๑๖.๓๐ น. ทุกวันไม่เว้นวันหยุดราชการ พร้อมทั้งนำไบรอนมะบัตร และหลักฐานที่ได้รับพระราชทานเครื่องราชอิสริยาภรณ์ชั้นสูงสุดที่ได้รับ ไปแสดงแก่เจ้าหน้าที่กองพระราชพิธีด้วย เพื่อการจัดชั้นของเครื่องเกียรติยศประกอบศพได้ถูกต้อง ส่วนพระสงฆ์สมณศักดิ์ ไม่ต้องมีดอกไม้ รูปเทียน เป็นหน้าที่ของกรมการศาสนา แจ้งการมรณภาพ และขอพระราชทาน

ตัวอย่างหนังสือกราบบังคมทูลลา

วันที่ เดือน พ.ศ.

ขอเดชะฝ่าละอองธุลีพระบาทปกเกล้าปกเกล้าปกกระหม่อม

ดอกไม้รูปเทียนของข้าพระพุทธเจ้า (ชื่อผู้ถึงแก่กรรม)..... เครื่องราชอิสริยาภรณ์.....

อายุ.....ปี เข้าราชการ..... ชั้น..... สังกัด.....

ขอพระราชทานกราบถวายบังคมลา..... ด้วยโรค.....

ที่..... อำเภอ..... จังหวัด..... เมื่อวันที่.....

เดือน..... พ.ศ. เวลา.....น.

ควรมิควรแล้วแต่จะทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ขอเดชะ

หมายเหตุ หนังสือกราบบังคมทูลลานี้ ไม่ต้องลงนามท้ายหนังสือ

การสร้ง / อาบน้ำศพให้ปฏิบัติดังนี้

- ๑) การสร้ง/อาบน้ำหลวง ให้รดที่อกของศพ
- ๒) การสร้ง/อาบน้ำหลวง ให้ปฏิบัติเป็นลำดับสุดท้าย
- ๓) ศพฆราวาส ให้ยกศีรษะศพขึ้นเล็กน้อยเพื่อรับน้ำหลวง

การจัดสถานที่และลำดับขั้นตอนพิธีพระราชทานน้ำหลวงอาบศพ

๑) ใกล้กำหนดเวลาเจ้าหน้าที่เชิญน้ำหลวงฯ มาถึง (เจ้าภาพรอรับ) แล้วเชิญไปตั้งไว้ที่โต๊ะด้านศีรษะของศพ

๒) ได้เวลาเจ้าหน้าที่เชิญน้ำหลวงไปตั้งไว้ยังโต๊ะที่จัดเตรียมไว้

๓) เมื่อได้เวลาตามที่กำหนดเชิญประธานประกอบพิธี

๔) ประธานถวายความเคารพไปทางทิศที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวประทับอยู่

๕) (ใน ส่วนกลาง) รับคณโฑน้ำเปล่ารดที่อกของศพ แล้วรดน้ำมันและน้ำอบไทย

๖) (ใน ส่วนภูมิภาค) รดน้ำมัน และน้ำอบไทยตามลำดับ

๗) ทำความเคารพศพ เป็นเสร็จพิธี

การแต่งกาย

๑) เจ้าหน้าที่เชิญน้ำหลวงฯ แต่งเครื่องแบบปกติขาวไว้ทุกข์

๒) ประธานและผู้ร่วมพิธี แต่งเครื่องแบบปกติขาวไว้ทุกข์ ชุด สากลไว้ทุกข์หรือชุดสุภาพ

ไว้ทุกข์

๑.๒ การขอพระราชทานเพลิงศพ

ไฟพระราชทานเพลิงศพ

หีบเพลิงพระราชทาน

ไฟพระราชทาน ประกอบด้วย

- ๑) เทียนจุดไฟ พร้อมโคม (เจ้าหน้าที่สำนักพระราชวังเป็นผู้ัญเชิญ)
- ๒) พานเครื่องขมา และดอกไม้จันทน์พระราชทานเพื่อจุดไฟพระราชทาน

หีบพระราชทาน ประกอบด้วย

- ๑) เทียนชนวน ๑ เล่ม
- ๒) ไม้ขีดไฟ ๑ สลัก
- ๓) ดอกไม้จันทน์ รูปไม้ระกำ และเทียน ๑ ชุด

การขอพระราชทานเพลิงศพจริง ๆ แล้วไม่ว่าจะเป็นการขอพระราชทานเพลิงศพกรณีปกติหรือเป็นกรณีพิเศษ ขั้นตอนการดำเนินการจะปฏิบัติลักษณะเดียวกัน และไม่ต้องเสียค่าใช้จ่ายใด ๆ ทั้งสิ้น

การขอพระราชทานเพลิงศพพระสมณศักดิ์ทั่วประเทศ เป็นภารกิจอำนาจหน้าที่ของกรมการศาสนา โดยวัดที่มีความประสงค์จะดำเนินการขอพระราชทานเพลิงศพพระสมณศักดิ์ต้องทำหนังสือผ่านเจ้าคณะจังหวัด หรือสำนักงานวัฒนธรรมจังหวัด และสำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดจะทำหนังสือในนามผู้ว่าราชการจังหวัดส่งไปยังกรมการศาสนา เพื่อดำเนินการตามขั้นตอนผ่านเลขาธิการพระราชวัง เมื่อทางสำนักพระราชวังดำเนินการเรียบร้อยแล้ว กรมการศาสนาจะรับหีบเพลิงจากกองพระราชพิธี สำนักพระราชวัง แล้วนำส่งให้จังหวัดทางไปรษณีย์ในนามผู้ว่าราชการจังหวัดเพื่อมอบให้สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดดำเนินการ

การขอพระราชทานเพลิงศพหน่วยราชการต่างๆ เจ้าภาพหรือทายาทผู้ประสงค์ขอพระราชทานเพลิงศพ จะต้องทำหนังสือแจ้งไปยังกระทรวงเจ้าสังกัดของผู้ถึงแก่กรรม เพื่อให้เจ้าสังกัดทำเรื่องเสนอเลขาธิการพระราชวัง โดยระบุ

- ๑) ชื่อ ตำแหน่ง ชั้น ยศ ของผู้ถึงแก่กรรม
- ๒) ถึงแก่กรรมด้วยโรคอะไร ที่ไหน เมื่อใด
- ๓) ได้รับพระราชทานเครื่องราชอิสริยาภรณ์ อะไรบ้าง
- ๔) มีความประสงค์จะขอรับพระราชทานเครื่องเกียรติยศประกอบศพ อย่างไรบ้าง
- ๕) ประกอบการฃาปนกิจศพที่วัดไหน จังหวัดไหน วัน เวลาใด

การขอพระราชทานเพลิงศพเป็นกรณีพิเศษ เจ้าภาพหรือทายาท ผู้ประสงค์ขอพระราชทานเพลิงศพเป็นกรณีพิเศษ ต้องทำหนังสือถึงเลขาธิการพระราชวัง โดยระบุ

- ๑) ชื่อ - สกุล และประวัติโดยย่อของผู้ถึงแก่กรรม
- ๒) ถึงแก่กรรมด้วยโรคอะไร ที่ไหน เมื่อใด
- ๓) ระบุคุณงามความดีที่เป็นประโยชน์ แก่ประเทศชาติ หรือคุณสมบัติตามหลักเกณฑ์

การพิจารณาการขอพระราชทาน เพลิงศพ เป็นกรณีพิเศษ

- ๔) ระบุวัน เวลา สถานที่ที่จะประกอบการฃาปนกิจ

กรณีที่เป็นผู้ทำคุณประโยชน์ต่อพระพุทธศาสนา จะต้องทำเรื่องผ่านมายัง กรมการศาสนา เพื่อทำหนังสือประกอบความเห็นไปยังเลขาธิการพระราชวัง ด้วย

หลักฐานที่ต้องนำมาแสดงในการขอพระราชทานเพลิงศพ เป็นกรณีพิเศษ มีดังนี้.-

- ๑) สำเนาใบมรณบัตรของผู้ถึงแก่กรรม
- ๒) สำเนาทะเบียนบ้านของทายาทของผู้ถึงแก่กรรม
- ๓) สำเนาบัตรประจำตัวประชาชน หรือบัตรข้าราชการ ของทายาทของผู้ถึงแก่กรรม
- ๔) หนังสือรับรองจากหน่วยงานรัฐวิสาหกิจ ใบอนุโมทนาบัตร ใบประกาศเหรียญกล้าหาญ หรือเหรียญชัยสมรภูมิ

ทั้งนี้ ต้องนำเอกสารต้นฉบับและสำเนาแนบมาพร้อมกับหนังสือด้วย

หลักเกณฑ์การขอพระราชทานเพลิงศพ

ผู้มีสิทธิได้รับพระราชทานน้ำหลวง เพลิงหลวง และหีบเพลิง ต้องมีตำแหน่งชั้น และยศ ดังต่อไปนี้.-

- ๑) พระสมณศักดิ์ ตั้งแต่ชั้น “พระครูสัญญาบัตร” ขึ้นไป และพระภิกษุ สามเณร เปรียญ ๙ ประโยค
- ๒) พระราชวงศ์ ตั้งแต่ชั้น “หม่อมเจ้า” ขึ้นไป
- ๓) ผู้ได้รับพระราชทานบรรดาศักดิ์
- ๔) ข้าราชการพลเรือน ตั้งแต่ระดับ ๓ หรือ ข้าราชการตามระบบจำแนกประเภทตำแหน่ง ประเภททั่วไป ระดับปฏิบัติงานและ ประเภทวิชาการ ระดับปฏิบัติการ (รับราชการตั้งแต่ ๒ ปี ขึ้นไป)
- ๕) ข้าราชการฝ่ายทหาร ตำรวจ ยศร้อยตรี เรือตรี เรืออากาศตรี ร้อยตำรวจตรี ขึ้นไป
- ๖) ผู้ได้รับพระราชทานเครื่องราชอิสริยาภรณ์ ตั้งแต่ “เบญจมาภรณ์มงกุฎไทย” (บ.ม.) ขึ้นไป
- ๗) ผู้ที่ได้รับพระราชทานเครื่องราชอิสริยาภรณ์ “จุลจอมเกล้า” (จ.จ.)
- ๘) ผู้ได้รับพระราชทานเหรียญ “รัตนภรณ์” รัชกาลปัจจุบัน
- ๙) ประธานองค์กรต่างๆ ที่กำหนดในรัฐธรรมนูญ และรัฐมนตรีที่ถึงแก่กรรมในขณะดำรงตำแหน่ง
- ๑๐) บิดาและมารดาของผู้ดำรงตำแหน่งองคมนตรี นายกรัฐมนตรี ประธานรัฐสภา ประธานสภาผู้แทนราษฎร ประธานวุฒิสภา ประธานศาลฎีกา ประธานองค์กรต่างๆ ที่กำหนดในรัฐธรรมนูญและรัฐมนตรี ที่ถึงแก่กรรมในขณะบุตรดำรงตำแหน่ง
- ๑๑) สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร สมาชิกวุฒิสภา และผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานคร ที่ถึงแก่กรรมในขณะดำรงตำแหน่ง
- ๑๒) ผู้ที่ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ เป็นกรณีพิเศษ

หลักเกณฑ์การขอพระราชทานเพลิงศพเป็นกรณีพิเศษ

ผู้ที่สมควรได้รับการพิจารณา ในการขอพระราชทานเพลิงศพกรณีเป็นพิเศษ ควรอยู่ในหลักเกณฑ์ ดังนี้.-

- ๑) ผู้ที่อยู่ในราชสกุล ชั้นหม่อมราชวงศ์และหม่อมหลวง
- ๒) ผู้ที่ได้รับพระราชทานเหรียญราชรุจิ เหรียญกล้าหาญ และเหรียญชัยสมรภูมิ
- ๓) บิดามารดาของข้าราชการ ดังนี้
 - ข้าราชการระดับ ๖ ขึ้นไป
 - ข้าราชการตามระบบจำแนกประเภททั่วไประดับชำนาญงานขึ้นไปและประเภท

วิชาการระดับชำนาญการขึ้นไป

๔) บิดามารดาของผู้ที่ได้รับพระราชทานเครื่องราชอิสริยาภรณ์ “ตรีตราภรณ์ช้างเผือก” (ต.ช.) ขึ้นไป

๕) บิดามารดาของข้าราชการฝ่ายทหาร ตำรวจ ชั้นยศตั้งแต่ พันโท นาวาโท นาวาอากาศโท และพันตำรวจโท ขึ้นไป

๖) พนักงานรัฐวิสาหกิจระดับสูง

๗) บิดามารดาของพระสมณศักดิ์ ตั้งแต่ชั้น “พระครูสัญญาบัตร” ขึ้นไป

๘) ผู้ปฏิบัติหน้าที่ดังต่อไปนี้ ที่ถึงแก่กรรมในขณะที่ดำรงตำแหน่ง กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน นายกสภาองค์การบริหารส่วนตำบล และสมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบล นายกสภาองค์การบริหารส่วนจังหวัด และสมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนจังหวัด นายกเทศมนตรี และสมาชิกเทศบาล สมาชิกสภากรุงเทพมหานคร และสมาชิกสภาเขตกรุงเทพมหานคร นายกเมืองพัทยา และสมาชิกสภาเมืองพัทยา

๙) ผู้บริจาคทรัพย์สินเพื่อการกุศล คิดเป็นมูลค่าไม่น้อยกว่า ๕๐๐,๐๐๐ บาท

๑๐) ผู้ที่บริจาคร่างกาย หรืออวัยวะแก่สภากาชาดไทย โรงพยาบาล หรือสถานศึกษา เพื่อประโยชน์ทางการแพทย์

๑๑) ข้าราชการ ทหาร ตำรวจ ชั้นยศต่ำกว่าสัญญาบัตร ที่เสียชีวิตขณะปฏิบัติหน้าที่

๑๒) ผู้ที่ทำประโยชน์ให้กับสังคมและประเทศชาติ

หมายเหตุ บุคคลผู้ทำลายชีพตนเอง และผู้ต้องอาญาแผ่นดินไม่พระราชทานเพลิง

ข้อกำหนดของกองพระราชพิธี

๑) ผู้มีสิทธิได้รับพระราชทานเพลิงศพ ถ้าจะพระราชทานในต่างจังหวัด (นอกเขตรัศมี ๕๐ ก.ม. จากพระบรมมหาราชวัง) ยกเว้นปริมณฑล ใกล้กรุงเทพฯ ทางสำนักพระราชวังจะได้จัดหีบเพลิง ให้กระทรวงเจ้าสังกัดรับส่งไปพระราชทานเพลิง หรือให้เจ้าภาพศพไปติดต่อขอรับหีบเพลิงพระราชทานที่กองพระราชพิธีสำนักพระราชวัง

๒) กรณีพระราชทานเพลิงศพ ทั้งตามเกณฑ์ที่ได้รับพระราชทานและกรณีพิเศษ ที่ไม่มีเครื่องเกียรติยศประกอบศพในกรุงเทพฯ ทางสำนักพระราชวัง จะได้จัดเจ้าพนักงานเชิญเพลิงหลวงไปพระราชทานโดยรถยนต์หลวง ทั้งนี้ เจ้าภาพไม่ต้องเสียค่าใช้จ่ายใด ๆ ทั้งสิ้น ยกเว้นกรณีปริมณฑลในรัศมี ๕๐ กิโลเมตร จากพระบรมมหาราชวัง เจ้าภาพจะต้องจัดรถรับ-ส่งให้กับเจ้าหน้าที่เชิญเพลิงด้วย

๓) สำหรับเครื่องประกอบเกียรติยศได้แก่หีบ โศก ฉัตรตั้ง นั้น ทางสำนักพระราชวังจะได้เชิญไปประกอบและตั้งแต่งไว้มีกำหนดเพียง ๗ วัน เมื่อพ้นไปแล้ว เจ้าภาพหรือทายาทยังไม่กำหนดพระราชทานเพลิง ถ้าทางราชการมีความจำเป็น ก็จะถอนส่วนประกอบลงนอกของหีบหรือโศกไปใช้ในราชการต่อไป

๔) ในการพระราชทานเพลิงนั้น เมื่อเจ้าหน้าที่เชิญเพลิงพระราชทาน หรือเจ้าภาพเชิญหีบเพลิงไปถึงมณฑลพิธี ในการนี้ห้ามเปิดหรือบรรเลงเพลงสรรเสริญพระบารมี เนื่องจากเป็นการไม่เหมาะสม

๕) เจ้าภาพงานพระราชทานเพลิงศพ เมื่อจะขอรับหมายรับสั่ง ให้ติดต่อขอรับได้ที่เจ้าหน้าที่กองพระราชพิธี โทรศัพท์ ๐-๒๒๒๔-๔๗๔๗ ต่อ ๔๕๐๑

๖) ก่อนงานพระราชทานเพลิงศพ ๑ วัน ให้เจ้าภาพติดต่อยืนยันความถูกต้องกับเจ้าหน้าที่กองพระราชพิธี ที่หมายเลข ๐-๒๒๒๒-๒๗๓๕ (เฉพาะเพลิงที่เชิญโดยเจ้าหน้าที่)

๗) หากมีข้อสงสัยประการใด สามารถติดต่อสอบถามเพิ่มเติมได้ที่ กองพระราชพิธี สำนักพระราชวัง (สนามเสือป่า) โทร. ๐-๒๒๒๑-๘๘๔๖, โทรสาร ๐-๒๒๘๒-๐๑๗๔ www.brh.thaigov.net

แนวปฏิบัติงานในการพระราชทานเพลิงศพ

วิธีปฏิบัติในการพระราชทานเพลิงศพ ในกรุงเทพมหานคร และรัศมี ๕๐ กิโลเมตร

- เวลา.....น. - รถยนต์รับพนักงานพระราชพิธีเชิญเพลิงหลวงพระราชทาน
ออกจากพระบรมมหาราชวัง
- เวลา.....น. - เจ้าภาพตั้งแถวรอรับเพลิงหลวงพระราชทานตามความเหมาะสมกับสถานที่
- เวลา.....น. - พนักงานพระราชพิธีเชิญเพลิงหลวงลงจากรถยนต์ และยืนอยู่กับที่
- พนักงานพระราชพิธีเชิญเพลิงหลวงพระราชทานขึ้นสู่เมรุ
 - เจ้าภาพเดินตาม และหยุดที่หน้าบันไดเมรุ
 - พนักงานพระราชพิธีเครื่องขมาศพ และเพลิงหลวงพระราชทาน
วางที่โต๊ะ
 - พนักงานพระราชพิธีคำนับศพ แล้วลงจากเมรุ
 - พนักงานอ่านหมายรับสั่ง อ่านสำนึกในพระมหากรุณาธิคุณ อ่านคำประกาศ
เกียรติคุณของผู้ที่ได้รับพระราชทานเพลิง (ประวัติโดยย่อ) จบแล้ว
 - พิธีกรเชิญผู้มีเกียรติที่มาในงานพระราชทานเพลิงศพ ยืนสงบนิ่งไว้อาลัย ๑ นาที
 - เจ้าภาพเชิญผู้เป็นประธานในการพระราชทานเพลิงศพขึ้นเมรุ
 - ประธานพิธีทอดผ้าบังสุกุล
 - (ในกรณีทอดผ้าไตรบังสุกุล ถ้าผ้าไตรบังสุกุลเป็นของหลวงพระราชทาน
พระสงฆ์ต้องใช้พัดยศขึ้นพิจารณาผ้าบังสุกุล แล้วลงจากเมรุ)
 - ประธานในพิธีฯ หันหน้าไปทางทิศที่สมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ประทับ
 - ถวายคำนับ
 - หยิบกระถางข้าวตอก กระถางดอกไม้จากพนักงานพระราชพิธีวางที่ฐานพิน
หน้าหีบศพ
 - แล้วหยิบดอกไม้จันทน์จากพนักงานพระราชพิธี จุดเพลิงพระราชทานจาก
โคมไฟที่เจ้าพนักงานพระราชทานถือ
 - เชิญไฟสอดดวงลงใต้กองพิน ลงจากเมรุ
 - พระสงฆ์ขึ้นเมรุเผาศพก่อน แล้วแขกผู้มีเกียรติกับบรรดาญาติมิตร
ขึ้นเมรุตามลำดับ
 - พนักงานพระราชพิธี สำนักพระราชวัง เดินทางกลับ

หมายเหตุ

๑) จัดโต๊ะหมู่ตัวสูง ๑ ตัว ปูผ้าขาว ตั้งด้านศีรษะศพ สำหรับวางเครื่องขมาศพ และวางโคมไฟหลวง

๒) จัดเตรียมโคมไฟสำหรับต่อเลี้ยงเพลิงพระราชทานจากพนักงานพระราชพิธีนำไปรักษาไว้ เพื่อใช้พระราชทานเพลิงศพเมื่อถึงเวลาเผาจริง

๓) ในกรณีทหาร ตำรวจ ที่ได้กองเกียรติยศ เมื่อประธานวางกระทง ข้าวดอก กระทงดอกไม้เครื่องขมาแล้ว ให้เป่าแตรนอน จบแล้ว

๔) เมื่อประธานหยิบธูปเทียน ดอกไม้จันทน์ ให้บรรเลงเพลงเคารพศพ ต่อไฟพระราชทานจากโคมไฟแล้ว วางไว้ใต้กองพิน เพื่อเป็นการพระราชทานเพลิงศพ

๕) เมื่อเจ้าหน้าที่เชิญเพลิงพระราชทาน หรือเชิญหีบเพลิงพระราชทานไปถึงมณฑลพิธี ห้ามเปิดหรือบรรเลงเพลงสรรเสริญพระบารมีในการพระราชทานเพลิงศพ

๖) กรณีพระราชทานเพลิงศพ โดยการเชิญเพลิงของเจ้าหน้าที่ให้เจ้าภาพติดต่อเจ้าหน้าที่งานพิธีการ เพื่อยืนยันก่อนวันพระราชทานเพลิงศพ ๑ วัน

ในการขอพระราชทานเพลิงศพนั้นจะต้องไม่ตรงกับ วันเฉลิมพระชนมพรรษาของสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว วันเฉลิมฉลองสิริราชสมบัติพระราชพิธีฉัตร (และประเพณีนิยมไม่เผาศพในวันศุกร์)

การปฏิบัติเกี่ยวกับหีบเพลิงพระราชทาน (ระยะทางห่างจากสำนักพระราชวังเกิน ๕๐ กิโลเมตร) ตามระเบียบที่สำนักพระราชวังได้วางไว้ เมื่อกระทรวงเจ้าสังกัด ผู้ว่าราชการจังหวัดหรือเจ้าภาพ แล้วแต่กรณี ได้มีหนังสือแจ้งมายังสำนักพระราชวัง เพื่อขอพระราชทานเพลิงศพ หากศพนั้นอยู่ในเกณฑ์ที่จะได้รับพระราชทานเพลิงศพ สำนักพระราชวังจะได้มีหนังสือแจ้งให้เจ้าภาพศพเพื่อทราบ จากนั้นเจ้าภาพศพหรือเจ้าหน้าที่ของจังหวัดแล้วแต่กรณีให้ส่งเจ้าหน้าที่ไปขอรับหีบเพลิงพระราชทานได้ที่ กองพระราชพิธี สำนักพระราชวัง เมื่อได้รับหีบเพลิงพระราชทานไปแล้ว ต้องปฏิบัติตามลำดับขั้นตอน ดังนี้.-

๑) เชิญหีบเพลิงพระราชทานไปวางที่ศาลากลางจังหวัด อำเภอ หรือหน่วยราชการที่สังกัด ในท้องถิ่น หรือที่บ้านเจ้าภาพ แล้วแต่กรณี โดยตั้งไว้ในที่อันสมควร และควรมีพานรองรับหีบเพลิงพระราชทานนั้นด้วย

๒) เมื่อถึงกำหนดวันที่ขอพระราชทานเพลิงศพ ทางจังหวัด อำเภอ หรือเจ้าภาพ แล้วแต่กรณี จะต้องจัดเจ้าหน้าที่ แต่งเครื่องแบบปกติขาวไว้ทุกข์ เพื่อเชิญหีบเพลิงพระราชทานพร้อมด้วยพานรอง (หนึ่งหีบต่อ ๑ คน) ไปยังเมรุที่จะประกอบพิธี และก่อนที่จะเชิญขึ้นไปตั้งบนเมรุนั้นควรยกศพขึ้นตั้งเมรุให้เรียบร้อยเสียก่อนแล้วจึงเชิญพานหีบเพลิงพระราชทานขึ้นไปตั้งไว้บนโต๊ะทางด้านศีรษะศพ (บนโต๊ะที่ตั้งหีบเพลิงพระราชทานนั้นจะต้องมีผ้าปูให้เรียบร้อย และห้ามมิให้นำสิ่งหนึ่งสิ่งใดวางร่วมอยู่ด้วยเป็นอันขาด เมื่อเชิญพานหีบเพลิงพระราชทานวางเรียบร้อยแล้ว ให้ผู้เชิญค้ำบัลลังก์ศพ ๑ ครั้ง (แต่ถ้าเป็นศพพระสงฆ์ให้ประนมมือไหว้) แล้วจึงลงจากเมรุ

๓) ขณะที่เชิญพานหีบเพลิงพระราชทานไปนั้น เจ้าหน้าที่ผู้เชิญจะต้องระมัดระวังกิริยามารยาท โดยอยู่ในอาการสำรวมไม่พูดคุยกับผู้ใด และไม่ต้องทำความเคารพผู้ใด และไม่เชิญหีบเพลิงพระราชทานเดินตามหลังผู้หนึ่งผู้ใดเป็นอันขาด

๔) ผู้ที่ไปร่วมงานพระราชทานเพลิงศพ ทั้งประชาชน ข้าราชการ และพนักงานลูกจ้างรัฐวิสาหกิจ ควรแต่งกายไว้ทุกข์ตามประเพณีนิยม ในกรณีลูกหลานหรือญาติ รวมทั้งผู้ที่เคารพนับถือผู้วายชนม์ที่รับราชการ จะแต่งกายชุดปกติขาว ไว้ทุกข์ ก็จะเป็นเกียรติแก่ผู้วายชนม์ และยังนับว่าเป็นการถวายพระเกียรติ

๕) ผู้ที่ตั้งแถวรอรับการเชิญหีบเพลิงพระราชทานเดินไปสู่เมรุ ควรเป็นเจ้าภาพงานการแต่งกาย ควรแต่งเครื่องแบบไว้ทุกข์ตามประเพณีนิยม ในกรณีที่เป็นข้าราชการ แต่งกายเครื่องแบบปกติขาว ไว้ทุกข์

๖) ระหว่างที่เจ้าหน้าที่เชิญหีบเพลิงพระราชทานเดินไปสู่เมรุนั้น ประชาชนที่มาร่วมงานควรนั่งอยู่ในความสงบโดยมิต้องยืนขึ้น ไม่ต้องทำความเคารพ และไม่มีกรบรเพลงเพลงอย่างใดทั้งสิ้น เพราะยังไม่ถึงขั้นตอนของพิธีการ เจ้าหน้าที่ผู้เชิญก็มีใช้ผู้แทนพระองค์ เป็นการปฏิบัติหน้าที่ตามที่ได้รับมอบหมาย

๗) เมื่อถึงกำหนดเวลาพระราชทานเพลิง ให้เจ้าภาพเชิญแขกผู้อาวุโสสูงสุด ขึ้นเป็นประธานจุดเทียน

ประธานในพิธีจุดเพลิงที่อาวุโสสูงสุดนั้น หมายถึง อาวุโสทั้งด้านคุณวุฒิและด้านวัยวุฒิ ทั้งนี้ หากมีพระราชวงศ์ตั้งแต่ชั้นหม่อมเจ้าขึ้นไป หรือราชสกุลที่มีเกียรติในราชการ ซึ่งศพหรือทายาทอยู่ได้บังคับบัญชา หรือเป็นผู้ที่เคารพนับถือ สมควรเชิญบุคคลนั้นเป็นประธาน

๘) ในระยะเวลาก่อนเจ้าภาพเชิญผู้อาวุโสสูงสุดขึ้นเป็นประธานประกอบพิธีพระราชทานเพลิงนั้นให้เจ้าหน้าที่ผู้เชิญหีบเพลิงพระราชทานขึ้นไปรออยู่ ณ โถงวางหีบเพลิงพระราชทานบนเมรุก่อนเมื่อผู้เป็นประธานทอดผ้าไตรบังสุกุล พระภิกษุได้ชักผ้าบังสุกุลแล้ว ให้เจ้าหน้าที่ผู้เชิญหีบเพลิงพระราชทานแก้อหีบเพลิงพระราชทานออก จากนั้นผู้เป็นประธานปฏิบัติตามขั้นตอนต่อไปนี้-

- (๑) ประธานพิธีเดินขึ้นไปบนเมรุ
- (๒) ทอดผ้าไตรบังสุกุล
- (๓) พระสงฆ์พิจารณาผ้าไตรบังสุกุล
- (๔) ประธานพิธีหันหน้าไปทางทิศที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวประทับ ถวายคำนับ ๑ ครั้ง
- (๕) หยิบเทียนชนวนในหีบเพลิงพระราชทาน มอบให้เจ้าหน้าที่ผู้เชิญถือไว้
- (๖) หยิบกลักไม้ขีดในหีบเพลิงพระราชทาน จุดไฟต่อเทียนชนวนที่เจ้าหน้าที่ผู้เชิญถือไว้ รอจนเทียนลุกไหม้ดีแล้ว

(๗) ทำความเคารพ (ไหว้) ๑ ครั้ง ก่อนหยิบรูป ดอกไม้จันทน์ และเทียนพระราชทาน (จำนวน ๑ ชุด) ในหีบเพลิงพระราชทาน

(๘) จุดไฟหลวงจากเทียนชนวนแล้ววางไว้กลางฐานที่ตั้งศพ จากนั้นก้าวถอยหลัง ๑ ก้าว คำนับเคารพศพ ๑ ครั้ง แล้วลงจากเมรุ

(๙) เป็นอันเสร็จพิธี

หมายเหตุ

๑) สำหรับศพที่ได้รับพระมหากรุณาธิคุณพระราชทานผ้าไตรทอด ถวายพระบังสุกุล ด้วยนั้น ผู้เป็นประธาน ต้องทำความเคารพ (ไหว้) ๑ ครั้ง ก่อนหยิบผ้าไตรพระราชทานจากเจ้าหน้าที่ผู้เชิญแล้วทอดผ้าตามพิธีต่อไป

๒) ในกรณีที่เจ้าภาพประสงค์ให้มีการอ่านหมายรับสั่ง เพื่อแสดงถึงการได้รับ พระราชทานเพลิงศพ (ในกรณีที่ได้รับหมายรับสั่ง ถ้ายังไม่ได้รับหมายรับสั่งก็ไม่ต้องอ่าน)*

การอ่านหมายรับสั่ง ประวัติผู้วายชนม์ สำนึกในพระมหากรุณาธิคุณนั้นส่วนสำนักพระราชวัง
ให้แนวทางไว้ ดังนี้

- (๑) หมายรับสั่ง แสดงถึงการได้รับพระราชทานเพลิงศพ
- (๒) สำนึกในพระมหากรุณาธิคุณ
- (๓) ประวัติผู้วายชนม์ เพื่อประกาศเกียรติคุณ

อนึ่ง สำนักพระราชวัง ได้หมายเหตุไว้ว่า การอ่านหมายรับสั่ง ประวัติผู้วายชนม์
สำนึกพระมหากรุณาธิคุณนั้น เป็นขั้นตอนที่สามารถเปลี่ยนแปลงแก้ไขได้ตามความเหมาะสม ในที่นี้
ขอเสนอขั้นตอนการอ่านหมายรับสั่งไว้เพื่อประกอบการพิจารณา ดังนี้

- (๑) หมายรับสั่ง แสดงถึงการได้รับพระมหากรุณาธิคุณที่ได้รับการพระราชทานเพลิงศพ
- (๒) สำนึกในพระมหากรุณาธิคุณ

(๓) ประวัติผู้วายชนม์ เพื่อเป็นการประกาศเกียรติคุณ แล้วยืนไว้อาลัย ๑ นาที จากนั้น
เรียนเชิญประธานพิธี ขึ้นทอดผ้าบังสุกุล และจุดเพลิงพระราชทาน ซึ่งจะเป็นการปฏิบัติงานพิธีได้
อย่างต่อเนื่อง และเรียบร้อยสวยงาม

ประวัติผู้วายชนม์ เพื่อประกาศเกียรติคุณ และ**คำสำนึกในพระมหากรุณาธิคุณ**
ในงานพระราชทานเพลิงศพนั้นให้อ่านเรียงลำดับตามที่กล่าวมา ทั้งนี้ หากจะอ่านเพียงอย่างเดียว
อย่างหนึ่งก็ได้ หรือไม่อ่านเลยก็ได้ ขึ้นอยู่กับความประสงค์และความสะดวกของเจ้าภาพเป็นสำคัญ
ส่วนการลงท้ายคำอ่านสามารถอ่านชื่อบุคคลผู้เป็นทายาททั้งหมดหรือจะออกชื่อแต่เจ้าภาพก็ย่อม
กระทำได้

ในการพระราชทานเพลิงศพหากเจ้าภาพประสงค์ให้อ่านหมายรับสั่ง คำสำนึกใน
พระมหากรุณาธิคุณ และประวัติผู้วายชนม์ ให้อ่านเรียงลำดับดังกล่าว

ตัวอย่างหมายรับสั่ง

(แบบ ค.)

หมายรับสั่งที่ ๘๑๙๓

สำนักพระราชวัง

๙ พฤษภาคม ๒๕๖๑

พระราชทานเพลิงศพ พระครูรัตนบุญวัฒน์ (นิก สิริบุญโญ) อดีตเจ้าอาวาสวัดขุนลวรัตนาราม
ณ เมรุวัดขุนลวรัตนาราม อำเภอคลองหอยโข่ง จังหวัดสงขลา

วันเสาร์ ที่ ๒๓ มิถุนายน ๒๕๖๑ เวลา ๑๕.๐๐ น. พระราชทานเพลิง

วัน	หน้าที่ พนักงานพระราชพิธี
	นำหมายเรียน เจ้าภาพศพ พระครูรัตนบุญวัฒน์ (นิก สิริบุญโญ) เพื่อทราบ
	ติดต่อขอรับหีบเพลิงพระราชทานที่กองพระราชพิธี สำนักพระราชวัง
	ไปปฏิบัติ เจ้าภาพไม่ต้องเสียค่าใช้จ่ายอย่างใดทั้งสิ้น.

ทั้งนี้ให้จัดการตามหน้าที่และกำหนดวันตามรับสั่งอย่าให้ขาดเหลือ ถ้าสงสัยก็ให้ถามผู้รับรับสั่ง
โดยหน้าที่ราชการ

พ.ร.ร. กษัตริย์พงษ์
ผู้รับรับสั่ง

สำนึกในพระมหากรุณาธิคุณ (สำหรับพระสงฆ์)

สมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงพระกรุณาโปรดพระราชทานเพลิงศพ พระ.....
ซึ่งนับเป็นพระมหากรุณาธิคุณ เป็นเกียรติอันสูงสุด แก่ผู้วายชนม์ และวงศ์ตระกูลอย่างหาที่สุดมิได้

หากความทราบโดยฉันทวิถีสืบถึงดวงวิญญาณของพระ.....
ได้ด้วยประการใดในสัมปรายภพ คงจะมีความปราบปลื้มซาบซึ้งเป็นล้นพ้นในพระมหากรุณาธิคุณที่
ได้รับพระราชทานเกียรติยศอันสูงยิ่ง ในวาระสุดท้ายแห่งชีวิต

คณะสงฆ์วัด.....อำเภอ.....จังหวัด.....

ขอพระราชทานพระบรมราชวโรกาส ถวายพระพรด้วยความสำนึกในพระมหากรุณาธิคุณอย่าง
หาที่สุดมิได้ และจะเทิดทูนไว้เป็นสรรพสิริมงคลแก่คณะสงฆ์และวงศ์ตระกูลของผู้วายชนม์
ตลอดไป

ขอถวายพระพร

คณะสงฆ์วัด.....

สำนึกในพระมหากรุณาธิคุณ (สำหรับบุคคลทั่วไป)

สมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าโปรดกระหม่อม พระราชทานเพลิงศพ (นาย, นาง, นางสาว, ยศ).....ซึ่งนับเป็นพระมหากรุณาธิคุณล้นเกล้า ล้นกระหม่อม เป็นเกียรติอันสูงสุดแก่ผู้วายชนม์ และวงศ์ตระกูล อย่างหาที่สุดมิได้

หากความทราบโดยฉันทวิधि ถึงวิญญาณของ (นาย, นาง, นางสาว, ยศ)..... ได้ด้วยประการใดในสัมปรายภพ คงมีความปลาบปลื้มซาบซึ้งเป็นล้นพ้น ในพระมหากรุณาธิคุณ ที่ได้รับพระราชทานเกียรติยศอันสูงยิ่ง ในวาระสุดท้ายแห่งชีวิต

ข้าพระพุทธเจ้าผู้เป็นบุตร ธิดา และหลาน ๆ ขอพระราชทานพระบรมราชวโรกาส กราบถวายบังคมแทนเบื้องพระยุคลบาท ด้วยความสำนึกในพระมหากรุณาธิคุณอย่างหาที่สุดมิได้ และจะเทิดทูนไว้เหนือเกล้าเหนือกระหม่อม เป็นสรรพสิริมงคลแก่ข้าพระพุทธเจ้าและวงศ์ตระกูลสืบไป ด้วยเกล้าด้วยกระหม่อมขอเดชะ

ข้าพระพุทธเจ้า

ครอบครัว (นามสกุล).....

แบบอย่างการเขียนประวัติและคำไว้อาลัย

เรียน.....(ประธานพิธี และท่านผู้มีเกียรติที่เคารพทุกท่าน

ก่อนที่จะประกอบพิธีพระราชทานเพลิงศพ (นาย, นาง, นางสาว, ยศ).....
ในวันนี้ เพื่อเป็นการประกาศเกียรติคุณ และรำลึกถึงเป็นวาระสุดท้าย กระผม (นาย, นาง, นางสาว, ยศ)
พิธีกร.....ขอนำประวัติและคำไว้อาลัยของผู้วายชนม์มาเรียนให้ผู้มีเกียรติทุกท่านเพื่อได้ทราบ
โดยสังเขป ดังนี้

(นาย, นาง, นางสาว, ยศ).....เป็นบุตรของ.....
และนาง.....เกิดเมื่อวันที่.....เดือน.....พ.ศ.
บ้านเลขที่.....ตำบล.....อำเภอ.....จังหวัด.....
มีพี่น้องร่วมบิดามารดา รวม.....คน

๑.

๒.

(นาย, นาง, นางสาว, ยศ).....สำเร็จการศึกษา.....
จากโรงเรียน.....เมื่อสำเร็จการศึกษาแล้วได้เข้าทำงานเป็น
.....
.....

(นาย, นาง, ยศ).....ได้สมรสกับ.....
(ซึ่งเป็นบุตร, บุตรี) ของ.....มีบุตร.....คน
คือ

๑.

๒.

ตำแหน่งสุดท้าย.....
เครื่องราชอิสริยาภรณ์ (ถ้ามี).....

ตามประวัติการปฏิบัติงาน (นาย, นาง, นางสาว, ยศ).....เป็น
ผู้ปฏิบัติหน้าที่ด้วยความซื่อสัตย์สุจริต เป็นผู้มีควมรับผิดชอบต่องานในหน้าที่อย่างสูงยิ่ง มีธรรมา

โอบอ้อมอารี รักหมั่นคณะ รักพี่ รักน้อง รักผู้ได้บังคับบัญชา และเป็นผู้ให้ความเคารพต่อผู้บังคับบัญชา และเป็นผู้มีความอ่อนน้อมต่อผู้ใหญ่ เป็นผู้มีความน้ำใจอันประเสริฐ ตลอดระยะเวลาอันยาวนานที่ได้ปฏิบัติหน้าที่ในความรับผิดชอบ ได้ทุ่มเทแรงกาย แรงใจและสติปัญญา ทำงานเพื่อสร้างคุณประโยชน์ต่อประเทศชาตินับเป็นอเนกอนันต์

ในด้านศาสนาเป็นผู้มีศรัทธาเลื่อมใสในพระพุทธศาสนาได้ให้การอุปถัมภ์บำรุงพระพุทธศาสนา อยู่เนืองนิตย์

ในด้านครอบครัวได้ปฏิบัติหน้าที่ในฐานะเป็นผู้นำครอบครัวอย่างดียิ่ง เป็นคู่ชีวิตที่ดีของ (สามี, ภรรยา) ให้ความห่วงใยบุตรธิดาตลอดเวลา ทำให้ครอบครัวมีความอบอุ่นและเป็นครอบครัวที่มีความสุขเป็นอย่างยิ่ง เนื่องจากเป็นผู้มีอัธยาศัยร่าเริง สนุกสนาน และมองโลกในแง่ดี

(นาย, นาง, นางสาว, ยศ).....ได้ล้มป่วยลงด้วยโรค.....
และเข้ารับการรักษาพยาบาลที่โรงพยาบาล.....และถึงแก่กรรมด้วย
อาการอันสงบ เมื่อวันที่.....เดือน.....พ.ศ.เวลา.....นาฬิกา
รวมสิริอายุได้.....ปี

การจากไปของ (นาย, นาง, นางสาว,ยศ).....ในครั้งนี้ สร้างความ
เศร้าโศกเสียใจแก่ (สามี, ภรรยา) บุตร - ธิดา และญาติมิตรเป็นอย่างยิ่ง และมีใจแต่เป็นความสูญเสีย
บุคคลอันเป็นที่รักยิ่งของครอบครัว (สกุล).....เท่านั้น แต่นับว่าเป็นการสูญเสีย
ทรัพยากรบุคคลผู้ทรงคุณค่าของประเทศชาติอีกด้วย

ท่านผู้มีเกียรติที่เคารพ ชีวิตและความตายเป็นของคู่กัน ที่ใดมีเกิดที่นั่นต้องมีตาย ชีวิตของ
สัตว์ทั้งหลาย ถูกความเกิด ความเจ็บ ความแก่เบียดเบียน ย่อมเสื่อมสิ้นไปตามกาลเวลา ครั้นถึงกาล
กำหนดแล้ว ก็ย่อมจะต้องแตกทำลายไป พระพุทธศาสนาจึงสอนให้พุทธศาสนิกชนพึงประกอบแต่
ความดีเป็นนิตย์ เพื่อความสงบสุขของชีวิตในปัจจุบัน และเป็นที่ยิ่งยงในโลกเบื้องหน้าในสัมปรายภพ

ด้วยอำนาจแห่งคุณพระศรีรัตนตรัย และบุญกุศลคุณงามความดีที่ (นาย, นาง, นางสาว,
ยศ).....ที่ได้ปฏิบัติบำเพ็ญมา ตลอดถึงบุญกุศลที่ (สามี, ภรรยา) บุตร ธิดา และญาติมิตร ได้ร่วม
จิตบำเพ็ญทักษิณานุประทานอุทิศให้ในกาลครั้งนี้ จงเป็นพลวปัจจัยสงฆ์ให้ (นาย, นาง, นางสาว,
ยศ).....ได้ไปสถิตเสวยอุมสุข ในทิพย์วิมานสุคติสถาน ในสัมปรายภพด้วยเทอญ.

ในวาระสุดท้ายนี้ ขอเรียนเชิญท่านผู้เกียรติทุกท่านได้ร่วมจิตอธิษฐานเพื่ออุทิศส่วนกุศล
ส่งดวงวิญญาณของ (นาย, นาง, นางสาว, ยศ).....ให้ไปสู่สุคติในสัมปรายภพ ด้วยการ
ยื่นไว้อาลัยประมาณ ๑ นาที ด้วยความพร้อมเพรียงกัน. ขอเรียนเชิญครับ

บัดนี้ ได้เวลาอันสมควรของพิธีพระราชทานเพลิงศพ (นาย, นาง, นางสาว, ยศ).....
ในวันนี้ กระผมขอเรียนเชิญ (ประธานพิธี).....ได้กรุณาทอดผ้าบังสุกุล
และเป็นประธานในการประกอบพิธีจุดเพลิงพระราชทาน เป็นลำดับไป ขอเรียนเชิญครับ.

ขั้นตอนการปฏิบัติพิธีพระราชทานเพลิง (หีบเพลิง)

หีบเพลิงพระราชทาน

- ๑) ใกล้เวลา เจ้าหน้าที่เชิญหีบเพลิงพระราชทานมาถึง (เจ้าภาพพร้อมต้อนรับ) นำหีบเพลิงขึ้นตั้งบนเมรุด้านศีรษะของศพ
- ๒) ได้เวลา เจ้าภาพเชิญประธานทอดผ้าบังสุกุล (พระสงฆ์บังสุกุล)
- ๓) เจ้าหน้าที่เชิญหีบเพลิงพระราชทาน
- ๔) ประธานถวายความเคารพไปทางทิศที่สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวประทับอยู่ หรือถวายบังคม (ไหว้) ไปที่หีบเพลิง แล้ว
- ๕) หยิบเทียนชนวนในหีบเพลิงพระราชทานมอบให้เจ้าหน้าที่ถือไว้
- ๖) หยิบกลักไม้ขีดไฟ จุดไฟต่อเทียนชนวนให้ติดดี
- ๗) ถวายบังคม (ไหว้) ๑ ครั้ง ก่อนหยิบดอกไม้จันทน์ รูป เทียน จุดไฟหลวงจากเทียนชนวน
- ๘) วางดอกไม้จันทน์ รูป เทียนไว้ใต้กลางฐานที่ตั้งศพ (หรือที่ที่เจ้าภาพจัดไว้)
- ๙) ถอยหลัง ๑ ก้าว ทำความเคารพศพ ๑ ครั้ง แล้วลงจากเมรุ เป็นเสร็จพิธี (จากนั้นผู้มีเกียรติและเจ้าภาพขึ้นวางดอกไม้จันทน์เป็นลำดับไป)

ลำดับการอ่านประกาศเกียรติยศ ในพิธีพระราชทานเพลิงศพ

- ๑) หมายรับสั่ง (ถ้ายังไม่ได้รับไม่ต้องอ่าน)
- ๒) สำนึกในพระมหากรุณาธิคุณ
- ๓) ประวัติผู้วายชนม์

หมายเหตุ

- ๑) จะอ่านเพียงอย่างใดอย่างหนึ่งหรือไม่อ่านเลยก็ได้
- ๒) ไม่ควรใช้คำนำหน้าชื่อผู้ได้รับพระราชทานเพลิงศพว่า คุณพ่อ..... คุณแม่.....
- ๓) ควรใช้ว่า นาย..... นาง..... นางสาว..... หรือยศ นำหน้าชื่อ เท่านั้น

การแต่งกาย

- ๑) เจ้าหน้าที่ผู้เชิญหีบเพลิงพระราชทาน แต่งกายเครื่องแบบปกติขาวไว้ทุกข์
- ๒) ประธาน แต่งกายเครื่องแบบปกติขาวไว้ทุกข์ ชุดสากลไว้ทุกข์ หรือชุดสุภาพสำหรับ

งานศพ

- ๓) เจ้าภาพ ถ้าเป็นข้าราชการควรแต่งกายเครื่องแบบปกติขาวไว้ทุกข์ ชุดสากลไว้ทุกข์ หรือชุดสุภาพสำหรับงานศพ

๑.๓ การขอพระราชทานดินฝังศพ

ดินฝังศพพระราชทาน

เกณฑ์การขอพระราชทานดินฝังศพ

- ๑) มีเกณฑ์การขอเช่นเดียวกับการขอพระราชทานเพลิงศพ
- ๒) ขอพระราชทานได้ทั้งผู้นับถือศาสนาพุทธ คริสต์ และอิสลาม

ดินฝังศพพระราชทาน

- ๑) ในหีบประกอบด้วยดิน ๒๐ ก้อน ห่อด้วยผ้าขาว ๑๐ ก้อน ห่อด้วยผ้าดำ ๑๐ ก้อน
- ๒) การหีบดินพระราชทาน ให้หีบทีละคู คือสีขาว ๑ ก้อน และสีดำ ๑ ก้อน
- ๓) การวางดินพระราชทาน ให้วางบนหลังหีบศพตั้งแต่ด้านศีรษะศพลงไปจนครบทั้ง ๑๐ คู

วิธีปฏิบัติในพิธีพระราชทานดินฝังศพ

- ๑) ใกล้เคียง เจ้าหน้าที่เชิญหีบดินฝังศพพระราชทานถึงสถานที่ฝังศพ (เจ้าภาพรอต้อนรับ)เชิญหีบดินตั้งไว้ด้านศีรษะของศพ ทำความเคารพศพ
- ๒) เจ้าภาพทำพิธีเคารพศพเสร็จแล้ว (ถ้ามีการอ่านประกาศเกียรติยศ อ่านในลำดับนี้)
- ๓) เชิญหีบศพไปที่หลุมฝังศพ ทำพิธีเคารพศพเป็นครั้งสุดท้าย
- ๔) เชิญหีบศพลงวางในหลุม
- ๕) เจ้าหน้าที่เชิญหีบดินพระราชทาน
- ๖) ประธานถวายความเคารพไปทางทิศที่ สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวประทับอยู่ หีบห่อดินพระราชทานสีขาว - สีดำ ครั้งละ ๑ คู วางเรียงบนหลังหีบศพจากทางด้านศีรษะของศพลงไปจนครบทั้ง ๑๐ คู
- ๗) ทำความเคารพศพ ๑ ครั้ง
- ๘) ผู้มีเกียรติ ญาติและเจ้าภาพวางดินฝังศพ
- ๙) เสร็จพิธี

การแต่งกาย

- ๑) เจ้าหน้าที่ผู้เชิญหีบเพลิงพระราชทาน แต่งกายเครื่องแบบปกติขาวไว้ทุกข์
- ๒) ประธาน แต่งกายเครื่องแบบปกติขาวไว้ทุกข์ ชุดสากลไว้ทุกข์ หรือชุดสุภาพสำหรับงานศพ
- ๓) เจ้าภาพ ถ้าเป็นข้าราชการควรแต่งกายเครื่องแบบปกติขาวไว้ทุกข์ ชุดสากลไว้ทุกข์ หรือชุดสุภาพสำหรับงานศพ

๒. การเตรียมการและขั้นตอนการทำบุญและการฌาปนกิจศพ

๒.๑ การเตรียมอุปกรณ์ในพิธีงานศพ

การเตรียมเครื่องใช้สำหรับงานศพ นอกจากเครื่องสักการบูชาพระรัตนตรัย และเครื่องบูชาศพแล้ว จะต้องจัดเตรียมที่ต้องใช้ในพิธีที่เกี่ยวข้องกับศพ ดังนี้

- ๑) ภูเขาโยง หรือด้ายสายโยง
- ๒) เครื่องทองน้อย
- ๓) ตูพระอภิธรรม
- ๔) เครื่องกระบะมุก หรือเครื่องบูชาพระธรรม
- ๕) สิ่งของเครื่องใช้สำหรับพิธีสงฆ์

๒.๒ การอาบน้ำศพ

๑) การอาบน้ำศพนี้ ถือเป็นเรื่องภายในครอบครัว ระหว่างญาติมิตรที่สนิท ไม่นิยมเชิญบุคคลภายนอก ซึ่งเป็นการอาบน้ำชำระร่างกายศพจริง ๆ โดยการอาบน้ำอุ่นก่อนแล้วอาบน้ำเย็นฟอกด้วยสบู่ขี้ตู่ร่างกายศพให้สะอาด

๒) เมื่ออาบน้ำศพเสร็จแล้วให้อาบน้ำขมิ้นทาตามร่างกายตลอดถึงฝ่าเท้า แล้วประคบน้ำหอม

๓) เมื่ออาบน้ำชำระร่างกายศพเสร็จเรียบร้อยแล้ว ก็แต่งตัวให้ศพตามฐานะของผู้ตาย เช่น เป็นข้าราชการ ก็นิยมแต่งเครื่องแบบ เป็นต้น เครื่องแต่งตัวนั้นนิยมใช้เสื้อผ้าที่สะอาดและใหม่เท่าที่มีอยู่ หลังจากนั้นนำศพขึ้นนอนบนเตียงสำหรับรอปิธิรดน้ำศพตามประเพณีนิยม

๒.๓ การรดน้ำศพ

๑) นิยมจัดตั้งพระประจำวันเกิดของผู้วายชนม์พร้อมจตุรพิธวยืนบูชาไว้ด้านศีรษะศพ

๒) เติงที่ศพนอน เพื่อรอกการรดน้ำศพจากผู้มาร่วมพิธีรดน้ำศพ ให้ตั้งโดยหันด้านศีรษะศพไปทางโต๊ะหมู่บูชาพระรัตนตรัย

๓) นิยมตั้งเตียงหันทางด้านมือขวาของศพออกทางด้านกว้าง เพื่อให้ผู้ที่เคารพนับถือรดน้ำที่มีมือขวาได้โดยสะดวก

๔) ห้ามมิให้ผู้ใดเดินผ่านทางด้านศีรษะของศพ เพราะถือว่าเป็นกิริยาอาการที่ไม่แสดงความเคารพต่อศพ

๕) จัดร่างศพให้นอนหงายเหยียดยาว โดยใช้ผ้าห่มหรือผ้าแพรคลุมตลอดร่างศพ เปิดไว้เฉพาะหน้าและมือขวาของศพ และจัดมือขวาให้เหยียดออกคอยรับการรดน้ำจากผู้ที่เคารพนับถือ

๖) จัดเตรียมขันโตกใส่น้ำอบ และโรยกลีบดอกไม้ไว้ด้านขวามือของศพ พร้อมทั้งขันเล็ก ๆ เพื่อไว้ให้บุตรหลานหรือทายาทตักน้ำให้ผู้ที่มีความประสงค์จะมารดน้ำศพ เพื่อการขมาศพ

๗) จัดเตรียมขันโตก หรือขันน้ำพานรองขนาดใหญ่ตั้งไว้คอยรองรับน้ำที่รดศพ

๘) ก่อนพิธีรดน้ำศพ ควรให้เจ้าภาพจุดเครื่องสักการบูชาพระรัตนตรัยก่อน แล้วจึงเริ่มพิธีรดน้ำศพ

๙) เมื่อผู้มีเกียรติที่มาแสดงความเคารพศพด้วยการรดน้ำศพหมดแล้ว ถ้าได้รับพระราชทานน้ำอาบศพ ให้เชิญผู้อาวุโสที่อยู่ในที่นั้น เป็นผู้แทนรดน้ำศพพระราชทาน ซึ่งถือเป็นลำดับสุดท้ายของพิธีรดน้ำศพ เมื่อทำพิธีรดน้ำศพพระราชทานแล้วถือเป็นเสร็จพิธีรดน้ำศพ ไม่สามารถให้ผู้อื่นผู้ใดรดน้ำศพอีก

๑๐) ต่อจากนั้นจะเป็นหน้าที่ของผู้ที่ได้รับหน้าที่ดำเนินการนำศพลงหีบ เพื่อกระทำพิธีกรรมทางศาสนาต่อไป

๑๑) เมื่อนำศพลงโลงหรือโกศแล้ว บางเจ้าภาพจะให้มีการทอดผ้าบังสุกุล (ส่วนใหญ่จะเป็นผ้าไตรจีวรหรือสบงตามฐานะ) เพื่อให้พระสงฆ์พิจารณาผ้าบังสุกุล ซึ่งเรียกว่า บังสุกุลปากหีบหรือบังสุกุลปากโกศ (ซึ่งจะนิมนต์พระสงฆ์เพื่อการนี้เท่าใดก็ได้ไม่มีกำหนด แต่ถ้าเป็นพิธีของหลวงมักจะนิมนต์พระสงฆ์ จำนวน ๑๐ รูป)

๑๒) เมื่อพระสงฆ์พิจารณาผ้าบังสุกุลเรียบร้อยแล้ว นิมนต์พระสงฆ์จำนวน ๔ รูป สวดพระอภิธรรม ต่อจากพิธีบังสุกุลปากหีบ หรือปากโกศทันที โดยปฏิบัติดังนี้

(๑) เมื่อพระสงฆ์พิจารณาผ้าบังสุกุลปากหีบ หรือปากโกศ ลงจากอาสน์สงฆ์แล้ว

(๒) พิธีกรตั้งตู้พระธรรม เบื้องหน้าอาสน์สงฆ์ของพระสงฆ์สวดพระอภิธรรม

(๓) แต่งตั้งเครื่องนมัสการพระธรรม

(๔) นิมนต์พระสงฆ์สวดพระอภิธรรม จำนวน ๔ รูป ขึ้นอาสน์สงฆ์

(๕) เชิญเจ้าภาพหรือประธานพิธีจุดธูปเทียนบูชาพระธรรม

(๖) พระสงฆ์ จำนวน ๔ รูป สวดพระอภิธรรม จำนวน ๑ จบ (ถ้าเจ้าภาพประสงค์จะให้สวดจนครบ ๔ จบ ก็ได้) ในกรณีสวด ๑ จบ เมื่อได้เวลาสวดพระอภิธรรมตามที่วัดกำหนดจะสวดต่ออีก ๓ จบ ก็ทำได้ หรือเจ้าภาพจะให้นิมนต์สวดตามเวลาของวัดก็ย่อมได้เช่นกัน

๒.๔ การจัดสถานที่ตั้งศพ

การจัดสถานที่ตั้งศพนั้น จะต้องประกอบด้วยสถานที่สำคัญและอุปกรณ์เครื่องใช้เกี่ยวกับพิธีงานศพ ดังนี้

- ๑) สถานที่ตั้งโต๊ะหมู่บูชาพระรัตนตรัย ตั้งไว้ทางด้านศีรษะของศพ
- ๒) สถานที่ตั้งอาสน์สงฆ์สำหรับพระสงฆ์สวดพระอภิธรรม ตั้งไว้ทางด้านซ้ายของโต๊ะหมู่บูชา (เว้นไว้แต่สถานที่บังคับไม่อาจจะตั้งอาสน์สงฆ์ไว้ทางด้านซ้ายของโต๊ะหมู่บูชาได้)
- ๓) สถานที่ตั้งศพ ให้ตั้งหันด้านศีรษะของศพไปทางโต๊ะหมู่บูชาพระพุทธรูป
- ๔) สถานที่ตั้งเครื่องราชอิสริยาภรณ์ นิยมตั้งไว้เบื้องหน้าทึบหรือโกศศพ หรือหน้ารูปถ่ายของศพโดยการนำโต๊ะหมู่มาจัดตั้งให้เหมาะสมและสวยงาม
- ๕) สถานที่ตั้งรูปถ่าย นิยมตั้งไว้ทางด้านเท้าของผู้ตาย
- ๖) สถานที่ตั้งหรือการใช้อุปกรณ์เครื่องใช้ให้ศึกษาในพิธีงานอวมงคลตามที่ได้กล่าวไว้แล้ว

๒.๕ การบำเพ็ญกุศลสวดพระอภิธรรมประจำคืน

การจัดพิธีบำเพ็ญกุศลสวดพระอภิธรรมประจำคืนนั้น นิยมเริ่มจัดพิธีสวดพระอภิธรรมตั้งแต่วันตั้งศพเป็นต้นไปทุกคืน จนครบสัปดาห์ที่ ๑ คือ ครบ ๗ วัน แต่จะจัดให้มีการสวดพระอภิธรรม ๓ คืน หรือ ๕ คืน ก็ได้ ตามความสะดวกของผู้เป็นเจ้าภาพ สำหรับขั้นตอนการปฏิบัติในพิธีการสวดพระอภิธรรมศพ เมื่อถึงกำหนดเวลาตามประเพณีนิยมหรือตามที่วัดกำหนด ศาสนพิธีกรพึงปฏิบัติดังนี้

- ๑) นิมนต์พระสงฆ์ ๔ รูป ขึ้นนั่งยังอาสน์สงฆ์ ถวายน้ำร้อน - น้ำเย็น
- ๒) เชิญเจ้าภาพหรือประธานหรือผู้แทนในพิธีสวดพระอภิธรรมประจำคืน โดยจุดธูปเทียนบูชาพระรัตนตรัย จุดธูป เทียนบูชาพระธรรม และจุดเครื่องทองน้อยหน้าศพ ตามลำดับ
- ๓) ศาสนพิธีกรอาราธนาศีล ทุกคนรับศีล
- ๔) พระสงฆ์สวดพระอภิธรรม (ศาสนาพิธีกรต้องประสานกับพระสงฆ์ แม้ในปัจจุบันไม่นิยมอาราธนาธรรม แต่ยังมีบางท้องถิ่นเมื่อพระสงฆ์สวดพระอภิธรรม จะต้องมีการอาราธนาธรรมด้วย)
- ๕) พระสงฆ์สวดพระอภิธรรมจบ ครบ ๔ จบ ศาสนพิธีกรนำตู้พระธรรมและเครื่องสักการะ ถอยออกมาทางท้ายอาสน์สงฆ์
- ๖) นำเครื่องไทยธรรม เข้าไปตั้ง ณ เบื้องหน้าพระสงฆ์
- ๗) เชิญเจ้าภาพ หรือประธาน หรือผู้แทน ถวายเครื่องไทยธรรม

๘) เมื่อพระสงฆ์รับเครื่องไทยธรรมแล้ว ให้นำเครื่องไทยธรรมออกมาไว้ด้านท้ายอาสน์สงฆ์ เพื่อจะได้ถวายพระสงฆ์ เมื่อเสร็จพิธี

๙) ศาสนพิธีกรลาดภาษาโยง (เป็นหน้าที่ของศาสนพิธีกร)

๑๐) เชิญผ้าไตร หรือผ้าสบง ให้เจ้าภาพหรือประธานทอดบนภาษาโยง ในลักษณะขวางภาษาโยง

๑๑) พระสงฆ์พิจารณาผ้าบังสุกุล

๑๒) พระสงฆ์อนุโมทนา

๑๓) เจ้าภาพ หรือประธาน กรวดน้ำ - รับพร

๑๔) เสร็จพิธีบำเพ็ญกุศลสวดพระอภิธรรมประจำคืน

พระสงฆ์สวดพระอภิธรรม

๒.๖ การบำเพ็ญกุศลอุทิศให้แก่ผู้ล่วงลับ ๗ วัน ๕๐ วัน ๑๐๐ วัน

พิธีบำเพ็ญกุศลอุทิศให้แก่ผู้ล่วงลับ ก็จัดตามฐานะของเจ้าภาพ ซึ่งเป็นไปตามประเพณีนิยมที่กระทำเพื่อเป็นการแสดงความกตัญญูตต่อผู้มีพระคุณ หรือผู้มีอุปการคุณตามประเพณีนิยม สำหรับการนับวันเพื่อการบำเพ็ญกุศลอุทิศเนื่องในวาระ ครบ ๗ วัน ๕๐ วัน หรือ ๑๐๐ วัน นั้นให้ถือว่า เมื่อตายวันไหน ให้ถือเอาวันนั้นเป็นวันสำคัญ คือ เป็นวันอุทิศผล เช่น ตายวันอาทิตย์ ถ้าทำงานเป็น ๒ วัน ให้สวดมนต์ในวันเสาร์ เลี้ยงพระหรือถวายภัตตาหารในวันอาทิตย์ แล้วจึงอุทิศผลบุญให้แก่ผู้ล่วงลับ แต่ถ้าเป็นการทำงานวันเดียว ต้องจัดให้มีการสวดมนต์และฉันภัตตาหารในวันอาทิตย์ เนื่องจากการอุทิศผลนั้น นิยมทำล่วงไปแล้ว ๗ วันจากวันที่ตาย จึงได้ถือเอาวันที่ ๘ เป็นวันอุทิศผล

การบำเพ็ญกุศลอุทิศ ครบ ๗ วัน เรียกว่า สัตตมวาร

การบำเพ็ญกุศลอุทิศ ครบ ๕๐ วัน เรียกว่า ปัญญาสมวาร

การบำเพ็ญกุศลอุทิศ ครบ ๑๐๐ วัน เรียกว่า สตมวาร

พิธีบำเพ็ญกุศลอุทิศนั้น ต้องแล้วแต่ฐานะของเจ้าภาพ จะทำมากหรือน้อยก็สุดแต่กำลัง ในที่นี้จะกล่าวถึงลำดับขั้นตอนของงานที่ทรงพระกรุณาโปรดเกล้า ฯ บำเพ็ญพระราชทานกุศล ๗ วัน พระราชทานศพ ซึ่งอยู่ในพระบรมราชานุเคราะห์ เพื่อเป็นแนวทางในการจัดพิธีการบำเพ็ญกุศล ๗ วัน ๕๐ วัน หรือ ๑๐๐ วัน พอสังเขป ดังนี้

ลำดับขั้นตอนการบำเพ็ญกุศลอุทิศให้แก่ผู้ล่วงลับ ครบ ๗ วัน ๕๐ วัน ๑๐๐ วัน

การเตรียมการ

- ๑) จัดเตรียมสถานที่ (การจัดงานอวมงคล)
- ๒) การเตรียมโต๊ะหมู่บูชา พระพุทธรูป และเครื่องนมัสการ
- ๓) ในกรณีฌาปนกิจศพแล้ว ให้จัดเตรียมโต๊ะหมู่บูชา เพื่อประดิษฐานอัฐิพร้อมเครื่องบูชา และเครื่องทองน้อย จำนวน ๑ ชุด ถ้าหากยังไม่ได้ทำการฌาปนกิจศพก็ไม่ต้องจัดเตรียม ให้จัดเครื่องบูชาที่หน้าหีบหรือโกศศพ แล้วแต่กรณี
 - ๔) ธรรมาสันเทศน์ ในกรณีที่มีการแสดงพระธรรมเทศนา (ถ้ามีเทศน์)
 - ๕) เครื่องกัณฑ์เทศน์สำหรับถวายพระสงฆ์แสดงพระธรรมเทศนา (ถ้ามีเทศน์)
 - ๖) เทียนส่องธรรม และเครื่องทองน้อย ๒ ชุด สำหรับเจ้าภาพจุดบูชาธรรม ๑ ที่ และสำหรับผู้วายชนม์บูชาธรรม ๑ ที่ (ถ้ามีเทศน์)

- ๗) เตรียมนิมนต์พระสงฆ์ จำนวนพระสงฆ์แล้วแต่ความเหมาะสม
- ๘) เครื่องรับรองพระสงฆ์ ชุดน้ำร้อน - น้ำเย็น ถวายพระสงฆ์
- ๙) อุปกรณ์เครื่องใช้พิธีสงฆ์ในงานอวมงคล (ตามที่กล่าวไว้ในบทที่ ๒)
- ๑๐) เครื่องจตุปัจจัยไทยธรรมสำหรับถวายพระสงฆ์
- ๑๑) ผ้าไตร หรือสบง สำหรับทอดถวายพระสงฆ์พิจารณาผ้าบังสุกุล
- ๑๒) ภูเขาโยง
- ๑๓) ภัตตาหาร (ในกรณีมีการเลี้ยงภัตตาหารแต่พระสงฆ์)
- ๑๔) ภาชนะที่กรวดน้ำ

การปฏิบัติงานพิธี

- ๑) เมื่อถึงเวลาเจ้าภาพและผู้ร่วมงานพร้อมแล้ว นิมนต์พระสงฆ์ขึ้นนั่งอาสน์สงฆ์
- ๒) เจ้าภาพหรือประธานพิธีจุดธูป เทียน บูชาพระรัตนตรัย กราบ ๓ ครั้ง
- ๓) เจ้าภาพหรือประธานพิธีจุดเครื่องทองน้อยสักการะศพ (ถ้ามี)
- ๔) เจ้าหน้าที่อาราธนาพระปริตร (ในกรณีมีเทศน์ ถ้าไม่มีเทศน์เจ้าหน้าที่อาราธนาศีลก่อน แล้วจึงอาราธนาพระปริตร)
 - ๕) พระสงฆ์สวดพระพุทธมนต์ จบบท ภทเทกรตตคาถา (อดีต นานาวาคเมยย..... สนโตเอาจิกขเต มุนีติ.) ให้พักไว้ก่อน ในกรณีมีเทศน์ ถ้าไม่มีเทศน์พระสงฆ์จะสวดบทถวายพรพระ ต่อไปจนจบบท ภาตุ สัพพมจฺคลี...)
 - ๖) เจ้าหน้าที่นิมนต์พระสงฆ์ขึ้นสู่ ธรรมาสน์เทศน์ (กรณีมีเทศน์)
 - ๗) ประธานจุดเทียนส่องธรรม จุดเครื่องทองน้อยบูชาธรรม (สำหรับประธาน)
 - ๘) ประธานหรือมอบทายาทผู้วายชนม์จุดเครื่องทองน้อยบูชาธรรม (แทนผู้วายชนม์)
 - ๙) เจ้าหน้าที่อาราธนาศีล พระสงฆ์ให้ศีลจบ
 - ๑๐) เจ้าหน้าที่อาราธนาธรรม
 - ๑๑) พระสงฆ์แสดงพระธรรมเทศนา จบ ลงมานั่งยังอาสน์สงฆ์ ณ ที่เดิม
 - ๑๒) พระสงฆ์สวดถวายพรพระ จนจบบท ภาตุ สัพพมจฺคลี...
 - ๑๓) เจ้าหน้าที่จัดเตรียมภัตตาหาร เมื่อพระสงฆ์สวดถวายพรพระถึงบท “พาหุ...” หรือ บท “มหาการุณิกโก นาโถ...” เพื่อเตรียมให้เจ้าภาพประเคนพระสงฆ์
 - ๑๔) เมื่อพระสงฆ์สวดถวายพรพระ จบ เชิญประธานหรือเจ้าภาพประเคนภัตตาหาร
 - ๑๕) พระสงฆ์ฉันภัตตาหารเรียบร้อยแล้ว

๑๖) เจ้าหน้าที่จัดเตรียมเครื่องไทยธรรมวางไว้เบื้องหน้าพระสงฆ์

๑๗) เจ้าหน้าที่เชิญเครื่องกัณฑ์เทศน์เข้าไปเชิญเจ้าภาพประธานถวายพระสงฆ์ที่แสดงพระธรรมเทศนา

๑๘) จากนั้น เชิญเจ้าภาพ หรือประธานและผู้ร่วมงานถวายจตุปัจจัยไทยธรรมแด่พระสงฆ์

๑๙) เจ้าหน้าที่ลาดภูษาโยง

๒๐) ประธานหรือเจ้าภาพทอดผ้าไตร เพื่อพระสงฆ์พิจารณาผ้าบังสุกุล

๒๑) พระสงฆ์พิจารณาผ้าบังสุกุล แล้ว

๒๒) พระสงฆ์อนุโมทนา (ขณะพระสงฆ์อนุโมทนาเจ้าหน้าที่เก็บภูษาโยง)

๒๓) ประธานกรวดน้ำ - รับพร

๒๔) เสร็จพิธีบำเพ็ญกุศล ภาคกลางวัน

อนึ่ง การบำเพ็ญกุศลอุทิศให้ศพ ในวาระครบ ๗ วัน ๕๐ วัน หรือ ๑๐๐วัน กลางคืนนิยมมีพระสงฆ์สวดพระอภิธรรม อีก ๔ จบ สำหรับการเตรียมการและการปฏิบัติงานพิธีก็มีลักษณะเช่นเดียวกับการสวดพระอภิธรรมประจำคืน

๒.๗ การบรรจุศพ

๑) การบรรจุศพ ณ ศาลาที่ตั้งบำเพ็ญกุศลศพสวดพระอภิธรรมวัดนั้น นิยมเริ่มประกอบพิธีบรรจุศพต่อจากที่ได้บำเพ็ญกุศลสวดพระอภิธรรมคืนสุดท้าย หรือเริ่มประกอบพิธีบรรจุศพต่อจากที่ได้บำเพ็ญกุศลอุทิศ ทำบุญครบ ๗ วัน เมื่อประกอบพิธีบำเพ็ญกุศลเสร็จแล้ว

๒) การบรรจุศพ ณ สุสานของวัดที่ตั้งศพบำเพ็ญกุศลสวดพระอภิธรรม นิยมเริ่มประกอบพิธีบรรจุศพต่อจากได้บำเพ็ญกุศลสวดพระอภิธรรมคืนสุดท้าย หรือนิยมเริ่มประกอบพิธีบรรจุศพต่อจากได้บำเพ็ญกุศลอุทิศศพ ครบ ๗ วัน เมื่อประกอบพิธีบำเพ็ญกุศลเสร็จแล้ว ให้ทำพิธีบรรจุศพต่อไปทันที โดยนิมนต์พระสงฆ์นำศพไปยังสุสานบรรจุศพ ๑ รูป

การเตรียมการ อุปกรณ์เครื่องใช้ในพิธีบรรจุศพ

๑) ผ้าไตร หรือผ้าสบง อย่างน้อย ๑ ผืน

๒) ก้อนดินเล็ก ๆ ห่อด้วยผ้าสีด้า หรือห่อด้วยกระดาษสีด้า มีจำนวนมากเพียงพอกับผู้ร่วมพิธี (คนละ ๑ ก้อน)

๓) ดอกไม้สด ส่วนมากนิยมดอกกุหลาบ จำนวนเพียงพอกับผู้ร่วมพิธี (คนละ ๑ ดอก)

๔) รูป นิยมใช้รูปหอม มีจำนวนมากเพียงพอกับผู้ร่วมพิธี (คนละ ๑ ดอก)

๕) กระจกวางรูป ขนาดใหญ่ จำนวน ๑ ใบ

แนวทางการปฏิบัติพิธีบรรจุศพ

๑) อัญเชิญศพเข้าสู่ที่บรรจุศพ (บางสถานที่นิยมตั้งศพบำเพ็ญกุศลก่อนแล้ว จึงอัญเชิญศพเข้าสู่ที่บรรจุศพ)

๒) เจ้าภาพมอบก้อนดิน ๑ ก้อน ดอกไม้สด ๑ ดอก และรูปที่จุดแล้ว ๑ ดอก ให้แก่ผู้ร่วมพิธีบรรจุศพจนครบทุกคน

๓) เจ้าภาพเชิญผู้มีเกียรติที่มาร่วมพิธีและเป็นผู้ที่เคารพนับถือเป็นประธานบรรจุศพ

๔) ประธานพิธีหรือเจ้าภาพทอดผ้าบังสุกุลไว้บนหลังหีบศพ

๕) พระสงฆ์พิจารณาผ้าบังสุกุล

๖) ประธานเริ่มพิธีบรรจุศพด้วยการวางก้อนดิน และดอกไม้สด ณ สถานที่บรรจุศพนั้น แล้วถือรูปประนมมือยกขึ้นไหว้ตามฐานะของผู้ตาย ถ้าผู้ตายอายุมากกว่าให้หัวแม่มือจรดปลายจมูก แต่ถ้าผู้ตายอายุน้อยกว่าให้หัวแม่มือจรดปลายคาง อธิษฐานในใจว่า “ขอจงอยู่ เป็นสุข ๆ เกิด” แล้วปักรูปไว้ ณ กระจ่างรูปที่จัดเตรียมไว้

๗) เจ้าภาพนิยมนำเงินเหรียญ ๑ บาท หรือเหรียญ ๕ บาท จำนวน ๑ เหรียญ เป็นอย่างน้อย วางลง ณ สถานที่บรรจุศพนั้นพร้อมนึกในใจว่า “ข้าแต่ท่านผู้เป็นเจ้าของที่ ข้าพเจ้าขอมอบเงินนี้เป็นค่าที่อยู่ให้แก่ศพนี้” เป็นเสร็จพิธีบรรจุศพ

๘) ในการประกอบพิธีบรรจุศพนี้ บางท้องถิ่นนิยมมีการโปรยทานด้วย เพื่อเป็นการบำเพ็ญทาน ซึ่งถือเป็นการกุศลอีกส่วนหนึ่ง อันเป็นการส่งเสริมเพิ่มเติมบุญบารมีของผู้ที่ล่วงลับไปแล้ว ให้มีมากยิ่งขึ้นในคติวิสัยสัมปรายภพนั้น

๒.๘ การจัดพิธีฌาปนกิจศพ

การจัดงานฌาปนกิจ มีการจัดเป็น ๒ กรณี คือ

๑) การจัดพิธีฌาปนกิจศพหลังจากมีการสวดพระอภิธรรมครบวันตามที่เจ้าภาพกำหนดแล้ว

๒) การจัดพิธีฌาปนกิจศพ โดยการนำศพที่บรรจุไว้และรอโอกาสที่จะฌาปนกิจ

เมื่อมีความพร้อมหรือได้มีการปรึกษาหารือกันระหว่างญาติเพื่อจะทำพิธีฌาปนกิจ เมื่อถึงวันที่กำหนดจะทำพิธีฌาปนกิจ ให้เจ้าภาพจัดเตรียมเครื่องใช้ต่าง ๆ ตามที่กล่าวไว้ในเรื่องการจัดเตรียมการในพิธีงานอวมงคล และดำเนินการ ดังนี้

การเตรียมการ (จัดพิธีฌาปนกิจศพหลังจากมีการสวดพระอภิธรรมครบวัน)

๑) จัดเตรียมนิมนต์พระสงฆ์ ๑๐ รูป หรืออย่างน้อยไม่ต่ำกว่า ๕ รูป สวดพระพุทธรูปมนต์ แสดงพระธรรมเทศนา (พระสวดรับเทศน์ จะมีหรือไม่มีก็ได้) มีการสดับปกรณ์หรือบังสุกุลและ ก่อนที่จะเคลื่อนศพจากศาลาหรือสถานที่ตั้งศพไปยังฌาปนสถานหรือเมรุ มักนิมนต์พระสงฆ์ จำนวน ๑๐ รูป สวดมาติกา - บังสุกุล อีกครั้งหนึ่ง (แต่ในปัจจุบันมักนิมนต์พระสงฆ์มาติกา - บังสุกุล หลังจากบำเพ็ญกุศลสวดพระพุทธรูปมนต์ และพระสงฆ์ฉันภัตตาหารเพลเสร็จเรียบร้อยแล้ว และ นำศพขึ้นตั้งบนเมรุทันที เพื่อความสะดวกในการที่เจ้าภาพจะได้กลับไปเตรียมตัว และคอยต้อนรับ ผู้มีเกียรติที่มาร่วมงานในพิธีฌาปนกิจศพ)

- ๒) จตุปัจจัยไทยธรรมถวายพระสงฆ์
- ๓) ผ้าไตรหรือผ้าสบงทอดถวายพระสงฆ์
- ๔) เครื่องกัณฑ์เทศน์ถวายพระสงฆ์ที่แสดงพระธรรมเทศนา
- ๕) ผ้าไตรที่จะใช้บนเมรุก่อนที่ประธานพิธีจะจุดไฟฌาปนกิจศพ
- ๖) รายชื่อผู้ที่จะทอดผ้าบังสุกุลบนเมรุ และผู้ที่จะเป็นประธานในพิธี

การเตรียมการ (จัดพิธีฌาปนกิจ โดยนำศพที่บรรจุไว้ทำการฌาปนกิจ)

- ๑) จัดเตรียมเรื่องสถานที่หรือศาลาตั้งศพเพื่อบำเพ็ญกุศลกับทางวัด
- ๒) นิมนต์พระสงฆ์
- ๓) พิมพ์บัตรเชิญผู้ที่เคารพนับถือมาร่วมงานพิธี
- ๔) อัญเชิญศพจากสุสานมาตั้งยังพิธีบำเพ็ญกุศลฌาปนกิจ ๑ คืน
- ๕) จตุปัจจัยไทยธรรมถวายพระสงฆ์
- ๖) ผ้าไตรบังสุกุลที่จะถวายพระสงฆ์
- ๗) เครื่องกัณฑ์เทศน์เพื่อถวายพระสงฆ์แสดงพระธรรมเทศนา
- ๘) ผ้าไตรที่จะใช้บนเมรุก่อนที่ประธานพิธีจะจุดไฟฌาปนกิจศพ
- ๙) รายชื่อผู้ที่จะทอดผ้าบังสุกุลบนเมรุ และผู้ที่จะเป็นประธานในพิธี

แนวทางการปฏิบัติงาน

- ๑) เจ้าหน้าที่นิมนต์พระสงฆ์ขึ้นนั่งยังอาสน์สงฆ์
- ๒) ประธานพิธีหรือเจ้าภาพจุดธูป เทียน บูชาพระพุทธรูป ณ โต๊ะหมู่บูชา (กราบ ๓ ครั้ง)
- ๓) ประธานพิธีจุดธูปเทียนที่เครื่องทองน้อยหน้าหีบศพ (กรณีไม่มีการเทศน์) เจ้าหน้าที่

อาราธนาศีล

- ๔) ประธานสงฆ์ให้ศีล ทุกคนรับศีล
- ๕) เจ้าหน้าที่อาราธนาพระปริตร
- ๖) พระสงฆ์สวดพระพุทธรมณฑ์ จบ
- ๗) ถวายภัตตาหารเพลแต่พระสงฆ์

(กำหนดการเพิ่มเติมในกรณีที่มีการแสดงพระธรรมเทศนา)

- ๑) กรณีมีเทศน์ เจ้าหน้าที่อาราธนาพระปริตร พระสงฆ์สวดพระพุทธรมณฑ์จบ ปฏิบัติเช่นเดียวกับการสวดพระพุทธรมณฑ์บำเพ็ญกุศลศพ ครบ ๗ วัน
 - ๒) นิมนต์พระสงฆ์รูปที่แสดงพระธรรมเทศนาขึ้นธรรมาสน์เทศน์
 - ๓) ประธานหรือเจ้าภาพ จุดเทียนส่องธรรม เจ้าหน้าที่เชิญเทียนส่องธรรมไปตั้งที่ธรรมาสน์เทศน์
 - ๔) ประธานหรือเจ้าภาพ จุดธูปเทียนที่เครื่องทองน้อยบูชาธรรม
 - ๕) ประธานหรือเจ้าภาพ ไปจุดเครื่องบูชาธรรมแทนผู้วายชนม์ที่หน้าหีบศพ (กรณีมี ๒ ชุด คือ ชุดนอกสำหรับทายาทจุดเพื่อเคารพศพ และชุดในสำหรับศพบูชาธรรม)
 - ๖) เจ้าหน้าที่อาราธนาศีล พระสงฆ์ให้ศีล
 - ๗) เจ้าหน้าที่อาราธนาธรรม พระสงฆ์แสดงพระธรรมเทศนา
 - ๘) เมื่อพระสงฆ์แสดงพระธรรมเทศนา จบ
 - ๙) พระสงฆ์ลงจากธรรมาสน์ ขึ้นนั่งยังอาสน์สงฆ์แล้ว สวดพระพุทธรมณฑ์ถวายพรพระ
 - ๑๐) ถวายภัตตาหารเพล เมื่อพระสงฆ์ฉันภัตตาหารเสร็จเรียบร้อยแล้ว
 - ๑๑) จัดเตรียมตั้งเครื่องไทยธรรม ณ เบื้องหน้าพระสงฆ์
 - ๑๒) ประธานหรือเจ้าภาพประเคนเครื่องไทยธรรมแต่พระสงฆ์ เสร็จแล้ว เก็บเครื่องไทยธรรมไว้ท้ายอาสน์สงฆ์
 - ๑๓) เจ้าหน้าที่ลาดภูษาโยง
 - ๑๔) ประธานหรือเจ้าภาพทอดผ้าบังสุกุล
 - ๑๕) พระสงฆ์พิจารณาผ้าบังสุกุล
 - ๑๖) พระสงฆ์อนุโมทนา
 - ๑๗) ประธานหรือเจ้าภาพ กรวดน้ำ - รับพร
- สำหรับการฉาปนกิจศพทั่วไป บางท้องถิ่นนิยมมีการแสดงพระธรรมเทศนา และสวดมาติกาบังสุกุลในภาคบ่าย ก่อนที่จะเคลื่อนศพไปตั้งที่ฉาปนกิจหรือเมรุ เมื่อเสร็จพิธีสวดมาติกา บังสุกุล จะมีการนำศพเวียนเมรุ และขึ้นตั้งบนจิตกาธาน

การจัดขบวนในการเวียนเมรุ

- ๑) พระนำศพ ๑ รูป
- ๒) ทีบศพ
- ๓) เครื่องทองน้อย
- ๔) เครื่องราชอิสริยาภรณ์
- ๕) ญาติมิตรผู้ร่วมขบวน

สำหรับการปฏิบัติในพิธีประชุมเพลิงศพนั้น เพื่อให้มีความเป็นระเบียบเรียบร้อย ก่อนที่ประธานจะมาถึงในพิธี เจ้าหน้าที่พิธีพึงประสานกับเจ้าภาพเวียนเชิญผู้ที่มาเป็นเกียรติ ที่เคารพนับถือ ขึ้นทอดผ้าบังสุกุลให้แล้วเสร็จเสียก่อน เมื่อประธานมาถึงเวียนเชิญไปนั่งยังที่จัดเตรียมไว้ให้ประธาน จากนั้น เจ้าหน้าที่พิธีพึงอ่านประวัติของผู้วายชนม์ เพื่อเป็นการประกาศเกียรติคุณความดี จบแล้วเชิญผู้ร่วมพิธีมาปกศพยี่นไว้าลัยให้แก่ผู้วายชนม์ เป็นเวลาประมาณ ๑ นาที หลังจากนั้นเจ้าหน้าที่พิธีพึงปฏิบัติ ดังนี้

- ๑) เวียนเชิญประธานขึ้นทอดผ้าบังสุกุลที่ทีบศพ
- ๒) นิมนต์พระสงฆ์ขึ้นพิจารณาผ้าบังสุกุล
- ๓) ประธานจุดไฟ เพื่อประชุมเพลิงศพ

ในการประชุมเพลิง ควรนิมนต์พระสงฆ์สวดพระอภิธรรม จำนวน ๔ รูป เรียกว่า สวดหน้าไฟ

๒.๙ การเก็บอัฐิ

ในพิธีการเก็บอัฐินิยมทำตอนเช้าของวันรุ่งขึ้น จากวันฌาปนกิจศพเรียบร้อยแล้ว สิ่งที่จะต้องเตรียมในพิธีเก็บอัฐิ

การเตรียมการ

- ๑) โภคสำหรับใส่อัฐิ
- ๒) ลุง สำหรับใส่อัฐิ หรืออังคารที่เหลือ เพื่อนำไปลอยอังคาร
- ๓) ผ้าขาว ควรจัดเตรียมไว้ ๒ ผืน สำหรับห่อลุงที่ใส่อังคาร
- ๔) ผ้าไตร หรือผ้าสบง สำหรับทอดบังสุกุลก่อนเก็บอัฐิ
- ๕) อาหารคาว - หวาน นิยมจัด ๓ ชุด ที่เรียก พิธีสามหาบ เพื่อถวายพระสงฆ์ที่พิจารณาผ้าบังสุกุล
- ๖) นิมนต์พระสงฆ์ จำนวน ๓ รูป

๗) เครื่องทองน้อย สำหรับเชิญเจ้าภาพจุดสักการบูชาอัฐีก่อนเก็บอัฐิใส่โกศ และนำอัฐิไปยังสถานที่ถวายภัตตาหาร จำนวน ๓ รูป

๘) ดอกไม้ (นิยมใช้กลีบดอกกุหลาบ) สำหรับโปรยเพื่อเป็นการสักการะอัฐิ

๙) น้ำอบ น้ำหอม เพื่อพรมอัฐิ

๑๐) เหยียนูปาท เพื่อโปรยทาน ซึ่งถือเป็นการบริจาคนแทนผู้วายชนม์

นอกจากนี้ เจ้าหน้าที่พิธีพึงจัดเตรียมสถานที่ เพื่อเชิญอัฐิไปตั้งและเรียนเชิญเจ้าภาพถวายภัตตาหาร ๓ ทานแด่พระสงฆ์ หลังจากนั้นพระสงฆ์อนุโมทนา เจ้าภาพกรวดน้ำ - รับพร เป็นเสร็จพิธี

การแปรอัฐิ

ถวายภัตตาหารสามทาน

แนวทางการปฏิบัติงาน

- ๑) ก่อนถึงกำหนดเวลาพิธีเก็บอัฐิ (นิยมจัดพิธีช่วงเช้า) เจ้าหน้าที่ที่สถาปนสถานจะทำพิธีแปรธาตุ คือ การนำอัฐิของผู้วายชนม์ออกมาจากเตาเผาแล้ว จัดเป็นโครงร่างของคน โดยหันศีรษะไปทางทิศตะวันตก
- ๒) ก่อนทำพิธีนิยมให้เจ้าภาพจุดเครื่องทองน้อย เพื่อสักการะอัฐิของผู้วายชนม์
- ๓) เจ้าหน้าที่พิธีนำผ้าขาวคลุมอัฐิไว้
- ๔) เชิญเจ้าภาพทอดผ้าบังสุกุล ครั้งละ ๑ ไตร และนิมนต์พระสงฆ์ขึ้นพิจารณาผ้าบังสุกุล ครั้งละ ๑ รูป จบครบ ๓ รูป
- ๕) พระสงฆ์พิจารณาผ้าบังสุกุลแล้ว ลงไปนั่งยังอาสน์สงฆ์ที่เจ้าหน้าที่พิธีได้จัดเตรียมไว้
- ๖) เมื่อพระสงฆ์พิจารณาผ้าบังสุกุลแล้ว เจ้าหน้าที่พิธีเชิญเจ้าภาพพรมน้ำอบ และโปรยดอกไม้ที่อัฐิและอังคาร
- ๗) เชิญเจ้าภาพเก็บอัฐิใส่โกศตามที่พอแก่ความต้องการ โดยเลือกจากส่วนต่าง ๆ ของร่างกาย ดังนี้ กระดูกกะโหลกศีรษะ ๑ ชิ้น กระดูกซี่โครงหน้าอก ๑ ชิ้น กระดูกแขนทั้งสองข้าง ๆ ละ ๑ ชิ้น และกระดูกขาทั้งสองข้าง ๆ ละ ๑ ชิ้น
- ๘) อัฐิที่เหลือรวมทั้งอังคาร (ขี้เถ้า) รวมเก็บห่อผ้าขาวใส่ลู่ หีบ หรือกล่อง แล้วนำห่อผ้าขาวให้เรียบร้อย
- ๙) จากนั้นให้ญาติผู้วายชนม์ เชิญเครื่องทองน้อย ๑ คน เชิญอัฐิ ๑ คน เชิญลู่หรือกล่องอังคาร ลงไปพักยังศาลาบำเพ็ญกุศลพิธีเก็บอัฐิที่จัดเตรียมไว้
- ๑๐) เชิญอัฐิไปประดิษฐานที่โต๊ะหมู่ตัวสูง และเครื่องทองน้อยประดิษฐานบนโต๊ะหมู่ตัวที่ตั้งอยู่ที่หน้าอัฐิที่ได้จัดเตรียมไว้
- ๑๑) เชิญเจ้าภาพถวายภัตตาหารสามบาทแด่พระสงฆ์ (เป็นชุดสำหรับคาว - หวาน หรือปิ่นโต ใส่ภัตตาหารคาว - หวาน จำนวน ๓ ชุด)

๒.๑๐ การจัดพิธีบำเพ็ญกุศลเนื่องในโอกาสครบรอบวันตายของผู้วายชนม์

ในปัจจุบันมีการบำเพ็ญกุศลซึ่งปรารถถึงวันครบรอบวันตายของบรรพบุรุษที่ได้วายชนม์ไปแล้ว มาเป็นที่ตั้งแห่งการบำเพ็ญกุศลเพื่ออุทิศให้แก่ผู้ที่ยวายชนม์ อันเป็นแสดงออกถึงความกตัญญูกตเวทิต์ที่ผู้ปรารถเหตุแห่งการบำเพ็ญกุศลที่มีต่อบรรพการีชนทั้งหลาย งานนี้จัดเป็นงานอวมงคล เช่นเดียวกับการบำเพ็ญศพ ๗ วัน ๕๐ วัน หรือ ๑๐๐ วัน ในส่วนพิธีสงฆ์ก็มีการบำเพ็ญกุศลเช่นเดียวกับงานอวมงคลดังกล่าวแล้ว เช่น นิมนต์พระสงฆ์สวดพระพุทธมนต์ และจะมีการแสดงพระธรรมเทศนา อันเป็นการเทศนาเพื่อปรารถนาคุณูปการของผู้วายชนม์ที่มีต่อบุคคลหรือประเทศชาติแล้วแต่กรณีด้วยก็ได้

การเตรียมการ

- ๑) จัดเตรียมอุปกรณ์เครื่องใช้ในงานมงคล
- ๒) โต๊ะหมู่บูชา พระพุทธรูป พร้อมเครื่องนมัสการ จำนวน ๑ ชุด
- ๓) โต๊ะหมู่บูชา สำหรับประดิษฐานอัฐิ หรือสิ่งอันเป็นเครื่องหมายแทนผู้วายชนม์ พร้อมเครื่องบูชา และเครื่องทองน้อย จำนวน ๑ ชุด
 - ๔) เครื่องรับรองพระสงฆ์ ตามจำนวนพระสงฆ์ที่ได้นิมนต์
 - ๕) นิมนต์พระสงฆ์เพื่อเจริญพระพุทธมนต์
 - ๖) จตุปัจจัยไทยธรรมถวายพระสงฆ์
 - ๗) ไตรจีวรสำหรับถวายพระสงฆ์แสดงพระธรรมเทศนาและเจริญพระพุทธมนต์
 - ๘) ภูเขาโยง (กรณีผู้วายชนม์เป็นชั้นหม่อมเจ้าขึ้นไป จะต้องมีการโยง ซึ่งเป็นผ้าขาวรองภูเขาโยงด้วย)
 - ๙) ธรรมาส์เทศน์ เทียนส่องธรรม เครื่องทองน้อยอีก จำนวน ๒ ชุด (กรณีที่มีการแสดงพระธรรมเทศนา)
 - ๑๐) ภัตตาหารสำหรับถวายพระสงฆ์

แนวทางการปฏิบัติงาน

- ๑) เมื่อประธานพิธีหรือเจ้าภาพ และผู้ร่วมพิธีพร้อมกัน ณ สถานที่ประกอบพิธี
- ๒) ประธานหรือเจ้าภาพ จุดธูปเทียนบูชาพระรัตนตรัย (กราบ ๓ ครั้ง)
- ๓) ประธานหรือเจ้าภาพ จุดเครื่องทองน้อย (กรณีเป็นอธิษฐานของพระสงฆ์ กราบ ๓ ครั้ง เป็นอธิษฐานของฆราวาส กราบ ๑ ครั้ง ไม่แบ่มือ)
 - ๔) ถวายพัตรรองหรือตาลปัตรที่ระลึก
 - ๕) เจ้าหน้าที่อาราธนาศีล (กรณีมีการแสดงพระธรรมเทศนาให้อาราธนาศีลเมื่อพระสงฆ์จะแสดงพระธรรมเทศนา และไม่ว่ากำหนดการจะให้มีการแสดงพระธรรมเทศนาก่อน หรือหลังเจริญพระพุทธมนต์ ก็ให้มีการอาราธนาศีลไว้ในช่วงแสดงพระธรรมเทศนา เมื่อรับศีลแล้ว เจ้าหน้าที่จึงจะอาราธนาธรรม)
 - ๖) เจ้าหน้าที่อาราธนาพระปริตร
 - ๗) พระสงฆ์เจริญพระพุทธมนต์
 - ๘) ประธานหรือเจ้าภาพถวายภัตตาหารแด่พระสงฆ์ เมื่อพระสงฆ์ฉันภัตตาหารแล้ว
 - ๙) เจ้าหน้าที่นำเครื่องไทยธรรมตั้งไว้ ณ เบื้องหน้าพระสงฆ์ทุกรูป
 - ๑๐) เจ้าหน้าที่ลาดภูเขาโยง
 - ๑๑) ประธานหรือเจ้าภาพทอดผ้าไตรบังสุกุล
 - ๑๒) พระสงฆ์พิจารณาผ้าบังสุกุล
 - ๑๓) พระสงฆ์อนุโมทนา
 - ๑๔) ประธานหรือเจ้าภาพกรวดน้ำ – รับพร
 - ๑๕) เสริ้จพิธี

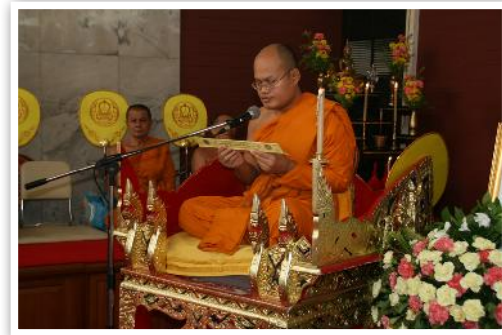
การจัดโต๊ะหมู่

การประดับเครื่องเกียรติยศ

พระสงฆ์ให้ศีล

พระสงฆ์แสดงพระธรรมเทศนา

พระสงฆ์สวดพระพุทธมนต์

ถวายภัตตาหารเพล

ประธานทอดผ้าบังสุกุล

ประธานกรวดน้ำ - รับพร

คนเราเมื่อตายแล้ว บาทเดียวก็เอาติดตัวไปไม่ได้
คนฉลาดเปลี่ยนทรัพย์นั้นให้เป็นบุญเป็นกุศล
ย่อมนำติดตัวไปในภพหน้าชาติหน้าได้
หลวงพ่ोजิน พุทธโชติ

บทที่ ๖

การจัดทานพิธี

การถวายทาน เป็นการทำบุญหรือทำความดีประการหนึ่ง ตามหลักการทำบุญของพระพุทธศาสนา ๓ ประการ คือ ทานมัย บุญสำเร็จด้วยการให้ทาน ศีลมัย บุญสำเร็จด้วยการรักษาศีล ภวานมัย บุญสำเร็จด้วยการเจริญภavana

การถวายทาน มี ๒ ประเภท คือ การให้หรือการถวายเครื่องอุปโภคบริโภคให้แก่บุคคลใดบุคคลหนึ่งโดยเฉพาะเจาะจง เรียกว่า ปาฏิบุคลิกทาน ประการหนึ่ง และการให้หรือการถวายโดยให้หรือถวาย โดยผู้ให้หรือผู้ถวาย มีความตั้งใจถวายหรือให้เป็นสาธารณะโดยไม่เห็นแก่ผู้ใดผู้หนึ่ง ไม่ว่าผู้รับจะเป็นพระภิกษุหรือสามเณร เป็นพระสงฆ์เถระ หรืออันดับ หรือแล้วแต่สงฆ์จะให้ผู้ใดผู้หนึ่ง ซึ่งเป็น การถวายอุทิศให้แก่พระสงฆ์จริง ๆ เรียกว่า สังฆทาน อีกประการหนึ่ง

หลักการเกี่ยวกับการถวายทานแด่พระสงฆ์

- ๑) หลักสำคัญของการถวายทานแด่พระภิกษุสามเณร ต้องตั้งใจถวายจริง ๆ
- ๒) จัดเตรียมทานวัตถุที่จะถวายให้เสร็จเรียบร้อย ตามศรัทธาและทันถวาย ถ้าเป็นภัตตาหาร จีวร และคิลานเภสัช ซึ่งเป็นวัตถุยกพระเคนได้ ต้องพระเคน เว้นแต่ถ้าไม่อยู่ในกาลที่จะพระเคน ก็เพียงแต่นำไปตั้งไว้ ณ เบื้องหน้าพระสงฆ์ ดั่งนั้น ถ้าเป็นการถวายทานที่ถูกต้อง ต้องจัดถวายทานให้ถูกต้องตามกาลนั้น ๆ แต่ถ้าเป็นเครื่องเสนาสนะ หรือเครื่องเสาสสนะ ซึ่งเป็นสิ่งก่อสร้างกับที่และเป็นของใหญ่ใช้ติดที่ ก็ต้องเตรียมการตามที่สมควรและถูกต้องตามประเพณีปฏิบัติ
- ๓) แจ้งความประสงค์ที่จะถวายทานให้พระภิกษุสงฆ์ทราบ และนัดหมายวัน เวลา และสถานที่ พร้อมทั้งแจ้งความประสงค์ในการที่จะนิมนต์พระสงฆ์รับการถวายทานจำนวนเท่าใด
- ๔) ถ้ามีความประสงค์จะถวายทานร่วมกับพิธีการอื่น ๆ ก็ต้องเป็นเรื่องของงานพิธีแต่ละอย่างไป เมื่อถึงเวลาจะถวายทานก็ดำเนินการในส่วนของพิธีถวายทาน
- ๕) สิ่งที่เหมาะสมถวายเป็นทานตามพระวินัย
 - ๕.๑ เครื่องนุ่งห่ม ได้แก่ ไตรจีวร สบง อังสะ หรือผ้าเช็ดตัว
 - ๕.๒ บิณฑบาต ได้แก่ ภัตตาหาร น้ำดื่ม น้ำปานะ
 - ๕.๓ เสนาสนะ ได้แก่ กุฏิ ศาลาบำเพ็ญกุศล
 - ๕.๔ คิลานเภสัช หรือยารักษาโรค

- ๖) สิ่งของที่ควรถวายเป็นทานตามที่ปรากฏในพระสูตร
- ๖.๑ อन्नัง ให้อาหาร
 - ๖.๒ ปานัง ให้น้ำร้อน - น้ำเย็น น้ำอัฐฐบ้าน
 - ๖.๓ วัตถัง ให้ผ้านุ่มห่ม
 - ๖.๔ ยานัง ให้ยานพาหนะ
 - ๖.๕ มาลลัง ให้ดอกไม้ที่มีกลิ่นหอม
 - ๖.๖ คันธัง ให้ของหอมต่าง ๆ
 - ๖.๗ วิเลปะนัง ให้เครื่องทาต่าง ๆ
 - ๖.๘ เสยยัง ให้ที่นอนหมอนมุ้ง
 - ๖.๙ อวาระสะถัง ให้ที่อยู่อาศัย
 - ๖.๑๐ ปทีเปยยัง ให้ประทีป หรือให้แสงสว่าง

๑. การถวายสังฆทาน

การถวายสังฆทาน คือ การถวายทานที่อุทิศแก่สงฆ์ ซึ่งต้องเป็นการตั้งใจถวายแก่พระสงฆ์จริง ๆ ไม่เห็นแก่หน้าพระภิกษุรูปใดรูปหนึ่ง ไม่ว่าจะ เป็นภิกษุหรือสามเณร เป็นพระสงฆ์เถระหรือพระสงฆ์อันดับ ถ้าเจาจะจงจะถวายพระภิกษุรูปใดแล้ว ก็จะเป็นเหตุให้มีจิตใจไขว่เขวเกิดความยินดี ยินร้ายไปตามบุคคลที่รับสังฆทานนั้น จะเป็นภิกษุหรือสามเณร จะเป็นรูปเดียวหรือหลายรูป ก็ถือว่าเป็นการถวายสังฆทานทั้งสิ้น และถือว่าเป็นผลสำเร็จในการถวายสังฆทานแล้ว เนื่องจากผู้รับสังฆทานที่ถวายถือเป็นการรับในนามสงฆ์ ซึ่งสงฆ์จัดมา หรือเป็นผู้มาถึงเฉพาะหน้าในขณะที่ตั้งใจถวายสงฆ์แล้ว ซึ่งการถวายทานที่อุทิศให้เป็นของสงฆ์จริง ๆ นี้ ในครั้งพุทธกาล มีแบบแผนในการถวายสังฆทาน ๗ ประการ คือ

- ๑) ถวายแก่หมู่ภิกษุและภิกษุณี มีพระพุทธรเจ้าเป็นประมุข
- ๒) ถวายแก่หมู่ภิกษุ มีพระพุทธรเจ้าเป็นประมุข
- ๓) ถวายแก่หมู่ภิกษุณี มีพระพุทธรเจ้าเป็นประมุข
- ๔) ถวายแก่หมู่ภิกษุและภิกษุณี ไม่มีพระพุทธรเจ้าเป็นประมุข
- ๕) ถวายแก่หมู่ภิกษุ ไม่มีพระพุทธรเจ้าเป็นประมุข
- ๖) ถวายแก่หมู่ภิกษุณี ไม่มีพระพุทธรเจ้าเป็นประมุข
- ๗) ร้องขอต่อสงฆ์ให้ส่งใคร ๆ ไปรับแล้วถวายแก่ผู้นั้น

การเตรียมการ

๑) จัดเตรียมทานวัตถุที่ต้องการถวายให้เสร็จเรียบร้อย ตามศรัทธาและทันเวลาถวาย เช่น อาหารคาว อาหารหวาน น้ำดื่ม เครื่องกระป๋อง อาหารแห้ง ของใช้ต่าง ๆ ที่พระสงฆ์ใช้ได้ไม่ผิดพระวินัย (ถ้าอยู่ในกาล คือ เช้า ถึงก่อนเวลาเที่ยงวัน ให้พระเคนได้ แต่ถ้าอยู่นอกกาลไม่ต้องพระเคน เพียงแต่ตั้งไว้ ณ เบื้องหน้าพระภิกษุ และให้พระเคนได้เฉพาะวัตถุที่พระเคนนอกกาลได้เท่านั้น)

- ๒) จัดเตรียมดอกไม้ธูปเทียนจตุบูชาพระรัตนตรัย
- ๓) แจ้งความประสงค์ที่จะถวายทานนั้น ๆ ให้พระสงฆ์ทราบ
- ๔) เตรียมนิมนต์พระสงฆ์ที่จะรับสังฆทาน
- ๕) จัดเตรียมสถานที่ หรือนัดหมายสถานที่ที่จะถวายสังฆทานให้พระสงฆ์ทราบ

แนวทางปฏิบัติ

๑) พระสงฆ์มาถึงยังสถานที่ที่จะทำพิธีถวายสังฆทาน (ที่บ้านหรือที่วัด) ตามที่กำหนด และนิมนต์พระสงฆ์ไว้

- ๒) นิมนต์พระสงฆ์นั่งยังอาสนสงฆ์ที่จัดเตรียมไว้ตามจำนวนที่จะถวายสังฆทาน
- ๓) นำเครื่องสังฆทานมาตั้งเรียงไว้ ณ เบื้องหน้าพระสงฆ์
- ๔) จุดธูปเทียนบูชาพระรัตนตรัย กราบ ๓ ครั้ง
- ๕) อาราธนาศีล ดังนี้

“มะยัง ภันเต วิสุง วิสุง รักขะณัตถายะ ติสระระณนะ สะหะ ปัญจะ สีลานิ ยาจามะ.
หุติยัมปิ มะยัง ภันเต วิสุง วิสุง รักขะณัตถายะ ติสระระณนะ สะหะ ปัญจะ สีลานิ ยาจามะ.
ตะติยัมปิ มะยัง ภันเต วิสุง วิสุง รักขะณัตถายะ ติสระระณนะ สะหะ ปัญจะ สีลานิ ยาจามะ.”

๖) พระสงฆ์ให้ศีล

๗) กล่าวนโม ๓ จบ ดังนี้

“นะโม ตัสสะ ภะคะวะโต อะระหะโต สัมมาสัมพุทธัสสะ.

นะโม ตัสสะ ภะคะวะโต อะระหะโต สัมมาสัมพุทธัสสะ.

นะโม ตัสสะ ภะคะวะโต อะระหะโต สัมมาสัมพุทธัสสะ.” จบ

๘) กล่าวคำถวายสังฆทาน (ในกรณีถวายสังฆทานเพื่อความสุขความเจริญของตนเอง) ดังนี้

“อิมานิ มะยัง ภันเต, ภัตตานิ สะปะริวารานิ, ภิกขุสังฆัสสะ, โอนิเชยยามะ, สาธุ โน
ภันเต, ภิกขุสังฆะ, อิมานิ, ภัตตานิ, สะปะริวารานิ, ปะภุคคัณหาตุ, อัมหากัง, ทีฆะรัตตัง, หิตายะ,
สุขายะ.”

คำแปล “ข้าแต่พระสงฆ์ผู้เจริญ, ข้าพเจ้าทั้งหลาย, ขอน้อมถวาย, ภัตตาหาร กับทั้งบริวารเหล่านี้, ของข้าพเจ้าทั้งหลาย, เพื่อประโยชน์และความสุข, แก่ข้าพเจ้าทั้งหลาย ตลอดกาลนาน เทอญ ฯ”

๙) คำกล่าวถวายสังฆทาน (ในกรณีเพื่ออุทิศให้ผู้ตาย) ดังนี้

“อิมานิ มะยัง ภันเต, มะตะกะภัตตานิ, สะปะริวารานิ, ภิกขุสังฆัสสะ, โอนิณชะยามะ สาธุ โน ภันเต, ภิกขุสังโฆ, อิมานิ มะตะกะภัตตานิ, สะปะริวารานิ, ปฏิกคันทาตุ, อัมหากัญญะเจวะ, มาตาปิตุ, อาทีนัญจะ, ญาตะกานัง กาละกะตานัง, ทีฆะรัตตัง, หิตายะ, สุขายะ.”

คำแปล “ข้าแต่พระสงฆ์ผู้เจริญ, ข้าพเจ้าทั้งหลาย, ขอน้อมถวายภัตตาหารเพื่อผู้ล่วงลับไปแล้ว, พร้อมกับของบริวารทั้งหลายเหล่านี้, แก่พระภิกษุสงฆ์, ขอพระภิกษุสงฆ์, จงรับภัตตาหาร เพื่อผู้ล่วงลับไปแล้ว, พร้อมกับทั้งของบริวารทั้งหลายเหล่านี้, ของข้าพเจ้าทั้งหลาย, เพื่อประโยชน์, เพื่อความสุข, แก่ข้าพเจ้าทั้งหลายด้วย, แก่ญาติทั้งหลายผู้ล่วงลับไปแล้วด้วย, มีบิดามารดา เป็นต้นด้วย, ตลอดกาลนาน เทอญ.”

๑๐) พระสงฆ์รับ “สาธุ”

๑๑) ประเคนวัตถุที่จะถวายสังฆทาน (ถ้านอกกาลคือหลังเที่ยงวันให้ประเคนเฉพาะผ้าไตร หรือเครื่องสังฆทานที่ไม่ใช่อาหาร)

๑๒) พระสงฆ์อนุโมทนา

๑๓) ผู้ถวายสังฆทาน กรวดน้ำ - รับพร

๑๔) เสร็จพิธีถวายสังฆทาน

๒. การถวายผ้ากฐิน หรือการทอดกฐิน

การถวายผ้ากฐินหรือการทอดกฐิน ถือเป็นการถวายทานที่มีกาลเวลา คือ เป็นการถวายทานภายหลังวันออกพรรษา คือ ในระหว่างวันแรม ๑ ค่ำ เดือน ๑๑ จนถึงวันเพ็ญ เดือน ๑๒ (ขึ้น ๑๕ ค่ำ เดือน ๑๒) และเพื่อให้ได้ทราบถึงสาเหตุที่พระพุทธรูปเจ้าได้ทรงอนุญาตให้ภิกษุรับกฐิน และต่อมาพุทธศาสนิกชนได้ถือเป็นการบำเพ็ญบุญสืบต่อกันมาตราบเท่าทุกวันนี้ ดังนี้

ครั้งหนึ่ง ภิกษุชาวเมืองปาฐา ประมาณ ๓๐ รูป มีความประสงค์จะไปเฝ้าพระพุทธเจ้า ณ เมืองสาวัตถีจึงพากันเดินทางจากเมืองปาฐาไปเมืองสาวัตถี แต่พอไปถึงเมืองสาเกต ซึ่งอยู่ในระยะทางห่างจากเมืองสาวัตถีประมาณ ๖ ประโยชน์ จึงจะถึงเมืองสาวัตถี ก็เป็นวันซึ่งพระภิกษุต้องเข้าพรรษา ภิกษุเหล่านั้นจะเดินทางต่อไปไม่ได้ จึงจำพรรษาอยู่ ณ เมืองสาเกต ในระหว่างพรรษา

มีความร้อนรนอยากจะเข้าเฝ้าพระพุทธเจ้า พอออกพรรษาก็เดินทางไปเมืองสาวัตถีโดยเร็ว ในเวลานั้น ฝนยังตกมากอยู่ การเดินทางจึงถูกโคลนตมทำให้เปรอะเปื้อน เมื่อถึงเมืองสาวัตถี ภิกษุเหล่านั้นได้เข้าเฝ้าพระพุทธเจ้า พระองค์ทรงทราบความลำบากของภิกษุเหล่านั้น จึงทรงอนุญาต ให้ภิกษุทำพิธีกรานกฐินในระยะเวลาภายหลังออกพรรษาไปแล้ว ๑ เดือน ภิกษุที่ได้รับกฐินและ กรานกฐินแล้ว ย่อมได้อานิสงส์ ๕ ประการ ตามพระวินัย คือ

- ๑) เข้าบ้านโดยไม่ต้องบอกลาภิกษุด้วยกัน
- ๒) เดินทางโดยไม่ต้องเอาผ้าไตรจีวรไปครบสำหรับ (ผ้าไตร ประกอบด้วย สบง ๑ ผืน จีวร ๑ ผืน และสังฆาฏิ ๑ ผืน)

- ๓) ฉันทอาหารโดยล้อมวงกันได้
- ๔) เก็บจีวรที่ยังไม่ต้องการใช้ไว้ได้
- ๕) ลาภที่เกิดขึ้น ให้ตกเป็นของภิกษุที่จำพรรษาในวัดนั้น ซึ่งได้กรานกฐินแล้ว

การทอดกฐินนั้น เมื่อผู้มีศรัทธาประสงค์จะนำผ้ากฐินไปทอด ณ วัดใดวัดหนึ่งก็ตาม ผู้มีศรัทธานั้นจะต้องไปจองไว้กับเจ้าอาวาส หรือบอกกล่าวให้พระสงฆ์วัดนั้น ๆ ทราบล่วงหน้าก่อน ว่าในปีนี้จะนำกฐินมาทอด ณ วัดนี้ เพื่อทางวัดจะได้ประกาศให้ทายกทายิกาหรือผู้มีศรัทธารายอื่น ๆ ได้ทราบว่า ในพรรษากาลนี้มีผู้จองกฐินมาทอด ณ วัดนี้แล้ว บางกรณีผู้ศรัทธาไม่ได้แจ้งให้พระสงฆ์ ได้ทราบไว้ก่อนล่วงหน้า แต่ได้นำกฐินไปทอดในทันทีที่ไปถึงวัดนั้น จะเรียกว่า “กฐินจร”

การเตรียมการ

- ๑) จัดเตรียมผ้าไตรกฐิน จำนวน ๑ ไตร (ถ้าเป็นวัดสังกัดคณะสงฆ์ธรรมยุต ต้องเตรียม ผ้าขาว ๑ พับ ยาวประมาณ ๘ - ๑๐ เมตร วางบนผ้าไตรกฐินด้วย และจัดเตรียมสีย้อมผ้า (สีกล้วย หรือสีตามจีวรที่วัดนั้น ๆ ใช้)
- ๒) ไตรจีวร สำหรับถวายคู่สวด ๒ ไตร
- ๓) ของอื่น ๆ ที่พระสงฆ์ใช้ได้ตามความเหมาะสม ซึ่งถือเป็นบริวารกฐิน
- ๔) จตุปัจจัยไทยธรรมสำหรับถวายพระสงฆ์อันดับ ตามจำนวนพระสงฆ์สามเณรในวัดนั้น
- ๕) ปัจจัยสำหรับไว้ใช้จ่ายในการก่อสร้างหรือบำรุงถาวรวัตถุในอาราม
- ๖) เทียนปาติโมกข์ จำนวน ๑ ชุด (เทียนขาว จำนวน ๒๔ เล่ม)
- ๗) พานแว่นฟ้า สำหรับวางผ้าไตรกฐิน และพานวางเทียนปาติโมกข์
- ๘) ดอกไม้ รูป เทียน สำหรับถวายพระภิกษุสามเณร

แนวทางการปฏิบัติงาน (ก่อนเข้าสู่พิธีการ)

- ๑) ถ้าเจ้าภาพมีความประสงค์จะให้มีการฉลององค์กฐิน จัดพิธีเช่นเดียวกับงานมงคลต่าง ๆ ดังที่กล่าวไว้แล้วในเรื่องการดำเนินงานพิธีมงคล
- ๒) จัดโต๊ะหมู่หรือโต๊ะผ้าไตรกฐิน และบริวารกฐินเพิ่มขึ้นอีก ๑ ที่ จากการตั้งโต๊ะหมู่บูชาพระรัตนตรัย
- ๓) เมื่อถึงวันที่จะนำกฐินไปทอดยังวัดที่ได้จองไว้ จะให้มีการแห่แหนไปยังวัดนั้น
- ๔) เมื่อถึงวัดจะให้มีการนำองค์กฐินไปเวียนประทักษิณรอบอุโบสถก่อน ๓ รอบ ก็ได้ หรือจะนำองค์กฐินเข้าไปยังอุโบสถโดยไม่ต้องเวียนประทักษิณ ก็ได้
- ๕) เมื่อเข้าสู่สถานที่ที่ถวายผ้ากฐินและบริวารกฐิน (โบสถ์, วิหาร, ศาลาการเปรียญ หรือ สถานที่ที่ทางวัดเห็นว่าเหมาะสม) แล้ว ให้จัดวางผ้ากฐินและบริวารกฐินให้เรียบร้อยสวยงาม

แนวทางการปฏิบัติงาน

- ๑) เมื่อถึงเวลาพระสงฆ์ลงสู่อุโบสถหรือศาลาการเปรียญ และนั่งยังอาสน์สงฆ์เรียบร้อยแล้ว
- ๒) ประธานพิธีหรือเจ้าภาพจุดธูปเทียนบูชาพระรัตนตรัย (กราบ ๓ ครั้ง)
- ๓) ประธานพิธีหรือเจ้าภาพประเคนพัตรหรือตาลปัตรที่ระลึกแก่ประธานสงฆ์
- ๔) เจ้าหน้าที่พิธีอาราธนาศีล
- ๕) ประธานสงฆ์ให้ศีล
- ๖) ประธานพิธีหรือเจ้าภาพ และผู้ร่วมอนุโมทนาการทอดกฐินรับศีลพร้อมกัน
- ๗) ประธานพิธีหรือเจ้าภาพหยิบผ้าห่มพระประธานมอบให้เวยาวัจฉกรหรือเจ้าหน้าที่
- ๘) ประธานพิธีหรือเจ้าภาพหยิบผ้าไตรกฐินที่พานแว่นฟ้าขึ้นอุ้มประคองประนมมือหันหน้าไปทางพระประธาน กล่าว “นะโม ๓ จบ”

“นะโม ตัสสะ ภคคะวัต อระหะโต สัมมาสัมพุทธัสสะ.

นะโม ตัสสะ ภคคะวัต อระหะโต สัมมาสัมพุทธัสสะ.

นะโม ตัสสะ ภคคะวัต อระหะโต สัมมาสัมพุทธัสสะ.”

- ๑๐) หันหน้าไปทางพระสงฆ์ กล่าวคำถวายผ้ากฐิน ดังนี้

แบบที่ ๑

“อิมัง ภันเต, สะปะริวารัง, กะฐินะทุสสัง สังขัสสะ, โอนเณชยามะ, สาธุ โน ภันเต, สังโฆ, อิมัง สะปะริวารัง, กะฐินะทุสสัง, ปะฏิคคัณหาคู, ปะฏิคคะเหตวา จะ, อิมินา ทุสเสนะ, กะฐินัง อัตถะระตุ, อัมหากัง ทีฆะรัตตัง, หิตายะ, สุขายะ.”

“อิมัง ภันเต, สะปะริวารัง, กะฐินะทุสสัง สังข์สสะ, โอนุชชะยามะ, สาธุ โน ภันเต, สังโฆ, อิมัง สะปะริวารัง, กะฐินะทุสสัง, ปะฏิคคัณหาตุ, ปะฏิคคะเหตวา จะ, อิมินา ทุสเสนะ, กะฐินัง อัตถะระตุ, อัมหากัง ทีฆะรัตตัง, หิตายะ, สุขายะ.”

“ข้าแต่พระสงฆ์ผู้เจริญ, ข้าพเจ้าทั้งหลาย, ขอน้อมถวายผ้ากฐินกับทั้งบริวารนี้, แต่พระสงฆ์, ขอพระสงฆ์จงรับ, ผ้ากฐินกับทั้งบริวารนี้, ของข้าพเจ้าทั้งหลาย, ครั้นรับแล้ว, จงกรานกฐินด้วยผ้าผืนนี้, เพื่อประโยชน์, และความสุข, แก่ข้าพเจ้าทั้งหลาย, ตลอดกาลนานเทอญ.”

แบบที่ ๒

“อิมัง, สะปะริวารัง, กะฐินะจีวะระทุสสัง, สังข์สสะ, โอนุชชะยามะ.

ทุติยัมปิ, อิมัง, สะปะริวารัง, กะฐินะจีวะระทุสสัง, สังข์สสะ, โอนุชชะยามะ.

ตะติยัมปิ, อิมัง, สะปะริวารัง, กะฐินะจีวะระทุสสัง, สังข์สสะ, โอนุชชะยามะ.”

“ข้าพเจ้าทั้งหลาย, ขอน้อมถวายผ้าจีวรกฐิน, พร้อมกับของบริวารนี้, แต่พระสงฆ์.

แม้ครั้งที่ ๒ ข้าพเจ้าทั้งหลาย, ขอน้อมถวายผ้าจีวรกฐิน, พร้อมกับของบริวารนี้, แต่พระสงฆ์.

แม้ครั้งที่ ๓ ข้าพเจ้าทั้งหลาย, ขอน้อมถวายผ้าจีวรกฐิน, พร้อมกับของบริวารนี้, แต่พระสงฆ์.”

๑๑) ประธานพิธีหรือเจ้าภาพวางผ้าไตรบนพานแว่นฟ้า ณ เบื้องหน้าพระสงฆ์ แล้วยก ประเคนพระสงฆ์รูปที่ ๒ (ต้องประเสนกับพระสงฆ์ เนื่องจากวัดบางวัดให้วางไว้ ณ เบื้องหน้าพระสงฆ์ และพระสงฆ์จะประกอบพิธีอุปโลกน์กฐิน โดยประธานพิธีหรือเจ้าภาพไม่ต้องประเคนผ้าไตรกฐิน)

๑๒) ประธานพิธีหรือเจ้าภาพยกเทียนปาติโมกข์ประเคนพระสงฆ์รูปที่ ๒

๑๓) พระสงฆ์ประกอบพิธีอุปโลกน์กฐิน

๑๔) ประธานพิธีหรือเจ้าภาพประเคนบริวารกฐิน และเครื่องไทยธรรม

๑๕) เจ้าหน้าที่ประกาศยอดเงินของกฐิน

๑๖) ประธานพิธีหรือเจ้าภาพถวายยอดปัจจัยบำรุงวัดแต่ประธานสงฆ์

๑๗) พระสงฆ์อนุโมทนา

๑๘) ประธานพิธีหรือเจ้าภาพกรวดน้ำ - รับพร

๑๙) ประธานพิธีหรือเจ้าภาพกราบพระประธาน (กราบ ๓ ครั้ง)

๒๐) ประธานพิธีหรือเจ้าภาพกราบลาพระสงฆ์

๒๑) เสร็จพิธี

๓. การถวายผ้าป่า (สามัคคี)

การถวายผ้าป่า ไม่ใช่เป็นการถวายทานตามกาลเช่นการทอดกฐิน แล้วแต่ใครมีศรัทธา จะทำเมื่อไร ก็รวบรวมนิตหมายญาติมิตรพรรคพวกทอดถวายเมื่อนั้น ผ้าป่า ครั้งพุทธกาล เรียกว่า ผ้าบังสุกุลจีวร คือ ผ้าเปื้อนฝุ่นที่ไม่มีเจ้าของหวงแหนตั้งอยู่ตามป่าบ้าง ป่าช้าบ้าง ตามถนนหนทางบ้าง แขนงห้อยอยู่ตามกิ่งไม้บ้าง ซึ่งครั้งพุทธกาลทรงอนุญาตให้ภิกษุแสวงหาผ้าบังสุกุล คือ ผ้าเปื้อนฝุ่นที่ไม่มีเจ้าของเขาทิ้งแล้ว หรือผ้าที่เขาห่อซากศพทิ้งไว้ตามป่าช้า และเศษผ้าที่ตั้งอยู่ตามถนนหนทาง นำมาซักฟอกตัดเย็บเป็นจีวรผืนใดผืนหนึ่งที่ต้องการ แล้วใช้นุ่งห่ม พุทธศาสนิกชนผู้นับถือ พระพุทธศาสนาส่วนมากในสมัยนั้นเห็นความลำบากของภิกษุในเรื่องนี้ มีความประสงค์จะบำเพ็ญกุศล ซึ่งไม่ขัดต่อพระพุทธรูปบัญญัติในขณะนั้น จึงได้จัดหาผ้าที่สมควรแก่สมณะบริโภคไปทอดทิ้งไว้ตามที่ต่าง ๆ โดยมากเป็นป่าช้าที่รู้ว่าภิกษุผู้แสวงหาเดินไป

การเตรียมการ

- ๑) จัดโต๊ะหมู่บูชาพร้อมเครื่องนมัสการ
- ๒) ตัดผ้าป่าหรือกองผ้าป่าซึ่งมีผ้าไตร หรือจีวร หรือสบง หรือผ้าเช็ดตัวสีเหลือง พาดไว้ที่กิ่งไม้ ปักไว้ในกระถาง หรือกระป๋อง ซึ่งบรรจุข้าวสารและอาหารแห้งตามศรัทธา
- ๓) ปัจจัยบำรุงวัดตามศรัทธา
- ๔) เตรียมการนิมนต์พระสงฆ์
- ๕) อุปกรณ์เครื่องใช้ในงานพิธี

แนวทางการปฏิบัติงาน

- ๑) เมื่อพระสงฆ์ขึ้นนั่งยังอาสน์สงฆ์
- ๒) ประธานพิธีหรือเจ้าภาพ จุดธูปเทียนบูชาพระรัตนตรัย (กราบ ๓ ครั้ง)
- ๓) เจ้าหน้าที่ยืนอาราธนาศีล
- ๔) ประธานพิธีหรือเจ้าภาพและผู้ร่วมพิธีรับศีลพร้อมกัน
- ๕) กล่าวรายงาน (กรณีมีการจัดถวายผ้าป่าที่มีวัตถุประสงค์ดำเนินกิจกรรม สาธารณประโยชน์ และมีการกล่าวรายงานเพื่อต้องการให้ผู้ที่มีมาร่วมพิธีได้ทราบถึงวัตถุประสงค์ของการจัดพิธีถวายผ้าป่า)
- ๖) ประธานพิธีหรือเจ้าภาพประคองผ้าไตร
- ๗) ประธานพิธีหรือเจ้าภาพ กล่าว “นะโม ๓ จบ”

๘) ประธานพิธีหรือเจ้าภาพ กล่าวคำถวายผ้าป่า ดังนี้

“อิมานิ มะยัง ภันเต, ปังสะกุกะจีวะรานิ, สะปะริวารานิ, ภิกขุสังฆ์สสะ,
โอโณชะยามะ, สาธุ โน ภันเต, ภิกขุสังโฆ, อิมานิ, ปังสะกุกะจีวะรานิ, สะปะริวารานิ,
ปะฏิคคัณหาตุ, อัมหากัง, ทีฆะรัตตัง, ทิตายะ, สุขายะ.”

“ข้าแต่พระสงฆ์ผู้เจริญ, ข้าพเจ้าทั้งหลาย, ขอน้อมถวาย, ผ้าบังสุกุลจีวร, กับทั้งสิ่งของ
บริวารเหล่านี้, แต่พระภิกษุสงฆ์, ขอพระภิกษุสงฆ์, จงรับผ้าบังสุกุลจีวร, กับทั้งสิ่งของบริวารเหล่านี้,
เพื่อประโยชน์, เพื่อความสุข, แก่ข้าพเจ้าทั้งหลาย, ตลอดกาลนานเทอญ.”

๙) เมื่อกล่าวคำถวายจบ นำผ้าไตรจีวรไปวางไว้ที่กิ่งไม้ หรือพาดยงที่ที่จัดเตรียมไว้

๑๐) นิมนต์พระสงฆ์ลงมาพิจารณาผ้าป่า (เจ้าหน้าที่เตรียมพัตรองหรือตาลปัตรให้พระสงฆ์)

๑๑) ประธานพิธีหรือเจ้าภาพประเคนจตุปัจจัยไทยธรรมแด่พระสงฆ์

๑๒) พระสงฆ์อนุโมทนา

๑๓) ประธานพิธีหรือเจ้าภาพกรวดน้ำ – รับพร

๑๔) เสรีจพิธี

๔. การถวายทานต่าง ๆ

การถวายทาน เป็นที่นิยมของพุทธศาสนิกชนผู้มีศรัทธาในพระพุทธศาสนา เพื่อเป็นการ
ทำบุญในพระพุทธศาสนา อันเป็นการทำนุบำรุงผู้ทำหน้าที่ศาสนทายาทในส่วนของพระภิกษุ
สามเณร เนื่องจากการถวายทานเป็นส่วนหนึ่งซึ่งนับเข้าในบุญกิริยาวัตถุ โดยถวายเป็นสังฆทานบ้าง
ปาฏิบุคลิกทานบ้าง ตามเจตนารมณ์ศรัทธาของผู้ที่จะถวายทานนั้น ๆ

การเตรียมการ

๑) จัดเตรียมทานวัตถุที่ต้องการถวายตามที่ตนเองมีความประสงค์จะถวาย ที่พระสงฆ์
ใช้ได้ไม่ผิดพระวินัย

๒) ดอกไม้ธูปเทียน เพื่อจุดบูชาพระรัตนตรัย และถวายพระสงฆ์

๓) แจกความประสงค์ที่จะถวายทานนั้น ๆ ให้พระสงฆ์ทราบ

๔) นิมนต์พระสงฆ์ที่จะรับทาน

๕) สถานที่ หรือนัดหมายสถานที่ที่จะถวายทานให้พระสงฆ์ทราบ

แนวทางการปฏิบัติ

๑) พระสงฆ์มาถึงยังสถานที่ที่จะทำพิธีถวายทาน (บ้านหรือวัด) ตามที่กำหนดและนิมนต์พระสงฆ์ไว้

๒) นิมนต์พระสงฆ์นั่งยังอาสน์สงฆ์ที่จัดเตรียมไว้ตามจำนวนที่จะถวายทาน

๓) นำวัตถุทานมาตั้งวางเรียงไว้ ณ เบื้องหน้าพระสงฆ์

๔) จุดธูปเทียนบูชาพระรัตนตรัย กราบ ๓ ครั้ง

๕) อาราธนาศีล ดังนี้

“มะยัง ภันเต วิสุง วิสุง รักขะณัตถายะ ติสระระณนะ สะหะ ปัญจะ สีลานิ ยาจามะ.

ทุติยัมปิ มะยัง ภันเต วิสุง วิสุง รักขะณัตถายะ ติสระระณนะ สะหะ ปัญจะ สีลานิ ยาจามะ.

ตติยัมปิ มะยัง ภันเต วิสุง วิสุง รักขะณัตถายะ ติสระระณนะ สะหะ ปัญจะ สีลานิ ยาจามะ.”

๖) พระสงฆ์ให้ศีล

๗) กล่าวนะโม ๓ จบ

๘) กล่าวคำถวายทาน

๙) พระสงฆ์รับ “สาธุ”

๑๐) ผู้ถวายทานประเคนวัตถุทานนั้น ๆ (ถ้าเป็นสิ่งที่ใหญ่หรือเป็นอสังหาริมทรัพย์ ให้ใช้การประเคนกลุ่มด้ายสายสิญจน์ที่เนื่องมาจากวัตถุนั้น ๆ หรือใช้วิธีหลั่งน้ำเพื่อเป็นการแสดงว่าได้ถวายสิ่งนี้หรือสิ่งที่จะถวายเป็นของสงฆ์แล้ว)

๑๑) พระสงฆ์อนุโมทนา

๑๒) ผู้ถวายทาน กรวดน้ำ - รับพร

๑๓) เสร็จพิธีถวายทาน

บทที่ ๗

มารยาทไทยในศาสนพิธี

ความหมายของ คำว่า “มารยาทไทย”

“มารยาท” หมายถึง กิริยา วาจาที่สุภาพเรียบร้อย ที่บุคคลพึงปฏิบัติในสังคม โดยมีระเบียบแบบแผนอันเหมาะสมตามกาลเทศะ

“มารยาทไทยในศาสนพิธี” หมายถึง กิริยาท่าทาง วาจาที่สุภาพเรียบร้อย ในการร่วมประกอบพิธีกรรมต่างๆ ทางศาสนา ที่ถูกต้องตามระเบียบแบบแผนและเหมาะสมตามกาลเทศะ ซึ่งครอบคลุมถึง การแสดงความเคารพ โดยการไหว้ การกราบ การค้ำบ การรับของและส่งสิ่งของ เป็นต้น

๑. การแสดงความเคารพ

การแสดงความเคารพ ถือเป็นมารยาทไทยอย่างหนึ่งที่แสดงความอ่อนน้อมถ่อมตนของเด็กที่มีต่อผู้ใหญ่ หรือผู้ที่มีความอาวุโสกว่า ซึ่งมีอยู่หลายลักษณะด้วยกัน เช่น การประนมมือ การไหว้ การกราบ การค้ำบ ซึ่งเมื่อนำมาใช้ในการเข้าร่วมศาสนพิธีต่างๆ สามารถปฏิบัติได้ดังนี้

๑.๑ การไหว้ ประกอบด้วยกิริยา ๒ ส่วนด้วยกัน คือ การประนมมือ และการไหว้

การประนมมือ หรือที่เรียกว่า “อัญชลี” เป็นการแสดงความเคารพ โดยการประนมมือเล็กน้อยให้ปลายนิ้วมือทั้งสองข้างชิดกัน ฝ่ามือ ทั้งสองประกบเสมอกันแนบระหว่างอก ปลายนิ้วเฉียงขึ้นพอประมาณ แขนแนบลำตัวไม่กางศอก ทั้งชายและหญิงปฏิบัติเหมือนกัน

การประนมมือ

ศาสนพิธีและมารยาทไทย

การไหว้ (วันทา) เป็นการแสดงความเคารพโดยการประนมมือ แล้วยกมือทั้งสองขึ้นจรดใบหน้า แสดงถึงความเคารพ ซึ่งแบ่งได้เป็น ๓ ระดับ ตามระดับของบุคคล

ระดับที่ ๑ การไหว้พระ ได้แก่ การไหว้พระพุทธรูป พระธรรม พระสงฆ์ รวมทั้งปูชนียสถาน ปูชนียวัตถุ ที่เกี่ยวกับพระพุทธรูปศาสนา ใช้ในกรณีที่ไม่สามารถกราบแบบเบญจางคประดิษฐ์ได้ ให้ประนมมือ และยกขึ้นพร้อมกับค้อมศีรษะลง ให้หัวแม่มือจรดหว่างคิ้ว ปลายนิ้วชี้แนบส่วนบนของหน้าผาก

ระดับที่ ๒ การไหว้ผู้มีพระคุณและผู้ที่มีอายุมาก ได้แก่ ปู่ ย่า ตา ยาย พ่อ แม่ ครูอาจารย์ และผู้ที่เราเคารพนับถือ ให้ประนมมือแล้วยกขึ้น พร้อมกับค้อมศีรษะลงให้หัวแม่มือจรดปลายจมูก ปลายนิ้วชี้แนบหว่างคิ้ว

ระดับที่ ๓ การไหว้บุคคลทั่วไป ที่เคารพนับถือหรือผู้ที่มีอายุมากกว่าเล็กน้อย ให้ประนมมือ แล้วยกขึ้นพร้อมกับค้อมศีรษะลง ให้หัวแม่มือจรดปลายคาง ปลายนิ้วชี้แนบปลายจมูก หากจะใช้แสดงความเคารพผู้ที่มีอายุเท่ากันหรือเพื่อนกัน ให้ยืนตรงไหว้และไม่ต้องค้อมศีรษะ

๑.๒ การกราบ (อภิวาท) เป็นการแสดงความเคารพอย่างสูง มี ๒ แบบ

๑.๒.๑ การกราบแบบเบญจางคประดิษฐ์ เป็นการใช้อวัยวะทั้ง ๕ คือ หน้าผาก มือและข้อศอกทั้ง ๒ เข้าทั้ง ๒ สัมผัสกับพื้น การกราบมี ๓ ลักษณะ คือ

ท่าเตรียม

ชาย นั่งคุกเข่าตัวตรงปลายเท้าตั้ง ปลายเท้าและส้นเท้าชิดกัน นั่งบนส้นเท้า เข่าทั้งสองห่างพอประมาณ มือทั้งสองวางคว่ำเหนือเข่าทั้งสองข้าง นิ้วชิดกัน (ท่าเทพบุตร)

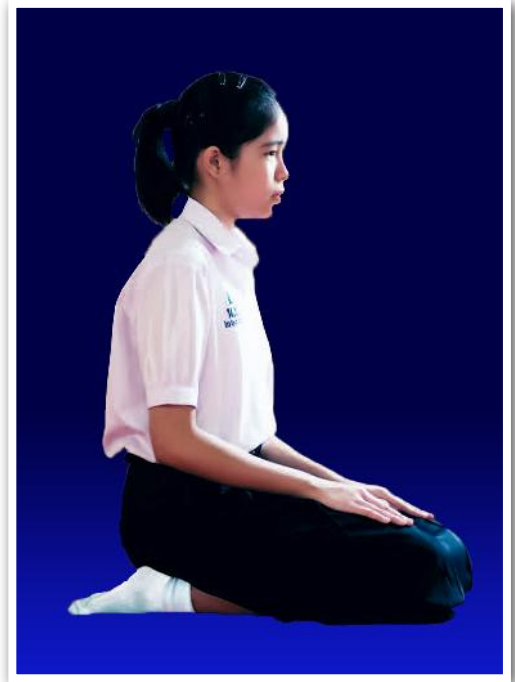
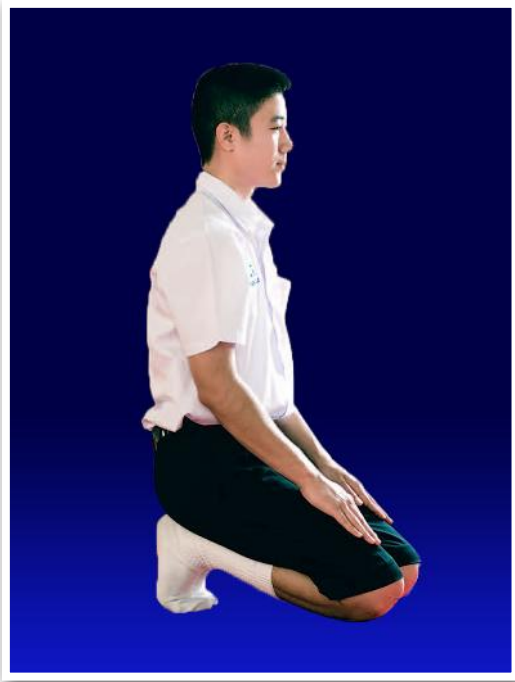
หญิง นั่งคุกเข่าตัวตรงปลายเท้าราบ เข่าถึงปลายเท้าชิดกัน นั่งบนส้นเท้า มือทั้งสองวางคว่ำเหนือเข่าทั้งสองข้าง นิ้วชิดกัน (ท่าเทพธิดา)

ท่ากราบ

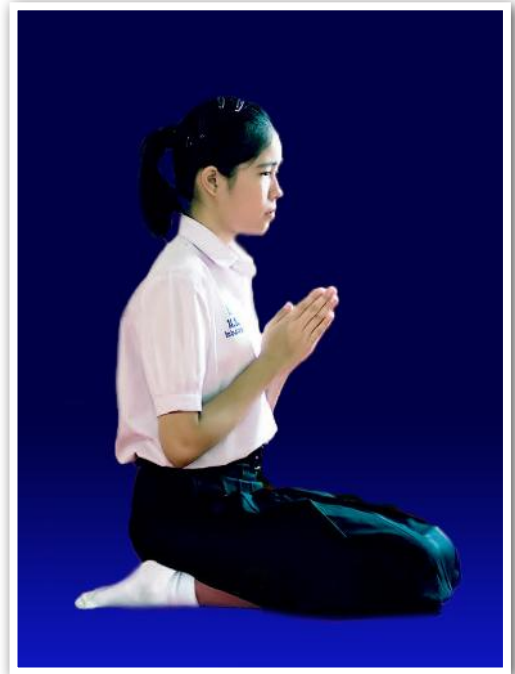
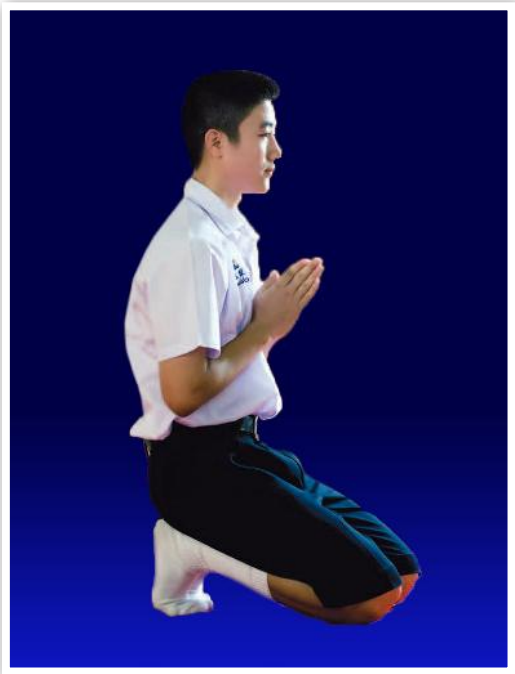
จังหวะที่ ๑ (อัญชลี) ยกมือขึ้นในท่าประนมมือ

จังหวะที่ ๒ (วันทา) ยกมือขึ้นไหว้ตามระดับที่ ๑ การไหว้พระ

จังหวะที่ ๓ (อภิวาท) ทอดมือทั้งสองลงพร้อมๆ กัน ให้มือและแขนทั้งสองข้างราบกับพื้น คว่ำมือห่างกันเล็กน้อย พอให้หน้าผากจรดพื้นระหว่างมือทั้งสอง (ชาย ศอกทั้งสองข้างต่อจากเข่าราบไปกับพื้น หลังไม่โก่ง หญิง ศอกทั้งสองข้างคร่อมเข่าเล็กน้อย ราบไปกับพื้น หลังไม่โก่ง)

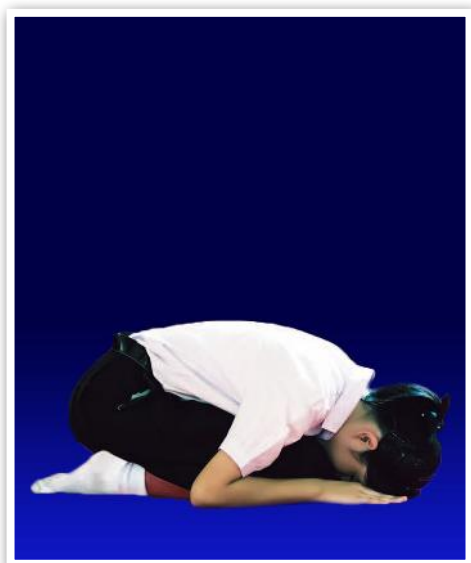
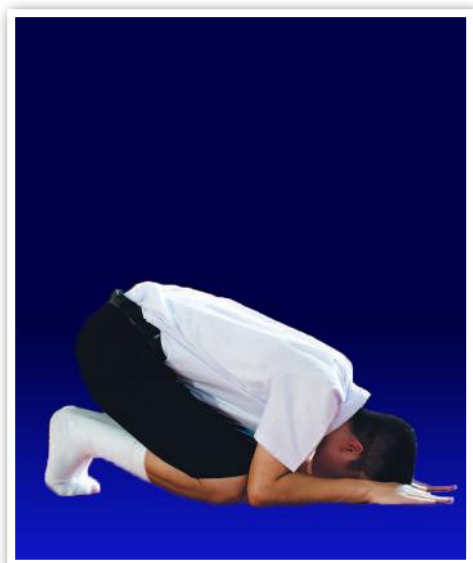
ท่าเตรียม

จังหวะที่ ๑ อัญชลี

จิ้งหะที่ ๒ วันทา

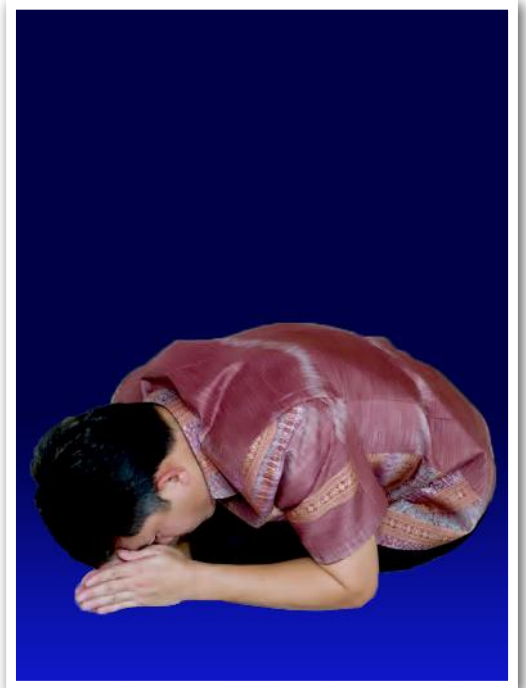

จิ้งหะที่ ๓ อภิวาท

๑.๒.๒ การกราบผู้ใหญ่ เป็นการกราบผู้มีพระคุณและผู้ที่มีอายุมากกว่า ได้แก่ ปู่ ย่า ตา ยาย พ่อ แม่ ครู อาจารย์ และผู้ที่เราเคารพ ลักษณะการปฏิบัติของชายและหญิงเหมือนกัน คือ นั่งพับเพียบทอดมือทั้งสองข้างลงพร้อมกัน ให้แขนทั้งสองคร่อมเข่าที่อยู่ด้านล่างเพียงเขาเดียว มือประนมตั้งกับพื้นไม่แบมือ ค้อมตัวลงให้หน้าผากแตะส่วนบนของมือที่ประนม ในขณะที่กราบ ไม่ต้องกระดกนิ้วมือขึ้นมารับหน้าผาก และกราบเพียงครั้งเดียว

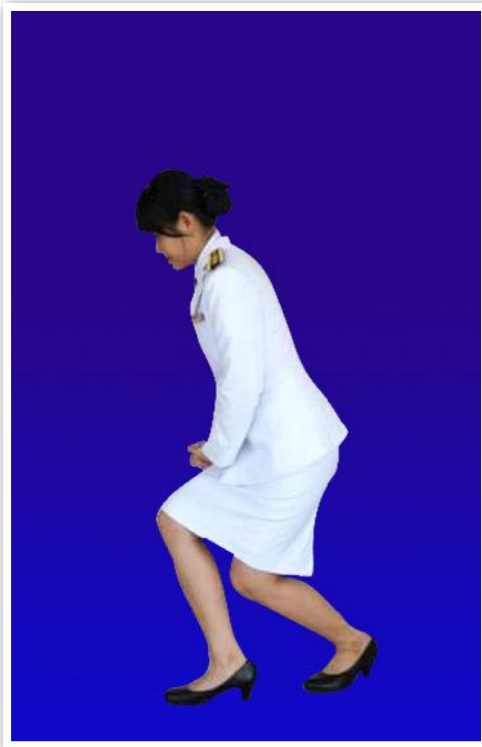
การเดินเข่า

การกราบ

การนั่งพับเพียบ

การถอนสายบัว

การคำนับ

๑.๓ การคำนับ เป็นการแสดงความเคารพแบบสากล ในกรณีที่ไม่ว้าว หรือกราบ ให้อยืนตัวตรงส้นเท้าชิดกัน ผู้ชายปลายเท้าห่างกันเล็กน้อย ผู้หญิงส้นเท้าและปลายเท้าชิดกัน มือทั้งสองข้างแนบลำตัว ปลายนิ้วกลางแตะตะเข็บกางเกงหรือกระโปรง นิ้วชิดกันไม่กางนิ้วออก ค้อมช่วงไหล่และศีรษะลงเล็กน้อย แล้วเงยหน้าขึ้นในท่าตรง

๑.๔ การถวายความเคารพพระมหากษัตริย์

๑) การถวายบังคม การถวายบังคมถือเป็นการถวายความเคารพรูปแบบหนึ่ง ตามโบราณราชประเพณี ซึ่งผู้ที่จะถวายบังคมทั้งชายและหญิง ต้องนั่งคุกเข่า ปลายเท้าตั้ง หลังตรง มือทั้งสองข้างวางคว่ำเหนือเข่าทั้งสอง การถวายบังคมจะแบ่งจังหวะออกเป็น ๓ จังหวะ ดังนี้

จังหวะที่ ๑ ยกมือขึ้นประนมมือระหว่างอก ปลายนิ้วตั้งตรงไม่งอ แขนแนบลำตัวไม่กางศอก

จังหวะที่ ๒ ทอดมือที่ประนมลง พร้อมค้อมตัวลงเล็กน้อย สายตามองไปที่หัวแม่มือ แล้ววาดมือขึ้นพร้อมเอนตัวไปข้างหลัง ให้ปลายนิ้วโป้งและนิ้วชี้จรดหน้าผาก เงยหน้าเล็กน้อย

จังหวะที่ ๓ วาดมือที่ประนมลง พร้อมค้อมตัว และโบหน้ากลับมาอยู่ในจังหวะที่ ๑ ทำจนจบ ๓ ครั้ง และจงลมือลง

๒) การหมอบกราบ เป็นการถวายความเคารพ ตั้งแต่พระบรมวงศานุวงศ์ขึ้นไปจนถึงพระมหากษัตริย์ ซึ่งจะใช้ในโอกาสที่มีการเข้าเฝ้า หรือการถวายงานซึ่งอยู่ในระยะใกล้ วิธีปฏิบัติคือ นั่งพับเพียบ เก็บปลายเท้าแล้วจึงหมอบลง ให้ศอกทั้งสองข้างคร่อมเข้าข้างใดข้างหนึ่ง (ข้อความระวัง ไม่ควรหันปลายเท้าไปหาผู้ใหญ่) ประสานมือ เมื่อจะกราบให้ประนมมือ ก้มศีรษะลง หน้าผากแตะส่วนบนของมือ เมื่อกราบแล้วให้นั่งในท่าหมอบเฝ้าอีกครั้งหนึ่ง และจึงนั่งในท่าพับเพียบตามเดิม

๓) การถวายคำนับ ใช้กับพระมหากษัตริย์และพระบรมวงศานุวงศ์ *กรณีที่อยู่ชายและผู้หญิงอยู่ในชุดข้าราชการ* วิธีปฏิบัติ คือ ให้ยืนตัวตรงหันเท้าชิดกัน ผู้ชายปลายเท้าห่างกันเล็กน้อย ผู้หญิงส้นเท้าและปลายเท้าชิดกัน มือทั้งสองข้างแนบลำตัว ปลายนิ้วกลางแตะตะเข็บกางเกงหรือกระโปรง นิ้วชิดกันไม่กางนิ้วออก ค้อมช่วงไหล่และศีรษะลงต่ำพอสมควร แล้วเงยหน้าขึ้นในท่าตรง *กรณีที่อยู่หญิงอยู่ในชุดผ้าไทย หรือสากลนิยม* วิธีปฏิบัติ ให้ยืนตรง หันหน้าไปทางที่ประทับ วาดเท้าข้างใดข้างหนึ่งไปข้างหลังเล็กน้อยตามถนัด พร้อมย่อตัวลง ขณะที่วาดเท้าให้ยกมือทั้งสองข้างขึ้นวางประสานกันบนหน้าขา ค้อมตัวเล็กน้อย ทอดสายตาลง เสร็จแล้วยืนตรง

๑.๕ การแสดงความเคารพทั่วไป

การแสดงความเคารพศพ เมื่อไปถึงบริเวณพิธี ผู้เข้าร่วมพิธีต้องกราบพระพุทธรูปก่อนเสมอ แล้วจึงทำความเคารพศพ สำหรับผู้ที่ได้รับเกียรติให้เป็นประธานในพิธีนั้น เมื่อเริ่มพิธีการให้ทำการจุดธูปเทียนบูชาพระรัตนตรัยก่อน และจึงจุดธูปเทียนบูชาศพ

กรณีที่เป็นศพพระ เมื่อจุดธูปเทียน (เครื่องทองน้อย หรือ จุดธูป ๓ ดอก) ให้กราบเบญจางคประดิษฐ์ ๓ ครั้ง

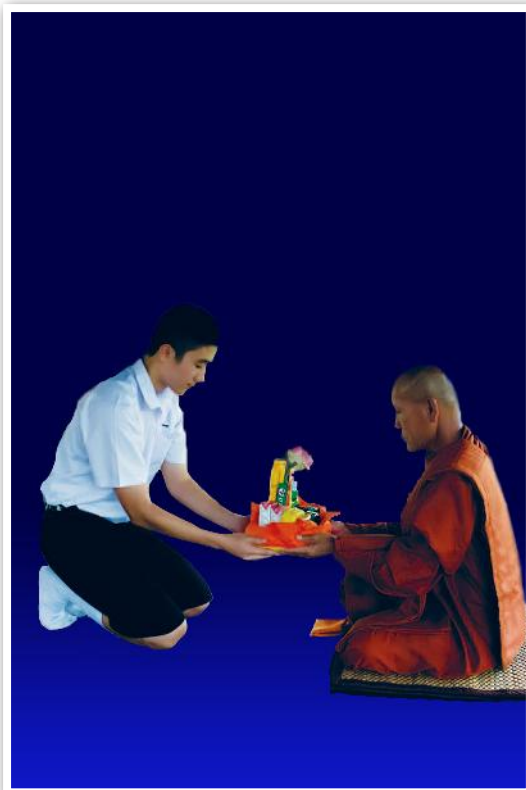
กรณีที่เป็นศพบุคคลทั่วไป เมื่อจุดธูปเทียน (เครื่องทองน้อย หรือ จุดธูป ๑ ดอก) ให้กราบ ๑ ครั้ง ไม่แบ่มือ หากผู้เสียชีวิตมีอายุใกล้เคียงกับผู้เป็นประธานในพิธี ให้ไหว้ในระดับที่ ๓ เสร็จแล้วจึงกลับไปนั่งในที่ที่ได้จัดเตรียมไว้

๒. การประเคนและรับสิ่งของจากพระสงฆ์

๒.๑.๑ การประเคนสิ่งของแด่พระสงฆ์ หมายถึง การถวายสิ่งของ โดยส่งให้ตามวิธีการทางวินัย ถ้าเป็นสิ่งที่ยกได้ ให้ใช้มือทั้งสองข้างยกแล้วประเคน ในระยะหัตถบาส หรือประมาณบ่วงมือ ถ้าเป็นสิ่งของขนาดใหญ่ เช่น เรือ รถ ให้กล่าวคำถวายหรือถวายเป็นเอกสารประกอบสิ่งของนั้น

วิธีการประเคนสิ่งของ ชายและหญิงปฏิบัติ ดังนี้

กรณีที่พระสงฆ์นั่งกับพื้น ให้ถือสิ่งของเดินเข้าเข้าไประยะหัตถบาส แล้วยกสิ่งของขึ้นประเคน ชายจะประเคนสิ่งของแด่พระสงฆ์ให้ลักษณะมือต่อมือได้เลย ส่วนหญิงจะต้องวางบนฝ่ารับประเคน ไหว้หรือกราบแล้วแต่กาลเทศะ เดินเข้าถอยหลัง เมื่อห่างพอประมาณ จึงลุกขึ้นหันหลังกลับ

การประเคนสิ่งของแด่พระสงฆ์

๒.๑.๒ การรับสิ่งของจากพระสงฆ์ วิธีการปฏิบัติ ผู้ชาย ให้ยื่นสองมือรับทั้งสิ่งของ
เบาและหนัก แล้วถอยกลับ ผู้หญิง พระสงฆ์จะวางสิ่งของไว้ตรงหน้า อาจวางไว้บนพาน
ให้เอื้อมมือขวาไปหยิบ หากเป็นของหนักให้ใช้สองมือยกของออกจากพาน แล้วถอยออก จึงกราบ
หรือไหว้ตามความเหมาะสม

การรับสิ่งของจากพระสงฆ์

๒.๓ การส่งสิ่งของให้ผู้ใหญ่และการรับสิ่งของจากผู้ใหญ่

๑) การส่งสิ่งของ ขณะผู้ใหญ่นั่ง

ชาย ให้ถือสิ่งของเดินเข้าไป ยืนตรง ก้าวเท้าขวาไปข้างหน้าพร้อมกับค้อมตัวเล็กน้อย ส่งสิ่งของแล้วถอยเท้าขวากลับ แสดงความเคารพ โดยการไหว้ ๑ ครั้ง แล้วถอยพอประมาณ จังหวะหลังกลับ หากเป็นการส่งสิ่งของในพิธีการ เช่น การมอบรางวัล ผู้ทำหน้าที่เป็นศาสนพิธีกร หรือผู้เชิญรางวัลเพื่อให้ประธานในพิธีเป็นผู้มอบให้กับผู้ได้รับรางวัล วิธีปฏิบัติ คือ ศาสนพิธีกร หรือผู้เชิญรางวัล ใช้นิ้ว ๒ นิ้ว ถือพาน เดินเข้าไปพอประมาณ คำนับ ๑ ครั้ง ก้าวเท้าขวาไปข้างหน้า ค้อมตัวเล็กน้อย แล้วส่งสิ่งของให้ผู้เป็นประธาน ถอยเท้าขวากลับ (หากเป็นการมอบหลายรางวัล ให้รับของและส่งให้ประธานจนถึงรางวัลสุดท้าย คำนับ ๑ ครั้ง) แล้วถอยพอประมาณ จังหวะหลังกลับ

หญิง ทำในลักษณะเดียวกัน แต่เปลี่ยนจากการคำนับ ให้ค้อมศีรษะเพียงเล็กน้อย

๒) การส่งสิ่งของ ขณะผู้ใหญ่นั่งเก้าอี้

ชาย ให้ถือสิ่งของเดินเข้าไปห่างพอประมาณ ยืนตรง ก้าวเท้าขวาลงเข้าซ้าย ส่งสิ่งของ เสร็จแล้วให้ยืนตรง ไหว้ ๑ ครั้ง ถอยหลังพอประมาณ จังหวะหลังกลับ กรณีที่มีการส่งแบบใช้พานส่งสิ่งของ ให้เดินถือพานสองมือ เข้าไปห่างพอประมาณ ยืนตรง คำนับ ๑ ครั้ง ก้าวเท้าขวาไปข้างหน้า ลงเข้าซ้ายส่งสิ่งของ เสร็จแล้วยืนตรง คำนับ ๑ ครั้ง ถอยพอประมาณ จังหวะหลังกลับ

หญิง ทำในลักษณะเดียวกัน แต่เปลี่ยนจากการคำนับ ให้ค้อมศีรษะเพียงเล็กน้อย

๓) การส่งสิ่งของ ขณะผู้ใหญ่นั่งกับพื้น ชายและหญิงจะปฏิบัติเหมือนกัน คือ ถ้าเป็นผู้ใหญ่ที่มีพระคุณ หรือมีอายุมากกว่า ให้ผู้ที่เข้าไปส่งสิ่งของ เดินเข้าถือสิ่งของห่างพอประมาณ นั่งพับเพียบขาขวาทับขาซ้าย วางสิ่งของเยื้องเข้าขวาเล็กน้อย กราบผู้ใหญ่ ๑ ครั้ง ส่งสิ่งของให้ผู้ใหญ่ ถ้าผู้ใหญ่สนทนาด้วยให้นั่งในลักษณะส้ารวม เมื่อจะลากลับ ให้กราบ ๑ ครั้ง ถอยโดยวิธีการเดินเข้า เมื่อห่างพอประมาณให้ลุกขึ้นยืน จังหวะหลังกลับ (กรณีที่ผู้ใหญ่อายุไม่มากนัก ให้เปลี่ยนจากการกราบ เป็นการไหว้ตามระดับ)

๔) การรับสิ่งของ ขณะผู้ใหญ่ยืน

ชาย เดินเข้าไปห่างจากผู้ใหญ่พอประมาณ ยืนตรง ไหว้ ๑ ครั้ง ตามระดับ ก้าวเท้าขวาไปข้างหน้า เปิดส้นเท้าซ้าย รับสิ่งของ ถอยเท้าขวา กลับ ยืนตรง ถอยหลังพอประมาณ จังหวะหลังกลับ

หญิง เดินเข้าไปห่างจากผู้ใหญ่พอประมาณ ไหว้ตามระดับ ก้าวเท้าขวาไปข้างหน้า ย่อตัวรับสิ่งของ แล้วถอยหลังกลับ ยืนตรง ถอยพอประมาณ จังหวะหลังกลับ

๕) การรับสิ่งของ ขณะผู้ใหญ่นั่งเก้าอี้

ชาย เดินเข้าไปห่างจากผู้ใหญ่พอประมาณ ยืนตรง ค้อมตัวไหว้ตามระดับ ก้าวเท้าขวาไปข้างหน้า ลงเข่าซ้าย รับสิ่งของด้วยมือขวา มือซ้ายแนบลำตัว ถอยเท้าขวา กลับ ยืนตรง ถอยพอประมาณ จังหวะหลังกลับ

หญิง เดินเข้าไปห่างจากผู้ใหญ่พอประมาณ ยืนตรง ก้าวเท้าขวาไปข้างหน้า ลงเข่าซ้าย เปิดส้นเท้าขวาเล็กน้อยพร้อมกับไหว้ตามระดับ รับสิ่งของด้วยมือขวา มือซ้ายแนบลำตัว ถอยเท้าขวา กลับ ยืนตรง ถอยพอประมาณ จังหวะหลังกลับ

๖) การรับสิ่งของ ขณะผู้ใหญ่นั่งกับพื้น

ชายและหญิง ปฏิบัติเหมือนกัน คือ ถ้าเป็นผู้ใหญ่ที่มีพระคุณหรืออายุมากกว่า ให้เดินเข้าเข้าไปพอประมาณ นั่งพับเพียบขาขวาทับขาซ้าย กราบผู้ใหญ่ ๑ ครั้ง ไม่แบบมือ แล้วรับสิ่งของ วางสิ่งของเยื้องเข่าขวาเล็กน้อย (ถ้าผู้ใหญ่สนทนาด้วยให้นั่งในลักษณะส้ารวม) ก่อนจะลาให้กราบ ๑ ครั้ง ถือสิ่งของเดินเข้าถอยพอประมาณ แล้วจึงลุกขึ้น ถอยพอประมาณ หันหลังกลับ

๓. การยืนในโอกาสต่างๆ

๓.๑ การยืนรับคำสั่งของผู้บังคับบัญชา วิธีปฏิบัติ ให้ยืนหลังตรง หน้าตรง ปล่อยมือไว้ข้างลำตัว และตั้งใจรับฟังคำสั่ง

๓.๒ การยืนให้เกียรติผู้ใหญ่ เมื่อผู้ใหญ่เดินผ่านมาให้ยืนตรงแสดงความเคารพ หากผู้ใหญ่เข้ามาสนทนาด้วย ให้ประสานมืออยู่ต่ำกว่าระดับเอว และค้อมตัวเล็กน้อย

๓.๓ การยืนคุยกับเพื่อน การยืนพักผ่อน และการยืนดูมหรสพ ให้อยู่ในอาการสุภาพ ไม่ก่อความรำคาญให้กับผู้อื่น และไม่ควรวินพุดข้ามศีรษะของผู้อื่น

๓.๔ การยืนตามลำดับ เช่น การต่อคิวขึ้นรถโดยสาร การขึ้นเผาศพ การรดน้ำอวยพร คู่บ่าวสาว ให้ยืนเรียงคิวเป็นระเบียบ ตามลำดับมาก่อนหลัง

๓.๕ การยืนปฏิบัติหน้าที่ ในยืนสุภาพ ไม่ยืนเอามืออวดอก ล้วงกระเป๋า และเอามือไขว้หลัง

๔. การเดินในพิธีทางศาสนา

๔.๑ การเดินเวียนเทียน หรือวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา ให้เดินเวียนขวา (ประทักษิณ) ๓ รอบ เดินประนมมือโดยมีดอกไม้ ธูปเทียน และควรระวังอย่าให้ธูปเทียนที่จุดไฟ ไปถูกผู้อื่น ในขณะที่เดินควรตั้งใจให้เป็นสมาธิ ระลึกถึงคุณพระรัตนตรัย

๔.๒ การเดินตามศพเวียนเมรุ ให้เดินเวียนซ้าย ๓ รอบ เดินในลักษณะสำรวจ ไม่พูดคุยกัน

๔.๓ การเดินขึ้นและลงเมรุในพิธีฌาปนกิจศพ ให้เดินตามลำดับอย่างสุภาพ และเป็นระเบียบ อยู่ในลักษณะอาการสำรวจ

๔.๔ การเดินเข้าและออกระหว่างการประชุม ผู้ที่มีความจำเป็นต้องเดินเข้าออก ในระหว่างที่มีการประชุม ให้แสดงความเคารพโดยการคำนับประธานในที่ประชุมทุกครั้ง เมื่อออกจากที่นั่ง และกลับมานั่งที่เดิม

๔.๕ การเดินผ่านผู้ใหญ่

๑) ขณะผู้ใหญ่ยืน ให้เดินผ่านระยะห่างพอสมควร ให้ลักษณะสำรวจ ไม่เดินแกว่งแขน ปลอยมือไว้ข้างลำตัว แล้วค้อมตัวลงเล็กน้อย เมื่อใกล้ถึงผู้ใหญ่

๒) ขณะผู้ใหญ่นั่งเก้าอี้ ให้เดินผ่านระยะห่างพอสมควร ในลักษณะสำรวจ ไม่เดินแกว่งแขน ปลอยมือไว้ข้างลำตัว แล้วค้อมพร้อมยกย่อเข้าตัวลงเล็กน้อย เมื่อใกล้ถึงผู้ใหญ่

๓) ขณะผู้ใหญ่นั่งหรือนอนกับพื้น ให้เดินผ่านระยะห่างพอสมควร ในลักษณะสำรวจ เมื่อใกล้ถึงผู้ใหญ่ ให้เดินเข้า ค้อมตัวเล็กน้อย มือแนบข้างลำตัว เมื่อผ่านไปแล้วจึงลุกขึ้นยืน

๔.๖ การเดินนำหรือเดินตามผู้ใหญ่

๑) การเดินนำ เช่น การเดินนำการบรรยาย ให้เดินระยะห่างพอสมควร ในลักษณะสำรวจ ผู้เดินนำจะอยู่ทางซ้ายมือของผู้ใหญ่

๒) การเดินตาม ให้เดินระยะห่างพอสมควรในลักษณะสำรวจ ให้เดินเยื้องไปทางซ้ายมือของผู้ใหญ่

๔.๗ การเดินเชิญผ้าบังสุกุล

๑) ผู้เชิญผ้าบังสุกุล ให้นำผ้าบังสุกุลวางบนพาน ไปรอที่เชิงบันไดหน้าเมรุ เมื่อผู้ทอดผ้าบังสุกุลมาถึง ให้คำนับ แล้วจึงเดินตามทางซ้ายมือของผู้ทอดผ้าบังสุกุล ขึ้นไปที่ตั้งศพ ทำความเคารพ ส่งผ้าบังสุกุลให้กับผู้ทอดผ้า ทำความเคารพ แล้วถอยหลังยืนรอ เมื่อพระสงฆ์พิจารณาเสร็จแล้ว ผู้เชิญผ้าบังสุกุลถือพานเดินตามผู้ทอดผ้าบังสุกุล ถึงเชิงบันไดทำความเคารพ ผู้ทอดผ้าอีก ๑ ครั้ง

๒) ผู้ทอดผ้าบังสุกุล เมื่อศาสนพิธีกรประกาศเชิญผู้ทอดผ้าบังสุกุล เดินขึ้นเมรุ ไปยังที่ตั้งศพทำความเคารพ ๑ ครั้ง (หากเป็นศพพระสงฆ์ให้ทำความเคารพโดยการไหว้ ระดับที่ ๑) รับผ้าบังสุกุลจากผู้เชิญผ้าบังสุกุล วางบนผ้าโยงหรือสายโยงแล้วถอยหลังเฉียงทางซ้าย เพื่อรอพระสงฆ์พิจารณาผ้าบังสุกุล ขณะยืนรอให้ประนมมือ เมื่อพระสงฆ์พิจารณาผ้าบังสุกุลเสร็จ เดินลงจากเมรุกลับไปนั่งที่เดิม

บุญเป็นอย่างไร
ลักษณะของบุญคือ
ใจเราดี ใจเรามีความสุข ใจเรามีความสบาย
เย็นอกเย็นใจ ไม่ทุกข์ไม่ร้อน ไม่วุ่นไม่วาย
นี่แหละบุญ
หลวงปู่ฝั้น อาจาโร

ภาคผนวก

ถ้าอยากจะชำระก็ขอให้ชำระ
กิเลสตัณหาที่มีอยู่ในใจของเรา
อย่าไปชำระบาป บาปนั้นชำระไม่ได้
ถ้าไม่อยากจะรับผลของบาป
ก็อย่าไปทำเสียตั้งแต่วันนี้
พระอาจารย์สุชาติ อภิชาโต

คำบูชาพระและคำอาราธนา

คำบูชาพระ

“อภินา สักกาเรนะ พุทธัง อภิปูชยามิ.

อภินา สักกาเรนะ ธัมมัง อภิปูชยามิ.

อภินา สักกาเรนะ สังฆัง อภิปูชยามิ.

ข้าพระพุทธเจ้า ขอเคารพบูชาพระพุทธเจ้า ผู้เป็นสรณะที่พึ่งที่ระลึกอย่างสูงและศักดิ์สิทธิ์ ด้วยสักการะนี้

ข้าพระพุทธเจ้า ขอเคารพบูชาพระธรรมคือคำสั่งสอนของพระองค์ ซึ่งเป็นสรณะที่พึ่งที่ระลึก อย่างสูงและศักดิ์สิทธิ์ ด้วยสักการะนี้

ข้าพระพุทธเจ้า ขอเคารพบูชาพระสงฆ์คือสาวกขององค์ผู้เป็นสรณะที่พึ่งที่ระลึกอย่างสูง และศักดิ์สิทธิ์ ด้วยสักการะนี้”

คำอาราธนาศีล ๕

“มะยัง ภันเต วิสุง วิสุง รักขะณัตถายะ, ติสระระณนะ สะหะ, ปัญจะ สีลานิ ยาจามะ.

ทุติยัมปิ มะยัง ภันเต วิสุง วิสุง รักขะณัตถายะ, ติสระระณนะ สะหะ, ปัญจะ สีลานิ ยาจามะ.

ตะติยัมปิ มะยัง ภันเต วิสุง วิสุง รักขะณัตถายะ, ติสระระณนะ สะหะ, ปัญจะ สีลานิ ยาจามะ.”

คำอาราธนาพระปริตร

วิปัตติปะฏิพาหายะ

สัพพะสัมปัตตสิทธินา

สัพพะทุกขะวินาสายะ

ปะริตตัง พ็รูถะ มังคะลัง

วิปัตติปะฏิพาหายะ

สัพพะสัมปัตตสิทธินา

สัพพะภะยะวินาสายะ

ปะริตตัง พ็รูถะ มังคะลัง

วิปัตติปะฏิพาหายะ

สัพพะสัมปัตตสิทธินา

สัพพะโรคะวินาสายะ

ปะริตตัง พ็รูถะ มังคะลัง ฯ

คำอาราธนาธรรม

พรั้มมา จะ โลกาธิปะตี สะหัมปะติ
กัตถัญชะลี อันธิวะรัง อะยาจะถะ
สันตีระ สัตตาปะระชั๊กชะชาติกา
เทเสตุ ธิมมัง อนุกัมปิมัง ปะชัง ฯ

คำถวายข้าวพระพุทธ

“อิมัง, สุปะพะยัญชนะนะสัมปันนัง, สาลีนัง, โภชนะนัง, อุทะกัง, วะรัง, พุทธัสสะ, ปุเชมิ.”

คำลาข้าวพระพุทธ

“เสสัง มังคะลัง ยาจามิ.”

คำกรวดน้ำปรารถนาผลส่วนตัว (แบบย่อ)

“อิทัง เม กะตัง ปุญญัง, นิพพานะปัจจะโย โหตุ, อะนาคะเต กาเล.

ขอบุญที่ข้าพเจ้าได้กระทำแล้วนี้ จงเป็นปัจจัยให้บรรลุนิพพาน ในอนาคตกาล
ด้วยเทอญ”

คำกรวดน้ำอุทิศ (แบบย่อ)

“อิทัง เม ญาตินัง โหตุ, สุขิตา โหนตุ ญาตะโย.

ขอส่วนบุญนี้ จงสำเร็จแก่ญาติทั้งหลายของข้าพเจ้า ขอให้ญาติทั้งหลายของข้าพเจ้า
จงมีความสุข”

คำถวายสักการะบูรพกษัตริยาธิราช

พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว (รัชกาลที่ ๕)

กล่าว “นะโม” ๓ จบ และกล่าวคำบูชา ดังนี้

“อุกาสะ, ปิยะมะหาราชะ, อิมินา สักกาเรนะ, ประระมินทะ, มะหาราชะวะรัสสะ,
จุฬาลงคะระณัสสะ, ปุเชมิ, ปิยะมะหาราชาณุภาเวนะ, สะทา โสตี, ภาวันตุ เม.ฯ

(กราบ ๑ ครั้ง ไม่แบมือ)”

แบบที่ ๒ (พระบรมรูปหน้าศาลา ๑๐๐ ปี วัดเบญจมบพิตรดุสิตวนาราม)

“ปีโย เทวะมนุสสานัง ปีโย พรหฺ (ม) มานะมุตตะโม

ปีโย นาคะสุปฺณณานัง ปีณินทะริยัง นะมามิหัง

ปิยะราชานุกาเวนนะ สะทา โสตถึ ภาวันตุ เมฯ

(กราบ ๑ ครั้ง ไม่แบ่มือ)”

พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว (รัชกาลที่ ๖)

กล่าว “นะโม” ๓ จบ และกล่าวคำบูชา ดังนี้

“อุกาสะ, มหาธีระราชะวรรษสะ, อิมินา สักกาเรนะ, ปุเชมิ,

มหาธีระราชานุกาเวนนะ, สะทา โสตถึ, ภาวันตุ เมฯ

(กราบ ๑ ครั้ง ไม่แบ่มือ)”

สมเด็จพระนเรศวรมหาราช

กล่าว “นะโม” ๓ จบ และกล่าวคำบูชา ดังนี้

“อิติจิตตัง, เอहि เทวะตาทิ, จะ มะหาเตโสะ, นระปุชิตโต โส ระโส,

ปัจจะยา ทิปปะติ, นเรโส จะ มะหาราชา, เมตตา จะ กะโรติ,

มะหาลาภัง, สะทา โสตถึ ภาวันตุ เมฯ”

คำถวายคัมภีร์พระไตรปิฎก

“มะยัง ภันเต, อิมัง, สะปะริวารัง เตปิฎกะกะคันถัง สาตถัง, สะพะยัญชนะนัง, เกวะละปะริปุณณัง ประริสุทฺธัง, จาตุททิสฺสสะ ภิกขุสังฆัสสะ, โอนเณชะยามะ, สาธุ โน ภันเต, ภิกขุสังโฆ, อิมัง, สะปะริวารัง, เตปิฎกะกะคันถัง สาตถัง สะพะยัญชนะนัง, เกวะละปะริปุณณัง, ประริสุทฺธัง, ประภิกคัณหตฺต, อัมหากัง, ทีฆะรัตตัง, หิตายะ, สุขายะ.

ข้าแต่พระสงฆ์ผู้เจริญ, ข้าพเจ้าทั้งหลาย, ขอน้อมถวายซึ่งคัมภีร์พระไตรปิฎก, อันมีอรรถะและพยัญชนะครบถ้วนกระบวนความ, บริสุทธิ์บริบูรณ์สิ้นเชิง, กับทั้งบริวารเหล่านี้, แต่พระภิกษุสงฆ์, ผู้มีในทิศทั้งสี่, ขอพระภิกษุสงฆ์จงรับ, ซึ่งคัมภีร์พระไตรปิฎก, อันมีอรรถะและพยัญชนะครบถ้วนกระบวนความ, บริสุทธิ์บริบูรณ์สิ้นเชิง, กับทั้งบริวารเหล่านี้, ของข้าพเจ้าทั้งหลาย, เพื่อประโยชน์และความสุข, แก่ข้าพเจ้าทั้งหลาย, สิ้นกาลนานเทอญ.ฯ”

คำถวายคัมภีร์พระธรรม

“มะยัง ภันเต, อิมัง, สะปะริวารัง, โปฏฐะกะคันถัง, พะหุชะนะหิตายะ, พะหุชะนะสุขายะ, มะหาเถเรหิ, ยุตตंपะยุดตัง, อัมมิกัง, อัมมะลัทธัง, จาคุททิสัสสะ, ภิกขุสังฆัสสะ, โโอโณชะยามะ, สาธุ โน ภันเต, ภิกขุสังโฆ, อิมัง, สะปะริวารัง, โปฏฐะกะคันถัง, พะหุชะนะหิตายะ, พะหุชะนะสุขายะ, มะหาเถเรหิ, ยุตตंपะยุดตัง, อัมมิกัง, อัมมะลัทธัง, ปะภูคคัณหาตุ, อัมหากัง, ทีฆะรัตตัง, หิตายะ, สุขายะ.

ข้าแต่พระสงฆ์ผู้เจริญ, ข้าพเจ้าทั้งหลาย, ขอน้อมถวายซึ่งคัมภีร์พระธรรม, อันพระมหาเถระทั้งหลาย ชำระสอบทานแล้ว, อันเกิดขึ้นโดยชอบธรรม, อันได้มาโดยธรรม, กับทั้งบริวารนี้, แต่พระภิกษุสงฆ์, ผู้มีในทิศทั้งสี่, ขอพระภิกษุสงฆ์จงรับ, ซึ่งคัมภีร์พระธรรม, อันพระมหาเถระทั้งหลาย, ชำระสอบทานแล้ว, อันเกิดขึ้นแล้วโดยชอบธรรม, อันได้มาโดยธรรม, กับทั้งบริวารนี้, ของข้าพเจ้าทั้งหลาย, เพื่อประโยชน์และความสุข, แก่ข้าพเจ้าทั้งหลาย, สิ้นกาลนานเทอญ, ฯ”

คำถวายสลากภัต

“เอตานิ มะยัง ภันเต, สะลากะภัตตานิ, สะปะริวารานิ, อะสุกัฏฐาเน, ฐะปิตานิ, ภิกขุสังฆัสสะ, โโอโณชะยามะ, สาธุ โน ภันเต, ภิกขุสังโฆ, เอตานิ สะลากะภัตตานิ, สะปะริวารานิ, ปะภูคคัณหาตุ, อัมหากัง, ทีฆะรัตตัง, หิตายะ, สุขายะ.

ข้าแต่พระสงฆ์ผู้เจริญ, ข้าพเจ้าทั้งหลาย, ขอน้อมถวายสลากภัต, กับทั้งบริวารเหล่านี้, ซึ่งตั้งไว้ ณ ที่นั้น, แต่พระภิกษุสงฆ์ ขอพระภิกษุสงฆ์จงรับซึ่งสลากภัต, กับทั้งบริวารเหล่านี้, ของข้าพเจ้าทั้งหลาย, เพื่อประโยชน์และความสุข, แก่ข้าพเจ้าทั้งหลาย, ตลอดกาลนานเทอญ. ฯ”

คำถวายข้าวสาร

“อิมานิ มะยัง ภันเต, ตัณฑุลานิ, สะปะริวารานิ, ภิกขุสังฆัสสะ, โโอโณชะยามะ, สาธุ โน ภันเต, ภิกขุสังโฆ, อิมานิ, ตัณฑุลานิ, สะปะริวารานิ, ปะภูคคัณหาตุ, อัมหากัง, ทีฆะรัตตัง, หิตายะ, สุขายะ.

ข้าแต่พระสงฆ์ผู้เจริญ, ข้าพเจ้าทั้งหลาย, ขอน้อมถวายข้าวสาร, กับทั้งบริวารเหล่านี้, แต่พระภิกษุสงฆ์, ขอพระภิกษุสงฆ์จงรับข้าวสาร, กับทั้งบริวารเหล่านี้, ของข้าพเจ้าทั้งหลาย, เพื่อประโยชน์และความสุข, แก่ข้าพเจ้าทั้งหลาย, ตลอดกาลนานเทอญ. ฯ”

คำถวายอุโบสถ

“มะยัง ภันเต, อิมัง อุโปสถาคารัง, สังฆัสสะ, นียยาเทมะ, สาธุ โน ภันเต, ภิกขุสังโฆ, อิมัง, อุโปสถาคารัง, ปะฏิคคัณหตฺถ, อัมหากัง, ทีฆะรัตตัง, หิตายะ, สุขายะ.

ข้าแต่พระสงฆ์ผู้เจริญ, ข้าพเจ้าทั้งหลาย, ขอมอบถวายซึ่งอุโบสถหลังนี้แด่พระสงฆ์, ขอพระสงฆ์จงรับซึ่งอุโบสถหลังนี้, ของข้าพเจ้าทั้งหลาย, เพื่อประโยชน์และความสุข, แก่ข้าพเจ้าทั้งหลาย, สิ้นกาลนานเทอญ.ฯ”

คำถวายปราสาทผึ้ง

“มะยัง ภันเต, อิมัง, สะปะริวารัง, มะรुปปุผะปาสาทัง, อิมัสมิง วิหาเร, ภิกขุสังฆัสสะ, โอโณชะยามะ, สาธุ โน ภันเต, ภิกขุสังโฆ, อิมัง, สะปะริวารัง, มะรुปปุผะปาสาทัง, ปะฏิคคัณหตฺถ, อัมหากัง, ทีฆะรัตตัง, หิตายะ, สุขายะ.

ข้าแต่พระสงฆ์ผู้เจริญ, ข้าพเจ้าทั้งหลาย, ขอมอบถวายปราสาทผึ้งกับทั้งบริวารนี้, แต่พระภิกษุสงฆ์ในวัดนี้, ขอพระสงฆ์จงรับปราสาทผึ้งกับทั้งบริวารนี้, ของข้าพเจ้าทั้งหลาย, เพื่อประโยชน์และความสุข, แก่ข้าพเจ้าทั้งหลาย, สิ้นกาลนานเทอญ.ฯ”

คำถวายยานพาหนะ

“มะยัง ภันเต, อิมัง, ยานัง, ภิกขุสังฆัสสะ, นียยาเทมะ, สาธุ โน ภันเต, ภิกขุสังโฆ, อิมัง, ยานัง, ปะฏิคคัณหตฺถ, อัมหากัง, ทีฆะรัตตัง, หิตายะ, สุขายะ.

ข้าแต่พระสงฆ์ผู้เจริญ, ข้าพเจ้าทั้งหลาย, ขอมอบถวายซึ่งยานพาหนะนี้, แต่พระภิกษุสงฆ์, ขอพระสงฆ์จงรับซึ่งยานพาหนะนี้, ของข้าพเจ้าทั้งหลาย, เพื่อประโยชน์และความสุข, แก่ข้าพเจ้าทั้งหลาย, สิ้นกาลนานเทอญ.ฯ”

คำถวายสะพาน

“มะยัง ภันเต, อิมัง, เสตุง, มะหาชะณานัง, สาธาระณัตถายะ, นียยาเทมะ, สาธุ โน ภันเต, ภิกขุสังโฆ, อิมัสมิง, เสตุมหิ, นียยาทิตะ, สักขิโก โหตุ, อิทัง, เสตุนานัง, อัมหากัง, ทีฆะรัตตัง, หิตายะ, สุขายะ, สังวัตตะตุ.ฯ”

ข้าแต่พระสงฆ์ผู้เจริญ, ข้าพเจ้าทั้งหลาย, ขอมอบถวายซึ่งสะพานนี้, เพื่อประโยชน์ทั่วไป แก่มหาชนทั้งหลาย, ขอพระสงฆ์จงเป็นพยาน, แก่ข้าพเจ้าทั้งหลาย, ในสะพานที่ข้าพเจ้าทั้งหลาย ได้มอบให้แล้วนี้, ขอการถวายสะพานนี้, จงเป็นไปเพื่อประโยชน์และความสุข, แก่ข้าพเจ้าทั้งหลาย, สิ้นกาลนานเทอญ.ฯ”

คำถวายเสนาสะ

“มะยัง ภันเต, อิมัง เสนาสะนัง, อาคะตานุคคะตัสสะ, จาตุททิสัสสะ, ภิกขุสังฆัสสะ, นียยาเทมะ, สาธุ โน ภันเต, ภิกขุสังโฆ, อิมัง, เสนาสะนัง, ปะฏิคคัณหาตุ, อัมहाกัง, ทีฆะรัตตัง, หิตายะ, สุขายะ.

ข้าแต่พระสงฆ์ผู้เจริญ, ข้าพเจ้าทั้งหลาย, ขอมอบถวายเสนาสะนะเหล่านี้, แต่พระภิกษุสงฆ์ผู้มีในทิศทั้ง ๔, ที่มาแล้วก็ดี, ยังไม่มาก็ดี, ขอพระภิกษุสงฆ์จงรับเสนาสะนะเหล่านี้, ของข้าพเจ้าทั้งหลาย, เพื่อประโยชน์และความสุข, แก่ข้าพเจ้าทั้งหลาย, สิ้นกาลนานเทอญ.๑”

คำถวายศาลาโรงธรรม

“มะยัง ภันเต, อิมัง ศาลัง, ธัมมะสะภาเย, อุททิสสะ, จาตุททิสัสสะ, ภิกขุสังฆัสสะ, นียยาเทมะ, สาธุ โน ภันเต, ภิกขุสังโฆ, อิมัง ศาลัง, ปะฏิคคัณหาตุ, อัมहाกัง, ทีฆะรัตตัง, หิตายะ, สุขายะ.

ข้าแต่พระสงฆ์ผู้เจริญ, ข้าพเจ้าทั้งหลาย, ขอมอบถวายศาลาหลังนี้, แต่พระภิกษุสงฆ์ผู้มีในทิศทั้ง ๔, อุทิศเพื่อเป็นสถานที่แสดงธรรม, ขอพระภิกษุสงฆ์จงรับศาลาหลังนี้, ของข้าพเจ้าทั้งหลาย, เพื่อประโยชน์และความสุข, แก่ข้าพเจ้าทั้งหลาย, สิ้นกาลนานเทอญ.๑”

คำถวายเวจกุฎี

“มะยัง ภันเต, อิมัง, วัจจะกุฎิง, อาคะตานุคคะตัสสะ, จาตุททิสัสสะ, ภิกขุสังฆัสสะ, นียยาเทมะ, สาธุ โน ภันเต, ภิกขุสังโฆ, อิมัง วัจจะกุฎิง, ปะฏิคคัณหาตุ, อัมहाกัง, ทีฆะรัตตัง, หิตายะ, สุขายะ.

ข้าแต่พระสงฆ์ผู้เจริญ, ข้าพเจ้าทั้งหลาย, ขอมอบถวายเวจกุฎีหลังนี้, แต่พระภิกษุสงฆ์ผู้มีในทิศทั้ง ๔, ที่มาแล้วก็ดี, ยังไม่มาก็ดี, ขอพระภิกษุสงฆ์จงรับเวจกุฎีหลังนี้, ของข้าพเจ้าทั้งหลาย, เพื่อประโยชน์และความสุข, แก่ข้าพเจ้าทั้งหลาย, สิ้นกาลนานเทอญ.๑”

คำถวายผ้าวัสสิกสาฎก (ผ้าหรับใช้นุ่งเวลาอาบน้ำฝน)

“อิมานิ มะยัง ภันเต, วัสสิกสะสาฎิกานิ, สะปะริวารานิ, ภิกขุสังฆ์สสะ, โอลฺโณชะยามะ, สาธุ โน ภันเต, ภิกขุสังโฆ, อิมานิ, วัสสิกสะสาฎิกานิ, สะปะริวารานิ, ปะฏิคคัณหาตุ, อัมหากัง, ทีฆะรัตตัง, หิตายะ, สุขายะฯ”

ข้าแต่พระสงฆ์ผู้เจริญ, ข้าพเจ้าทั้งหลาย, ขอน้อมถวายผ้าอาบน้ำฝน, กับทั้งบริวารเหล่านี้, แต่พระภิกษุสงฆ์, ขอพระภิกษุสงฆ์จงรับผ้าอาบน้ำฝน, กับทั้งบริวารเหล่านี้, ของข้าพเจ้าทั้งหลาย, เพื่อประโยชน์และความสุข, แก่ข้าพเจ้าทั้งหลาย, สิ้นกาลนานเทอญฯ”

คำถวายผ้าจํานำพรรษา (ผ้าที่ถวายแก่พระภิกษุผู้อยู่จําพรรษาครบ ๓ เดือน)

“อิมานิ มะยัง ภันเต, วัสสาวาสิกะจีวะรานิ, สะปะริวารานิ, ภิกขุสังฆ์สสะ, โอลฺโณชะยามะ, สาธุ โน ภันเต, ภิกขุสังโฆ, อิมานิ, วัสสาวาสิกะจีวะรานิ, สะปะริวารานิ, ปะฏิคคัณหาตุ, อัมหากัง, ทีฆะรัตตัง, หิตายะ, สุขายะฯ”

ข้าแต่พระสงฆ์ผู้เจริญ, ข้าพเจ้าทั้งหลาย, ขอน้อมถวายผ้าจํานำพรรษา, กับทั้งบริวารเหล่านี้, แต่พระภิกษุสงฆ์, ขอพระภิกษุสงฆ์จงรับผ้าจํานำพรรษา, กับทั้งบริวารเหล่านี้, ของข้าพเจ้าทั้งหลาย, เพื่อประโยชน์และความสุข, แก่ข้าพเจ้าทั้งหลาย, สิ้นกาลนานเทอญฯ”

คำถวายผ้าอจเจกจีวร (ผ้าจํานำพรรษาที่ถวายแก่พระภิกษุโดยรีบด่วน)

“อิมานิ มะยัง ภันเต, อจเจกะจีวะรานิ, สะปะริวารานิ, ภิกขุสังฆ์สสะ, โอลฺโณชะยามะ, สาธุ โน ภันเต, ภิกขุสังโฆ, อิมานิ, อจเจกะจีวะรานิ, สะปะริวารานิ, ปะฏิคคัณหาตุ, อัมหากัง, ทีฆะรัตตัง, หิตายะ, สุขายะฯ”

ข้าแต่พระสงฆ์ผู้เจริญ, ข้าพเจ้าทั้งหลาย, ขอน้อมถวายผ้าอจเจกจีวร, กับทั้งบริวารเหล่านี้, แต่พระภิกษุสงฆ์, ขอพระภิกษุสงฆ์จงรับผ้าอจเจกจีวร, กับทั้งบริวารเหล่านี้, ของข้าพเจ้าทั้งหลาย, เพื่อประโยชน์และความสุข, แก่ข้าพเจ้าทั้งหลาย, สิ้นกาลนานเทอญฯ”

คำถวายรูปเทียนดอกไม้เพื่อบูชา

“มะยัง ภันเต, อิมหิ, ทีปะธูปะปุปะฉะวะเรหิ, ระตะนัตตะยัง, อะภิปุเชมะ, อะยัง, ระตะนัตตะยัสสะ ปุชา, อัมหากัง, ทีฆะรัตตัง, หิตะสุชาวะหา, โหตุ, อาสะวักขะยัปปัตติยา ฯ”

ข้าแต่พระสงฆ์ผู้เจริญ, ข้าพเจ้าทั้งหลาย, ขอบูชาพระรัตนตรัย, ด้วยรูปเทียน, และดอกไม้ อันประเสริฐเหล่านี้, การบูชาพระรัตนตรัยนี้, จงนำมาซึ่งประโยชน์สุข, เพื่อบรรลुพระนิพพาน เป็นที่สิ้นไปแห่งอาสวกิเลส, แก่ข้าพเจ้าทั้งหลาย, ตลอดกาลนานเทอญฯ.”

คำถวายธงเพื่อบูชา

“มะยัง, อิมินา, ณะชะปะฎาเณนะ, ระตะนัตตะยัง, อะภิปุเชมะ, อะยัง, ณะชะปะฎาเณนะ, ระตะนัตตะยะปุชา, อัมหากัง, ทีฆะรัตตัง, หิตายะ, สุขายะ, สังวัตตะตุฯ”

ข้าพเจ้าทั้งหลาย, ขอบูชา, ซึ่งพระรัตนตรัย, ด้วยธงแผ่นผ้านี้, กิริยาที่บูชาพระรัตนตรัย, ด้วยธงแผ่นผ้านี้, ขอจงเป็นไป, เพื่อประโยชน์และความสุข, แก่ข้าพเจ้าทั้งหลาย, สิ้นกาลนานเทอญฯ.”

ลำดับพัตยศสมณศักดิ์ ฐานานุกรม เปรียญ ในงานพระราชพิธี - รัฐพิธี

สมเด็จพระราชาคณะ

๑. สมเด็จพระสังฆราชเจ้า
๒. สมเด็จพระสังฆราช
๓. สมเด็จพระราชาคณะ ชั้นสุพรรณบัฏ

พระราชาคณะ

๔. พระราชาคณะ เจ้าคณะรอง ชั้นหิรัญบัฏ
๕. พระราชาคณะ เจ้าคณะรอง ชั้นสัญญาบัตร
๖. พระราชาคณะ ชั้นธรรม
๗. พระราชาคณะ ชั้นเทพ
๘. พระราชาคณะ ชั้นราช
๙. พระราชาคณะ ชั้นสามัญ
- ๙.๑ พระราชาคณะ ปลัดขวา - ปลัดซ้าย - ปลัดกลาง
- ๙.๒ พระราชาคณะ รองเจ้าคณะภาค
- ๙.๓ พระราชาคณะ เจ้าคณะจังหวัด
- ๙.๔ พระราชาคณะ รองเจ้าคณะจังหวัด
- ๙.๕ พระราชาคณะ ชั้นสามัญเปรียญ ฝ่ายวิปัสสนาธุระ
- ๙.๖ พระราชาคณะ ชั้นสามัญเปรียญ ป.ธ. ๙ - ๘ - ๗ - ๖ - ๕ - ๔ - ๓
- ๙.๗ พระราชาคณะ ชั้นสามัญเทียบเปรียญ ฝ่ายวิปัสสนาธุระ
- ๙.๘ พระราชาคณะ ชั้นสามัญเทียบเปรียญ
- ๙.๙ พระราชาคณะ ชั้นสามัญยก ฝ่ายวิปัสสนาธุระ
- ๙.๑๐ พระราชาคณะ ชั้นสามัญยก

พระครูสัญญาบัตร พระครูฐานานุกรม พระเปรียญธรรม

๑๐. พระครูสัญญาบัตร เจ้าคณะจังหวัด (จจ.)
๑๑. พระครูสัญญาบัตร รองเจ้าคณะจังหวัด (รจจ.)
๑๒. พระครูสัญญาบัตร เจ้าอาวาสพระอารามหลวง ชั้นเอก (จล.ชอ.)

๑๓. พระครูสัญญาบัตร เจ้าคณะอำเภอ ชั้นพิเศษ ฝ่ายวิปัสสนาธุระ หรือเทียบเท่า
(จอ.ชพ.วิ. หรือ ทจอ.ชพ.วิ)
๑๔. พระครูสัญญาบัตร เจ้าคณะอำเภอ ชั้นพิเศษ (จอ.ชพ.)
๑๕. พระครูปลัดของสมเด็จพระราชาคณะ
๑๖. พระเปรียญธรรม ๙ ประโยค
๑๗. พระครูสัญญาบัตร เจ้าอาวาสพระอารามหลวง ชั้นโท (จล.ชท.)
๑๘. พระครูสัญญาบัตร เจ้าคณะอำเภอ ชั้นเอก ฝ่ายวิปัสสนาธุระ หรือเทียบเท่า
(จอ.ชอ.วิ. หรือ ทจอ.ชอ.วิ)
๑๙. พระครูสัญญาบัตร เจ้าคณะอำเภอ ชั้นเอก (จอ.ชอ.)
๒๐. พระครูสัญญาบัตร เจ้าอาวาสพระอารามหลวง ชั้นตรี (จล.ชต.)
๒๑. พระครูสัญญาบัตร เจ้าคณะอำเภอ ชั้นโท (จอ.ชท.)
๒๒. พระครูสัญญาบัตร รองเจ้าอาวาสพระอารามหลวง ชั้นเอก (รจล.ชอ.)
๒๓. พระครูสัญญาบัตร รองเจ้าอาวาสพระอารามหลวง ชั้นโท (รจล.ชท.)
๒๔. พระครูสัญญาบัตร รองเจ้าอาวาสพระอารามหลวง ชั้นตรี (รจล.ชต.)
๒๕. พระครูสัญญาบัตร ผู้ช่วยเจ้าอาวาสพระอารามหลวง ชั้นพิเศษ ฝ่ายวิปัสสนาธุระ
หรือเทียบเท่า (ผจล.ชพ.วิ. หรือ ทผจล.ชพ.วิ.)
๒๖. พระครูสัญญาบัตร ผู้ช่วยเจ้าอาวาสพระอารามหลวง ชั้นพิเศษ
๒๗. พระครูสัญญาบัตร ผู้ช่วยเจ้าอาวาสพระอารามหลวง ชั้นเอก ฝ่ายวิปัสสนาธุระ
หรือเทียบเท่า (ผจล.ชอ.วิ หรือ ทผจล.ชอ.วิ.)
๒๘. พระครูสัญญาบัตร ผู้ช่วยเจ้าอาวาสพระอารามหลวง ชั้นเอก หรือเทียบเท่า
(ผจล.ชอ. หรือ ทผจล.ชอ.)
๒๙. พระครูปลัดของพระราชาคณะ เจ้าคณะรอง ชั้นหิรัญบัฏ
๓๐. พระครูปลัดของพระราชาคณะ เจ้าคณะรอง ชั้นสัญญาบัตร
๓๑. พระครูฐานานุกรมชั้นเอก ของสมเด็จพระสังฆราช (พระครูปริตร)
๓๒. พระเปรียญธรรม ๘ ประโยค
๓๓. พระครูสัญญาบัตร ผู้ช่วยเจ้าอาวาสพระอารามหลวง ชั้นโท หรือเทียบเท่า
(ผจล.ชท. หรือ ทผจล.ชท.)

๓๔. พระเปรียญธรรม ๗ ประโยค
๓๕. พระครูปลัดของพระราชาคณะ ชั้นธรรม
๓๖. พระครูฐานานุกรมชั้นโท ของสมเด็จพระสังฆราช (พระครูปริตร)
๓๗. พระครูสัญญาบัตร รองเจ้าคณะอำเภอ ชั้นเอก (รจอ.ขอ.)
๓๘. พระครูสัญญาบัตร รองเจ้าคณะอำเภอ ชั้นโท (รจอ.ชท.)
๓๙. พระครูสัญญาบัตร เจ้าคณะตำบล ชั้นเอก ฝ่ายวิปัสสนาธุระ (จต.ขอ.วิ.)
๔๐. พระครูสัญญาบัตร เจ้าคณะตำบล ชั้นเอก (จต.ขอ.)
๔๑. พระครูสัญญาบัตร เจ้าคณะตำบล ชั้นโท ฝ่ายวิปัสสนาธุระ (จต.ชท.วิ.)
๔๒. พระครูสัญญาบัตร เจ้าคณะตำบล ชั้นโท (จต.ชท.)
๔๓. พระครูสัญญาบัตร เจ้าคณะตำบล ชั้นตรี (จต.ชต.)
๔๔. พระครูสัญญาบัตร เจ้าอาวาสวัดราษฎร์ ชั้นเอก ฝ่ายวิปัสสนาธุระ (จร.ขอ.วิ.)
๔๕. พระครูสัญญาบัตร เจ้าอาวาสวัดราษฎร์ ชั้นโท (จร.ขอ.)
๔๖. พระครูสัญญาบัตร เจ้าอาวาสวัดราษฎร์ ชั้นโท ฝ่ายวิปัสสนาธุระ (จร.ชท.วิ.)
๔๗. พระครูสัญญาบัตร เจ้าอาวาสวัดราษฎร์ ชั้นโท (จร.ชท.)
๔๘. พระครูสัญญาบัตร เจ้าอาวาสวัดราษฎร์ ชั้นตรี (จร.ชต.)
๔๙. พระครูสัญญาบัตร รองเจ้าอาวาสวัดราษฎร์ (จรจ.)
๕๐. พระครูสัญญาบัตร ผู้ช่วยเจ้าอาวาสวัดราษฎร์ (ผจร.)
๕๑. พระเปรียญธรรม ๖ ประโยค
๕๒. พระเปรียญธรรม ๕ ประโยค
๕๓. พระครูปลัดของพระราชาคณะ ชั้นเทพ
๕๔. พระครูปลัดของพระราชาคณะ ชั้นราช
๕๕. พระครูวินัยธร
๕๖. พระครูธรรมธร
๕๗. พระครูคู่สวด
๕๘. พระเปรียญธรรม ๔ ประโยค
๕๙. พระปลัดของพระราชาคณะ ชั้นสามัญ
๖๐. พระเปรียญธรรม ๓ ประโยค

๖๑. พระครุรองคู่สวด
๖๒. พระครุสังฆรักษ์
๖๓. พระครุสมุห์
๖๔. พระครูใบฎีกา
๖๕. พระสมุห์
๖๖. พระใบฎีกา
๖๗. พระพิธีธรรม (เหลืออง - แดง - น้ำเงิน - เขียว)

หมายเหตุ

๑. การจัดลำดับนี้ เป็นการปรับปรุงใหม่ พ.ศ. ๒๕๕๒ ตามที่ได้ทรงพระกรุณาพระราชทานพัตยศเพิ่มอีก ๕ ตำแหน่ง
๒. เฉพาะพิธีรับผ้าพระกฐินพระราชทาน เจ้าอาวาสนั่งหน้าพระภิกษุรูปอื่น ซึ่งแม้จะมีสมณศักดิ์สูงกว่า
๓. ตั้งแต่พระราชอาณาเขต ชั้นราชขึ้นไป นั่งตามลำดับอาวุโสโดยสมณศักดิ์

การใช้พัตยศ การถวายดิเรก และการถวายพระพรลา พระดำรัสแห่ง สมเด็จพระมหาสมณะ^๒ ให้ถวายอดิเรกในการหลวงการรัฐบาลทั่วไป

สมเด็จพระมหาสมณะ มีพระดำรัสว่า ธรรมเนียมการถวายอดิเรก แต่สมเด็จพระเจ้าแผ่นดินแต่ก่อนมา ถวายเฉพาะในพระที่นั่งเนื่องด้วยที่ประทับ และต่อมาในพระที่นั่งที่เคยประทับทุกแห่ง สมเด็จพระราชาคณะและพระราชาคณะเป็นผู้ถวาย โดยฐานทรงยกย่องเป็นพระเถระเห็นว่า คำถวายอดิเรกนั้น เป็นคำออกพระนาม หรือกล่าวทางไวยากรณ์แห่งมคธภาษาเป็นประณมบุรุษ คำกล่าวถึงถวายลับหลังก็ไม่ขัด และการถวายพระพรสมเด็จพระเจ้าแผ่นดินของตน ก็เป็นการแสดงความปรารถนาอันดี ถ้าใช้ในการหลวงการรัฐบาลทั่วไป จัดเป็นการสมควร แต่ติดอยู่ที่หัวเมือง เพราะไม่มีพระราชาคณะทุกแห่ง ได้นำความเรียนพระราชปฏิบัติ บัดนี้ พระราชทานพระบรมราชานุญาต ให้พระครูเจ้าคณะจังหวัด และพระครูรองเจ้าคณะจังหวัดผู้ได้รับพระราชทานพัดแจกยอดเป็นเครื่องยศถวายอดิเรก ได้ด้วย ตั้งแต่วันที่ ๑๑ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๔๖๒ นี้ที่เป็นวันตรงสุรทินบรมราชาภิเษก เป็นต้นไป ให้สมเด็จพระราชาคณะ พระราชาคณะ และพระครูเจ้าคณะจังหวัด ผู้เป็นหัวหน้าแห่งสงฆ์ผู้เข้าในการหลวง ทั้งในกรุงทั้งในหัวเมือง หรือในการรัฐบาลในหัวเมือง เช่น ในการถือน้ำ ในการเฉลิมรัชชพรรษา และในการเฉลิมพระชนมพรรษา ถวายอดิเรกทุกแห่ง ทั้งในพระที่นั่ง ทั้งในที่อื่น ทั้งในเวลาเสด็จออก ทั้งในเวลาไม่เสด็จออก ส่วนการว่า คำถวายพระพรลา คงใช้เวลาเสด็จออกเฉพาะในพระราชวัง ในพระราชฐาน หรือในที่ประทับแห่งอื่น เช่น ค่ายหลวง พระครูเจ้าคณะจังหวัดถวายได้ด้วย

พระครูเจ้าคณะจังหวัด เจ้าคณะรอง ผู้ยังไม่เคยถวาย จงดุคำถวายอดิเรก และคำถวายพระพรลา ในแถลงการณ์คณะสงฆ์ เล่ม ๔ หน้า ๒๖๙ ถึง ๒๗๐ เมื่อถวายจงตั้งพัตยศ

มีพระดำรัสสั่งไว้ ณ วันที่ ๓ พฤศจิกายน ๒๔๖๒

^๒ สندی แสงวงบุญ ป.. ทำเนียบพัตยศสมณศักดิ์, ศรีเมืองการพิมพ์, กรุงเทพมหานคร, ๒๕๑๕.

ประกาศมหาเถรสมาคม เรื่อง การถวายอดิเรก และการใช้พัสดุในงานพระราชพิธี

มหาเถรสมาคมได้พิจารณาว่า โดยที่ได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ เสด็จพระนามาภิไธย สมเด็จพระราชชนนีศรีสังวาล ขึ้นเป็นสมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนี (เสมอด้วยสมเด็จพระราชินี)สมควรที่คณะสงฆ์จะพึงถวายพระเกียรติในการทรงประกอบงานพระราชพิธี และทรงบำเพ็ญพระราชกุศล จึงให้คณะสงฆ์ปฏิบัติในการถวายใช้พัสดุ

๑. เมื่อ สมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ เสด็จพระราชดำเนินแทนพระองค์ สมเด็จพระบรมพิตร พระราชสมภารเจ้า ในการพระราชพิธี หรือในการพระราชกุศล ให้ใช้พัสดุถวายอดิเรกแต่ทั้งสองพระองค์

๒. เมื่อ สมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนี เสด็จพระราชดำเนิน ทรงบำเพ็ญพระราชกุศลหรือทรงเป็นประธานในการพิธีทุกอย่าง ให้ใช้พัสดุ แต่ไม่ต้องถวายอดิเรก นอกจากที่กล่าวนี้ ให้ถือการปฏิบัติเดิม

ประกาศ ณ วันที่ ๑๘ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๕๑๔

(ลงพระนาม) สมเด็จพระอริยวงศาคตญาณ

(สมเด็จพระอริยวงศาคตญาณ)

สมเด็จพระสังฆราช ประธานกรรมการมหาเถรสมาคม

^๑ สนนดี แสงวงบุญ ป.. ทำเนียบพัสดุสมณศักดิ์, ศรีเมืองการพิมพ์, กรุงเทพมหานคร, ๒๕๑๕.

การใช้พัดยศ

พัดยศ เป็นเครื่องหมายแสดงถึงสมณศักดิ์ของพระสงฆ์ที่ได้รับพระราชทานจากพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว โดยคณะสงฆ์จะถวายพระเกียรติแด่องค์พระมหากษัตริย์ด้วยการเสนอนามพระเถระที่เห็นสมควรรับพระราชทานสมณศักดิ์ในโอกาสสำคัญ เช่น วันเฉลิมพระชนมพรรษา วันพระราชพิธีฉัตรมงคล วันพระราชพิธีแรกขึ้นเสวยราชสมบัติ หรือ ในพระราชพิธีสำคัญที่จัดขึ้นเนื่องในวโรกาสพิเศษ เป็นต้น ซึ่งเป็นการพระราชทานเป็นการเฉพาะบุคคล ให้นำไปใช้เพื่อแสดงสมณศักดิ์ในการพระราชพิธี และรัฐพิธี หรือการพิธีที่เกี่ยวข้องกับสถาบันพระมหากษัตริย์ อันเป็นการถวายพระเกียรติแด่พระองค์ ผู้เป็นองค์ประธาน หรือการพิธีที่อยู่ในพระบรมราชานุเคราะห์ พระราชานุเคราะห์ ของสถาบันพระมหากษัตริย์ พระเถระผู้ได้รับพระราชทานจะให้ผู้อื่นนำไปใช้ไม่ได้ ดังนั้น การจัดลำดับการนั่งของพระสงฆ์สมณศักดิ์ในการพระราชพิธี หรือการพิธีที่ใช้พัดยศ จะต้องจัดลำดับตามพัดยศที่ถือเข้าในพระราชพิธีหรือพิธี โดยมีระเบียบแบบแผนประเพณีปฏิบัติ และหลักเกณฑ์การใช้พัดยศในการพระราชพิธี รัฐพิธีและการพิธี ดังนี้

๑. การพระราชพิธี และพิธีที่ต้องใช้พัดยศ และถวายอดิเรก

๑.๑ สมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เสด็จพระราชดำเนิน

๑.๒ สมเด็จพระนางเจ้า ฯ พระบรมราชินีนาถ ในรัชกาลที่ ๙ เสด็จพระราชดำเนิน (กรณี สมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงพระกรุณาโปรดเกล้า ฯ ให้ สมเด็จพระนางเจ้า ฯ พระบรมราชินีนาถ ในรัชกาลที่ ๙ เสด็จพระราชดำเนินปฏิบัติพระราชกรณียกิจแทนพระองค์ ให้ประธานสงฆ์ถวายอดิเรก แต่ทั้งสองพระองค์)

๑.๓ ในการพิธีที่สมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงพระกรุณาโปรดเกล้า ฯ ให้ผู้หนึ่งผู้ใดไปปฏิบัติพระราชกรณียกิจแทนพระองค์ (ผู้แทนพระองค์ไปปฏิบัติกรณียกิจแทนพระองค์ใด ให้ประธานสงฆ์ใช้สรพนามของพระองค์นั้นตามแบบการถวายอดิเรกที่ใช้ในปัจจุบัน)

๑.๔ ในการพิธีที่ สมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงพระกรุณาโปรดเกล้า ฯ ให้จัดขึ้น หรือได้รับพระบรมราชานุญาตให้จัดขึ้น เช่น การถวายผ้าพระกฐินพระราชทาน การพิธีสมเด็จพระสังฆราช ประธานสัญญาบัตร พัดยศ และผ้าไตร การทรงบำเพ็ญพระราชกุศล การพิธีต่าง ๆ ที่ทรงพระราชทาน พระราชานุเคราะห์ การพระราชทานเครื่องไทยธรรมไปถวายพระสงฆ์ในการพิธีต่าง ๆ ทุกกรณี การพิธีอยู่ในพระราชานุเคราะห์ หรือพระราชูปถัมภ์ของพระองค์ใด ให้ประธานสงฆ์ใช้พัดยศ และใช้สรพนามในพระองค์นั้นถวายอดิเรก

๑.๕ การพระราชพิธีเฉลิมพระชนมพรรษา สมเด็จพระเจ้าอยู่หัว วันฉัตรมงคล และวันจักรีที่ทางราชการจัด (ตรงกับวันพระราชพิธี) เพื่อเป็นการถวายพระเกียรติทั้งในส่วนกลาง และส่วนภูมิภาค

๑.๖ การพระราชพิธีฉลองวันรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย

๒. การพิธีที่ใช้พัดยศ แต่ไม่ถวายอดิเรก

๒.๑ การพิธีที่ สมเด็จพระบรมราชชนนี เสด็จพระราชดำเนิน

๒.๒ การพิธีที่ สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดา ฯ สยามบรมราชกุมารี เสด็จ ฯ

๒.๓ การพิธีที่ มีการเชิญเครื่องอิสริยยศมาประดิษฐานเป็นองค์ประกอบของพิธีการ เช่น รัฐพิธีเสกทำน้ำพระพุทธรมณฑ์ หรือการถือน้ำพิพัฒน์สัตยา

๒.๔ การพิธีที่ สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดา ฯ สยามบรมราชกุมารี ทรงพระกรุณาโปรดเกล้า ฯ ให้ผู้หนึ่งผู้ใดไปปฏิบัติพระราชกรณียกิจแทนพระองค์

๒.๕ การพิธีที่ สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดา ฯ สยามบรมราชกุมารี ทรงพระกรุณาโปรดเกล้า ฯ ให้จัดขึ้น หรือทรงรับไว้ในพระราชานุเคราะห์ หรือในพระราชูปถัมภ์ เช่น กรณียทรงพระกรุณาโปรดเกล้า ฯ บำเพ็ญพระราชกุศลพระราชทานศพไว้ในพระราชานุเคราะห์ เป็นต้น

๒.๖ การพิธีที่ สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดา ฯ สยามบรมราชกุมารี ทรงพระกรุณาโปรดเกล้า ฯ พระราชทานเครื่องไทยธรรมไปถวายพระสงฆ์ในพิธีการต่าง ๆ

(เพื่อเป็นการเฉลิมพระเกียรติ แต่ สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดา ฯ สยามบรมราชกุมารี ใช้บท “สา อตถลทุธา...” เป็นบทถวายพระพร

๓. การพิธีที่ใช้พัดยศ และพัตรอง

การพระราชพิธี หรือการพิธี ที่มีการถวายพระธรรมเทศนาให้พระสงฆ์ ซึ่งเป็นองค์ถวายพระธรรมเทศนานำพัดยศ และพัตรอง มาในการพระราชพิธี โดยมีวิธีใช้พัดยศ และพัตรอง ดังนี้

๓.๑ เมื่อถึงเวลาถวายพระธรรมเทศนาให้ถือพัดยศ และพัตรอง ไปนั่งยังอาสน์สงฆ์ตามที่เจ้าหน้าที่เผด็จและจัดเตรียมไว้ข้างธรรมมาสน์ เมื่อองค์ประธานหรือประธานจุดเทียนส่องธรรมให้พระสงฆ์ถือพัตรองขึ้นไปบนธรรมมาสน์ เพื่อใช้ในการถวายศีล เมื่อถวายศีลจบแล้ว ให้วางพัตรองไว้บนธรรมมาสน์แล้ว ถวายพระธรรมเทศนา เมื่อถวายพระธรรมเทศนาจบแล้ว ให้เก็บคัมภีร์เทศน์ และส่งคัมภีร์เทศน์ และพัตรองให้เจ้าหน้าที่เชิญออกไปยังที่จัดเตรียมไว้ แล้วลงจากธรรมมาสน์มานั่งยังอาสน์สงฆ์ที่มีพัดยศวางอยู่ หรืออาสน์สงฆ์ที่นั่งพักก่อนขึ้นธรรมมาสน์ เพื่อรับประเคนเครื่องไทยธรรมเมื่อรับประเคนเครื่องไทยธรรมแล้ว หากไม่มีกิจกรรมอื่น เมื่อองค์ประธานประทับนั่งเรียบร้อยแล้ว

ให้ตั้งพัดยศ ถวายอนุโมทนา ถวายอดิเรก ทั้งนี้เป็นธรรมเนียมประเพณีที่ถือปฏิบัติสืบต่อกันมาตั้งแต่รัชสมัยของพระเจ้าทรงธรรม แห่งกรุงศรีอยุธยา

๓.๒ ในพิธีทรงบำเพ็ญพระราชกุศล เนื่องในวันวิสาขบูชา มีการปฏิบัติเป็นกรณีพิเศษ คือ เมื่อพระสงฆ์ถวายพระธรรมเทศนาจบแล้ว จะนั่งอนุโมทนา โดย “ยถา...” อยู่บนธรรมาสน์ โดยถือคัมภีร์ไว้ในมือ ไม่ต้องถือพัดยศใด ๆ ทั้งสิ้น พระสงฆ์ผู้ถวายพระธรรมเทศนา “ยถา...” จบพระสงฆ์ที่นั่งอยู่ ณ อาสน์สงฆ์ด้านล่าง รับ “สพพิโตโย...” โดยตั้งพัดยศ แล้ว เจ้าหน้าที่เผด็จพระสงฆ์รูปที่ถวายพระธรรมเทศนาลงจากธรรมาสน์มานั่งยังอาสนะเดิม แล้วตั้งพัดยศร่วมถวายอนุโมทนา และถวายอดิเรกต่อไป

๓.๓ การพระราชพิธี หรือพิธีใด ๆ ที่ทรงบำเพ็ญพระราชกุศลและทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้มีการจัดสร้างพัทธองถวายพระสงฆ์ไว้เป็นที่ระลึก และทรงพระกรุณาพระราชพิธี หรือการพิธี เช่น ในการพระราชพิธีมหามงคลเฉลิมพระชนมพรรษา ๘๐ พรรษา ๕ ธันวาคม ๒๕๕๐ เมื่อทรงถวายพัทธองแล้ว ประธานสงฆ์จะใช้พัทธองถวายศีล และถวายอนุโมทนา “ยถา... สพพิ...” โดยตั้งพัทธองถวายอนุโมทนา ก่อนจะถวายอดิเรก ให้เปลี่ยนจากพัทธอง มาเป็นการตั้งพัดยศถวายอดิเรกแทน และให้ใช้พัดยศต่อจากการถวายอดิเรกไปจนจบบท “ภาตุ สพพมงคลิ ฯ เป ฯ ภาวนตุ เต”

อนึ่งในกรณีเดียวกัน สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี เป็นองค์ประธานในพิธีให้เปลี่ยนจากพัทธองเป็นการตั้งพัดยศ ก่อนบท “สา อตถลทธา...” แม้การพิธีอื่น ๆ หากทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ผู้แทนพระองค์ปฏิบัติพระราชกรณียกิจแทน และผู้เป็นประธานแทนพระองค์ถวายพัทธองก็พึงปฏิบัติเช่นเดียวกัน

๓.๔ ในการพิธีถวายผ้าพระกฐินพระราชทานที่มีผู้ขอพระราชทานไปถวายยังพระอารามหลวง หรืออารามที่ได้รับผ้าพระกฐินพระราชทานในต่างประเทศ ธรรมเนียมปฏิบัติที่สืบต่อกันมา ถ้าผู้ขอรับพระราชทานได้มีการจัดสร้างพัทธองที่ระลึกถวายแด่พระสงฆ์ด้วย หากประธานในพิธีถวายผ้าพระกฐินเป็นพระบรมวงศ์ให้พระเคนพัทธองที่ระลึกก่อนเครื่องพระกฐินพระราชทาน หากผู้ขอพระราชทานหรือผู้เป็นประธานเป็นบุคคลที่ไม่ได้เป็นพระบรมวงศ์ให้พระเคนพัทธองที่ระลึกถวายอนุโมทนา (เพื่อเป็นการฉลองศรัทธาของหน่วยงานหรือผู้ที่ขอรับพระราชทาน ในการรับภารธุระ อันเป็นการช่วยแบ่งเบาพระราชภาระของพระมหากษัตริย์ในการทำบำรุงพระพุทธศาสนาให้มั่นคงถาวรสืบไป) ส่วนพระสงฆ์รูปอื่นที่มีสมณศักดิ์ให้ตั้งพัดยศ ตั้งแต่เมื่อเริ่มอนุโมทนา (ตั้งแต่ ยถา...ไปจนจบบท ภาตุ สพพมงคลิ...) สำหรับประธานสงฆ์หรือรูปที่ครองผ้าพระกฐินซึ่งใช้พัทธอง ให้เปลี่ยนจากการใช้พัทธองมาเป็นพัดยศก่อนที่จะถวายอดิเรก

การถวายอดิเรก

การถวายอดิเรก คือ คำถวายพระพรที่เป็นภาษาบาลี ซึ่งพระสงฆ์ผู้เป็นประธานสงฆ์ กล่าวถวายพระพรแต่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว หรือสมเด็จพระบรมราชาธิ ในทางทรงบำเพ็ญพระราชกุศลในพระราชพิธีหรือพิธีต่าง ๆ ที่เสด็จพระราชดำเนินเป็นองค์ประธาน หรือ ในการพระราชทานเครื่องไทยธรรมไปถวายพระสงฆ์ หรือในการพระราชทานพิธีการไว้ในพระบรมราชานุเคราะห์ หรือทรงรับการพิธีไว้ในพระบรมราชูปถัมภ์ ซึ่งการถวาย “อดิเรก” ถือเป็น การถวายพระพร โดยเฉพาะสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ดังนั้น ธรรมเนียมที่ถือปฏิบัติ ในขณะที่พระสงฆ์ผู้เป็นประธานสงฆ์กล่าวคำ “ถวายอดิเรก” ผู้ที่เข้าร่วมอยู่ในพิธีทั้งหมดจะลดมือลง (ไม่ประนมมือรับพร) คงมีแต่สมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ที่ทรงประนมพระหัตถ์รับการถวายพระพรจากพระสงฆ์ ซึ่งถือเป็นพระพรชัยมงคลที่พระสงฆ์ถวายแต่พระองค์โดยเฉพาะ

มูลเหตุความเป็นมา

ในสมัยรัชกาลที่ ๒ พระสอน พุทธสโร เป็นชาวจังหวัดพัทลุง ได้เดินทางมาจำพรรษาอยู่ ณ วัดหนึ่ง เขตบางขุนเทียน (ปัจจุบันอยู่ในเขตจอมทอง) กรุงเทพมหานคร และได้ศึกษาเล่าเรียนพระปริยัติธรรมที่ วัดหงสாரาม ปัจจุบัน คือ วัดหงส์รัตนาราม เขตบางกอกใหญ่ กรุงเทพมหานคร จนสอบไล่ได้เปรียญธรรม ๙ ประโยค ต่อมาได้รับการแต่งตั้งเป็นเจ้าอาวาส วัดหงสாரาม รูปที่ ๕ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๓ ทรงรู้จักและคุ้นเคยเป็นอันดี ตั้งแต่ครั้งยังทรงดำรงพระราชอิสริยยศเป็น กรมหมื่นเจษฎาบดินทร์ ครั้นขึ้นเสวยราชย์แล้ว ได้พระราชทานสมณศักดิ์ทรงตั้งเป็นพระราชาคณะ ในราชทินนามว่า พระอุดมปิฎก ดำรงตำแหน่งเจ้าอาวาสวัดหงสாரาม ต่อมาจนสิ้นรัชกาลที่ ๓ แล้ว จึงกลับไปจำพรรษา ณ วัดสุนทรवास จังหวัดพัทลุง ซึ่งเป็นภูมิลำเนาเดิมของท่าน

ต่อมาในสมัยรัชกาลที่ ๔ เนื่องด้วยพระองค์เคยทรงผนวชอยู่เป็นเวลานาน ได้ทรงศึกษาเล่าเรียนพระธรรมวินัยและพระไตรปิฎก ทั้งภาษาไทยและภาษาบาลีเป็นอย่างดี มีพระปรีชาสามารถสอบไล่ได้เปรียญธรรม ๕ ประโยค จึงเป็นเหตุให้ได้ทรงรู้จักคุ้นเคยกับพระอุดมปิฎกเป็นอย่างดี เมื่อถึงวันเฉลิมพระชนมพรรษา พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ได้ทรงมีพระราชกระแสรับสั่งให้ตามหาและนิมนต์พระอุดมปิฎก มาเจริญพระพุทธมนต์ในพระราชพิธีเฉลิมพระชนมพรรษา ร่วมกับพระเถระรูปอื่น ๆ ด้วย พระอุดมปิฎก ซึ่งอยู่ที่วัดสุนทรवास จังหวัดพัทลุง เมื่อรับทราบพระประสงค์แล้ว ก็ได้เดินทางมาร่วมพิธีนั่งอาสนะลำดับสุดท้ายของพระสงฆ์ ครั้นถึงเวลา

พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงพระเคนจตุปัจจัยไทยธรรมโดยลำดับ นับแต่สมเด็จพระสังฆราชลงมาจนถึงพระอุดมปิฎก ทรงโสมนัสยิ่งนักที่ได้ทรงพบเห็นพระสงฆ์ที่ทรงคุ้นเคยมาก่อน ตอนท้ายทรงรับสั่งว่า “ท่านเดินทางมาแต่ไกล นานปีจึงจะได้พบกัน ขอจงให้พรโยมให้ชื่นใจเถิด” เมื่อได้รับพระอนุญาตจากสมเด็จพระสังฆราชแล้ว พระอุดมปิฎก ก็ตั้งพัดยศถวายพระพรด้วยปฏิภาณโวหาร เป็นภาษาบาลี ว่า

“อติเรกวสุสสตี ชิว.

อติเรกวสุสสตี ชิว.

อติเรกวสุสสตี ชิว.

ทีฆายุกุ โหตุ อโรโค โหตุ.

ทีฆายุกุ โหตุ อโรโค โหตุ

สุขีโต โหตุ ปรมินทมหाराชา.

สิทฺธิกัจจํ สิทฺธิกम्मํ สิทฺธิลาโภ ชโย นิจจํ.

ปรมินทมหाराชาวรสุส ภวตุ สัพพทา. ฯ”

ขอถวายพระพร

เนื่องจากท่านเจ้าคุณมิได้เตรียมการไว้ก่อน เพราะไม่รู้ตัวว่า จะต้องถวายพระพร จึงว่าติดเป็นระยะ ๆ วรรคแรกว่าซ้ำถึง ๓ หน จึงว่าวรรคที่สองต่อไปได้ ว่าวรรคที่สองซ้ำกันถึงสองหน จึงว่าวรรคที่ ๓ ต่อไปได้ และว่าไปได้ตลอดจนจบ

พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ได้ทรงสดับแล้ว ทรงโปรดพระพรบทนี้มาก จึงทรงรับสั่งให้ถือเป็นธรรมเนียมให้พระสงฆ์ใช้พรบทนี้ ถวายพระพรพระมหากษัตริย์ในการพระราชพิธีตราบเท่าทุกวันนี้ โดยมีได้ทรงแก้ไขแต่ประการใด นอกจากทรงรับสั่งให้เพิ่มคำว่า “ตุ” ต่อท้ายคำว่า “ชิว” เป็น “ชิวตุ” สืบมาจนบัดนี้

โดยที่ พระอุดมปิฎก ผู้เป็นต้นแบบของการถวายพระพรบทนี้ เป็นพระราชาคณะ จึงได้ถือเป็นธรรมเนียมสืบมาว่า พระสงฆ์ที่จะถวายอติเรกได้ จะต้องมิสมณศักดิ์เป็นพระราชาคณะขึ้นไป แต่ปัจจุบัน (ตั้งแต่ พ.ศ. ๒๔๖๒) คณะสงฆ์ได้อนุญาตให้ พระครูสัญญาบัตร ชั้นเอก (จจ., จล.) ที่ถือพัดเปลวเพลิง เป็นผู้ถวายอติเรกได้โดยอนุโลม โดยมีแบบคำถวายอติเรก ที่ใช้ในปัจจุบันที่จะกล่าวต่อไป

แบบคำถวายอดิเรก ที่ใช้อยู่ในปัจจุบัน

คำถวายอดิเรก

ถวายสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว

อดิเรกวสุสสต้ ชีวตุ.

อดิเรกวสุสสต้ ชีวตุ.

อดิเรกวสุสสต้ ชีวตุ.

ทีฆายุกโ โหตุ อโรโค โหตุ.

ทีฆายุกโ โหตุ อโรโค โหตุ.

สุขิโต โหตุ มหาวชิราลงกรณราชา.

สิทธิกิจจํ สิทธิกम्मํ สิทธิลาโภ ชโย นิจจํ.

มหาวชิราลงกรณราชวรสุส ภาวตุ สัพพทา.

ขอถวายพระพร

การถวายพระพร

การถวายพระพรลา

การถวายพระพรลา คือ การกล่าวคำถวายพระพรลา สมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เมื่อเสร็จพระราชพิธีบำเพ็ญพระราชกุศลในวโรกาสต่าง ๆ ในเวลาเสด็จพระราชดำเนินออกทรงบำเพ็ญพระราชกุศลเฉพาะในพระที่นั่ง ในพระราชฐาน ในพระราชวัง หรือในที่ประทับแห่งอื่น เช่น ค่ายหลวง เป็นต้น ก่อนที่พระสงฆ์จะกลับเมื่อเสร็จสิ้นพิธี ตามธรรมเนียมประเพณีปฏิบัติประธานสงฆ์รูปที่ ๑ จะถวายอดิเรก พระสงฆ์รูปที่ ๒ จะกล่าวถวายพระพรลา

คำถวายพระพรลา

สมเด็จพระเจ้าอยู่หัว

“ขอถวายพระพร เจริญพระราชสิริสวัสดิ์พิพัฒนามงคลพระชนมสุขทุกประการ จงมีแต่สมเด็จพระบรมบพิตรพระราชสมภารพระองค์ สมเด็จพระมหาวชิราลงกรณธรรมิกราชาธิราชเจ้าผู้ทรงพระคุณอันประเสริฐ เวลานี้สมควรแล้ว พระภิกษุสงฆ์ทั้งปวง (อาตมภาพ) ขอถวายพระพรลา แต่สมเด็จพระบรมบพิตรพระราชสมภารพระองค์ ผู้ทรงพระคุณอันประเสริฐ

ขอถวายพระพร”

หมายเหตุ

การเจริญพระพุทธมนต์ถวาย ต่อหน้าพระที่นั่ง ตามธรรมเนียมปฏิบัติ รูปที่เป็นองค์ประธานจะเป็นผู้ถวายอดิเรก รูปที่เป็นรองประธานสงฆ์จะเป็นผู้ถวายพระพรลา

การถวายพระพรในการถวายพระธรรมเทศนา

การถวายพระพรในการถวายพระธรรมเทศนา เป็นธรรมเนียมแต่โบราณที่ทางคณะสงฆ์ถือปฏิบัติมาจนถึงปัจจุบัน เมื่อได้รับนิมนต์ไปถวายพระธรรมเทศนาแต่สมเด็จพระเจ้าอยู่หัว หรือพระบรมวงศานุวงศ์ และสมเด็จพระสังฆราช พระสงฆ์ผู้ถวายพระธรรมเทศนา จะต้องมีการกล่าวคำถวายพระพรก่อนถวายพระธรรมเทศนา จึงจะตั้ง นโม... และตั้ง พุทธภาสิต... ดำเนินการแสดงพระธรรมเทศนาต่อไป เมื่อถวายพระธรรมเทศนาจบลงด้วยคำว่า “เວີ ກໍມີດ້ວຍປະກາຣະນີ້” จะต้องมีการกล่าวคำว่า “ขอถวายพระพร”

คำถวายพระพรเทศนา

ถวาย ฯ สมเด็จพระเจ้าอยู่หัว

“ขอถวายพระพร เจริญพระราชสิริสวัสดิ์พิพัฒนามงคล พระชนมสุขทุกประการ จงมีแต่สมเด็จบรมบพิตร พระราชสมภารพระองค์ ผู้ทรงพระคุณอันประเสริฐ บัดนี้ จักรับพระราชทานถวายวิสัยนาพระธรรมเทศนา (ใน.....กลา) ฉลองพระเดชพระคุณ ประดับพระปัญญาบารมี ถ้ายรับพระราชทานถวายวิสัยนาไปมิได้ต้องตามโวรหารอรรธาธิบายในพระธรรมเทศนา ณ บทใดบทหนึ่งก็ดี ขอเดชะ^๔ พระเมตตาคุณ พระกรุณาคุณ พระขันติคุณ ทรงพระกรุณาโปรดพระราชทานอภัยแก่อาตมะ ผู้มีสติปัญญาน้อย ขอถวายพระพร

นโม ตสฺส ภควโต อรหโต สมมาสมพุทฺธสฺส.

นโม ตสฺส ภควโต อรหโต สมมาสมพุทฺธสฺส.

นโม ตสฺส ภควโต อรหโต สมมาสมพุทฺธสฺส.

ทานํ สีลํ ปริจจาคํ อาชฺชวํ มทฺทวํ ตปํ

อกุโภจํ อวิหิงฺสณฺจ ขนฺติณฺจ อวิโรธนํ

อิจฺเจเต กุสฺเล ธมฺเม ฐิตึเต ปสฺสาหิ อตฺตานิ

ตโต เต ชายเต ปิตี โสมนสฺสณฺจนฺปนฺนติ ฯ

บัดนี้ จักรับพระราชทานถวายวิสัยนา ใน.....กลา ฉลองพระเดชพระคุณประดับพระปัญญาบารมี เป็นปสาทนิยกลามังคลานโมทนา.....

เວີ ກໍມີດ້ວຍປະກາຣະນີ້ **ขอถวายพระพร**”

^๔ หมายเหตุ

๑. ในกรณี พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว หรือสมเด็จพระนางเจ้า ฯ พระบรมราชินีนาถไม่ได้ประทับอยู่ในที่เฉพาะหน้า พึงเว้นคำว่า “เดชะ”

คำถวายพระพรเทศนา

ถวายพระบรมวงศานุวงศ์ (ชั้นเจ้าฟ้า และพระองค์เจ้า)

ขอถวายพระพร เจริญพระสิริสวัสดิ์พิพัฒนามงคล พระชนมสุขทุกประการ จงมีแต่สมเด็จ
พระบรมวงศบพิตร ผู้ทรงพระคุณอันประเสริฐ บัดนี้ จักรับประทานถวายวิสาขนาพระธรรมเทศนา
(ใน.....กถา) ฉลองพระเดชพระคุณ ประดับพระปัญญาบารมี ถ้ำรับประทานถวาย
วิสาขนาไปมิได้ต้องตามไวยาหารอรรถาธิบายในพระธรรมเทศนา ณ บทใดบทหนึ่งก็ดี ขอพระเมตตาคุณ
พระกรุณาคุณ พระขันติคุณ โปรดประทานอภัยแก่อาตมะ ผู้มีสติปัญญาน้อย ขอถวายพระพร

นโม ตสฺส ภควโต อรหโต สมมาสมพุทฺธสฺส.

นโม ตสฺส ภควโต อรหโต สมมาสมพุทฺธสฺส.

นโม ตสฺส ภควโต อรหโต สมมาสมพุทฺธสฺส.

หนททานิ ภิกฺขเว อามนฺตยา มิ โว วยธฺมา สงฺขารา อปฺปมาเทน สมฺปาเทถาติ ฯ

บัดนี้ จักรับพระราชทานถวายวิสาขนา ใน.....กถา ฉลองพระเดชพระคุณ
ประดับพระปัญญาบารมี เพิ่มพูนกุศลบุญราศี เป็นปสาทนียกถา ในมหามงคลสมยาภิลักขิตกาล

.....
เอวี่ ก็มีด้วยประการฉะนี้ ขอถวายพระพร.

คำถวายพระพรเทศนาแต่ สมเด็จพระสังฆราช

ประกาศสำนักเลขาธิการมหาเถรสมาคม

เรื่อง คำถวายพระพรในการถวายพระธรรมเทศนาแต่สมเด็จพระสังฆราช

ด้วยสมเด็จพระสังฆราช ประธานกรรมการมหาเถรสมาคม ทรงปรารภในที่ประชุมมหาเถรสมาคม ในคราวประชุมครั้งที่ ๒๒/๒๕๒๗ วันที่ ๑๐ สิงหาคม ๒๕๒๗ ว่า ปัจจุบันนี้ปรากฏว่า พระผู้ถวายพระธรรมเทศนาในงานต่าง ๆ ซึ่งสมเด็จพระสังฆราชทางเป็นประธาน หรือเสด็จมาร่วมในพิธีนั้น ๆ ด้วย พระผู้ถวายพระธรรมเทศนาไม่เป็นระเบียบเดียวกัน ทรงเห็นสมควรใช้ให้เป็นแบบเดียวกัน

ที่ประชุมมีมติเห็นชอบตามพระดำรัสของสมเด็จพระสังฆราช จึงได้ร่วมกันร่างคำถวายพระพรก่อนถวายพระธรรมเทศนาแต่สมเด็จพระสังฆราช และให้ใช้คำถวายพระพรดังกล่าว มีข้อความต่อไปนี้

“ขอถวายพระพร เจริญพระราชสิริสวัสดิ์พิพัฒนามงคล พระชนมสุขทุกประการ จงมีแต่บพิตร สมเด็จพระสังฆราช สกลมหาสังฆปริณายก ผู้ทรงพระคุณอันประเสริฐ บัดนี้ จักรับประทานถวายวิสาขนาพระธรรมเทศนา ใน.....กลา ฉลองพระเดชพระคุณ ประดับพระปัญญาบารมี ถ้ำรับประทานถวายวิสาขนาไปมิได้ต้องตามโฆหารอรรธาธิบายในพระธรรมเทศนา ณ บทใดบทหนึ่งก็ดี ขอพระเมตตาคุณ พระกรุณาคุณ พระขันติคุณ โปรดประทานอภัยแก่ อาตมะ ผู้มีสติปัญญาน้อย ขอถวายพระพร”

และเมื่อจบพระธรรมเทศนาแล้ว ให้ใช้คำว่า “ถวายพระพร” อีกครั้งหนึ่ง ข้อความว่า “ใน.....กลา” ถ้ำพระธรรมเทศนาที่ถวายนั้นไม่มีชื่อกลาให้ข้ามไปเสียก็ได้ใช้เพียงคำว่า “บัดนี้ จักรับประทานถวายวิสาขนาพระธรรมเทศนา ฉลองพระเดชพระคุณประดับพระปัญญาบารมี...” เท่านั้นก็ได้

สำนักเลขาธิการมหาเถรสมาคม จึงขอประกาศให้ทราบทั่วกัน

ประกาศ ณ วันที่ ๖ กันยายน พ.ศ. ๒๕๒๗

ชำเลื่อง วุฒิจันท์

(นายชำเลื่อง วุฒิจันท์)

เลขาธิการมหาเถรสมาคม

ที่ ศร ๑๓๐๓/๕๕๔๑

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาธรรมแห่งชาติ
สนามกีฬาแห่งชาติ ปทุมวัน กทม. ๑๐๕๐๐

๒๗ กรกฎาคม ๒๕๖๑

เรื่อง ขอรื้อหรือเรื่องการแสดงความเคารพ ณ ที่บูชา

เรียน เลขาธิการพระราชวัง

สิ่งที่ส่งมาด้วย เอกสารเรื่อง มารยาทไทยเกี่ยวกับการเคารพ ณ ที่บูชา

ด้วยสำนักงานคณะกรรมการพัฒนาธรรมแห่งชาติ กำลังรวบรวมแบบอย่างปฏิบัติทางวัฒนธรรมและเรียบเรียงเอกสารเรื่อง มารยาทไทย เพื่อพิจารณากำหนดให้เป็นแนวทางปฏิบัติแบบเดียวกัน

ในการนี้มีปัญหาสำคัญอยู่เรื่องหนึ่ง ซึ่งคณะกรรมการผู้ยกร่างเสนอว่า ในกรณีตั้งที่บูชามีพระพุทธรูป ธงชาติและพระบรมฉายาลักษณ์ประดิษฐานอยู่ด้วยกัน เมื่อประธานกราบพระพุทธรูปแล้วถอยออกมาค้อมศีรษะค่านับครั้งเดียวตรงกลาง คือ ตรงพระพุทธรูป ได้ชื่อว่า เคารพทั้งธงชาติและพระบรมฉายาลักษณ์ในขณะเดียวกัน ดังนี้จะเป็นการสมควรหรือไม่

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาธรรมแห่งชาติ จึงขอเรียนหาหรือมาเพื่อโปรดพิจารณาและแจ้งข้อวินิจฉัยให้ทราบด้วย จักเป็นพระคุณยิ่ง ทั้งนี้เพื่อเป็นแนวปฏิบัติแบบเดียวกันสืบไป

ขอแสดงความนับถือ

(นายเรือง เจริญชัย)

เลขาธิการคณะกรรมการพัฒนาธรรมแห่งชาติ

กองส่งเสริมและเผยแพร่วัฒนธรรม

โทร. ๒๑๔๐๐๗๙

ที่ พว. ๐๐๑/๓๗๓๕

สำนักพระราชวัง

พระบรมมหาราชวัง กทม. ๑๐๒๐๐

๑๗ สิงหาคม ๒๕๓๑

เรื่อง ขอรื้อหรือเรื่องการแสดงความเคารพ ณ ที่บูชา

เรียน เลขาธิการคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ

อ้างถึง หนังสือที่ ศธ ๑๓๐๓/๕๕๔๑ ลงวันที่ ๒๗ กรกฎาคม ๒๕๓๑

ตามหนังสือที่อ้างถึง ส่งเอกสารเรื่องมารยาทไทยเกี่ยวกับการเคารพ ณ ที่บูชา
ไปเพื่อขอให้พิจารณาความเหมาะสม ดังความละเอียดแจ้งอยู่แล้ว นั้น

สำนักพระราชวังได้พิจารณาแล้วเห็นว่าการแสดงความเคารพตามที่ระบุในเอกสาร
ดังกล่าวเป็นการถูกต้องแล้ว

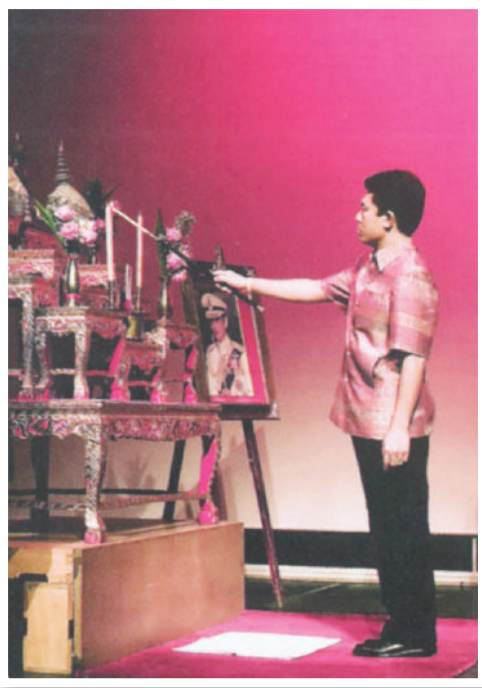
ขอแสดงความนับถือ

(นายแก้วขวัญ วัชโรทัย)

เลขาธิการพระราชวัง

สำนักงานเลขาธิการพระราชวัง

โทร. ๒๒๔๓๒๗/๓

ประธานจุดธูป เทียน

ประธานกราบพระพุทธรูป

ประธานทำความเคารพธงชาติและพระบรมฉายาลักษณ์

สำนักงานปลัดกระทรวงวัฒนธรรม
ที่ 3418.5
วันที่ 29 มิ.ย. 2555
หน้า 1b.01 หน้า 1

ที่ นร ๐๕๐๘/ว ๒๔๙

สำนักเลขาธิการคณะรัฐมนตรี
ทำเนียบรัฐบาล กทม. ๑๐๓๐๐

๒๙ พฤศจิกายน ๒๕๕๕

เรื่อง คำจำกัดความ “ผู้แทนพระองค์”

เรียน ปลัดกระทรวงวัฒนธรรม

สิ่งที่ส่งมาด้วย เอกสารคำจำกัดความ “ผู้แทนพระองค์”

ด้วยสำนักเลขาธิการคณะรัฐมนตรีได้รับแจ้งจากสำนักราชเลขาธิการว่า ปัจจุบันหน่วยงาน องค์กร และสื่อต่าง ๆ มีความเข้าใจที่สับสนเกี่ยวกับเรื่อง “ผู้แทนพระองค์” ส่งผลให้มีการดำเนินการต่าง ๆ ที่ไม่ถูกต้องเหมาะสมหลายประการ ทำให้ประชาชนทั่วไปเกิดความเข้าใจผิด จึงได้จัดทำคำจำกัดความของคำว่า “ผู้แทนพระองค์” และแนวทางการต้อนรับตลอดจนการอำนวยความสะดวกด้านการจราจร เพื่อเป็นคู่มือให้ทุกหน่วยงานนำไปปฏิบัติได้อย่างถูกต้อง และประชาสัมพันธ์แก่ผู้เกี่ยวข้องได้รับทราบและถือปฏิบัติตามหลักเกณฑ์โดยเคร่งครัดต่อไป ดังมีรายละเอียดตามสิ่งที่ส่งมาด้วยนี้

จึงเรียนมาเพื่อโปรดแจ้งหน่วยงานในสังกัดทราบ และถือปฏิบัติโดยเคร่งครัดต่อไป

ขอแสดงความนับถือ

(นายอำพน กิตติอำพน)
เลขาธิการคณะรัฐมนตรี

สำนักกอลักษณ์และเครื่องราชอิสริยาภรณ์

โทร. ๐ ๒๒๘๐ ๙๐๐๐ ต่อ ๔๑๘

โทรสาร ๐ ๒๒๘๒ ๘๒๒๔

www.cabinet.thaigov.go.th

ผู้แทนพระองค์

คำจำกัดความ

ผู้แทนพระองค์ หมายถึง ผู้ที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว สมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ พระบรมวงศ์ หรือพระอนุวงศ์ ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าโปรดกระหม่อม โปรดเกล้าโปรดกระหม่อม หรือโปรดให้ปฏิบัติ หรือปฏิบัติหน้าที่แทนพระองค์ แล้วแต่กรณี

ผู้แทนพระองค์ แบ่งเป็น

1. ผู้แทนพระองค์ที่เป็นพระบรมวงศ์ ตั้งแต่สมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ ลงมาถึงสมเด็จพระเจ้าลูกเธอ เจ้าฟ้าจุฬาภรณวลัยลักษณ์ อัครราชกุมารี
2. ผู้แทนพระองค์ที่เป็นพระอนุวงศ์ ได้แก่ พระเจ้าวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าศรีรัศมิ์ พระวรชายาในสมเด็จพระบรมโอรสาธิราชฯ สยามมกุฎราชกุมาร พระเจ้าวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าโสมสวลี พระวรราชทินนิตตามาศู และพระเจ้าหลานเธอ ทุกพระองค์
3. ผู้แทนพระองค์ที่เป็นเจ้านายหรือบุคคลธรรมดา เช่น หม่อมเจ้า อองคมนตรี ภริยา อองคมนตรี ราชเลขาธิการ เลขาธิการพระราชวัง รองราชเลขาธิการ รองเลขาธิการ พระราชวัง

พระบรมวงศ์ หมายถึง พระราชวงศ์ตั้งแต่สมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ สมเด็จพระบรมโอรสาธิราชฯ สยามมกุฎราชกุมาร สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี และสมเด็จพระเจ้าลูกเธอ เจ้าฟ้าจุฬาภรณวลัยลักษณ์ อัครราชกุมารี

พระอนุวงศ์ หมายถึง พระราชวงศ์ ตั้งแต่พระเจ้าวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้า พระเจ้าหลานเธอ ทุกพระองค์ จนถึงหม่อมเจ้า

นอกจากนี้ ไม่เรียกว่า “ผู้แทนพระองค์” หากแต่เป็นการที่บุคคลที่ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าโปรดกระหม่อม โปรดเกล้าโปรดกระหม่อม หรือโปรดให้ปฏิบัติภารกิจตามพระราชประสงค์หรือ พระประสงค์ ของแต่ละพระองค์ เช่น การเชิญสิ่งของไปพระราชทานหรือประทาน ตลอดจนการ เยี่ยม เป็นต้น

การปฏิบัติ

กรณีที่ ๑ เมื่อพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงพระกรุณาโปรดเกล้าโปรดกระหม่อมให้มีผู้แทนพระองค์

๑.๑ สำนักพระราชเลขาธิการจะมีหนังสือแจ้งไปยังกองราชเลขาธิการในพระองค์ กองกิจการในพระองค์ หรือกองงานในพระองค์ ของแต่ละพระองค์ที่ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าโปรดกระหม่อมให้ทรงเป็นผู้แทนพระองค์ เพื่อนำความกราบบังคมทูลทราบบฝ่าละอองธุลีพระบาท ทราบบฝ่าละอองพระบาท หรือกราบทูลทราบบฝ่าพระบาท

๑.๒ เมื่อทรงรับและทรงกำหนดวันแล้ว กองราชเลขาธิการในพระองค์ กองกิจการในพระองค์ หรือกองงานในพระองค์ ดังกล่าว จะมีหนังสือแจ้งกลับมาที่สำนักพระราชเลขาธิการ

๑.๓ สำนักพระราชเลขาธิการจะมีหนังสือแจ้งผู้เกี่ยวข้องคือ

- ผู้ขอพระราชทานพระมหากุณา
- เลขาธิการพระราชวัง
- สมุหราชองครักษ์
- เลขาธิการคณะรัฐมนตรี
- ปลัดกระทรวงมหาดไทย
- ผู้ว่าราชการจังหวัด (เฉพาะในกรณีเป็นงานในต่างจังหวัด)

๑.๔ ในกรณีที่ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าโปรดกระหม่อมให้องคมนตรีเป็นผู้แทนพระองค์ กองการในพระองค์ สำนักพระราชเลขาธิการ จะแจ้งไปยังสำนักเลขาธิการคณะองคมนตรี และเมื่อกำหนดว่าองคมนตรีท่านใดที่จะปฏิบัติแล้ว สำนักเลขาธิการคณะองคมนตรีจะแจ้งกลับมาที่กองการในพระองค์ เพื่อดำเนินการแจ้งผู้เกี่ยวข้องตามข้อ ๑.๓

เมื่อสำนักพระราชเลขาธิการแจ้งสำนักพระราชวัง ว่าทรงพระกรุณาโปรดเกล้าโปรดกระหม่อมให้องคมนตรีท่านใดเป็นผู้แทนพระองค์ไปในงานใดๆ แล้ว สำนักพระราชวังจะดำเนินการตามขั้นตอน ดังนี้

๑. มีหนังสือถึงผู้บัญชาการตำรวจแห่งชาติ เพื่อให้สำนักงานตำรวจแห่งชาติ จักรดตำรวจนำรถยนต์เปรียบเทียบ โดยจะเริ่มนำตั้งแต่เมื่อรถเปรียบเทียบออกจากกองราชพาหนะ สำนักพระราชวัง ไปรับผู้แทนพระองค์ตามสถานที่ที่นัดหมาย ก่อนเวลา (เอกสารหมายเลข ๑)

๒. จัดทำหมายรับสั่งเพื่อผู้มีหน้าที่รับไปปฏิบัติ เช่น แจ่งฝ่ายพระราชฐานชั้นใน สำนักพระราชวัง เพื่อให้พนักงานจัดพวงมาลาหลวง พวงมาลาของสมเด็จพระนางเจ้า ฯ พระบรมราชินีนาถ ฯลฯ ให้พนักงานห้องนมัสการ สำนักพระราชวัง จัดเครื่องทองน้อย เครื่องทองทิศ มอบฝ่ายสนมพลเรือน ไปปฏิบัติ แจ่งกองพระราชพิธี สำนักพระราชวัง ได้แก่ฝ่ายพิธีการ ฝ่ายสนมพลเรือน ฝ่ายราชูปโภค ฯลฯ รวมถึงแจ่งกองพระราชพาหนะจักรดรถยนต์เปรียบเทียบ และรถยนต์กระบวนตามไปรับผู้แทนพระองค์ตาม สถานที่ได้นัดหมายกันไว้ (เอกสารหมายเลข ๒)

๓. มีหมายรับสั่งไปยังผู้แทนพระองค์ (หมายแบบ ก) (เอกสารหมายเลข ๓)

๔. จัดทำหมายกำหนดการ (เอกสารหมายเลข ๔) ซึ่งในหมายกำหนดการนี้ จะมีการ ระบุการแต่งกายในงานพิธีนั้นไว้ด้วย

ในขณะเดียวกัน เมื่อสมุหราชองครักษ์ได้รับแจ้งจากสำนักราชเลขาธิการ จะดำเนินการ ต่างๆ คือ

๑. ประสานงานกับสำนักพระราชวัง เพื่อนัดหมายกับเจ้าของงานในการประชุมและ ตรวจพื้นที่ เพื่อเตรียมการในการเสด็จพระราชดำเนินหรือการเสด็จ

๒. แจ่งหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการถวายความปลอดภัย ไปร่วมตรวจพื้นที่เพื่อ เตรียมการรักษาความปลอดภัย

๓. กรมราชองครักษ์ และสำนักพระราชวัง จะร่วมประชุมกับส่วนราชการที่เกี่ยวข้อง เพื่อจัดทำรายละเอียดการรักษาความปลอดภัย การอำนวยความสะดวกเรื่องจราจร ซึ่งจะเป็นไปตาม พระราชบัญญัติว่าด้วยการรักษาความปลอดภัยสำหรับพระมหากษัตริย์ พระราชินี พระรัชทายาท ผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์ พระบรมวงศานุวงศ์ ผู้แทนพระองค์ และพระราชอาคันตุกะ พุทธศักราช ๒๕๔๔

๔. กรณีมอบหมายให้ผู้แทนพระองค์ปฏิบัติ กรมราชองครักษ์จะรับผิดชอบการปฏิบัติ เฉพาะในส่วนที่ผู้แทนพระองค์เป็นพระบรมวงศ์หรือพระอนุวงศ์

กรณีที่ ๒ เมื่อพระบรมวงศ์หรือพระอนุวงศ์ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าโปรดกระหม่อมโปรดเกล้าโปรดกระหม่อม หรือโปรดให้มีผู้ปฏิบัติแทนพระองค์ กองราชเลขาธิการในพระองค์ กองกิจการในพระองค์ หรือกองงานในพระองค์ ของแต่ละพระองค์ จะดำเนินการในทำนองเดียวกัน แต่แตกต่างกันในรายละเอียดของการปฏิบัติ ตามประเภทของงาน อาทิเช่น ผู้ที่มาต้อนรับ การกำหนดเครื่องแต่งกาย และจะไม่มีการประชุมตรวจพื้นที่ ตลอดจนไม่มีการบรรเลงเพลงมหาชัย

สรุป

๑. การดำเนินการข้างต้น จะต้องมีการนำความกราบบังคมทูลพระกรุณา กราบบังคมทูล หรือกราบทูล เป็นลายลักษณ์อักษร
๒. สำนักราชเลขาธิการจะเป็นผู้แจ้งให้สำนักพระราชวังนำไปปฏิบัติ
๓. กรณีที่ผู้แทนพระองค์เป็นพระบรมวงศ์หรือพระอนุวงศ์ จะจัดการรับเสด็จตามฐานันดรศักดิ์
๔. กรมราชองครักษ์ และสำนักพระราชวัง จะร่วมประชุมกับส่วนราชการที่เกี่ยวข้องเพื่อจัดทำรายละเอียดการรักษาความปลอดภัย การอำนวยความสะดวกด้านการจราจร ซึ่งจะปฏิบัติตามพระราชบัญญัติว่าด้วยการรักษาความปลอดภัยสำหรับพระมหากษัตริย์ พระราชินี พระรัชทายาท ผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์ พระบรมวงศานุวงศ์ ผู้แทนพระองค์ และพระราชอาคันตุกะ พ.ศ. ๒๕๔๙
๕. กรณีที่ผู้แทนพระองค์เป็นหม่อมเจ้าหรือบุคคลธรรมดา จะไม่มีการตรวจพื้นที่ มีเฉพาะรถตำรวจนำผู้แทนพระองค์ แต่ไม่มีการปิดการจราจร ไม่มีการตั้งกองอำนวยความสะดวก (กอร.ร่วม) และผู้ต้อนรับจะเป็นเฉพาะเจ้าภาพเท่านั้น ในกรณีที่เป็นการปฏิบัติงานในต่างจังหวัด ผู้ว่าราชการจังหวัด ผู้แทนศาล ทหาร ตำรวจ ไม่มีหน้าที่ต้องมาต้อนรับ ให้เป็นเรื่องของเจ้าภาพเท่านั้น ยกเว้นกรณีที่เป็นการราชการ หรืองานที่ผู้ว่าราชการจังหวัดกราบบังคมทูลเชิญ หรือกราบทูลเชิญเสด็จ

หมายเหตุ : หากมีข้อสงสัยประการใด สอบถาม สำนักราชเลขาธิการ โทร. ๐๒-๒๒๐-๗๒๐๐ ต่อ

๓๓๐๐

ผลการหารือที่ประชุมสัมมนาสร้างเครือข่ายศาสนพิธีกร กรมการศาสนา กระทรวงวัฒนธรรม

การปฏิบัติเกี่ยวกับงานพระราชพิธี

๑. พิธีที่จัดเพื่อเฉลิมพระเกียรติสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว สมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ ในรัชกาลที่ ๙ และสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ประธาน และผู้ปฏิบัติงานควรแต่งกายอย่างไร

มติที่ประชุม

งานที่หน่วยงานราชการจัดขึ้น เพื่อเป็นการเฉลิมพระเกียรติ เนื่องในโอกาสวันเฉลิมพระชนมพรรษา ซึ่งมีการเปิดกรวย กล่าวคำถวายราชสดุดี ถวายพระพรชัยมงคล และเมื่อกล่าวจบ มีการเปิดเพลงสรรเสริญพระบารมีหรือเพลงมหาชัยแล้วแต่กรณี เพื่อเป็นการเฉลิมพระเกียรติ ประธานควรแต่งกายชุดปกติขาว

๒. การจัดโต๊ะหมู่ในการจัดกิจกรรมเกี่ยวกับสถาบันพระมหากษัตริย์ ควรปฏิบัติอย่างไร

มติที่ประชุม

การจัดโต๊ะหมู่ในการจัดกิจกรรมเกี่ยวกับสถาบันพระมหากษัตริย์นั้น โต๊ะหมู่ตัวกลาง สูงสุด ไม่ต้องวางหรือตั้งสิ่งใดทั้งสิ้น ให้เป็นโต๊ะที่ว่าง ให้ถือเสมือนว่าเป็นโต๊ะที่ประดิษฐานพระบรมฉายาลักษณ์หรือพระฉายาลักษณ์ของสถาบันพระมหากษัตริย์ (แม้พระบรมฉายาลักษณ์หรือพระฉายาลักษณ์จะมีขาตั้งอยู่แล้วก็ตาม) เพราะโต๊ะหมู่ตัวสูงสุดถือเป็นโต๊ะหมู่ตัวที่ประดิษฐานสิ่งที่เคารพสักการะอย่างยิ่ง เช่น พระพุทธรูป หรือพระบรมฉายาลักษณ์ หรือพระฉายาลักษณ์ หรือรูป หรือสิ่งที่คุณเคารพบูชา ส่วนโต๊ะหมู่ตัวอื่น ๆ สำหรับวางหรือตั้งเครื่องสักการะบูชา ส่วนโต๊ะหมู่ต่ำสุดสำหรับตั้งเครื่องสักการะ คือ พานดอกไม้ธูปเทียนแพ หรือเชิงเทียน กระถางธูป หรือเครื่องบูชาทองน้อย เป็นต้น

๓. การจัดวางพุ่มทอง-พุ่มเงิน

มติที่ประชุม

การตั้งหรือการวางพุ่มทอง - พุ่มเงิน มีวิธีปฏิบัติ ดังนี้

๑) การตั้งประดับ ให้ตั้งพุ่มทองไว้ด้านขวาของพระฉายาลักษณ์ พุ่มเงินทางด้านซ้ายของพระฉายาลักษณ์

๒) การตั้งแบบพิธีการ (การวางถวายเป็นเครื่องราชสักการะที่มีโต๊ะกลาง ให้หน่วยงานตั้งถวายราชสักการะ) ให้วางพุ่มทองด้านขวามือของผู้วาง และให้วางพุ่มเงินด้านซ้ายของผู้วาง

(ในกรณีทีพุ่มทอง - พุ่มเงิน มีอุบะหรือพวงมาลัยรอบพุ่ม ให้หันทางพุ่มออกเข้าหาผู้วาง) เมื่อผู้วางถวายความเคารพเรียบร้อยแล้ว เจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติจะเชิญพุ่มทอง-พุ่มเงินไปวางตามแบบในข้อที่ ๑) คือ จะวางพุ่มทองไว้ด้านขวาของพระฉายาลักษณ์และพุ่มเงินทางด้านซ้ายพระฉายาลักษณ์

๓) การตั้งแบบพิธีการ (สำหรับผู้เป็นประธานในพิธีวางเครื่องราชสักการะ โดยผู้เป็นประธานวางเป็นคนสุดท้าย ซึ่งจะไม่มีการเคลื่อนย้ายพุ่มทอง - พุ่มเงิน) ให้ผู้เป็นประธานวางพุ่มทองด้านขวาพระฉายาลักษณ์ ถ้ามีอุบะให้หันอุบะออกมาทางผู้วางเช่นกัน (สำหรับการเชิญพุ่มทอง-พุ่มเงินมาให้ผู้เป็นประธาน ให้ผู้เชิญพุ่มทองเดินตามมาทางด้านขวาของผู้เป็นประธาน และผู้เชิญพุ่มเงินเดินตามมาทางด้านซ้ายของผู้เป็นประธาน)

การปฏิบัติเกี่ยวกับงานพิธีทั่วไป

๑. การใช้คำว่า “กำหนดการ” และ “หมายกำหนดการ” มีหลักการใช้อย่างไร

มติที่ประชุม

คำว่า “กำหนดการ” และ “หมายกำหนดการ” มีหลักการใช้ คือ

“หมายกำหนดการ” คือ เอกสารกำหนดขั้นตอนของงานพระราชพิธีต่าง ๆ โดยเฉพาะ ซึ่งจะต้องมีผู้รับพระบรมราชโองการหรือพระราชโองการ

“กำหนดการ” คือ เอกสารกำหนดขั้นตอนของงานทั่วไป ไม่ว่าจะเป็พิธีการหรือไม่ก็ตาม แต่เพื่อต้องการให้มีการปฏิบัติงานที่ชัดเจน ราบรื่น เรียบร้อย สวยงาม จะต้องมีการกำหนดการทั้งสิ้น แม้พิธีนั้นจะเกี่ยวข้องกับสถาบันพระมหากษัตริย์ หรือพระมหากษัตริย์เสด็จพระราชดำเนินไปในงานพิธีนั้น แต่ถ้าหากไม่มีพระบรมราชโองการหรือพระราชโองการให้จัดขึ้น งานพิธีนั้นก็ใช้เพียงคำว่า “กำหนดการ”

๒. การเขียนกำหนดการ หรือการกล่าวเรียนเชิญประธานพิธีจุดธูปเทียนบูชาพระรัตนตรัยควรใช้คำกล่าวอย่างไร

มติที่ประชุม

การเขียนกำหนดการ หรือการกล่าวเรียนเชิญ หรือการประชาสัมพันธ์ เกี่ยวกับการบูชาพระรัตนตรัย ให้ใช้คำว่า “จุดธูปเทียนบูชาพระรัตนตรัย” ตามหลักธรรมเนียมนิยมที่เข้ามาแต่โบราณ ส่วนการปฏิบัติของผู้เป็นประธานให้ปฏิบัติตามธรรมเนียมศาสนพิธีนิยม คือ จุดเทียนเล่มขวาของพระพุทธรูปก่อน แล้วให้จุดเทียนเล่มซ้ายพระพุทธรูป จากนั้นจึงจุดธูป ๓ ดอก ตามลำดับ โดยเริ่มจากดอกแรกทางด้านขวาพระพุทธรูป

๓. เมื่อประธานพิธีจุดธูปเทียนบูชาพระรัตนตรัย และกราบพระรัตนตรัยแล้ว ประธานควรแสดงความเคารพสถาบันชาติและสถาบันพระมหากษัตริย์อย่างไร

มติที่ประชุม

การแสดงความเคารพต่อพระรัตนตรัย ธงชาติ และสถาบันพระมหากษัตริย์ของผู้เป็นประธานพิธีในการประชุม หรือสัมมนา หลังจากจุดธูปเทียนบูชาและกราบพระรัตนตรัยแล้ว ให้ประธานลุกขึ้นยืนถอยหลังประมาณครึ่งก้าว ให้แสดงความเคารพโดยการคำนับไปตรงกลางระหว่างธงชาติ และพระมหากษัตริย์ ๑ ครั้ง (ซึ่งถือเป็นสากล ตามข้อหารือระหว่างสำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ กระทรวงศึกษาธิการ และสำนักพระราชวัง หน้า ๒๐๙-๒๑๐) สำหรับหน่วยงานหรือองค์กรที่มีการกำหนดวิธีการแสดงความเคารพดังกล่าวเป็นการจำเพาะ ให้ปฏิบัติตามระเบียบปฏิบัติของหน่วยงานหรือองค์กรนั้น ๆ

๔. ในพิธีการเมื่อประธานจุดธูปเทียนบูชาพระรัตนตรัยแล้ว ไม่มีการกล่าวคำบูชาพระรัตนตรัย แต่หลังจากเสร็จพิธีสงฆ์แล้ว ควรมีการกล่าวคำกราบลาพระรัตนตรัยหรือไม่

มติที่ประชุม

เมื่อประธานจุดธูปเทียนบูชาพระรัตนตรัย และไม่มีการกล่าวคำบูชาพระรัตนตรัยในช่วงต้นแล้ว หลังจากเสร็จพิธีแล้วก็ไม่ควรมีการกล่าวคำกราบลาพระรัตนตรัยเช่นกัน แต่ในพิธีของท้องถิ่นใด ก็ให้ปฏิบัติตามรูปแบบของพิธีท้องถิ่นนั้น ๆ สำหรับพิธีของหน่วยงานทางราชการ ควรปฏิบัติให้เป็นรูปแบบเดียวกัน คือ ไม่มีการกล่าวคำบูชา และกล่าวคำกราบลาพระรัตนตรัย

๕. การอาราธนาศีล การอาราธนาธรรม และการอาราธนาพระปริตร ศาสนพิธีกรควรปฏิบัติตนอย่างไร

มติที่ประชุม

การอาราธนาศีล การอาราธนาธรรม และอาราธนาพระปริตร ศาสนพิธีกรผู้ปฏิบัติหน้าที่กล่าวคำอาราธนาต่าง ๆ ดังกล่าว จะต้องปรากฏตัวให้ประธานสงฆ์เห็นชัดเจน แล้วหันหน้าไปทางประธานสงฆ์ และกล่าวด้วยเสียงดังพอสมควร มีความชัดเจนตามอักขระ ไม่เร็วเกินไป และให้ประธานสงฆ์ได้ยิน พร้อมทั้งปฏิบัติตน คือ ถ้าผู้ร่วมพิธีนั่งราบกับพื้น ผู้กล่าวอาราธนาควรนั่งคุกเข่าแล้วอาราธนา ถ้าผู้ร่วมพิธีนั่งเก้าอี้ ผู้กล่าวคำอาราธนา ควรยืนอาราธนา อนึ่ง สำหรับพิธีการที่พระสงฆ์ตั้งพัดยศให้ศีล ตามธรรมเนียมปฏิบัติผู้อาราธนาหรือผู้ร่วมพิธีจะรับศีลโดยไม่เปล่งเสียง

๖. การจุดเทียนส่องธรรมในการแสดงพระธรรมเทศนาของพระสงฆ์ให้จุดตอนไหน

มติที่ประชุม

สำหรับงานพระราชพิธีให้ถือปฏิบัติตามธรรมเนียมปฏิบัติของสำนักพระราชวัง คือ ให้นิมนต์พระสงฆ์ขึ้นนั่งบนธรรมมาสน์ให้เรียบร้อยก่อน แล้วจึงจุดเทียนส่องธรรม แต่หากเป็นงานราษฎรให้ประธานจุดเทียนส่องธรรมก่อน แล้วจึงนิมนต์พระสงฆ์องค์แสดงพระธรรมเทศนาขึ้นสู่ธรรมมาสน์ ตามธรรมเนียมศาสนพิธีปฏิบัติของพระสงฆ์

๗. การสวดพระอภิธรรมในพิธีการศพมีการกล่าวคำอาราธนาธรรมหรือไม่ ควรปฏิบัติอย่างไร

มติที่ประชุม

การสวดพระอภิธรรมในพิธีการศพ ธรรมเนียมปฏิบัติตามหลักศาสนพิธีของทางราชการที่เป็นพระราชพิธี หรือพิธีสวดพระอภิธรรมศพสำหรับวัดที่มีฌาปนสถานและศาลาบำเพ็ญกุศลศพในส่วนกลาง (ส่วนใหญ่) จะไม่มีการอาราธนาธรรม เมื่อศาสนพิธีกรอาราธนาศีล หลังจากพระสงฆ์ให้ไตรสรณคมณ์และศีลจบแล้ว พระสงฆ์ก็จะตั้งพัดสวดพระอภิธรรม โดยที่ไม่ต้องมีการกล่าวคำอาราธนาธรรม สำหรับพิธีสวดพระอภิธรรมศพตามท้องถิ่น บางท้องถิ่นพระสงฆ์ยังต้องให้มีการอาราธนา บางท้องถิ่นก็ไม่มีการอาราธนา ซึ่งผู้ปฏิบัติหน้าที่ศาสนพิธีกรต่างท้องถิ่นทั้งที่เป็นแบบราชการและไม่ใชราชการ จะต้องประสานและทำความเข้าใจกับพระสงฆ์หรือมัคนายกที่ปฏิบัติงานศาสนพิธีประจำให้เกิดความเรียบร้อยก่อน แล้วจึงปฏิบัติหน้าที่ศาสนพิธีกร

๘. การจัดวางเครื่องทองน้อยหน้าหีบศพ ในปัจจุบันตามวัดต่าง ๆ จัดวางหันพุ่มดอกไม้ ออกข้างนอก (ควรวางหันพุ่มดอกไม้เข้าหาศพใช่หรือไม่)

มติที่ประชุม

การตั้งเครื่องบูชา ประเภทเครื่องทองน้อย ซึ่งใช้เป็นเครื่องสักการะสำหรับจุดบูชาธรรมหรือจุดเพื่อบูชาปูชนียสถาน หรือพระสารีริกธาตุ หรือพระบรมราชานุสาวรีย์ หรือบูชาอัฐิ หรือบุคคลที่วายชนม์ไปแล้ว หลักการตั้งเครื่องบูชาทองน้อย ถ้าประสงค์จะบูชาสิ่งใดให้หันพุ่มดอกไม้ไปทางสิ่งนั้น สำหรับการจุดธูปเทียนที่เครื่องทองน้อยให้จุดธูปก่อนจุดเทียน

การหันพุ่มดอกไม้ออกมาด้านนอก เป็นการให้ศพบูชาธรรม

การหันพุ่มดอกไม้เข้าหาศพ เป็นการให้ผู้ร่วมพิธีสักการะศพ

๙. การจัดขบวนแห่ศพเวียนเมรุ ควรจัดเรียงลำดับอย่างไร

มติที่ประชุม

การนำศพเวียนเมรุ ถ้ากรณีศพในพระราชานุเคราะห์ พระนำศพ หีบหรือโกศศพ เครื่องทองน้อย (หีบพุ่มไปทางหีบศพหรือโกศศพ หันเชิงรูปเทียนมาทางผู้เชิญเครื่องทองน้อย) ถัดจากเครื่องทองน้อย จะเป็นเครื่องราชอิสริยาภรณ์ เครื่องยศ ของผู้วายชนม์ ญาติ หรือผู้ร่วมพิธี

การนำศพเวียนเมรุสำหรับพิธีราษฎร์ จะมีรูปแบบการจัดขบวน คือ กระถางรูป รูปถ่ายผู้วายชนม์ พระสงฆ์นำศพ หีบศพ ญาติ การนำศพเวียนเมรุ จะเวียน ๓ รอบ โดยเวียนไปทางซ้ายที่เรียกว่า อุตราวรรต คือ การเดินรอบสิ่งใดสิ่งหนึ่ง โดยให้สิ่งนั้นอยู่ทางด้านซ้ายมือของผู้เดินเวียน หรือการเดินหันด้านซ้ายมือเข้าหาสิ่งนั้น ดังคำกลอนที่ว่า “ดูภรรดา #ทักษิณาวรรตเวียนขวา.....เวียนพระปฎิมา เวียนโบสถ์ เวียนวิหารเจดีย์ #อุตราวรรตเวียนซ้าย.....เวียนเมรุเผาผีส่งสรรพกลีพาศพเคารพลาตาย #รู้บทู้แบบแยบคาย.....อย่าเวียนตามสบาย.....จงเวียนตามแบบแยบยล #สอนลูกสอนหลานทุกคน.....และสอนใจตนสืบต่อวัฒนธรรมนำไทย”

รายชื่อผู้แทนเครือข่ายศาสนพิธีกร

๑.	นายมานัส ทารัตน์ใจ	อธิบดีกรมการศาสนา	
๒.	นายเกรียงศักดิ์ บุญประสิทธิ์	รองอธิบดีกรมการศาสนา	
๓.	นายชวลิต ศิริภิรมย์	ที่ปรึกษากกรมการศาสนา	
๔.	นายสุพรหม สวัสดิ์เมือง	เจ้าพนักงานการศาสนาอาวุโส	
๕.	นายไพโรจน์ หาดแก้ว	เจ้าพนักงานในพระองค์ ระดับ ๘	ผู้แทนสำนักพระราชวัง
๖.	พันเอก วิสิทธิ์ วิไลวงศ์	ผอ.กองอนุศาสนาจารย์ฯ	ผู้แทนกองทัพบก
๗.	น.อ. กฤษณพล ปรามพาล	อนุศาสนาจารย์อาวุโส	ผู้แทนกองทัพอากาศ
๘.	ร.อ. เจริญ ทุงกลาง	อนุศาสนาจารย์	ผู้แทนกองทัพอากาศ
๙.	นาวาเอก บุญมี กาโน	รองผู้อำนวยการกองอนุศาสนาจารย์	ผู้แทนกองทัพเรือ
๑๐.	นาวาเอก ปรีชา นาเหล็ก	อนุศาสนาจารย์อาวุโสฯ	ผู้แทนกองทัพเรือ
๑๑.	ร.ต.อ. ศุภเดช ศุภไชยดิษกุล	รอง สวป.สน.ท่าเรือ	ผู้แทนตำรวจแห่งชาติ
๑๒.	พันเอก รณชัย ไวยศรีแสง	ประจำกรมเสมียนตรา	ผู้แทนกระทรวงกลาโหม
๑๓.	พ.ต. ราตรีสังต์ มีปัญญา	ประจำ ผพพ.กสก.สสก.ทหาร	ผู้แทนกองทัพไทย
๑๔.	ส.อ. สุทธิพร เกิดศิริ	เสมียน ผผด.กสก.สสก.ทหาร	ผู้แทนกองทัพไทย
๑๕.	น.ส.ณัฐธำพร จินดาสวัสดิ์	จพง.การศาสนาชำนาญงาน	ผู้แทน สนง.พระพุทธศาสนาแห่งชาติ
๑๖.	นางชมาวีร์ เขาวกุล	จพง.การศาสนาปฏิบัติงาน	ผู้แทน สนง.พระพุทธศาสนาแห่งชาติ
๑๗.	นางคีติญาภัทร สุดแสน	นักจัดการงานทั่วไปชำนาญการ	ผู้แทนกระทรวงมหาดไทย
๑๘.	น.ส.สุธิรา เกื้อท่าดี	นักจัดการงานทั่วไปชำนาญการ	ผู้แทนกระทรวงมหาดไทย
๑๙.	น.ส.ลัดดาวัลย์ ละสามา	นักจัดการงานทั่วไปชำนาญการ	ผู้แทนกระทรวงมหาดไทย
๒๐.	นายสิงหา จัดประจง	นักจัดการงานทั่วไปชำนาญการ	ผู้แทนกรุงเทพมหานคร
๒๑.	ดร.ณัฐพัชร สายเสนา	รอง ผอ.สำนักศิลปะและวัฒนธรรม	ผู้แทน ม.ราชภัฏจันทรเกษม
๒๒.	ดร.อัครเดช มณีภาค	รอง ผอ.สำนักศิลปะและวัฒนธรรม	ผู้แทน ม.ราชภัฏจันทรเกษม
๒๓.	ดร.วิชัย สิงห์ขอม		ผู้แทน ม.ราชภัฏจันทรเกษม
๒๔.	นายวินัย วรวัตร	ผอ.ศูนย์ปฏิบัติการงานพิธี	ผู้แทน สนง.ปลัดกระทรวง วธ.
๒๕.	สอ.อำนาจ ปารมีแจ้ง	นวก.วัฒนธรรมชำนาญการพิเศษ	ผู้แทน สนง.ปลัดกระทรวง วธ.
๒๖.	นายอาทิตย์ วัฒนจันทร์	นักจัดการงานทั่วไปปฏิบัติการ	ผู้แทนกรมศิลปากร

๒๗. นายวัฒนา พิงษ์เซ็น	นักภาษาโบราณ	ผู้แทนกรมศิลปากร
๒๘. นายนพดล ธีระมณีส	นักวิชาการวัฒนธรรม	ผู้แทน สนง.ศิลปวัฒนธรรมร่วมสมัย
๒๙. นายสมชัย สมทวงศ์วิริยะ	นักวิชาการวัฒนธรรม	ผู้แทน สนง.ศิลปวัฒนธรรมร่วมสมัย
๓๐. นายโอสธี ราษฎร์เรือง	นักวิชาการศาสนาชำนาญการพิเศษ	
๓๑. นายสมควร บุญมี	นักวิชาการศาสนาชำนาญการ	
๓๒. นายศิลป์ชัย สุนารัตน์	นักวิชาการศาสนาชำนาญการ	
๓๓. นายอานนท์ ปัญญา	นักวิชาการศาสนาชำนาญการ	
๓๔. นายเฉลิมชัย ดงจันทร์	นักวิชาการศาสนาชำนาญการ	
๓๕. นายวิชาญ แผ่กกลาง	นักวิชาการศาสนาปฏิบัติกร	

บรรณานุกรม

- กรมการศาสนา, กระทรวงวัฒนธรรม. คู่มือการปฏิบัติศาสนพิธี. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย จำกัด, ๒๕๕๑.
- _____ . การจัดโต๊ะหมู่บูชา. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย จำกัด, ๒๕๕๒.
- กองอนุศาสนาจารย์, กรมยุทธศึกษาทหารบก. คู่มือการปฏิบัติศาสนพิธี ในพิธีการทางทหาร. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์ห้างหุ้นส่วนจำกัด อรุณการพิมพ์, ๒๕๔๙.
- _____ . คู่มือปฏิบัติพิธีกรรม. กรุงเทพมหานคร : พิมพ์ที่ ระลึกการผ้าพระกฐินพระราชทาน ณ วัดดอนเมือง, ๒๕๕๑.
- จันทร์ ไพจิตร. ประมวลพิธีมงคลของไทย : สมโภชหิรัณยบัฏ พระธรรมวโรดม (นิยม จาณิสฺสโร ป.ธ. ๙). กรุงเทพมหานคร : ห้างหุ้นส่วนจำกัด จงเจริญการพิมพ์, ๒๕๓๑.
- ชลียา ศรีสุกใส. วันสำคัญ ประเพณี การละเล่นของไทย. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์พีบีซี จำกัด. ทองต่อ กล้วยไม้ ณ ออยุธยา. เฉลิมพระเกียรติ, พิมพ์ที่ระลึก พระสาสนโสภณ (ใย ภาทิตยเถร). กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มхамกุฎราชวิทยาลัย, ๒๕๓๙.
- ธนาภิต. ประเพณี พิธีมงคล และวันสำคัญของไทย. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์ ปิรามิต, ๒๕๔๓.
- นฤมล วิจิตรรัตน์. วันสำคัญของไทย. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์อักษรวัฒนา, ๒๕๔๗.
- นิรุทธ์ จิตส์วโร, พระมหา. คู่มือสมณศักดิ์พัตยศ ฉบับสมบูรณ์. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์ธงธรรม, ๒๕๕๐.
- เปล่ง ชื่นกลิ่นรูป. ตำราพิธีกรรม, พิมพ์ที่ระลึกอนุสรณ์งานวันอดีตเจ้าอาวาสวัดสัมพันธวงศาราม ปีที่ ๗๑, กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ห้างหุ้นส่วนจำกัด ป.สัมพันธ์พาณิชย์, ๒๕๓๑.
- พระธรรมวโรดม (บุญมา คุณสมปโน ป.ธ. ๙). ระเบียบปฏิบัติชาวพุทธ. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์การศาสนา, ๒๕๔๖.
- พระญาณวโรดม (สนธิ์ กิจจกาโร). เอกเทศสวดมนต์และศาสนพิธี. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มхамกุฎราชวิทยาลัย, ๒๕๒๗.
- พระมหาราชครูฯ. ประเพณีไทย ฉบับพระมหาราชครู. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ลูกศรธรรมภักดี, ๒๕๑๑.
- สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ กระทรวงวัฒนธรรม. มารยาทไทย. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ องค์การสงเคราะห์ทหารผ่านศึก ในพระบรมราชูปถัมภ์, ๒๕๕๙.
- ไอสธี่ ราชร์เรือง. ศาสนพิธีกร : การสร้างและพัฒนาคู่มือ การประกอบพิธีกรรมงานศพ ตามหลักพระพุทธศาสนา กรุงเทพมหานคร. มหาสารคาม : มหาวิทยาลัยมหาสารคาม, ๒๕๕๔.

กรมการศาสนา กระทรวงวัฒนธรรม